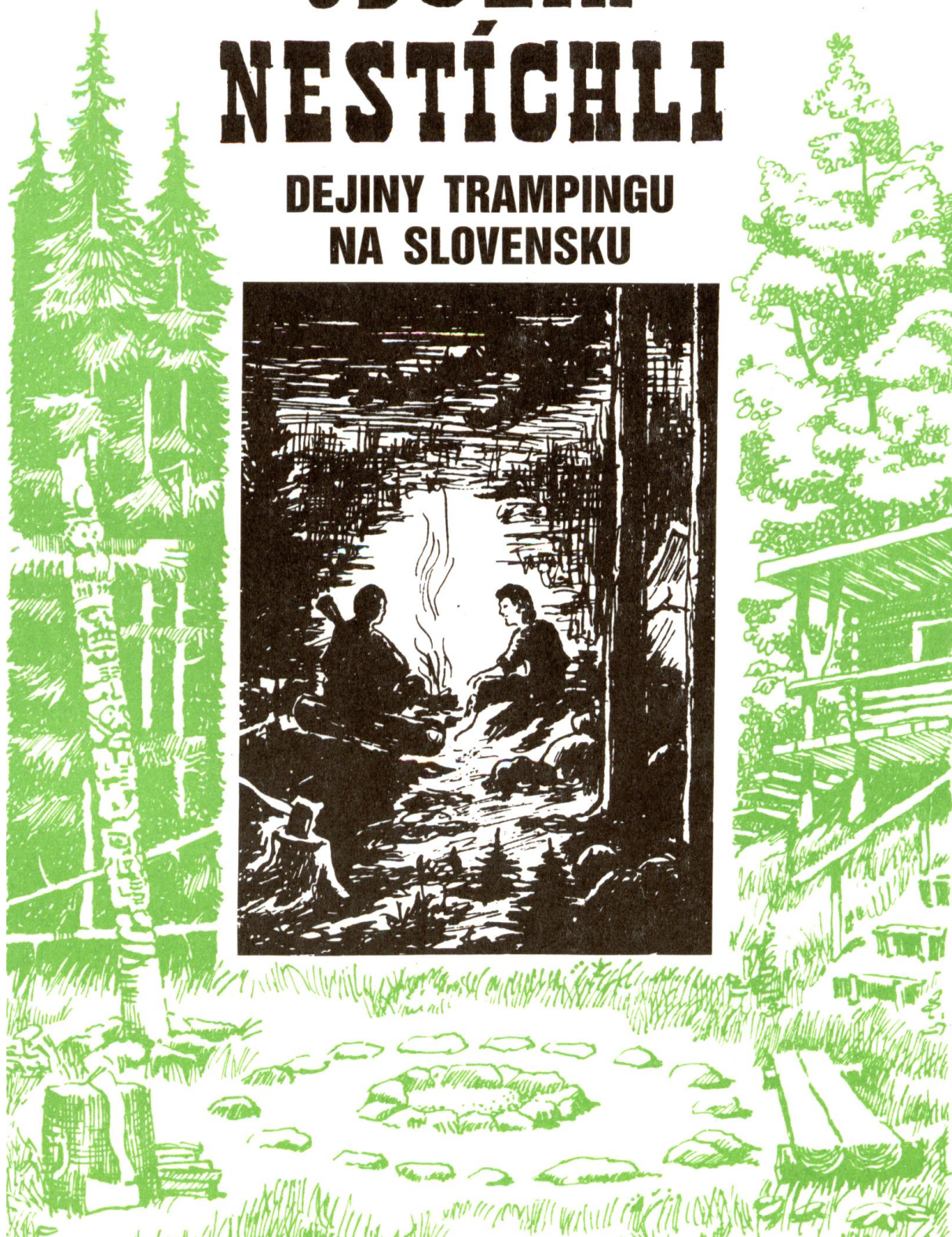

ÚDOLIA NESTÍCHLI

DEJINY TRAMPINGU
NA SLOVENSKU

ÚDOLIA

NESTÍCHLI

DEJINY TRAMPINGU

NA SLOVENSKU

TRAMP CLUB

BRATISLAVA

1991

© Zdeno Dočkal **Brčko** ÚDOLIA NESTÍCHLI Dejiny trampingu na Slovensku Pre potreby trampskej rodiny vydal Tramp club Bratislava vlastným nákladom 1991

© PC Pekelník 1998

Myšlienka spísať históriu tramských osád na Slovensku v niektorých z nás skrsla prvý raz vari vtedy, keď sme si prečítali Dějiny trampingu **Boba Hurikána** a zistili sme, že o slovenských začiatkoch je tam jednak málo a jednak nie celkom pravda Ale ktože by sa dával do písania knihy, keď niet nádeje na jej skoré vydanie? A ako bolo možné v rokoch vojny i potom po nej na vydanie t a k e j knihy čo len myslieť? No myšlienka sa neodbytno vracala, keď najstarší začali pomaly opúšťať naše rady a bolo zrejmé, že čoskoro nebude mať kto na začiatky si pospomínať Lenže nádej na vydanie knihy bola po upevnení komunistickej moci ešte vzdialenejšia Až prišiel rok 1968 Vtedy sa zazdalo: Hádam by to išlo Teraz alebo nikdy Nuž v existujúcich tramských rubrikách no vín vyšli výzvy : prispejte spomienkami, ktoré by umožnili na písanie knihy o slovenskej trampskej histórii! A mnohí sa ozvali, napísali, pospomínali mená a adresy ďalších, čo by mali čosi vedieť rozvinula sa rozsiahla korešpondencia a zhromaždilo sa celej republiky a veru i spoza oceánov veľa materiálu. Lenže zase prišli roky, v ktorých bolo jasné, že kniha tak hneď nevyjde Nazbieraný materiál bolo škoda nechať tak, čosi sa s ním robilo, ale takým tempom že keď prišiel 17. november 1989 bolo jasné, že hoci by kniha konečne mohla uzrieť svetlo sveta, má ešte ďaleko do končenia Ale podnet na jej dopísanie tu bol. Začala sa neúnavná práca, hádam až prirýchla, čo sa zrejme prejaví aj na kvalite knihy. Ale vydať sme ju chceli, čím skôr. Nuž tu Vám ju predkladáme. v nádeji že ju prijmete s rovnakým zaujatím, s akým sme ju pripravovali

ZAČIATKY

NA ÚVOD LEGENDA

Na vznik prvej trampskej osady v Bratislave sa nepamätajú ani najstarší zo žijúcich bratislavských trampov. Osady i trampí už tu boli aj pred nimi. Niektorých poznali osobne, iných z rozprávania a o ďalších si prečítali v knihe *Dějiny trampingu*.

Pravda, táto kniha **Boba Hurikána**, ktorá vyšla v Prahe roku 1940, venovala Slovensku len nevelikú kapitolku a to, čo zachytila, bolo nie len pristročné, ale aj nie celkom presné. Rozhodne - nezodpovedalo pravde, že po roku 1938... "odchodom starých , pionýru ztichla nádherná údolí, ztichl zpěv tramských bardu a tramské ohně vyhasly".

Kde sa teda dozvedieť viacej? Tramské osady nikdy neboli oficiálne spolky, o ktorých založení by sa zachovali zápisnice a úradné doklady o povolení činnosti a schválení stanov. Pokiaľ si písali kroniky, alebo sa dávno stratili, alebo ich majú kdesi založené jednotliví starí osadníci.

Začalo sa teda pátranie po niekdajších príslušníkoch najstarších osád, ktorí by mohli vydolovať z priečinkov a najčastejšie z pamäti čo najviac o tom, ako to vlastne bolo, keď sa všetko začínalo.

Ten si spomenul na toho, onen zistil adresu tamtoho, iný sa prihlásil sám na výzvu publikovanú v tlači. A tak sa ozvalo zopár priamych účastníkov prvých krôčikov

trampovania u nás.

Väčšinou z českých miest, niektorí dokonca z ďalekej cudziny, ale ozval sa jeden z najstarších aj priamo z Bratislavy, **Manihiki** z prvej osady **WAIKIKI**, vlastným menom Jaroslav Ferák, inak otec neskoršieho známeho plaveckého majstra.

Jeho pozoruhodný list si zaslúži, aby sme z neho podstatné časti odcitovali: "Ten fór s tou kronikou je fajnový, ten si zapíšem. Skunkovia z **BIG HORNU** puknú závisťou, až sa dozvedia, že som vo Vašej kronike. Skalpy ich budú svrbieť, lebo uvidia, aký veľiký bojovník bol **Manihiki** z **WAIKIKI**.

Ale s tým priekopníctvom trampingu Vás musím, cabaleros, sklamať. Aby sa deti v dejepise nemuseli učiť nepravdu, musím prezradiť dodnes utajovanú skutočnosť: nie som a nikdy som nebol priekopníkom trampingu, ale bol a je ním **Počmáraný Džou**. On, tá hyena škvritá, to bol, kto - povedané slovami bieleho muža - vykonal prvý výkop v tisícročnom zápase tramp kontra ostatní. Veľký Manitou je mi svedkom, že to bol on, ten kojot zapáchajúci, a nie ja, kto vyvolal trampske hnutie na Slovensku a iba naňho padá celá vina za jeho jestvovanie.

Bolo to takto: **Počmáraný Džou** so svojou squav **Dolores** viedli bar na Old River Street (Dunajská ulica). Lokál mal dlhší čas početných štamgastov, početných džentlmenov, ktorých tam lákala ohnivá voda i vnady nemenej ohnivej **Dolores**.

To prvé poskytoval **Počmáraný Džou** ochotne, v značnom množstve a keď bolo treba, i na dlh. Pre to druhé mal menšie pochopenie. Dal sa dokonca počul, že ak niekoho prichytí pri čine, kopne ho do riti (bol sprosták!). Nuž prichytil, zreval, zlizol po tlame, vykopol Dolores a venoval ju bývalým hosťom bezplatne a spolu s ňou aj bar s personálom. A v tom momente sa vlastne zrodil tramping.

Pokračovalo to takto : Uvedení džentlmeni znenávideli nie len toho psa **Počmáraného Džoua**, ale aj jeho lokál a všetko, čo sa v ňom nachádzalo. Šambr - separé, parket, sláčky, dekolté dám, ba aj samotnú ohnivú vodu, lebo už nebola na dlh. Zriecť sa nenávideného však bola jedna vec, čím to však nahradiť, to bola vec iná a oveľa zložitejšia. Robili tisíce pokusov a výskumov, až sa chystali zriadiť osobitný výskumný ústav - keď posledným pokusom objavili úžasnú vec : keď totiž rozložili posledný zvyšok ohnivej vody na jej základné zložky, na oheň a vodu, zistili, že vzniklo slastnejšie a silnejšie opojenie, než poskytovala pôvodná zlúčenina.

Aby ich objav nemohol nikto odcudziť a zneužiť, utajili ho a odprisahali si navzájom, že ho po celých 50 rokov neprezradia.

Ani ho neprezradili do dnešného dňa. Iba Vám, že ste boli takí dobrí na starca, ho pošepkám. (A my ho teraz uverejňujeme, keď už prešla lehota 50 rokov - pozn. zostavovateľov).

Postupovali takto : V hlbokých lesoch, kde vládol tieň noci tajomnej, tam, kde ich nik nevidel, urobili oheň pri vode, pozvali k nemu smútiacu **Dolores**, posadali okolo ohňa a tak vznikla prvá trampska osada. Pre rozveselenie Dolores začali vymýšľať tesklivé spevy a tak vznikli prvé trampske pesničky.

Proti nečasú vyhrabali jamu do svahu, zastrešili ju a tak vznikla prvá trampska chata.

A tak trampovia trampovali, fotrovia bránili, policajti prenasledovali, mamy plakali, krátko opakovala sa história prirodzenej deľby práce.

Takže som Vám už dlhý len odpoveď na otázku, prečo policajti trampov prenasledovali. Nuž celý háčik bol v maloobchodnom obrate, v tržbách od obyvateľstva. Štát má rozum, ten neobľafneš. Ukázalo sa, že trampí sa na tržbách od obyvateľstva takmer nepodieľajú. Červená som sa od hanby, keď sa mi dostal do rúk výťah zo štatistiky spotrebného koša z čias počiatkov trampingu. No posúďte sami, čo mal štát z takýchto tržieb :

- potraviny. 1 štridla chleba a 3 bruneráky na osadu a víkend, spolubúra dvadsať,
- ošatenie: káro košeľa, pumpky, kecky, úska, ešus, deka, nôž, všetko za 4 pesety
- iný priemyselný tovar: Fáro, tranzák, magiš, telka na chate, propaňák? Chacha.

Ani sme nevedeli, čo to je. Obrat? Camarados, nula, dokonca dvojité.

- stavebný priemysel: elektrina, voda, sanita, plyn, inžinierske siete, komunikačné jadro? Nič a lautr nič.

- vnútorné vybavenie stavby. váľanda - nemorený buk, epedy - zamorený bukový list, stôl - tvarovaný bukový peň, krb - bez stien a mriežky, koberec - zelený, luster - smolný. A sme, cabaleros hotoví.

Obrat? Čo lesy dávali, nikdy nefakturovali..." Toľko z listu kamaráta **Manihikiho** vari zatiaľ stačí. Namiesto vierohodných údajov dostali sme - legendu. Nuž ale čo, aj dejiny národov sa začínajú zvyčajne mýtami. Česi majú svoje staré povesti, Nemci Niebelungy a aj také kultúrne veľké národy ako Gréci a Rimania zanechali nám o najstarších časoch svojej histórie iba eposy o bohoch olympských a ich pozemských deťoch - bájných hrdinoch.

Aj tieto povesti, čo ako poodievané do mytologických rúch, mali však svoj reálny základ. To dokázali a dokazujú stáročia trvajúce historické a archeologické výskumy. Napríklad Tróju, veky zasypanú pod nánosmi zeme, našli v tých miestach, kde ju situovali Homérove opisy a odkryté ruiny skutočne niesli stopy dlhých obliehaní a dobíjaní.

Základy **Džouovho** baru na Dunajskej však naši archeológovia sotva odkryjú a tak isto pozostatky vigvamu na Vydrici, vďaka použitému materiálu, dávno zhnili. Ale aj tak možno bez obáv vyhlásiť, že **Manihikiho** rozprávania tiež odzrkadľuje čosi reálneho z čias najstarších trampov v Bratislave: ich skromnosť a svojrázny humor.

PRVÝ HISTORICKÝ SPOR

Pravda, cieľom zostavovateľov tejto kroniky nebolo zhromaždiť povesti a báje, ale skutočnú, podľa možností úplnú a pravdivú históriu. Našťastie začiatky trampingu u nás nespádajú do dôb natoľko dávnych, že by sa z nich zachovali iba legendy. Spomínané listy starých pamätníkov obsahujú aj veľa konkrétnejších a reálnejších pohľadov. Problémom zostáva len to, nakoľko je takto zostavený obraz úplný, lebo na všeličo sa pozabúdalo a nie o všetkom každý vedel. A mnohí, čo vedeli viac, už o tom zrejme nikdy nenapíšu, lebo, darmo, roky plynú a s nejedným dobrým kamarátom sme sa už rozlúčili...

Úplnosť tramskej histórie teda ťažko zabezpečíme. Jej pravdivosť by sme však chceli zaručiť v maximálne možnej miere. A tu treba povedať, že hneď pri sledovaní najstarších prameňov sme narazili na rozličné hodnotenia opisovaných skutočností. Teda ďalšia podoba s dejinami národov. Aj tam sa často vyskytujú spory o správny výklad udalostí a celého historického vývoja.

O čo ide v tomto našom historickom spore? Jednu krajnosť reprezentuje **Bob Hurikán** svojou kapitolou o trampingu na Slovensku v spomínaných dejinách trampingu. Podľa neho tramping na Slovensku založili Česi a po ich odchode (po rozbití prvej republiky) prakticky zanikol. Druhú krajnosť predstavuje názor, že Bratislavčania začali trampovať aj bez Čechov (tí že dodali len mená tramp a osada) a že "slovenský tramping mohli založiť len Slováci".

Kde je teda pravda? Prv, ako sa pokúsime nájsť odpoveď, treba si aspoň stručne povedať, čo je to tramping, alebo čo bol tramping v čase svojho vzniku a aké boli podmienky, ktoré mu dali vzniknúť a vyrásť.

POTREBA NÁVRATU

K PRÍRODE

A JEJ FORMY

Všetci vieme, že tramping je jednou z foriem návratu človeka z pretechnizovaného sveta do prírody (podľa možnosti neporušenej), jeden zo spôsobov užitočne a zdravo prežiť chvíle voľna v záujme obnovy fyzických i duševných síl človeka.

Potreba návratu k prírode je vlastne veľmi stará. S vývojom ľudskej spoločnosti a najmä s rozvojom výrobných nástrojov uľahčujúcich prácu, vzdaluje sa človek od neporušenej prírody a postupne začína cítiť potrebu sa k nej vracieť. Pravda, realizovať takúto potrebu môžu dlhý čas len privilegovaní jednotlivci, neodkázaní žiť z vlastnej práce. A tak už v staroveku u otrokárov a po celý stredovek u šľachty a neskôr i najbohatších mešťanov sme svedkami výstavby rozličných letných sídel uprostred prírody a holdovaniu lovu, nie ako prostriedku obživy, lež zábavy.

Masovou sa potreba návratu k prírode stáva v minulom storočí, keď rozvoj techniky nadobúda dovedy nepoznaný vysoký stupeň, ktorý aj pracujúcim poskytuje stále viac voľného času, ale na druhej strane ich úplne vzdaluje od prírody a o čo znižuje nároky na námahu svalov, o to viac zaťažuje myslenie a nervy .

Moderný návrat k prírode mal rozličné formy, ktoré sa viac či menej uplatnili u všetkých civilizovaných národov. Pravda, nie u všetkých v rovnakom čase a nie v rovnakej miere. To záviselo od dosiahnutého stupňa rozvoja techniky a civilizácie vôbec, od národných tradícií, od poznania cudzích vzorov a ich príťažlivosti pre obyvateľov iných krajín atď. Rozdielna bola príťažlivosť rôznych foriem návratu k prírode tiež pre príslušníkov rozličných sociálnych skupín, vplyv malo dosiahnuté vzdelanie, vek každého človeka a ďalšie okolnosti.

Z akých foriem návratu k prírode si vtedy mohol vyberať náš mladý človek? Z mesta sa do prírody " utekalo" pestovaním poľovníctva, rybárstva a pod., - letnými pobytmi vo vidieckom prostredí, - turistikou a poznávaním cudzích krajov, - táborením v prírode a poznávaním jej tajov , čiže tzv. . skautingom alebo zálesáctvom.

Všetky tieto formy u nás už začiatkom tohto storočia (ak nie koncom minulého) jestvovali a boli tu aj organizácie, ktoré ich pestovanie umožňovali a uľahčovali. A predsa, po vzniku 1.republiky (a čiastočne ešte skôr) bola tu pomerne početná vrstva dospelajúcej mládeže, prevažne z chudobnejších vrstiev , ktorej ani jedna z ponúkajúcich sa možností nevyhovovala úplne.

Poľovníctvo a rybárstvo bolo finančne mimoriadne náročné a ich masové rozšírenie ani nie je možné.

Tak isto letné pobyty mimo vlastného bydliska boli prístupné len bohatším. Navyše znamenali len priblíženie sa k prírode a nie skutočný návrat k nej. Mladým tiež neposkytujú nijakú romantiku.

Turistika bola finančne vari najmenej náročná (pravda, s výnimkou ciest do vzdialenejších končín), bola však pre mladých príliš "triezva" .

Zostáva teda Skauting alebo iné formy táborenia v prírode - a treba povedať, že to boli spôsoby pre mladých ľudí najpríťažlivejšie a mali na vznik trampingu najväčší vplyv.

Prv, ako si povieme prečo, treba aspoň v krátkosti uviesť, čo Skauting bol a ako sa vyvíjal, lebo po trojnásobnom dlhoročnom zákaze skautskej činnosti ťažko bude stačiť mladým ľuďom proste povedať - Skauting, aby vedeli, o čom je reč. Súčasné prvé kroky obnovenej junáckej organizácie na tom ešte veľa nemohli zmeniť.

Hnutie, ktoré bolo predchodcom a vzorom neskoršieho skautingu, založil v prvých rokoch tohto storočia americký pedagóg a spisovateľ **Ernest Thompson Seton**. Nazval ho Woodcraft Indians a organizoval v ňom chlapcov a dievčatá. Slovo woodcraft prekladáme ako lesná múdrosť a chceme ním vyjadriť schopnosť žiť v prírode s čo najjednoduchším vybavením, učiť sa poznávať ju a ľubiť. Druhým slovom v názve svojej organizácie **Seton** naznačil, od koho sa môžeme a máme lesnej múdrosti učiť

- Od severoamerických Indiánov. Svoje myšlienky i praktické rady **Seton** vyslovil vo viacerých knihách, menovite vo Zvitku brezovej kôry, ale tiež v známom Zálesákovi Rolfovi, Dvoch divochoch a ďalších. Návrat k prírode a učenie sa lesnej múdrosti nebolo pre **Setona** samoučelom. Vštepoval ním mladým ľuďom aj mravné zásady, obsiahnuté v štyroch svetlách ohňa :

v svetle krásy, pravdy, sily a lásky.

Tieto svetlá pripomínali :

buď čistotný, ochraňuj lesy, zver i kvety, buď pravdivý a úprimný, buď odvážny, skromný a poslušný, pestuj zručnosť a hlbýtosť, buď ochotný a urob denne aspoň jeden dobrý skutok!

Skauting založil o niekoľko rokov neskôr britský generál sir **Robert Baden - Powell**, Bol to jeden z veliteľov britských vojsk, ktoré na prelome storočia násilím pripojili k britskému impériu slobodné kolónie tzv., Búrov, t.j. kolonistov holandského pôvodu v Južnej Afrike. Generál si v tejto neľútostnej vojne všimol, aké výborné služby robili búrskym vojskám chlapci, ktorí výborne poznali prírodu a terén a uplatnili sa ako zvedovia - prieskumníci. Na základe tohto poznania napísal roku 1906 knihu Scouting for boys a o rok neskôr založil skautskú organizáciu, v ktorej využil základné prvky Setonovej woodcraft, ale prispôbil ich potrebám britskej vládnúcej vrstvy najmä tým, že organizácii dal do vienka silné prvky vojenské. Je zaujímavé, že nové hnutie sa prakticky v celom svete rozšírilo v tejto novej, skautskej podobe. Bolo to tak i u nás, hoci pedagóg **Seton** bol našim otcom oveľa sympatickejší ako generál a premožiteľ Búrov.

Zakladateľom českého skautingu bol stredoškolský profesor **Antonín B. Svojsík**, ktorý prvý junácky (skautský) oddiel založil r, 1912 v Prahe. Profesor **Miloš Seifert** založil dokonca o 2 roky skôr prvé woodcrafterské oddiely zvané Děti Živěny, neskôr zálesáci, ale toto hnutie priamo podľa **Setonovho** vzoru sa nikdy nerozšírilo natoľko, ako **Svojsíkov** Skauting.

Na Slovensku vznikli prvé skautské oddiely len o málo neskôr - v rokoch 1913 a 1914, Ale už mestá ich pôsobenie - Komárno a Rimavská Sobota - svedčia o tom, že to neboli organizácie slovenské. Prvý slovenský oddiel skautov založil až v marci 1919 prof. **Ján Vančík** v Žiline a krátko na to vznikol ďalší v Bratislave. Od 20. roku začali aj u nás skautské oddiely pribúdať pomerne rýchlo.

V skautských oddieloch boli organizovaní chlapci a neskôr i dievčatá v dvoch vekových skupinách. Do 14 rokov sa nazývali víčatá, starší do 18 rokov boli junáci, potom sa chlapci stávali tzv., rowermi, ktorí si mali činnosť organizovať sami a boli k

junáckym oddielom len voľne pridružení. Touto formou však skautovalo iba málo bývalých členov. Pokiaľ sa nestali vedúcimi oddielov, väčšinou skautské hnutie opúšťali.

Dospelí vedúci boli len na čele skautských oddielov. Väčšina činnosti sa však robila v nižších jednotkách, tzv. družinách, ktoré mali na čele chlapcov a dievčatá len o málo starších a skúsenejších, ako boli radoví členovia družín. Preto titulom týchto vedúcich nebolo vodca, či vedúci, ale radca. Družina mala do 10 členov a niesla väčšinou názov nejakého zvieratá. Príslušnosť k družine označovali farebné stužky na pleciah skautského kroja. Počet družín v oddieli nebol presne určený, vyplýval z toho, koľko skautov sa v jednotlivých mestách či obciach organizovalo. Samozrejme vo väčších mestách bolo aj viac oddielov.

Skautský úbor pozostával z košele farby khaki (viac do hnedo ako do zelena), krátkych menčestrových nohavíc medovej farby, zelených podkolienok a širokého klobúka formy približne ako u kanadskej jazdeckej polície. Okolo krku skauti nosili trojboké šatky, zopnuté pod krkom koženým prepletaným prstencom. Farba šatky rozlišovala jednak vek (víčatá mali žlté, junáci hnedé) a neskôr aj príslušnosť k jednotlivým skautským organizáciám pridruženým k politickým, náboženským alebo inak rozlíšeným organizáciám.

Okrem spomínaných farebných stužiek podľa príslušnosti k družine, boli na skautských košeliach tzv. domovenky s názvom oddielu a najmä početné odznaky svedčiace o zložení skúšok.

Skladanie odborných skúšok bolo jednou z podstatných súčastí skautskej činnosti. Boli skúšky zdravotnícke, stopárske, rôznych táborníckych zručností, telegrafické (znalosť morzeovky) atď. Najvyšším stupňom boli tzv. tri orlie perá. Zložiť túto skúšku sebaovládania znamenalo jeden deň nejest', jeden deň nehovoriť a jeden deň stráviť úplne sám v prírode. Samozrejme každá časť sa musela skladať osobitne - nejest' a nehovoriť musel adept uprostred tábora, kde sa jeho druhovia ostentatívne napchávali a pod chvíľou sa mu prihovárali. Kto sa pomýlil, musel začať iný deň odznova.

Inak sa činnosť družín sústreďovala do klubovní, kde sa vykonávali drobné práce a poznatkom o prírode sa učilo viac menej teoreticky. Vo voľných dňoch sa organizovali jednodňové výlety do prírody, kde sa výcvik robil prakticky. Vyvrcholením boli letné skautské tábory, kde skauti trávili týždeň i viac, pri čom si stany, ohniská, poľné kuchyne, umyvárne, latríny a čo ešte bolo treba, sami stavali, pravda, pod dozorom a vedením dospelých vedúcich, ktorých však nikdy nebolo priveľa a pôsobili skôr ako starší kamaráti. Spávalo sa vo vojenských stanoch postavených na drevených podsadách, na prostých drevených lôžkach vystlatých senom alebo slamou. Varilo sa na jednoduchých kachličkách alebo aj otvorených ohňoch, ale aj za týchto podmienok sa dbalo o vzorný poriadok a čistotu a po skončení tábora sa celý jeho priestor upravil tak, že nezostalo badateľnejšej stopy.

Hlavnou náplňou bolo poznávať prírodu a učiť sa žiť v nej za primitívnych táborníckych podmienok. Skauti poznávali kraj, v ktorom táborili, a to jednak tak povediac turisticky, ale viac sa zamerali na pozorovanie a stopovanie zvere, poznávanie rastlín, ďalej sa učili rozložiť oheň za každého počasia, navariť si na ňom prostú stravu, stavať stany a ďalšie jednoduché zariadenia tábora a veľa ďalších zaujímavých a užitočných vecí. Primerane veku skautov sa táto činnosť robila formou rozličných hier. Pestovali sa tiež športy, pokiaľ si nevyžadovali náročné náradie a dali sa pestovať vo voľnej prírode, večery sa trávili pri táborových ohňoch so spevom, rozprávaním a hrami. Okrem prevažujúcich oddielov "peších" boli aj oddiely vodných skautov, ktorí bežnú skautskú činnosť spájali s vodáckou turistikou.

Heslom skautov bolo. Buď pripravený. Odznak tvorila štylizovaná ľalia, ktorou sa na starých kompasoch označoval sever.

Naši skauti mali v strede ľalie symbol chodských strážcov hraníc - psiu hlavu. Tento chodský symbol bol pôvodne sám znakom českého Junáka. Ľaliu, ktorá bola odznakom skautov v Británii a inde v zahraničí, pridali až po 1. svetovej vojne.

Už tento stručný popis skautskej činnosti prezrádza, prečo bola táto forma návratu k prírode pre značnú časť našej mládeže príťažlivá.

A predsa ani Skauting nevyhovoval všetkým, najmä dospievajúcim chlapcom a dievčatám úplne.

Podľa dnešných meradiel nebolo skautské ošatenie a ostatné vystrojenie mimoriadne náročné. V povojnových rokoch však pre chudobnejších rodičov nebolo ľahké zadovážiť ho svojim deťom - a kto nemal kompletne vybavenie, cítil sa medzi šťastnejšími, teda bohatšími kamarátmi ukrátený. Tiež pomerne prísna disciplína, ktorá vládla v skautských oddieloch, bola, najmä pre starších skautov príťažou. Starším vadilo aj to, že chlapci a dievčatá boli organizovaní v osobitných oddieloch, ktoré sa stretli iba pri slávnostných nástupoch k štátnemu sviatku a pri podobných príležitostiach..

Ďalšia príčina bola v tom, že v povojnových rokoch mladí utekali z mesta do prírody nielen pred pretechnizovaným svetom, ale aj pred svetom prepolitizovaným. A vplyvom straníckej rozbitosti vtedajšieho systému sa dlho neubránil ani Skauting. Popri Zväze junákov - skautov, vznikli čoskoro osobitné skautské organizácie katolícke, evanjelické a židovské, ďalej skauti RTJ (pri soc. demokratickej strane) Spartakovi skauti práce (vedení KSC), osobitné organizácie mali jednotlivé národnosti republiky atď. Svojsíkov Zväz junákov skautov bol organizáciou formálne nepolitickou, ale netajene sa hlásil k lojalite voči existujúcemu štátnemu systému, čo bol koniec koncov tiež politický postoj.

Napokon mladým vadilo aj to, že romantika, i keď jej Skauting ponechával dosť široké pole, predsa len bola aj v tejto organizácii trocha uniformovaná a obmedzená. Treba si uvedomiť, že roky po prvej svetovej vojne boli rokmi nevidanej vlny popularity dobrodružnej literatúry z amerického Divého Západu, rozličných indiánok, kovbojok, románoch o traperoch a štvancoch, dobyvateľoch pustých neobývaných končín. Išlo o literatúru vyslovene brakovú, ale trh ňou bol zaplavený a mládež ju hltala a tejto móde sa čoskoro podriadila aj prevládajúca filmová tvorba, čo spätne spôsobilo ďalší rast záujmu a obľuby tohto žánru. A tak mladí pri svojom pobyte v lesoch túžili by už nie len disciplinovanými skautíkmi, uplatňujúcimi iba sprostredkované a upravené prvky zo života Indiánov, ale priamo Indiánmi, trapermi, kovbojmi a zálesákmi.

A tak začali vznikať partie, ktoré chodili do prírody a podnikali tam výlety veľmi podobné výletom skautských družín, ale neorganizované nijakým uznaným spolkom a neobmedzené nijakým oficiálnym programom. Pôvodne sa im hovorilo - diví skauti, pričom slovo diví neznamenal, že by si počínali tak nedisciplinované a hulvátsky, aby sa im slušní ľudia vyhýbali.

Bolo to len odlišenie od skautov organizovaných, tak ako poznáme divé ovocné stromy popri stromoch kultivovaných.

Pochopiteľne, uvoľnenie od skautských regulí, znamenalo aj to, že sa činnosť týchto partií postupne vzdalovala od pôvodnej činnosti skautskej, pravda, pri zachovaní a často aj ďalšom rozvinutí toho najzákladnejšieho, napr. rozvíjania táborníckej zručnosti atď. Na druhej strane táto voľnosť spôsobila to, že činnosť jednotlivých partií a skupín bola značne odlišná, že celé hnutie väčšmi podliehalo móde a tak prechádzalo rozličnými obdobiami vývoja, pri čom zmeny nepostihli každú skupinu v

rovnakom čase. Niektoré zásady, pravidlá a najmä terminológia sa naopak stali trvalými a všeobecne uznávanými.

V každom prípade tu však vzniklo niečo nové, čo malo síce blízko k skautingu i k turistike, ale čo treba považovať za ďalšiu odlišnú a v našich krajinách časom veľmi rozšírenú formu úteku moderného človeka z mesta do prírody.

Označenie "diví skauti", bolo zjavne dočasné a takejto novej samostatnej kategórii nemohlo trvalo stačiť. A tak sa zaužívalo pod vplyvom rozšíreného čítania kníh **Jacka Londona** označenie tramp pre jednotlivého príslušníka nového hnutia a tramping pre celé hnutie.

Trampovať začínali mladí ľudia prevažne vo veku, keď sa končilo s organizovaným skautovaním, t.j. v oseemnástich.

Pravda, prichádzali aj chlapci a dievčatá, ktorí predtým organizovaní v skaute neboli, a to väčšinou od 15 do 20 rokov veku.

Podľa obľúbenej dobrodružnej literatúry trampí postupne napodobňovali v svojich hrách terminológiu a hlavne oblečení Indiánov, kovbojov a lovcov kožušín. Na základe toho sa začala história vývoja trampingu deliť na dobu indiánsku, kovbojskú a kanadskú. Z doby indiánskej (a napokon už zo skautingu) trvala obľuba ozdobovať táboriská a osady totemovými stĺpmi.

Z doby kovbojskej sa do dnes udržalo nosenie kockovaných košiel. Nohavice zvané pytláky, t.j. napodobenina kovbojských legín z vrecoviny, pre svoju nepraktičnosť sú už dávno zabudnuté. Tak isto široké mexické klobúky. Za to sa nezabudlo na titul voleného predáka trampskej partie či osady - šerif, ktorý zjavne pochádza z doby kovbojskej a dlhšie trvanie mala i obľuba trampských prezývok vo forme amerických jednoslabičných skrátiením krstných mien typu Bob, Jim, John, Dan a pod. Doba kanadská znamenala v oblečení kompromis medzi romantickou túžbou napodobovať obľúbených hrdinov tentoraz traperov a zálesákov - a potrebou obliekať sa čo naj účelnejšie. A tak prišli do módy kanady, menčestrové nohavice (pôvodne tzv. pumpky - až po vojne dlhé nohavice zastrkávané do holení kanád), kockované košele stratili šnurovanie, blúzy a čapice tiež nadobudli jednoduchší a praktickejší tvar. A preto sa i táto móda s malými odchýlkami - najmä smerom k štýlu vojenskému - prakticky udržala dodnes. V dobe kanadskej sa tiež zavŕšil prechod od prevažujúceho táborenia, k chatárčeniu pravda, nie výlučnému. Stanuje sa a bude sa stanovať - najmä mladí aj naďalej a tak isto sa chodí a bude chodiť ("pod širák"). S prevahou chatárčenia je však spojené ďalšie trvale zaužívané slovo, osada. Označujeme ním základnú tramskú jednotku, partiu, a to aj keď nechodí na skutočnú chatovú osadu, ale stanuje, a to hoci aj zakaždým na inom mieste.

PODMIENKY

NA SLOVENSKU.

Všetko, čo sme doteraz povedali o vzniku a vývoji tramského hnutia platí bezo zvyšku pre české krajiny a menovite pre Prahu. Na Slovensku sú podmienky značne odlišné a treba zdôrazniť, že najmä boli odlišné v čase, keď tramping vznikal. Slovensko pred vznikom Československej republiky nemalo veľkomiest, ba vlastne nemalo ani veľkých miest, v ktorých by boli podmienky pre vznik skutočného masového záujmu o únik do prírody. Ak možno za veľké mestá považovať Bratislavu a Košice, treba si uvedomiť, že to boli mestá, v ktorých mal slovenský živel veľmi nepočetné zastúpenie a spoločenský vplyv prakticky nijaký. V Bratislave (i v

niektorých ďalších mestách) síce existovali organizácie Karpatenvereinu, Naturfreunde a Wandervogel, ale to boli spolky nemecké, prípadne Nemecko maďarské. Na činnosti oficiálneho Karpatenvereinu sa mohli Slováci zúčastňovať, iba keď sa ku svojej národnosti nahlas nehlásili, v robotníckom Naturfreunde slovenský pôvod síce nevedel, ale po slovensky sa tam tiež nehovorilo.

Slovenským, alebo presnejšie česko-slovenským mestom sa Bratislava stávala až vzniku ČSR, aj to len postupne, pri čom spočiatku tu bolo Čechov viacej ako Slovákov (a len vďaka tomu, že sa vtedy do štatistiky zratúvali, získalo naše hlavné mesto pomerne skoro " československú" väčšinu). Česi prichádzajú na Slovensko prevažne na vedúce miesta a do úradov, ale nemalo bolo aj živnostníkov, ba aj robotníkov, najmä železničiarov a pod. A títo ľudia pochádzali prevažne z väčších miest s rozvinutou národnou spoločenskou organizovanosťou a preto boli v prvých rokoch spoločnej republiky aj zakladateľmi väčšiny telovýchovných, turistických, športových a iných organizácií (Sokol, KČST, 1. Čs. ŠK Bratislava) a tak isto Zväzu skautov a rozličných iných, politicky či nábožensky prifarbených skautských organizácií. Len tzv. katolícky Skauting sa stal organizáciou usmerňovanou autonomistickou ľudovou stranou a preto združoval prakticky len slovenskú mládež. Za takýchto okolností nijaký čisto slovenský tramping, ktorý by boli mohli založiť! len Slováci, v Bratislave vzniknúť nemohol a ani nevznikol. Tým menej mohol vzniknúť na slovenskom vidieku, kde boli podmienky síce národnostne menej komplikované, ale kde zasa zatiaľ nevznikla taká naliehavá potreba utekať z pretechnizovaného mesta do prírody.

Dostávame sa teda k riešeniu historického sporu, k odpovedi na otázku, ako vznikol a kto založil slovenský tramping, alebo presnejšie tramping na Slovensku. Z doteraz povedaného vyplýva jasne, že tézu o slovenskom trampingu založenom Slováckmi bez Čechov treba odmietnuť. To však neznamená, že mal bezo zvyšku pravdu **Bob Hurikán**. Prvé trampské osady v Bratislave síce založili Česi, ale podmienky pre vznik niečoho podobného ako divý Skauting tu už museli byť a ako neskôr uvidíme, nepočtené skupinky takéhoto druhu tu skutočne vznikli. To po prvé. Po druhé, tramping v Bratislave od samého začiatku nebol a nezostal výlučne českou záležitosťou. Ak nie v prvých partiách, tak určite v osadách založených tesne po nich, boli už aj Slováci a našli sa i príslušníci iných národností (bratislavskí Nemci a Maďari, pravda takí, ktorí sa neuzatvárali vo vlastných, viac mennej nacionalisticky zameraných spolkoch a organizáciách). . . .

Preto tramping ani po roku 1938 na Slovensku nezanikol. To po tretie. Len národnostné zloženie sa výrazne posunulo k prevahe Slovákov (ale pribudli aj noví chlapci z nepočestných českých rodín, ktoré na Slovensku ostali). Táborové ohne v nádherných údoliach horeli ďalej, prakticky sobotu čo sobotu, a pri gitarách sa ďalej spievala - a spievalo sa naďalej po česky, lebo slovenských trampských piesní nebolo. A ihneď po skončení druhej svetovej vojny trampské osady na Slovensku okamžite nadviazali styky s osadami českými a moravskými a pestujú ich, i keď do nedávna s rozličnými prekážkami, aj naďalej.

Sú, prirodzene aj rozdiely, ale tie vyplývajú z odlišných podmienok a z nich vyplývajúceho časového oneskorenia vývoja trampingu na Slovensku oproti trampingu v Čechách (čo však vždy nie je na škodu veci - a završuje nám naše podmienky Českí kamaráti aj závidia.).

Na záver tejto kapitoly vari ešte treba povedať toľko. **Bob Hurikán** sa svojich nepresností a omylov nedopustil náročky a tobôž nie zo zlej vôle. Vznikli jednak z neinformovanosti v časoch, keď bežné spojenia medzi oboma časťami rozbitej

republiky boli prerušené a jednak z atmosféry čias, v ktorých kniha vyšla. V roku 1940 nemohol Bob Hurikán (ani nikto iný) písať o československom trampingu, len o trampingu českom, ktorý prechodne zapustil korene aj na Slovensku. **Bob Hurikán** si napokon pri povojnových stretnutiach s bratislavskými trampmi svoje omyly priznal, ospravedlnil sa za ne a aj on to bol, čo vyslovil určitú závišť nad tým, že náš "zaostávajúci" tramping má v mnohom bližšie k tomu, z čoho toto hnutie aj v Čechách vyrastalo a čo možno považovať za jeho podstatu.

PRVÉ OSADY

Toľko som považoval za potrebné vyjasniť si na úvod. Teraz je však už najvyšší čas prejsť od úvah a teórií k vlastnej téme - konkrétnemu rozprávaniu o vzniku prvých trampských osád na Slovensku.

Spomienky najstarších pamätníkov potvrdili, že prvou osadou v Bratislave a teda zrejme aj na Slovensku bola - tak ako zaznamenal **Bob Hurikán** vo svojich dejinách trampingu - osada **WAIKIKI**. Roku 1928 ju založili chlapci českej národnosti, z ktorých viacerí už predtým trampoali v Čechách.

No už niekoľko rokov predtým boli aj v Bratislave jednotlivci, ktorí bez priamych českých vzorov prešli podobným vývojom, ako prví priekopníci trampingu v Čechách. O všetkých možno ani nevieme, no hrdo sa k týmto svojim začiatkom hlásia tí, čo neskôr patrili k známym a možno povedať i slávnym bratislavským trampom.

Tak **Korl Procházka**, neskorší zakladateľ a šerif osady **KORMORAN**, spomína, že už ako 12-ročný vstúpil do oddielu Spartakových skautov práce, či ako sa práve vtedy volala skautská organizácia usmerňovaná komunistickou stranou. Možno mu ako chlapcovi z ponemčenej proletárskej rodiny lepšie vyhovovalo "internacionálne" a "robotnícke" zameranie tejto organizácie, možno to, že tam menej bazírovali na kompletom pre chudobných rodičov dosť nákladnom skautskom vybavení ako u československých skautov zväzových. Nuž ale keď ho v jeho "pokrokovom" oddieli namiesto lesnej múdrosti učili teórii triedneho boja a namiesto táborníckej zručnosti ho cvičili "ako skautskými palicami pichať do zadkov kone policajtov, aby sa im plašili pri rozháňaní komunistických demonštrácií", začali ho zväzoví skauti priťahovať väčšmi. A tak sa o rok na vlastnú päsť vybral na bicykli na Oravu, kde organizácia YMCA zriadila letný skautský tábor. A vedúci tohto tábora **Kopal**, známy obchodník so športovými potrebami (v pasáži Mestskej sporiteľne), statočného chlapca nie len vrelo privítal, ale umožnil mu niekoľkodenný pobyt v tábore aj bez zaplatenia poplatkov. Menšie pochopenie pre tento svoj skutok našiel u svojho otca a najmä u vlastného skautského oddielu. Keď roku 1934 **K. Procházka** podnikol novú "čiernu" cyklistickú túru do Vysokých Tatier, hoci tentoraz nešlo o spoluprácu s "buržoáznou" organizáciou, so svojim oddielom proletárskych skautov sa rozišiel, a keďže na vstup do Zväzu junákov nebolo, vytvoril si skupinu takého typu, akými boli pražskí diví skauti. Jej ďalšími členmi boli **Kol Obstmayer**, **Karol Neuhaus** a **Vilo Múcska**, všetko deti zo starých prešpuráckych, t.j. nemeckých a maďarských rodín. (Národnosť spomíname len preto, aby sme konkrétnymi faktami podporili závery, ku ktorým sme došli pri riešení sporu, nadhodeného inými).

Partia, zasa bez priamych českých vzorov, prešla vývojom obdobným trampskému dávnoveku v Prahe. Z divých trampov sa čoskoro stali kovboji - **Divoký Billy**, **Wanagu**, **Ben Rose** a **Bulli**. Okrem mien si zadovážili aj oblečenie napodobňujúce úbory hrdinov populárnych westernových filmov, ale aj kolty, lasá a podobnú výstroj, s ktorou "trénovali na Divoký Západ".

Pestovali však aj mierumilovnejšie športy, najmä cyklistiku, a to dokonca aj pretekársky.

Aj svoju dobu indiánsku môžeme v kronike bratislavského trampingu zaznamenať. Reprezentuje ju **indiánsky kmeň**, ktorý v svojom predtrampskom veku založil **Alex Sklenica**, neskôr známy ako **Indoš**, alebo tiež **Obe**. Táto partia vznikla už po založení prvých trampských osád, ale tie na jej vznik nemali nijaký vplyv, naopak, rovesníkov, ktorí sa hrali na trampov, nazývali **Sklenicovi** Indiáni "drevenými kovbojmi" a bojovali s nimi pomocou lukov a šípov a ďalších indiánskych zbraní. Okrem literatúry mal na "indiánsky" vývoj **Alexa Sklenicu** vplyv. Jeho otec, ktorý ho od útleho detstva vodieval do lesov; tieto výlety neboli len prostými hubárskymi výpravami alebo turistikou

Otec **Sklenica** v horách aj nocoval, varil si raňajky na malom ohníku, pozoroval zver. Jeho tuláka krv ho prinútila, už pred prvou svetovou vojnou 3 roky blúdiť Európou (vtedy, pravda, **Alex** ešte nežil). A keď sme už spomínali národnosť ostatných trampských priekopníkov treba spomenúť, že **Sklenicovci** boli Slováci. V jeho Indiánskom kmeni bol však aj **Karel Junek**, chlapec z českej rodiny, ale narodený už v Bratislave. I keď v prípade tohto indiánskeho kmeňa išlo skôr o detskú hru, zaznamenávame ho, nakoľko naň priamo nadväzovala neskoršia trampská činnosť ďalšieho známeho bratislavského trampa a významnej osady.

Ako sme už spomenuli, prvá partia, ktorá sa už nazývala trampskou osadou, bola **Waikiki**, založená roku 1928. Pri jej . zrode boli: **Bořivoj Šourek - Hasan**, **Quido Liebman - Zrzavý Johnny**, **Jaroslav Ferák - Manihiki** a Dr. **Viktor Řičánek**. Neskôr pribudli **Karel Piterman - Namta**, Dr. **Zizius - Zizek** a ďalší.

Hasan a **Zrzavý Johnny** boli členmi trampských osád v Prahe už pred svojím príchodom na Slovensko. Aspoň o nich to s určitosťou vieme. **Johnny** sa poznal aj s **Bobom Hurikánom** i po návrate si postavil chatu Druhá Waikiki v Našom údolí na Sázave, neďaleko **HURIKÁNU**.

Hasan bol aktívnym dôstojníkom a do Bratislavy bol preložený ako nadporučík ženistického pluku. **Zrzavý Johnny** prišiel do Bratislavy po skončení vojenskej služby hľadať prácu - našiel ju u firmy Siemens, dnešné BEZ. .

Stretli sa, porozprávali a onedlho bola prvá osada na Slovensku skutkom. Bola osadou vodáckou. Na brehu Dunaja, tam kde sa oddeľoval Malý Dunaj, mali drevenú búdu, v ktorej skladovali svoje kanojky a kajaky. A odtiaľ na sobotu a nedeľu vyrážali na Dunaj, najmä do ramien poniže Ovsíša, ale aj proti prúdu na Devín a keď bolo viac voľných dní, tak aj do Komárna alebo na riekú Moravu.

Roku 1929 osada usporiadala prvý veľký potlach na Slovensku. Uskutočnil sa na ostrohu medzi Veľkým a Malým Dunajom, teda vo Vlčom hrdle, kde vtedy nebol ani Slovnaft, ba ani prístav a lodenice, ba ani rybárske či vodácke chaty.

Veľký Potlach trval tri dni a poschádzali sa naň kamaráti z Čiech a Moravy, i z osád, ktoré medzi tým pribudli v Bratislave. Na ražni sa opekali dve štvrtky statného koňa, boli sudy piva a veľa piesní po celé tri dni.

Z výprav po Dyji a Morave spomína **Johnny Liebman** na plavbu z Břeclavi do Bratislavy - kam sa však osadníci z **WAIKIKI** dostali .po dobrodružnom cestovaní - vlakom. Na plavbu sa totiž dávali za bezmesačnej noci a tak po dvoch hodinách jazdy na slepo stroskotali na vyvrátenom strome. Člny sa porozbýjali a odplávali, ostatný majetoček sa utopil a piráti zachránili len holé životy - a ešte k tomu na rakúskej strane. 25 km si odšliapali v plavkách k mostu pri Moravskom Jáne, kde ich rakúski i československí colníci. S porozumením prepustili na pôdu vlasti. V Moravskom Jáne sa stroskotancov ujal prednosta stanice - tiež tramp z Prahy.

Poskytol im cestovné lístky, veniec safalátok, kanvu piva a ešte aj požičal gitaru. Aspoň mu za odmenu zaspievali. Aké také oblečenie si už predtým vyžobrali v obci a keďže im dedinčania ktovie čo venovať nemohli, vyzerali ako skutoční tuláci. Posledným nočným vlakom šťastne došli do Bratislavy.

V zime bol hlavným stanom osady zrub v údolí Vydrice za Železnou Studničkou, ale podnikali aj výpravy ďalej na sever, až po Smolenice.

Ďalšie osady vznikli hneď v roku 1929. O ich existencii vieme len z Dejín trampingu., Pri tom aj **Bob Hurikán** uvádza len ich mená, spomína niektorých ich členov, a konštatuje, že to boli všetko osady vodácke. Nám sa ďalšie podrobnosti nepodarilo zistiť, musíme teda len odcitovať, že **RIWER CLUB** tvorili kapitán **Ghandi**, **Ota Fifaný**, **Skejda**, **Ančík**, **Číňan** a **tulák Zizek** (osada sa o rok spojila s **WAIKIKI**), **WIKING** mal na čele kapitána **Hydika** a členmi boli **Ali**, **Fery**, **Kája** a **Irča**. O osade **KOŇASINKA** už vieme len to, že bola; nezachovali sa ani mená členov.

Viac sme sa dozvedeli o osade **BIG HORN**, ktorá sa spomína roku 1930. Jej šerifom bol **Karel Kahovec**, ktorého **Bob Hurikán** spomína ako **Dlhého Karla**. Bol motorárom v opravovni Pragovky na Mlynských Nivách, kde sa s ním zoznámil **Jan Žák**, ktorý si tam našiel zamestnanie po prepustení z Patrónky.

Z **Jana Žáka** sa tak čoskoro stal **Bibi**, osadník **BIG HORNU**. Ďalším členom bol jeho kamarát **Karel Piterman - Namta**, s ktorým predtým pracovali v Patrónke. Obidvaja na Patrónke aj bývali a tak sa v lete denne chodievali kúpať na Železnú studničku, pri čom sa spriatelili so synom horára **Mirkom Koželuhom**, ktorý bol členom osady **WAIKIKI**. Okrem toho, že býval priamo v horách, pútal ich k nemu aj to, že vlastnil celú zbierku tramských piesní na gramofónových platniach. A najmä to, že bol výborný kamarát.

Za Železnú studničku chodievala osada **BIG HORN** aj na soboty a nedele, pri čom im za wigwam slúžievala stará chatka, ktorá v tie časy stávala neďaleko hate posledného rybníka. Inak partia chodievala na Devínske Jazero, kde táborili pod stanmi a využívali možnosti dobrého kúpania i pohostinstvo hostinca u **Váčkov**, najmä pivečko a dobrý cmar.

Prostredníctvom **Mirka Koželuha** a jeho brata **Lád'u** zblížila sa táto partia s osadou **WAIKIKI**, ktorá, ako vieme, v zime a na jeseň tiež chodievala do údolia Vydrice za Železnú studničku. Prvá bratislavská osada sa tak ďalej rozrástla a pokračovala vo svojej letnej vodáckej, jesennej pešej a zimnej lyžiarskej činnosti. Hlavným cieľom dunajských plavieb bol chýrny flek na 63. kilometri. Počtu lodí už nestačila stará búda pri ústí Malého Dunaja tak im lodenicu poskytol hostinský Stanitz z Elysea pod Dunajským mostom. Elyseum či Elizák bola štvrt' pozliepaných chatrčí bratislavskej chudoby, podobná ako neďaleké Ovsíšte, alebo Brenner (pálenisko) na ľavom brehu Dunaja.

Stanitzova krčma svojou úrovňou zodpovedala tomuto prostrediu, ale to nemohlo vadiť. Hostinský, inak úspešný zápasník, bol tramským vodákom dobrým domácim pánom.

Centrom zimných lyžiarskych túr sa stalo okolie Pieskov (nad Modrou), kde osada dostala k dispozícii chatu v blízkosti prieskumných vrtov, cieľom ktorých bolo objaviť dostatočné zdroje vody bez obsahu vápenca pre potreby železníc (aby sa v kotloch rušňov nadmerne neusádzal tzv. vodný kameň).

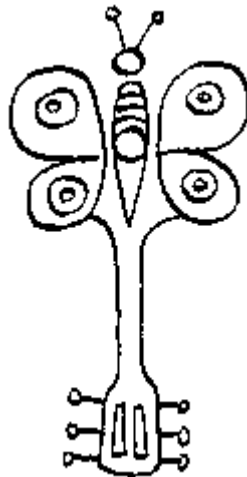
Do programu veľkej osady **WAIKIKI** patrili aj štvrťkové schôdze v hostinci u Šmatlánska (zvaného tiež **Šmatlavý Džou**) pod hlavnou stanicou, ako aj plávanie (v zimných mesiacoch) v Groslingu.

A práve tam došlo k tragickej udalosti, ktorá mala silný vplyv na zánik osady. Roku 1933 sa v groslingskom bazéne uprostred kamarátov utopil 28 ročný **Mirko Koželuh**.

V zapätí po **BIG HORNE** vznikla aj osada **BIG PINE**, ktorá tiež čoskoro splynula s **WAIKIKI**. **Bob Hurikán** v súvislosti s ňou spomína **Hezouna Mirona**, **Lulua** a **Fryšu**, ale aj **Bibiho** a **Ňamtu**, ktorí podľa našich informácií patrili do osady **BIG HORN**.

Možné je, že chlapci skutočne postupne prešli oboma spomínanými osadami, aby napokon skončili v zjednotenej **WAIKIKI**. Styky a spolupráca všetkých bola, ako sme videli, skutočne veľmi tesná.

Koniec **WAIKIKI** okrem odchodu kamaráta **Koželuha** bol spojený s odvelením šerifa **Hasana** do inej posádky - do Komárna. Posledným jeho pôsobiskom boli Litoměřice.

OBDOBIE VEĽKÉHO

ROZMACHU

PRIAZNIVÉ PODMIENKY

V 30. ROKOCH

Zánik **WAIKIKI** a ostatných osád nášho tramského dávnoveku vôbec neznamenal koniec, ba ani len prerušenie či zoslabenie vývoj a tramského hnutia v Bratislave. Naopak, ešte pred rozchodom prvých partií a najmä krátko po ňom vznikli desiatky nových osád, z ktorých viaceré sa nezabudnuteľným písmom zapísali do kroniky slovenského alebo aspoň bratislavského trampingu a vydržali aktívne účinkovať aj desiatky rokov. A počet trampov sa už nerátal na desiatky, ale najmenej na stovky.

Prv ako začneme podrobnejšie hovoriť o osudoch týchto osád, zhodnotíme si opäť celkové podmienky, ktorý tento rozmach umožnili. Predovšetkým treba povedať, že v tridsiatych rokoch naša spoločnosť začala trampingu celkovo tolerovať. Ešte na jar 1931 sa síce úrady pokúsili zasadiť trampingu zdrvivú ranu, bol to však úder neúspešný a na dlhé roky posledný. Zemský prezident pre Čechy **Hugo Kubát** (niečo ako dnešný predseda KNV, ibaže s pôsobnosťou pre päť terajších krajov)

vydal vtedy nariadenie, ktoré zakazovalo „,“ . při campingu a trampingu společné táboření osob příbuzného pohlaví v přírodě i ve stanech, chatách a srubech - vyjímaje táboření rodinné, pobíhání v nedostatečném úboru, zvláště úboru koupacím mimo Obvod vykázaných koupališť, zpívání popěvku obsahu nemravného..." a za porušenie týchto zákazov stanovovalo pokuty 50, - i 100, Kčs, prípadne trest straty slobody od 12 hodín do 14 dní.

Nezmyselná vyhláška však svojho autora dlho neprežila - a pritom **Kubát** zomrel ani nie do roka a do dňa po jej vydaní.

Postupné tolerovanie trampingu sa prejavovalo aj inak. Pravicové strany, ktoré predtým trampov prudko odsudzovali, začali im nadbiehať a ak trampujúcu mládež v prvom období obhajovali iba komunisti, teraz ju zase práve pravica začala "brániť" pred nimi, to je pred úsilím získať ich pre svoju politiku. (krásne sa tomu vysmiali **Voskovec** a **Werich** v chýrnej Babičke Méry). V časopisoch začali vychádzať trampské rubriky (najmä v románových týždenníkoch Rodokaps a Rozruch, ale aj v niektorej dennej tlači) a postupne vychádzalo aj viac samostatných trampských časopisov. Niektoré si vydávali skutočne trampí pre potreby svojho hnutia, iné vydávali rozličné vydavateľstvá, aby na módnosti trampingu profitovali či už finančne, alebo politicky na osoh svojich strán. Trampské piesne sa už nespievali iba pri ohňoch posázavských a povltavských kempov, ale aj na pódiaoch koncertných siení a v zábavných podnikoch. Do programu ich hojne zaraďoval rozhlas a z viacerých trampských súborov sa stali profesionáli (známi Setleri neboli jediným príkladom). k piesňam, ktoré sa zrodili v osadách, pribudli " trampské" pesničky, ktorých autori nikdy na tramp nechodili (Táboráku plápolej). Nakrútené boli aj "trampské" filmy, ako príklady táhnou, alebo také, v ktorých bolo trampom venovaných aspoň niekoľko epizód.

Slovom, tramping sa stal pojmom, ktorý poznali všetci a nebolo potrebné stretnúť sa osobne s niekým, kto trampoval, aby sa ďalší mladí ľudia o tomto hnutí dozvedeli a začali sa oň zaujímať.

I keď to, čo sme doteraz o podmienkach v 30. rokoch povedali, platilo znovu v celom rozsahu pre české kraje, situácia bola celkovo priaznivá pre rozvoj trampingu aj na Slovensku a najmä v Bratislave.

Aké boli odlišnosti? Tým, že tramping sa začal na Slovensku šíriť neskôr a trampov bolo podstatne menej , záujem oficiálnych inštitúcií bol podstatne nižší. Preto sa trampí v Bratislave vyhli otvorenému ostrému prenasledovaniu, aké poznal český tramping. kubátova vyhláška tu nikdy neplatila a slovenské orgány nijakú podobnú nevydali. Bratislavskí trampí síce spievali: kedyby nás honili ouřady, postavíme se do řady... a svou osadu si nedáme brát", poznali tiež žartovný výraz: "Ja vám dám hajrátovať bez sobášneho listu", ale väčšinou ani nevedeli, ako tieto prejavy trampskej tvorivosti vznikli a na čo reagovali.

Nebolo ani osobitných slovenských trampských piesní a súborov, ani časopisov a novinových rubriík. Ale pražský rozhlas sa počúval v celej republike a i do programu slovenských staníc sa kde tu trampská pesnička dostala. Tiež české noviny sa vtedy na Slovensku čítali oveľa viac ako dnes a najmä Rodokaps a Rozruch, prípadne tiež víkendový týždenník Ahoj na nedeli boli tu veľmi rozšíreným a obľúbeným čítaním.

Slovom aj na Slovensku sa stal tramping známym pojmom a hoci oneskorene a menej výrazne - prichádzal do módy.

V dôsledku tejto módnjej vlny v Bratislave začiatkom tridsiatych rokov - povedané slovami **Boba Hurikána** - „,“ . vzniklo a zase brzy zaniklo mnoho osad,

založených "trampy", jimž bylo milejší teploučko u maminky než fukejř u bora na Dunaji".

Vznikli však aj viaceré osady, ktoré žili desiatky rokov. Ich členmi boli naozajstní trampí bez úvodzoviek, ktorí síce len výnimočne chodili na Dunaj, no nie zo strachu pred "fukejřom", ale proste preto, že člny a vodácka výstroj boli pre nich prináročné a že im plne vyhovovala romantika malokarpatských údolí.

Sám **Hurikán** v dejinách trampingu spomína z tohto obdobia okolo 10 osád. Bolo ich však oveľa viac, pričom viaceré prežili nielen prvú republiku, ale aj vojnu a teda ďalší rozvoj trampingu poznačili často výraznejšie, ako priekopnícke, lež nedlho trvajúce osady najstarších čias.

OSADY Z ČIAS

PRVÉHO ROZKVETU

Už roku 1930 založili traja mladuční chlapci, ktorí si dali mená **Bubo**, **Jim** a **Bob**, osadu "**TULÁK**". Pozornosti súčasných trampov, chlapcov väčšinou o niekoľko rokov starších, dlhší čas unikali a tak o tejto partii nie je v dejinách trampingu ani zmienky, hoci sa tam spomínajú viaceré partie, ktoré vznikli neskôr. A jednako práve z osady Tulák sa po čase stala osada, ktorá dlhé roky udávala tón bratislavským trampom a organizovaním rozličných speváckych a športových pretekov vytvárala podmienky pre úzke styky a priateľstvo medzi nimi.

Hneď v prvom roku k trojici zakladateľov pribudli ďalší chlapci a dievčatá. Svoje hlavné sídlo mala osada na tzv. Starom fleku pri Bielom potoku, teda v susedstve starších osád. V lete bývalo často cieľom jej výprav Devínske jazero, kam chodili za príjemným kúpaním. Z trojice zakladateľov v roku 1932 zostal iba Bob, ten však okolo seba dokázal stmeliť nový silný kamarátsky kolektív, ktorý sa postupne rozrástol na partiu až 10-člennú. Viac rokov chodili s partou **Hondo**, **Tom**, **Zrzek** a **Red**. Najpopulárnejší sa stal **Pirát**. Pozornosť budil už svojím

zjavom, ale preslávil ho najmä jeho zmysel pre humor, vďaka čomu sa stal jednou z ústredných postáv nie len svojej osady, ale celého bratislavského trampingu.

Roku 1936 **Bob** narukoval, čo malo síce čiastočne vplyv na aktivitu Osady, ale nakoľko vojenčil v Bratislave, medzi kamarátov sa predsa len dostával a tak osada nezanikla, naopak, pribudli ďalší noví členovia a ihneď po **Bobovom** návrate do civilu sada **TULÁK** znovu naplno rozvinula svoju činnosť. Bola to partia známa svojou veselosťou, niekedy až neviazanou, ktorú poznali aj občania viacerých obcí okolo Bratislavy, kde sa **TULÁCI** zvykli zastaviť na hodoch, ako aj obyvatelia Patrónky, ktorí ich poznávali, keď sa v nedeľu popoludní vracali do mesta a zastavili sa na pivečko u Karačky.

Skôr ako sa **TULÁCI** stali známou a uznávanou osadou, boli priamymi pokračovateľmi tradícií **WAIKIKI** osady chodiace tiež do údolia Vydrice - Bieleho potoka za Železnú studničku. Prvá a najväčšia po **WAIKIKI** bola osada **RUDÝ TESÁK**. Možno povedať, že priamo nadväzovala na najstaršiu bratislavskú osadu. Založili ju totiž členovia učňovskej skupiny organizácie YMCA, ktorú niekoľko rokov viedol starý skaut a tramp, osadník **WAIKIKI Johny Liebman**. V dejinách trampingu sú zaznačené tieto mená jej najznámejších členov. **Ghandi, Malý Bob, Lapušky, Vašek** z rodu Píseckejch, **Carly, Kary, Cestička, dlhý Kubo** a **Placky**.

V roku 1932 vznikla ďalšia chýrna osada **ZÁLESÁK**. Táborila tiež na brehoch Bieleho potoka medzi druhým kameňolomom a križovatkou s modrou turistickou značkou, ktorá vedie z Krásňan do Marianky.

Šerifom bol **Oto Koláč** a ďalšími hlavnými postavami **Tarzan, Jack Rybníkár** a **Šejtan Vilko**. V starom **ZÁLESÁKU** začínali aj ďalší trampí, ktorí sa neskôr preslávili (najmä pekným spevom) ako osadníci **STRATENKY**. Ešte dlhé roky po rozchode **ZÁLESÁKOV** hovorilo sa celému úseku povodia Vydrice od starého kempu **RUDÉHO TESÁKA** až po spomínanú križovátku s modrou - Starý Zálesák. .

Úplne neosirel ani Dunaj. V čase existencie osady **WAIKIKI** a ďalších vodáckých osád z najstaršieho obdobia bratislavského trampingu bol **Korl Procházka**, ktorého sme spomínali ako zakladateľa prvej partie divých skautov u nás, na vojne. Slúžil u lodného práporu ženijného vojska a to ho pritiahlo k Dunaju. V poslednom roku služby brázdil vody našej veľrieky okrem povinných. cvičných plavieb na vojenských lodiach i na kajaku, ktorý mu predal čatár slúžiaci u tej istej jednotky. Keď na jeseň roku 1932 ukončil vojenskú základnú službu, chodieval na Dunaj ďalej, často s priateľom **Fricom Gašparkom**, ktorý mal tiež kajak, dokonca modernejší a s plachtou. Na jednej z týchto plavieb pristáli poniže Lida, v miestach, kde od hlavného toku odbočovalo Jarovské rameno, na ostrove, kde bola vtedy ešte neporušená divočina. Odrazu prekvapení zistili, že nie sú sami.

Taky na tramp?

Opýtal sa vlastník ďalšieho primitívneho kajaku vytiahnutého na breh ostrova. Dali sa do reči, zistili, že nový známy sa vola **Karel Vačlena** a bez veľkého váhania súhlasili s jeho návrhom chodiť spolu a založiť pirátsku osadu. O týždeň sa teda stretli znovu, **Vačlena** (majiteľ kníhkupectva v pasáži pri kine Atlon - dnes Praha) priviedol **Vlada Zdvíhala, Procházka** starého kamaráta z party **Divokého Billa - Buliho**.

Potom ešte pribudli **Ferko Horný, Rudo Haisinger** a **Vlado Zdvíhal** priviedol svojho brata.

Cieľom plavieb bol stále ostrov pri vtoku do Jarovského ramena. A na poslednom čundry jesene 1932 dostal aj svoje tramské meno **Karel Vačlena** vtedy objavil na

ostrove kameň, ktorý tvarom trochu pripomínal korytnačku. Z bukanýrskej literatúry chlapci vedeli, že korytnačka je po španielsky Tortuga nuž ich Ostrov sa stal Isolou Tortuga a osada dostala názov, **PIRÁTI Z TORTUGY**. **Vačlenovi** bol pridelený titul **El Capitan**, **Procházka** sa stal šerifom a k tomu dostal tiež pirátske meno (z rovnakej literatúry) **John Hawkins**.

Týmto oficiálnym založením osady sa vodácka sezóna skončila, ale neskončil sa čulý osadný život. Preniesol sa - do dielni. **PIRÁTI Z TORTUGY** celú zimu stavali lode. **John Hawkins** s **Ferkom Horným** (jeho otec mal stolársku dielňu) budovali kanoe, na ktoré **Haisinger** zohnal z Čiech formu. **Vačlena** sa pustil dokonca do stavby väčšieho pirátskeho plavidla. Dostalo meno Pirogua, a bolo veľké ako riadna rybárska či ženijná loďka.

Proti prúdu ho však ťažko dostalo 5 - 6 veslárov a tak ho vyťahovali len na slávnostné prehladky, vyzdobené plachtou s kresbou Tortugy - korytnačky. Na bežné plavby sa chodilo na kanojkach a kajakoch.

Prvý raz vyšlo loďstvo **TORTUGY** na Veľkú rieku, ako začali hovoriť Dunaju, v novej sezóne 1933 na 1. mája. Na svojich. plavbách sa stretávali s vodákmi zo športového klubu Slávia, manželmi **Spudilovcami**, **Krausovcami**, **Oborníkovcami** a **Košťálovcami**. Spriatelili sa a z tohto spojenia vznikla spoločná lodenica, na ktorú klub poskytol peniaze a trampí pomohli prácou. Bola na pravom brehu rieky v Petržalke a prichýlila tak člny **SLÁVISTOV**, ako aj pirátov z **TORTUGY**. Za najväčšieho rozkvetu bolo v lodenici až 32 člnov.

Lode osady sa vydávali čoraz na dlhšie cesty, až 18 kilometrov pod Bratislavou našli pravý raj lužnej divočiny, Ostrov kormoránov. Vtedy v tejto chránenej vtácej kolónii sídlili ešte skutočne stovky týchto vzácných divých vtákov a návštevy jedinej trampskej osady ich nijako nerušili ani v love, ani v hniezdení. Okrem toho boli na ostrove a jeho okolí aj volavky, divé kačice a v lesoch srnce a jelene. **PIRÁTI Z TORTUGY** tak našli nové sídlo a podľa neho pozmenili i meno osady: **KORMORÁNI Z TORTUGY**.

Dlhé roky boli jedinou vodáckou osadou v Bratislave, ale nestáli bokom od ostatného trampskeho diania, ktoré malo vtedy hlavné centrum na brehoch Bieleho potoka. Do hôr chodievali najmä na jeseň a v zime a vtedy sa stretávali s trampí z **RUDÉHO TESÁKU**, **ZÁLESÁKU**, **STRATENKY** i s **Bobom Tulákom**, ktorého tiež pozvali na vodu, na Tortugu. **KORMORÁNI Z TORTUGY** a najmä ich šerif **John Hawkins** boli vôbec všestranní milovníci prírody i športovci. U sporiadali napr. prvú trampskú horolezeckú výpravu „Rysy“ (zúčastnili sa aj chlapci z iných osád), podnikali výlety do oblasti Pieskov (Zochovej chaty), poniektorí boxovali, **Korl Procházka** sa neskôr stal i členom horskej služby Jamesu.

Hlavným pôsobiskom však zostával Dunaj. Šerif **Hawkins** dával kamarátom tuhý ženijný výcvik, samozrejmosťou bola obratnosť v táborení, chýrnym sa stal kormorání guláš (nie z kormoránieho mäsa, ale uvarený **KORMORÁNMI** - členmi osady).

Pri tom osada v tomto priekopníckom čase nepoznala dievčatá.

Lebo skúsenosti z iných párt pripomínali : prítomnosť dievčaťa vnáša medzi kamarátov nezhody.

Medzi tým pribúdali v údolí Vydrice - Bieleho potoka ďalšie osady. A tak trampský život prenikal ďalej proti toku i na brehy niektorých prítokov. **Bob Hurikán** spomína z obdobia po vzniku **RUDÉHO TESÁKU** osady **HAWAI** a **OLD BOYS**. Na pánskej lúke postavili trampí chatu **MOHYKÁN**, ďalšie zruby si tu zriadili **Starý Glaser** (sám nebol tramp, ale s trampami a najmä trampkami sa priatelil) a **Fedor**. Neďaleko mali tábor osadníci **DOBRODRUHA** a nad ohybom Bieleho potoka, povyššie ústia granadského

potoka bola Osada **SATAN**. Osadu **MOHYKÁN** založil **Fero Sucký**, zvaný **Starý Mohykán** a jeho pardom bol „**Suchý prd**“ **Homolka**. Na zimu, keď im choroby bránili chodiť do zasneženej hory, prepúšťali chatu **KORMORÁNOM** i iným trampom, ktorí ju zasa nepotrebovali v lete, a tak sa dobre dopĺňali. Starí granadáci ešte spomínajú na **MOHYKÁNA Šerifa Forejta**.

i ďalší tramp **Fedor** mal na svojej chate tiež vlastnú partiu a často na nej boli hosťami **TULÁCI**. Osadu **SATAN** založili **M. Aschenberner - Šoc, G. Ižo a G. Kročka**, medzi trampami zvaní **Satan, Chrestýš a Bill**.

Podľa starších prehľadov trampskej histórie vznikla v tom čase aj sada **POSLEDNÝ MOHYKÁN**, ktorú tvorili bratia **Vlašičovci - šerif Brčko a Ostrý - s Tyčkom - H. Nagyom**.

Do priestoru tzv. **STARÉHO ZÁLESÁKU**, t.j. poniže križovatky s modrou "mariatálskou" značkou, sa ešte vmestila osada **PULNOČNÍ MĚSÍC**. Patrili k nej **Ben, Plavčík, Tou, Vajco** a ďalší. Nad prítokom, ktorý pramení pod hrebeňom Svätého vrchu a vlieva sa pod Satanom do Bieleho potoka, postavili si r. 1934 chatu členovia osady **GRANADA**, bratia **Kódl a Ota Hezký, J. Tezner - Bulhar**, bratia **Kracbachovci, V. Muller, F. Holík - Tarzan, Z. Puček - Asýrák, J. Kopecký - Bob, J. Chmelík - Johnny, J. Řezábek, Š. Beran, V. Krucký a M. Kellner**.

O niečo vyššie pri tom istom potoku, v malom smrekovom lesíku táborila osada **ARIZONA** ktorú založili bratia **Strchalovci** a neskôr celý rad ďalších osád, príležitostne aj niektoré z tých, čo mali trvalé táboriská inde.

Osada **STRATENKA** (či **ZTRACENKA**) s šerifom **Šedom Brabanecom, Nandym, Miranom a Miškom** vynikala prekrásnym prednesom trampskej piesní. Jej sídlo bolo ďalej od Bratislavy, na ceste medzi Zochovou chatou a Kamennou bránou (Troma jazdcami) v chate, ktorú im prepožičala lesná správa.

Ďalšie stredisko bratislavských trampov, Devínske jazero bolo v druhej polovici 30. rokov sídlom osady **SAVANA**, známej ako partia vynikajúcich spevákov, gitaristov a mandolinistov. V niektorých spomienkach sa uvádza ako rok založenia **SAVANY** r. 1936. „Posledný savaňák“ **Gandi** oslavoval 50. Výročie osady až r. 1987. Ktorý údaj je správny? **Steve, Loket a Spring** prvý raz táborili na Bielom potoku už r. 1936. Vybrali si na to prekrásny flek **RUDEHO TESÁKA**, vtedy už opustený. Tam ich skoro „dhalili“ tramp **zo susedných starších osád**. Až keď sa ostrieľali v styku s nimi, odvážili sa chlapi nazvať sa trampami a po rozšírení partie o **Lokýtku, Skákavého, Váhu a Fredku** založili si osadu **SAVANA**. A to už bol rok 1937. K prvým členom **SAVANY** neskôr pribudli **Gandy, Jim, Holič, Koníček** a ďalší.

Tak isto na Devínskom jazere začínala o 2 roky neskôr osada **UTAH**, ktorú založili bývalý savaňák **Spring s Gustom - Benom z PULNOČNÍHO MĚSÍCE** a s nováčikmi **Danom - Písničkom, Jerry Battom, Kolumbom a Očkom**.

Približne súčasne so **SAVANOU** vznikla osada **DAKOTA**. Založil ju starý Indián **Alex Sklenica**, spomínaný už ako predstaviteľ doby indiánskej v samých začiatkoch bratislavského trampingu. Z jeho indiánskeho kmeňa prešiel do osady **DAKOTA** aj **Karel Junek**, ďalšími členmi boli **Bela a Ciby Farka, Miro a Tonda Hajdučík** a ďalší. Flek si osada našla najďalej proti toku Bieleho potoka, ešte vyššie ako ho križuje zelená značka vedúca od zbojníckej studničky do Medených hámrov. Veľa z indiánskej romantiky si osada preniesla aj do svojej novej etapy, pravda členky a šípy sa používali už iba v tábore, Oblečenie sa prispôbilo: v trampingu prevládajúcej móde kanadskej, doplnili ho však aj skautské klobúky a niektoré ďalšie prvky charakteristické v tom čase len pre **DAKOTU**.

Inú módu - kovbojskú - pestovala v tie časy osada **ČIERNY STRELCI**. V súlade so svojím menom nosili čierne, bielo lemované košele, v ich oblečení

nechýbali široké kovbojské klobúky a nohavice a vo výstroji boli tiež " prekliato nízko zavesené" kolty Kovbojská romantika samozrejme ovládala aj ich činnosť.

Starší kamaráti spomínajú, že v tých časoch existovali aj, partie tzv. divých trampov. Na rozdiel od divých skautov to boli naozaj " divosi" , ktorí neholdovali romantike ale alkoholu, iným osadám ničili táboriská, vyvolávali nedorozumenia medzi partiami. No našťastie ich nebolo veľa a trampy sa vedeli s nimi vysporiadať. V oblasti Dúbravky, pod Devínskou Kobylou pribudli v posledných rokoch predmníchovskej republiky ďalšie osady.

Roku 1937 založili bratia **Vykydalovci** s kamarátmi, bývajúcimi väčšinou na Záhradníckej ulici v okolí Justičného paláca, osadu nazývanú proste **PARTA VESELÝCH**. Boli to naozaj veselí mládenci, ale svoju veselosť prejavovali len spevom a žartovaním a nepriživovali ju alkoholom. So spevom chodievali na svoje táborisko i späť. Samozrejme peši. Mestský autobus vtedy chodieval len na Patrónku a zaplatiť za takú krátku cestu 1,20 Kč (toľko vtedy stál tzv. "Malý" lístok), To bol v tie časy prepych. Každý hrával na nejaký hudobný nástroj, najmä gitary, mandolíny a bendža. Okrem toho pestovali volejbal. Trénovali aj cez týždeň - na dvore Obchodu s palivami na rohu Záhradníckej a Karadžičovej im dovolili zriadiť si ihrisko a v kôlniach skladu mali aj klubovňu. Ďalšie ihrisko si vybudovali pri chate, ktorú si postavili v lese nad Dúbravkou. Bola to skromná chatka zhlobená z dosák, ale koľko radostných chvíľ v nej a pri nej zažili!

O rok neskôr vznikla v tzv. Údolí vetrov tesne za Dúbravkou osada **BEDUÍN**. Jej zakladajúcimi členmi boli **Viki, Xeňo, Bédó, Bocmánek, Micky a Piťko**. V dolinke nad studničkou a válovom, kde sa chodili napájať kravy, mali chatu, síce väčšiu ako **PARTA VESELÝCH**, ale tiež veľmi skromnú. Nad chatou viala, najmä pri slávnostných príležitostiach, vlajka s literami **UB**.

- Čo znamená to U? - pýtal sa raz trampík, ktorý do týchto oblastí prišiel po prvý raz.

- Veď sa volajú Beduíni a na košeliach nosia odznak s písmenom "B".

- Odpoveď dostal od pohotového člena osady **TULÁK (TULÁCI)**, ktorí sa neskôr stali susedmi **BEDUÍNOV**, nažívali s nimi vo veľkom priateľstve, to však nebránilo vzájomnému prekáraniu).

- Tam ešte chýba X (vyslov. iks). A T0 UBX znamená: Údolí blbých ksichtí!

V skutočnosti význam monogramu UB je oveľa prozaickejší.

Osada **BEDUÍN** vznikla z organizácie Učňovská besiedka, po ktorej zdedila i svoju chatu s vlajkou. Pravda, občiansky názov spolku zmenila na romantických **BEDUÍNOV** podľa trampských zvyklostí.

V kronike Tulákov je z tohto obdobia zmienka o osade **TEXAS**, ktorá mala chatu tiež za Dúbravkou v tzv. Bielom kameňolome.

V posledných rokoch pred vojnou chodilo niekoľko partíí táboriť aj za Lamač, do dolinky povýše rodinných chát, ktoré svojim členom v tejto lokalite umožnila postaviť telovýchovná organizácia Sokol. Na brehu potôčika, ktorý k Lamaču steká od Kačina (vtedy horáreň Entenlake), mali svoje fleky **MYŠIACI** a **VLCI**.

Druhá cesta, ktorou sa tramping dostával na slovenský vidiek, boli prázdninové výpravy českých trampov do prekrásnych hôr stredného a čiastočne i východného Slovenska. Na týchto cestách sa českí trampy stretávali s chlapcami v podhorských mestečkách a po spriatelení s nimi vytvárali si u nich akési základne, či prestupné stanice. (Napokon aj **Hasan - Šourek**, prv ako založil v Bratislave osadu **WAIKIKI** , ale aj po jej vzniku, vytvoril podobnú prestupnú stanicu, kde poskytoval českým trampom prístrešie, keď prechádzali cez Bratislavu ďalej na Slovensko, ale aj za hranice, na Balkán a pod.) Takíto priatelia českých trampov časom sami chodili s nimi na ich priekopnícke výpravy a neskôr sústreďovali okolo seba partie trampských

adeptov vo svojich mestách. Tak **Franta Turnovec - Tundra** z pražskej osady **DĚTI NEKLIDU** získal pre tramping v Ružomberku neskoršieho španielskeho interbrigadistu **Ladislava Holdoša** a jeho sestry.

Napokon osady vznikali v menších mestách na Slovensku aj tak, že sa tam presťahovali trampí z miest, kde už tento druh prežívania voľných chvíľ zapustil hlboké korene. Tak sa r. 1936 prisťahoval do Vyšných Hágov **Ferda Votruba** z libereckého **RIKATÁDA** a s ďalším českým trampom **Jardom Freedom** založili osadu **TATRAN**. Bola to osada veľmi agilná, pestovala i horolezectvo, volejbal, stolný tenis, hokej a lukostreľbu. V tomto športe dosahovali aj značné úspechy na pretekoch. **Sula** z bratislavskej osady **HAWAY** sa zasa stal zakladateľom trampingu v Trenčíne.

AKO SA TRAMPOVALO

Hlavné súčasti alebo zložky trampskej činnosti boli táborenie a pochody z mesta na flek a nazad. Bolo to dané už tým, že sobota bola riadnym pracovným dňom a že mestská hromadná doprava mala posledné zastávky podstatne bližšie k centru mesta ako dnes. Ako teda vyzerala trampova sobota?

Nepracovalo sa síce plných osem hodín (časť sa nadpracovala už v týždni), ale aj tak najskôr sa končilo o 13. hod., takže po obede, prezlečení a nabalení vyrážali trampí z domu až okolo 3.- 4. hodiny, alebo ešte neskôr. A keďže sa chodilo často celú cestu peši (ale aj keď sa časť cesty skrátila električkou či autobusom), dosiahla osada cieľ, svoje táborisko, väčšinou až za súmraku. Prikročilo sa teda okamžite k príprave tábora: stavali sa stany, chystalo drevo na táborák, zapaloval oheň. Hneď na to sa večeralo a nastal najmilší čas trampov týchto pionierskych čias posedenie pri ohni. Hlavným programom býval spev trampských piesní za sprievodu gitár, niekde i mandolín, harmoník a ďalších nástrojov. Prestávky zapíňalo rozprávanie, zavše reálne opisovanie zážitkov z čundrov, častejšie všelijakých žartovných historiek, vtipov a vzájomného podpichovania. Ale bývali aj dlhšie chvíle ticha s pohľadmi upriamenými do plameňov.

Spať sa išlo väčšinou dosť neskoro. Od ohňa sa jednak nik neponáhľal, vybavenie stanov tiež nebývalo najpohodlnejšie.

Preto sa aj pomerne skoro, vstávalo. Po nenáročných raňajkách sa alebo pracovalo na Úprave táboriska, alebo sa chodilo navštevovať susedné osady (každá partia mala svoj vlastný flek, ale tieto táboriská sa väčšinou sústreďovali do stredísk, v ktorých nebolo od osady k osade ďaleko). Tam bolo vždy o čom sa porozprávať, zavše sa pri tom opäť spievalo - napokon takto sa trampí učili vždy novým a novým piesňam. Nasledovalo varenie a obed - to už zase na vlastnom fleku - a po hodinke dvoch oddychu bolo treba pomýšľať na návrat.

Tento základný program dopĺňali jednotlivé osady rôzne.

Niekde hádzali nožom a lasom, strieľali z koltov (ktoré si smelší a šikovnejší zväčša potajomky pozháňali), indiánsky orientovaná **DAKOTA** pestovala namiesto toho streľbu z lukov a stopovanie, neskôr sa postupne začal uplatňovať šport, predovšetkým volejbal.

U vodáckých osád tento denný program dopĺňovalo člnkovanie (ním bolo napokon aj nahradená pešia cesta do tábora), plávanie a prípadne lov rýb.

Kúpať sa v lete chodili aj "suchozemské" osady, najčastejšie do Devínskeho jazera, ale aj inde.

V zime viacerí trampí lyžovali. Bola to väčšinou lyžiarska turistika, akú umožňoval vtedajší skromný lyžiarsky výstroj a čiastočne aj výcvik v lyžiarskej technike, ktorý sa pestoval napr. na pánovej lúke a podobných terénoch. Tomuto obsahu trampskej činnosti sa prispôboval výstroj a oblečenie trampov. Ale možno povedať, že dostupný výstroj aj spätne ovplyvňoval činnosť osád.

Tridsiate roky jednoznačne patria do tzv. doby kanadskej, ale dožívala ešte aj doba kovbojská. Oblečenie väčšiny trampov pozostávalo teda s menčestrových nohavíc, kockovanej košeľe a vyšších šnurovacích topánok - kanád. Nohavice boli strihom tzv. pumpky, t.j. spínali sa pod kolenami, ale boli podstatne dlhšie ako terajšie golfky horolezcov či turistov, viseli teda pod kolená ešte najmenej 10 cm a len potom sa "vracali" k zopnutiu pod kolenom. Kockovaná košeľa bývala veľmi pestrá, s väčším károm a s náprsnými vreckami. Kovbojskej dobe bývala poplatná tým, že ju trampí s obľubou nosili so šnurovaním namiesto zapínania na gombíky. Okolo krku sa nosievali pestré šatky, zaväzované na uzol.

Boli však osady i jednotlivci, ktorí zotrvali v časoch kovbojských dlhšie a nosievali tzv. pytláky. To bývali nohavice z vrecoviny, imitujúce kovbojské legíny. Zvonový strih bol zdôraznený všitým farebným (najčastejšie červeným) trojuholníkom, lemovaným kožušinou. Okrem kockovaných košiel títo kovboji s obľubou nosievali jednofarebné - čierne, ale tiež červené, modré či iné košeľe s bielym lemovaním, podkovovitými všitými vreckami a výstrihom na šnurovanie. Aj takýto úbor dopĺňala šatka a čo najširší klobúk. Kožený opasok musel byť ešte širší ako u "Kanáďanov" a často bol vybíjaný cvočkami.

Na ňom nosili trampí dýky v zdobených puzdrách - a keď ich nik nepovoláný nevidel, aj pištole - pokiaľ ich mali - samozrejme "prekliato nízko zavesené" pod pásom.

Za chladnejšieho počasia a do dažďa sa nosievali blúzy. Typicky trampským vzorom bola blúza do pásu s náprsnými vreckami a celtovým alebo koženým sedlom, pod krkom na šnurovanie. Nosili sa však aj nepremokavé blúzy alebo vetrovky, aké sa bežne predávali v športových predajniach. Výber nebol zďaleka taký veľký ako teraz, blúzy a bundy boli oblečením vyslovene športovým (na turistiku a lyžovanie), v meste sa nenesli.

Pravda, opísané oblečenie nebolo nijakou predpísanou rovnošatou, iba želaným a želaným vzorom. Mnoho jeho súčastí bolo treba dávať šiť a na to všetci nemali - ani prostriedky, ani príležitosť. Tak sa napríklad nosili okrem kanád aj obyčajné baganče, ba i ťažšie poltopánky a v lete obľúbené ľahké kecky (ktoré práve pre rozšírenosť medzi trampami neskôr dostali meno trampky). Tiež pumpky nemuseli vždy byť z menčestru, ale rozhodne to nesmeli byť dlhé nohavice.

Úbor dievčat sa veľmi nelíšil od oblečenia chlapcov, ibaže ženy v tom čase nenesli nohavice, len na lyžovanie (a aj to si za nimi babky odplúvali). Nosili sa teda sukne, s obľubou nohavicové, ale veľmi široké, aby sa tvarom od normálnej sukne nelíšili, len umožňovali voľnejší pohyb bez neslušného odhaľovania stehien (iné časy, iné mravy).

Aj pokrývky hlavy bývali najrozmanitejšie: od kovbojských sombrér a traperských kožušinových čapíc s líčšimi hlavami a chvostami (nosenými najmä v zime), cez tirolské tralaláčky až po plátené "ahojky" podľa vzoru amerického námorníctva.

Zásoby, stan a iné vybavenie na táborenie sa nosilo v ueske : to bola torba, ktorá u nás zostala z výstroja a americkej armády , čo na konci vojny zasiahla do bojov na európskom kontinente.

Časť zásob týchto torieb, ktoré u nás Američania zanechali, bola zaradená do výstroja cyklistických, oddielov našej armády, časť bola rozpredaná v športových

predajniach (ale aj v špecializovaných predajniach zriadených na tento účel), samozrejme viac v Čechách ako na Slovensku a preto sa k nám ueska dostávala často prostredníctvom českých trampov. Obľúbenou sa stala najmä pre svoje výhodné položené ťažisko, ako aj prispôsobivosť veľkosti nákladu, ale v neposlednom rade aj pre svoj americký pôvod, zvýraznený z diaľky viditeľnými literami US, ktoré jej napokon dali aj meno.

Kto uesku nezohnal, snažil sa vlastniť aspoň tzv. teľa, t.j. vojenskú torbu z teľacej kože, aká bývala v predpísanom výstroji rakúskej a po oslobodení aj našej armády. Nosievali sa samozrejme aj iné dostupné batohy. Najčastejšie celtové torby štvorcového či obdĺžnikového tvaru, ktoré sa bežne predávali v športových obchodoch. Tradičné plecniaky, dolu širšie a hore sťahované na šnúрку sa považovali za nenáležitú - padourské. Na kratšie čundry bez nocovania v prírode nosili trampi tiež chlebníky.

Stany sa používali takmer výlučne vojenské, ihlany, ktoré sa spájali z dvoch kosoštvorcových dielcov. V tých časoch nemali stany maskovacie sfarbenie, ale boli bledej pieskovej farby. Z dielcov sa dali zostavovať aj väčšie stany tvaru " áčka" so skosenými (valborými) štípmi. Takto sa však používali málokedy.

Bežnejšie bolo stavanie aj väčšieho počtu dvojdielných ihlanov, pri čom sa tieto stany vztyčovali na dve skrížené žrde zvonku. V obchodoch bolo dostať iba niekoľko druhov "civilných" stanov typu ihlanu i áčka, šitých v jednom kuse, ale bez podlahy, batožinových kútov a pod. Tieto stany však používali trampi málokedy. Vojenských stanov bol pomerný dostatok, vyskytovali sa jednak v povojnových výpredajoch (rovnaký typ ako čs. armáda používala už predtým armáda Rakúsko - uhorská), alebo sa zadovážovali aj na čierno.

Nafukovacie alebo iné ležadlá a spacie vaky v časoch prvého rozmachu trampingu nejestvovali. Na zakrytie museli stačiť tenké prikrývky, také isté alebo nej aká celta sa podostieľali tiež pod stanujúcich, najčastejšie na vrstvu čečiny, sena, či iného prírodného materiálu, podľa toho, aký sa dal zadovážiť v blízkosti tábora. Takýto nedostatočný výstroj mal za následok, že sa táborievalo len za primeraného počasia a pomerne skoro na jeseň už chodievali na noc iba tí, čo mali k dispozícii chaty.

Spávalo sa najčastejšie v teplákoch, alebo tiež v rovnakom oblečení, ktoré slúžilo aj na deň. To aby nebolo treba priveľa vláčiť na chrbte. Ved' sa muselo nosiť aj vybavenie na varenie, a to bolo v tie časy tiež oveľa ťažšie ako dnes. Kotlíky boli železné, jedálne misky čiže ešusy cínové (oproti dnešným hliníkovým nebol ani taký rozdiel v hmotnosti, ako v tom, že sa na prudšom ohni roztavovali a po stenách stekali kvapky roztopeného kovu). Na rúbanie dreva sa používali sekery, pri čom ideálom bolo vlastniť sekeru značky "marbole" tvarovanou rúčkou, aké patrili ku skautskému výstroju. Bežné boli vtedy len rozličné sekery s rovnými poriskami, ktoré trampi nepovažovali za najvhodnejšie, pravda, keď nebolo iných, museli sa mnohí uspokojovať aj s nimi.

KDE SA TRAMPOVALO

Hlavné stredisko bratislavského trampingu na začiatku tridsiatych rokov bolo v údolí Vydrice, trampami premenovanej na Biely potok - medzi druhým kameňolomom a modrou turistickou značkou vedúcou z Peknej cesty do Marianky. V tie časy bola v týchto miestach ešte skutočná divočina, teda miesta dostatočne romantické i osamotené. Údolím Vydrice viedla cesta s tvrdým povrchom len po Železnú

studničku (žulové kocky napokon aj na tomto úseku položili iba na začiatku tohto obdobia). Ďalej pokračovala zjazdová cesta, spevnená makadamom, len pre potreby obidvoch kameňolomov. Pri druhom lome sa teda končila a potok ďalej sledovala len neudržiavaná lesná cesta, tak málo používaná, že bola úplne zarastená a prakticky neschodná.

Schodnou komunikáciou bola teda len tzv. Jelenia Stezka, chodníček vykovaný do úbočia ľavého vydrického brehu priemerne 10-20 metrov nad úrovňou dna údolia. Bol súčasťou parkovitých úprav v údolí Vydrice a mal slúžiť hlavne pohodlným nedeľným vychádzkam Bratislavčanov. Tí však využívali len jeho dolnú časť od Červeného mostu po Železnú studničku, okolo jazier a za posledným jazerom po prvý kameňolom. Ďalej však už bolo možné stretnúť len málokoho, takže trampí sa tu cítili naozaj ako doma.

Až po druhý kameňolom sa samozrejme chodilo hlavne po hradskej, tá nemusela obchádzať bočné dolinky a bola teda podstatne kratšia. Až pred mostíkom pri lome sa odbočilo hore na Jeleniu Stezka, ktorá priviedla všetkých až nad ich táboriská.

Oproti dnešnému tretiemu kameňolomu (otvorenému však až po druhej svetovej vojne) bolo krásne táborisko **RUDÉHO TESÁKU**. Boli to dve lúčky medzi bukovou a hrabovou mladinou, jedna tesne pri potoku, druhá o niekoľko metrov vyššie. Táborievalo sa na ňom ešte dlho po rozchode osady **RUDÝ TESÁK** a ešte aj po skončení vojny slúžievala skautom. Nad každou z oboch lúčok čnel vysoko nad krovie mohutný buk. Podľa týchto starých stromov možno miesto nájsť ešte aj dnes; z kríkov je však dnes už vysoký les, takže nezasvätený si starých stromov, len o málo vyšších, ani veľmi nevšímne. A najmä niekdajšie lúčky medzi stromami už úplne zarástli. V tesnej blízkosti dnešnej asfaltky by tu dnes napokon nikomu ani neprišlo na um táboriť.

Tesne nad **RUDÝM TESÁKOM** sa dolina dva razy ostro stáča. V hrebienku nad druhou zákrutou vidieť ešte stále v svahu oproti Jelenej Stezka plošinku so strmými svahmi, pripomínajúcu malý kameňolom alebo pieskovňu. Dnes by už v nej ťažko niekto hľadal miesto tramského tábora. Býval tu však starý flek osady **TULÁK**.

O sto či dvesto metrov vyššie priamo na ľavom brehu potoka bol v malom smrekovom lesíku kemp osady **PULNOČNÍ MĚSÍC**.

Dnes tade vedie asfaltová cesta, takže po táborisku i lesíku nezostalo ani stopy, len jeden dva staré smrek sa strácajú uprostred bukového lesa.

Ďalšie pekné táborisko bolo v bočnej dolinke neďaleko ústia potôčiku, ktorý povyššie bývalého fleku **PULNOČNÍHO MĚSÍCA** priteká do Bieleho potoka spod hrebeňa deliaceho údolia Vydrice od Záhoria.

Vyššie proti toku Bieleho potoka bolo údolie niečo vyše kilometra tiché; táborievalo sa tu len výnimočne. Ale Pánskou či Pánovou lúkou sa začínalo ďalšie živé tramské stredisko.

Vzniklo neskôr ako táboriská pri **RUDOM TESÁKU**, ale trampí ho tiež oveľa neskôr opustili a do jeho najvyššej časti chodia s obľubou dodnes.

Na samotnej pánovej lúke stáli chaty osady **MOHYKÁN**, tzv. **GLAZEROVKA** a chata **Fedorova**. **MOHYKÁNKA** bola najstaršou z tramských chat, ktoré svojim osadám slúžili až do štyridsiatych rokov. Stávala na hornom konci lúky, neďaleko dnešnej besiedky, bližšie k rohu, ktorým lúku opúšťa modrá značka smerom na Svätý vrch. Chodili do nej osadníci **MOHYKÁNU**, ale aj mnohí iní trampí; keď ju našli zatvorenú, poskytla im za zlého počasia útulok aspoň kôľňa pristavaná k

zadnej stene. Tak isto **Fedor** a jeho kamaráti vďačne poskytli útulok chlapcom z iných osád.

GLAZEROVKA bol pevný zrub ponášajúci sa skôr na poľovnícku ako trampskú chatu. Postavil si ho napokon človek vo veku, v ktorom už ho mladí trampí za trampa nepovažovali. Ale mal k nim blízko a vďačne ich prichýlil pod svoju strechu. Pravdaže, ešte radšej trampky .

Tesne pod pánovou lúkou na brehu Bieleho potoka bol tábor **DOBRODRUHOV**. O čosi vyššie, tam kde sa údolie stáča v pravom uhle na východ (pri ceste proti prúdu) bol na hrebenku vysoko nad údolím flek osady **SATAN**.

Od týchto miest už ďalšie dobývanie divočiny trampami nepokračovalo hlavným údolím Vydrice (s výnimkou **DAKOTY** a neskôr **PULNOČNÍHO MĚSÍCE**), ale priamo na sever popri prítoku, ktorý sem steká spod hrebeňa Svätého vrchu. Touto dolinkou nevedla v tie časy nijaká cesta a hrabové húštiny sa tu striedali s čistinkami, brezovými hájkami i vzrastlejšími smrekovými lesíkmi. Pre trampov teda skutočný raj. A v tejto prekrásnej a zabudnutej divočine našla miesto na postavenie svojej chaty osada **GRANADA**, podľa ktorej sa neskôr **GRANADOU** volala celá dolina, najmä ihličnatý lesík v jej závere, kde chodievali stanovať osady **NEVADA** a **ARIZONA** (ktorá si tu aj začala stavať chatu) a viaceré ďalšie osady, medzi nimi i také, ktoré mali pôvodné táboriská inde (**TULÁK**, **PULNOČNÍ MĚSÍC**, **KORMORÁNI** a ďalší). Haditý potôčik vytváral na svojom brehu pekné plošinky, akoby stvorené pre táborenie. Ležali jedna pri druhej vzdialené len niekoľko desiatok metrov. A každá s týchto plošínok bývala jedným táboriskom. Osady tu žili takým družným životom, že by sa dalo hovoriť o jedinej osade , keby sa nebol zaužíval názov osada pre každú jednotlivú partiu.

Druhým centrom bratislavských trampov bola Dúbravka, presnejšie údolie, ktoré sa spod severných svahov Kobyly zvažuje k dnešnému závodu Technického skla. Od obce sa sem prichádzalo Brižitskou uličkou. Hneď za sedlom, ktorým prechádza pokračovanie ulice do susedného údolie, stála chata **BEDUÍNOV**. Nad ním, smerom k Dúbravskej Hlavici bola v lese chatka **PARTY VESELÝCH** . V Bielom kameňolome na západ od údolia stála vraj chata osady **TEXAS**.

Živým centrom bývalo tiež Devínske jazero. Hlavné sídlo tu mali osady **SAVANA** a **UTAH**, v lete sem za príjemným kúpaním prichádzali aj **TULÁCI** a niektoré ďalšie osady.

Ďalej od rušných trampských stredísk táborila **DAKOTA**. Jej flek ležal na Bielom potoku, ale až v jeho najvyššom, v tom čase trampami nevyhľadávanom úseku. Od miest, kde dolinu Vydrice križuje zelená turistická značka vedúca z Peknej cesty do Medených hámrov, bolo treba ísť ešte niekoľko sto metrov proti prúdu bez cesty. Tam bolo nevelké jazierko, ktoré zbudovala lesná správa prehradením potoka. Na malej lúčke tesne nad horným koncom jazierka mala **DAKOTA** svoj opustený tábor s ideálnymi podmienkami pre svoje indiánske hry.

Menším centrom trampských osád sa stala aj dolinka za rekreačnými chatami, ktorú nad Lamačom umožnila vystaviť svojim členom telovýchovná organizácia Sokol. Tieto chaty, pravda, nemali s trampským hnutím nič spoločné, trampom len príležitostne poskytovali svoje spoločné volejbalové ihrisko a nižšie položené kúpalisko. Trampom však patrila úzka dolinka; tam chodili táboriť **MYŠIACI** a **VLČIACI**.

Ostatné táboriská možno považovať za príležitostné, trampí si ich nachádzali pri svojich výpravách nad Pezinok, Modru a Smolenice.

Osada **KORMORÁNI Z TORTUGY** a jej hostia chodievali v lete člnmi na Dunaj. Pôvodné sídlo mali na ostrove Tortuga, v miestach kde od hlavného toku

Dunaja odbočovalo k Ovsišťu Jarovské rameno. Oproti ostrovu na ľavom brehu bývala tzv. Micherova zátoka, ktorou sa začínalo Biskupické rameno, vytvárajúce ostrov Kopáč. Na tomto ostrove mávali vodáci ďalší tábor a napokon hlavným táboriskom **KORMORÁNOV Z TORTUGY** sa stal flek v ramene pri Ostrove kormoránov, vtedy jedinečnom kútiku nerušenej dunajskej divočiny .

PRVÉ TRAMPSKÉ CHATY

Najstaršia trampska osada v Čechách - **ZTRACENÁ NÁDĚJE**, vznikla už v roku 1919 /poznámka 1918/ a svoje meno i označenie " osada" dostala až vtedy, keď tu na brehu Veľkej rieky - Vltavy , stáli prvé chaty. Pri tom to bolo miesto, kde s obľubou už viac rokov táborievali "diví skauti". Volali ho "**TÁBOROM ŘVAVÝCH**". Hoci **ZTRACENKA** na tento tábor priamo nadväzovala, za dátum svojho zrodu považuje až postavenie prvých chát a pomenovanie osady terajším názvom.

U nás prvé osady vznikali až o desať rokov neskôr - a neboli to vlastne osady. Za ten čas však termín " osada" čiastočne pozmenil svoj význam. Nerozumela sa pod ním iba skupina chát, ale aj partia, ktorá do týchto chát chodievala a postupne bola osadou každá trampska partia, i keď chatu nemala a chodievala stanovať, a to i vtedy, keď chodievala striedavo stanovať na viaceré táboriská.

A práve o takého osady, teda o trampske partie spoločne chodiace stanovať, či už do povodia Vydrice alebo na brehy Dunaja, väčšinou išlo v prvých rokoch trampingu na okolí Bratislavy a väčšinou aj v opisovanom období rozmachu trampovania v poslednom desaťročí prvej Československej republiky.

Bob Hurikán síce v dejinách trampingu spomína v súvislosti v prvými osadami na Vydrici a ešte aj s **RUDÝM TESÁKOM** akúsi zemlianku, ale v spomienkach priamych účastníkov sme o nej nenašli nijakú zmienku. Starí osadníci **WAIKIKI** a **BIG HORNU** spomínajú chatku, ktorá vtedy údajne stávala neďaleko posledného jazera na Železnej studničke . Dnes už ťažko zistiť, o aký objekt vlastne išlo, určite to však nebola ani zemlianka, ani nejaká iná, trampami zbudovaná chata. Pravdepodobne to bola jedna z búdok, ktoré tu postavili na ochranu výletníkov pred nepredvídanou nepohodou. Okolie Železnej studienky totiž už v posledných rokoch starého mocnárstva nadobúdalo charakter oblasti, ktorú dnes nazývame Lesným parkom, a zachovalo si ho i za predmníchovskej republiky. V lesoch boli vybudované udržiavané chodníky a niekoľko chatiek s podobným poslaním, ako majú dnešné besiedky. Ibaže vtedajšie chatky mali plné steny - ale neboli oveľa väčšie a boli otvorené - prístupné všetkým. Takúto chatku pravdepodobne využívali kedy vtedy aj prví bratislavskí trampí, väčšinou však na brehoch Vydrice - Bieleho potoka stanovali.

Zmienku o prístrešku, ktorý si postavili sami trampí a ktorý svojím charakterom mohol znieť označenie zemlianka, obsahuje len „legenda" kamaráta **Manihikiho**, ktorú sme zaradili na úvod tejto kroniky. Stál však takýto prístrešok naozaj , alebo je len súčasťou bratislavskej trampskej mytológie - to už asi ťažko preveríme.

Spomínaná zemlianka mala podľa **Boba Hurikána** vyhoriť až rok po založení osady **RUDÝ TESÁK**. Po tejto osade sa však zachoval len flek veľmi spôsobilý na táborenie, ale bez akejkoľvek stopy po zemlianke či inej stavbe . Tiež v získaných spomienkach na túto osadu niet nijakej zmienky o zemlianke.

Len v jednom z listov **Korla Procházku** - **Johna Hawkinsa** sa spomína, že v údolí Vydrice naozaj bývala zemlianka, nepostavili ju však trampí, ale lesná správa v nej dovolila bývať chudobnému lesnému robotníkovi. Ten údajne chodieval do susedného mariánskeho chotára na drevo a keď ho pri tom pristihli tamojšie ženičky,

ktoré tam chodili na raždie, pomáhať pri lesných prácach, alebo zbierať lesné plody, zjavil sa im vyzlečený, mrmlajúci a všelijako poskakujúci, takže pred ním zakaždým zutekali. Keď sa o tom lesnom zjavení zmienili doma, vybrali sa chlapi z Marianky na Vydricu a „lesného muža“ riadne vyobšívajú, že sa mu naveky odnechcelo hrať medveďa či inú lesnú potvoru.

Prvú skutočnú tramskú chatu si podľa **Boba Hurikána** mala postaviť osada **HAWAY**. Ale inú zmienku o nej nepoznáme.

Podľa **Johna Hawkinsa** bola najstaršom tramskom chatou na okolí Bratislavy chata osady **MOHYKÁN** na pánovej lúke.

Spomína, že ju pomáhal stavať a bol potom menovaný aj čestným šerifom osady. Na túto chatu sa mnohí aj dnes žijúci trampí ešte pamätajú. V jej susedstve stávala chata **Fedorova** a bývalá **GLASEROVKA**, ale to nebola, ako sme si už povedali, chata skutočne tramská.

Chata osady **GRANADA** stála v zákrute potôčika, ktorý do Bieleho potoka priteká spod hrebeňa Svätého vrchu. Nad ňou na príkrom ľavom brehu boli mladé smreký a borovice, miernejší pravý breh kryla hustá listnatá mladina. Cesta sem viedla len jedna - vyšliapaná osadníkmi **GRANADY** a neskôr početnými ďalšími trampami, ktorí tade prechádzali k táboriskám do ihličnatého lesíka na brehu toho istého potoka. Napokon, kto tam išiel stanovať, chodil tiež "na Granadu".

Všetky tieto chaty stáli na krásnych a v tie časy opustených miestach, najmä **GRANADA**. Trampí na ich postavenie získali súhlas príslušných lesných správ a postavili ich ako pevné zrubové objekty, používané aj v zime. Typickou tramskou chatkou bola najmä **GRANADA** so svojou zastrešenou verandou, ktorá ju lemovala z dvoch strán. Boli to však chaty pomerne malé a veľmi skromne zariadené, čo bolo dané jednak obmedzenými prostriedkami, ktoré trampí mohli na ich zriadenie obetovať, jednak vzdialenosťou od zjazdových komunikácií; všetko bolo treba alebo získať na mieste, alebo priniesť na chrbtoch. Elektrické osvetlenie, vodovod a pod. boli v takýchto osamotených miestach samozrejme nemysliteľné. Vybavenie pozostávalo predovšetkým z poschodových priční, aby sa mali všetci osadníci i prípadní hostia kde vyspať. Potom tu boli malé železné kachle, stolík, lavička a hádam nejaká polica. To muselo stačiť a veru stačilo. Na chvíľu strávené v takýchto chatách a okolo nich sa nedá zabudnúť.

Niekoľko sto metrov proti prúdu granadského potoka, v tesnom susedstve ihličnatého lesíka, kde sa chodievalo stanovať, začali chlapi z osady **ARIZONA** stavať ďalšiu chatu. Bolo to na pravom brehu potôčika, v mladom brezovom háji. Postavili hrubé steny a začali nad nimi dvíhať krov. Ďalej sa však nedostali. O rozostavanú chatku prejavil záujem jeden skautský oddiel a chcel ju odkúpiť aj **Korl Procházka** alias **John Hawkins** z **KORMORÁNU**. Skôr, ako však mohol v stavbe pokračovať, ktosi odpíli roh zrubu, takže stavba sa rozpadla a premenila sa na zásobáreň dreva na táboráky.

V oblasti Dúbravky mali svoje chaty **BEDUÍNI**, **PARTA VESELÝCH** a **TEXAS**. Boli postavené len z dosák, ale boli pre svojich osadníkov rovnako milým prostredím ako mohykánom, granadákam a ostatným ich zruby nad Bielym potokom. Chata osady **BEDUÍN** stála tesne pod sedlom, ktorým sa z Brižitskej uličky prechodí do údolia nad dnešným závozom Technického skla.

Stála už pod lesom, uprostred lúk, kde sa pásaval dobytok z Dúbravky. Pod chatou bola studnička s napájacím žľabom.

Ukrývali ju však pomerne príkre svahy dolinky, nazývanej Údolí vetru. A veru tam skutočne takmer nepretržite fučí. Bola pomerne veľká a mala dokonca dve miestnosti. Za to však nebola najkvalitnejšia a nemala takmer nijaké vnútorné

zriadenia. Za dažďa bola napriek tomu vítaným prístreším nie len pre samotných **BEDUÍNOV**, ale vari pre všetky osady, čo chodievali nad Dúbravku. No kto chcel ostať ako tak suchý, musel si postaviť - vnútri v chate - stan.

Chatka **PARTY VESELÝCH** bola podstatne menšia a bola vyššie v hore ukrytá zrakom nepovolaných. Hoci bola neďaleko frekventovanej cesty na Kobylu, veľa ľudí o nej nevedelo. Osadníci si neskôr pri nej zriadili aj volejbalové ihrisko.

Osada **STRATENKA** chodievala do chaty, ktorá stála približne na polceste medzi Zochovou chatou a Troma jazdcami (kamennou bránou). Nebola to chata postavená trampami. Partii ju dala k dispozícii lesná správa. Bol to nevelký murovaný objekt, ktorý slúžieval ako poľovnícka chata. Stojí ešte dnes a na turistických mapách a v sprievodcoch je označená ako Vápenka. Je pravdepodobné, že pôvodne bola postavená ako útulok pre pracovníkov pri vápenných peciach, na ktorých sa tu primitívnym spôsobom pálievalo vápno. Nad chatou sú ešte stopy po nevelkom kameňolome, kde sa ťažil vápenec.

Iných chát, ako sme už spomínali, v tých časoch nebolo. Bratislavskí trampí nocovali prevažne pod stanmi.

VOJNOVÉ ROKY

ZMENENÉ PODMIENKY

Rozbitie prvej Československej republiky výrazne pozmenilo podmienky pre ďalší rozvoj trampingu u nás. Trampovať sa však rozhodne neprestalo a ak aj niektoré údolia stíchli, trampská pieseň znela ďalej na iných miestach.

Odchod viacerých chlapcov českej národnosti isteže bratislavské osady pociťovali ako stratu, ale nebola to zmena ani jediná ani - ako sa skoro ukázalo - rozhodujúca. Roku 1938, teda po desiatich rokoch existencie trampských osád v Bratislave, bolo v nich už dosť Slovákov (i príslušníkov iných národností), ktorí neodišli a trampingu zostali verní. Napokon, neodišli ani všetci Česi. Nový režim "dával k dispozícii" (tak sa vyhánanie Čechov oficiálne volalo) iba štátnych zamestnancov, teda úradníkov, železničiarov, policajtov a žandárov a pod. Na Slovensku však žili aj Česi obchodníci a remeselníci, úradníci bánk a súkromných firiem, aj robotníci, a z tých tu väčšina zostala. A synovia týchto rodín boli a zostávali členmi trampských osád, ba po rozpustení skautingu, Sokola a ďalších organizácií umožňujúcich mládeži pestrú záujmovú činnosť, ich v osadách ešte pribudlo. Jediná legálna organizácia mládeže Hlinková mládež - síce vznikla z bývalého katolíckeho skautu, ale okrem farby košiel a nosenia šatiek okolo krku nezostalo v tejto sfašizovanej organizácii zo skautingu prakticky nič, takže mladým ľuďom vôbec a toľôž mladým ľuďom českého pôvodu nemala čo poskytnúť.

Po stránke národnostnej sa teda iba zvýšil podiel Slovákov v osadách, tak ako sa zvýšil aj na celkovej skladbe obyvateľstva Bratislavy. Chlapci českého pôvodu, ktorí boli v tomto čase v trampských osadách, väčšinou sa už na Slovensku narodili, vychodili slovenské školy a rozdiel medzi nimi a Slovákmí (alebo príslušníkmi ostatných národností) sa veľmi nepociťoval. Hovorilo sa väčšinou po slovensky, ale ozývala sa aj čeština, pri čom tzv. odborné trampské výrazy boli české a používali ich aj Slováci.

Literatúra o táborení, turistike, skautingu i dobrodružná literatúra ovplyvňujúca trampskú mládež, vychádzala v slovenčine len výnimočne, takže lesné chodníky zostávali stezkami, pohodlní meštiaci paďourmi a najobľúbenejší hudobný nástroj bol naďalej kytarou a nie gitarou. A najmä - spievalo sa ďalej iba po česky - slovenských trampských piesní nebolo a aj tých pár osadných piesní, ktoré tu vznikli, mali, už hádam z tradície, český text. Prirodzene, české texty piesní sa v ústach niektorých slovenských trampov začínali ponášať na akúsi bibličtinu, teda češtinu silne slovakizovanú, ale to nebol jav veľmi rozšírený.

Vážnejší dopad na vývoj trampingu mala zmena štátnych hraníc, ktorá bola koniec koncov prvým prejavom postupujúcej fašizácie. Postihla nás skôr ako autonómia Slovenska, skôr ako vyhlásenie Slovenského štátu, odchod Čechov, odchody mladých ľudí na práce do Nemecka, povolávanie záložníkov do vojenskej služby a ich vysielanie na front a ďalšie "vymoženosti" nových čias.

A Bratislavu postihla zmena štátnych hraníc veľmi citeľne. Stratili sme celý pravý breh Dunaja. Petržalka sa z predmestia Bratislavy (i keď formálne samostatného) stala ríšskonemeckým mestom Engerau. Bratislavskí vodáci vrátane osady **KORMORÁN** tak prišli o lodenice.

Súčasťou nemeckej hitlerovskej ríše sa stal i Devín, pričom hranica bola vedená tak, aby nemeckí "ochrancovia" mali v hrsti aj hlavné mesto svojho slovenského "spojenca". Patril im aj vrchol Kobyly a väčšina jej masívu, ba aj dunajský ostrov Kásmacher s prameňmi pitnej vody, napájajúcimi bratislavský vodovod. Nad Dúbravkou viedla hranica tak blízko severnej hranice lesa, že **PARTA VESELÝCH** mala na štátnu hranicu od svojej chaty iba pár krokov - a ešte mohla byť rada, že chata zostala na slovenskej strane.

Na delení našej republiky sa podieľalo aj hortyovské Maďarsko. Zo Žitného ostrova nám zostali len Podunajské Biskupice. Z Dunaja bol teda náš iba ľavý breh a i to len od Karlovej Vsi kdesi po ostrov Kormoránov, takže pre vodácky tramping bola naša veľrieka stratená a akú takú náhradu poskytoval len Malý Dunaj, i to len na krátkom úseku za Vrakuňou.

Iba hlavný masív Malých Karpát zostal nedotknutý. Okrem neho sa naďalej chodilo i za Dúbravku (pravda, pod čiaru novej hranice) a na Devínske jazero.

Zmenila sa aj celková politická klíma. S tolerovaním, ba istou benevolenciou voči trampingu zo strany oficiálnej spoločnosti bol koniec. Slovo mali len sily opierajúce sa o protičesky naladený nacionalizmus, obdivujúce a kopírujúce nemecký a taliansky fašizmus a maskujúci svoju nedemokratickosť zneužívaním náboženského cítenia veľkej časti národa. Tým sa nemohlo páčiť živelné hnutie zanesené k nám z Čiech, hnutie nepoznajúce národnostné a iné rozdiely a po každej stránke hlboko demokratické a svojím programom prežívania voľných chvíľ v prírode odvádzajúce mladých ľudí od účasti na nedeľných bohoslužbách.

To však neznamená, že by bol nový režim hneď od svojich začiatkov trampov prenasledoval, alebo im jednoznačne bránil ďalej pestovať svoje záľuby. Mal v prvom období zjavne vážnejšie starosti a trampov, najmä mimo Bratislavy, nebolo až toľko, aby im musel venovať väčšiu pozornosť. Až v roku 1941 sa v novinách zjavili odsudzujúce poznámky proti trampom a čoskoro nasledoval výslovný zákaz trampovania.

Preto aj obdobie vojny a fašizmu, hoci trvalo len 6 rokov, musíme rozdeliť na obdobie pomerne nehateného rozvoja a roky, ktoré prežiť nebolo najľahšie. Ale prežili sme ich, tak ako napokon všetky prekážky predchádzajúce i nasledujúce.

OASADY V PRVÝCH

VOJNOVÝCH ROKOCH

Z osád založených za prvej republiky sa ani po prevratných udalostiach roku 1939 nerozpadli **TULÁCI** a **GRANADA**, **KORMORÁNI**, **SATAN**, **PULNOČNÍ MĚSÍC**, **MOHYKÁN** a **DOBRODRUH**, **DAKOTA**, **PARTA VESELÝCH**, **BEDUÍNI** a **TEXAS**, **SAVANA**, **UTAH**, **TORONTO**, **MYŠÁCI** a **VLCI**. V partiách došlo síce k zmenám v zložení, ale odchod českých kamarátov do tzv. Protektorátu bol len jednou z príčin. Hádám väčšie zmeny spôsobila výmena generácií, ku ktorej by došlo i bez zmien politických. Viacerí chlapci a dievčatá proste dospeli do veku, keď sa zakladajú rodiny a s pravidelným trampovaním mnohí končia. Spôsob života v osadách, ako aj miesta, na ktoré sa chodievalo, sa spočiatku zmenili len nebadane.

V osade **TULÁK** zostali na začiatku r. 1939 zo starších členov len **Bob**, **Piráť** a **Bugi**. Chodil tiež **Bobov** brat **Red**. Neskôr pribudli **Jim**, **Vajco**, **Hezoun**, **Buni**, **Gringo**, **Rybár**, **Hondo** (išlo o nového, mladého člena, nie o kamaráta toho istého mena, ktorý s osadou chodil v prvej polovici 30. rokov) a **Cvoček**. Osada mala ešte aj viac príslušníkov, chlapcov i dievčatá, menujeme však len tých, ktorí chodievali viac rokov. V priebehu rokov 1939-40 sa osada rozlúčila s **Gintrim** a **starším Hondom**, zvaným tiež **Satan**, ktorí museli odísť do Čiech.

Tuláci aj v roku 1939 začali chodiť na svoj starý flek na Biely potok. Často aj na motocykloch, najmä zásluhou nových členov **Olda Hoppeho** - **Gringa** a motorizovaného **Zdena**. V júni ich tam však navštívil horár so striktným príkazom odísť. Osada sa uchýlila raz na chaty na Panskej lúke, raz na **GRANADU** a v lete začala chodiť na Devínske jazero, alebo aj po okolitých dedinách na hody. Najčastejšie do Svätého Jura, kde ich prichýlil mlynár Klaus. Na jeseň to znovu skúsili na Starom fleku, začali tam aj obnovovať medzitým zničené podsady, ale keď ich tam prepadli pytlíci, začali sa už vážnejšie obzerať po novom stálom sídle.

Prvý pokus bol zaujať chatu leteckých plachtárov, ktorá stávala na vrškoch, čo sa tiahnú spoza Dúbravky až k železnici medzi Lamačom a Devínskou Novou Vsou. Z týchto vrškov sa plachtári na klzákoch spúšťali smerom k dnešnému závodu Technického skla. Za nového režimu zostával ich hangár nevelmi využitý. Len čo si však chatu **TULÁCI** začali upravovať pre svoju potrebu, zjavili sa tam páni z Hlinkovej leteckej gardy, že vraj objekt patrí HG. Keď tam Tulákov našli o týždeň znovu, začali chatu rozbíjať.

Tak sa osada uchýlila na neďalekú chatu **BEDUÍNOV**, kde ich vždy radi prijali. Pravda, **TULÁKOM** to otázku trvalého sídla nevyriešilo a tak sa na jar 1940 začali ohliadať po okolí a našli si táborisko v tzv. Rudom údolí (to meno dali doline až neskôr), t.j. v doline, ktorá spod Kobyly klesá k Technickému sklu.

Pravda, flek bol v jej hornej, zalesnenej časti. Sem potom osada chodila niekoľko rokov a pritiahla za sebou viaceré ďalšie osady, najmä z tých, čo dovtedy chodili na Devínske jazero, do Lamača, alebo aj k Bielemu potoku, ako aj niekoľko nových osád, ktoré tu v tom čase založili. Dúbravka sa tak v 40. roku stala vari hlavným strediskom bratislavských trampov, čo sa ešte upevnilo, keď **TULÁCI** zaviedli niečo dovtedy medzi bratislavskými trampami neznáme: usporadúvanie speváckych pretekov a rozličných športových turnajov. Okrem popularity Dúbravky to samozrejme z šilo aj popularitu a význam osady **TULÁK**. A úplne nesporný je význam týchto akcií pre rozvoj bratislavského trampingu.

Do svojej chaty nad prítokom Bieleho potoka naďalej chodila osada **GRANADA**. Aj z tejto partie viacerí odišli do Čiech a na Moravu; bratia **Kracbachovci** do Prahy a Děčína, **V. Muler** do Veľkého Mězířčí, **Holík -Tarzan** do Brna, **Asýrák** do Prahy, **Bob Kopecký** do Trutnova, **Johny Chmelík** do Zlína, **J. Řežábek** do Plzne. Ale viacerí zo starších členov zostali, pribudli k nim noví, takže **GRANADA** žila. Vďaka chate naozaj po celý rok. A členov mala dosť nielen na účasť, na speváckych pretekoch, ale aj na zostavenie kompletného volejbalového družstva.

Na spoločných podujatiach organizovaných **TULÁKMI** sa osada vždy zúčastňovala. Dobré styky mala aj s trampami - stanármi, ktorí táborili v smrekovom lesíku kúsok za ich chatou, ba s **TULÁKMI** sa vzájomne pozývali aj na "potluchy" v meste - v reštaurácii Beseda.

To všetko napriek tomu, že **GRANADA** mala medzi bratislavskými osadami trochu výnimočné postavenie. Kým v ostatných prevládali remeselníci a robotníci, **GRANADA** bola osada študentov a úradníkov, ba v rokoch vojny mali medzi sebou aj dcéru továrnik Micheru. Mnohým sa preto videli "nafúkaní".

Poniže **GRANADY** žili aj chaty na Panskej lúke. Chata **Fedorova** v posledný deň marca 1940 vyhorela, **GLAZEROVKA**, **MOHYKÁNKA** stáli do roku 1941.

Na svoje staršie fleky chodili až do 41. roku aj osady **DOBRODRUH** a **SATAN**. Stále živo bývalo aj v spomínanom lesíku nad **GRANADOU**.

Sem chodieval so svojou partiou aj **Korl Procházka**, šerif **KORMORÁNOV Z TORTUGY**. Túto slávnú osadu nové poriadky postihli veľmi ťažko. So stratou Petržalky, ktorú Hitler pripojil ku svojej ríši, prišla osada o lodenicu a pre svoje člny nenašla vhodnejšie miesto ako vo Verekni (dnes Vrakuňa). Už to **KORMORÁNOV** nútilo preložiť svoje vodácke pôsobisko na Malý Dunaj. Na hlavný tok bolo ďaleko a najmä Slovensku z neho patril len ľavý breh na neveľmi dlhom úseku pod Bratislavou. Šerif **Hawkins** síce ešte istý čas neodolal volaniu divočiny ostrova Kormoránov - robil pri tom aj prievozníka, sprievodcu, poradcu a kuchára filmárom "Školfilmu", ktorí sa tam vybrali nakrútiť druhý (po Bielikovi) dokument o tejto prírodnej rezervácii - ale stále viac sa chodievalo na Malý Dunaj, kto vtedy poskytoval tiež pekné, romantické a neveľmi navštevované zákutia.

Partia popri tom chodievala aj do hôr, často na spomínanú **GRANADU**, ale aj inam a najmä ďalej, na miesta, kde vtedy trampí z Bratislavy veľmi nechodievali. Tak udržiavali aj styky s pezinškými trampami, ktorí tiež s trampovaním neprestali. Jeden z nich, **Lacika**, zavše **KORMORÁNOV** vítal na svojej drevorubačskej chate pod pezinškou Babou, ktorú mal prepožičanú od lesnej správy, a ktorej trampí hovorili Dom hrôzy - to pre "tajomné" zvuky, ktorými ju po celú noc napíňali myši.

Zloženie **Korlovej** partie sa prirodzene tiež zmenilo. Aj zo starých **KORMORÁNOV** poniektorí odišli poza Moravu, iných už na Dunaj nepustili reumatické kosti. Noví kamaráti a kamarátky sa k partii pridali. Zmenené podmienky a tiež dospelejší vek viedli k tomu, že sa už do osady oficiálne neprijímalo, takže niektorí sa jej členmi cítili, iní nie, chodili spolu pravidelnejšie alebo len príležitostne a medzi trampami sa už nehovorilo o osade **KORMORÁN**, ale viac o partii **Korla Procházku**.

Podobným vývinom prešla aj osada **PULNOČNÍ MĚSÍC**. Z pôvodných členov zostali len **Tou** s **Kukinou** a **Vajco** - **Miloš Domes**. Pridali sa však bratia **Bezdekovci**, z ktorých **Pubo** chodil za svojho života s viacerými osadami, ale nikdy nebol riadnym členom niektorej z nich, ďalej **Vajcov** mladší brat zvaný **Malé Vajco**, alebo tiež **Pinkerton**, **Karol Badák** - **Gvany** a ďalší. Spočiatku ešte chodili na svoj pôvodný kemp pri Bielom potoku, druhý mali v tej istej doline, ale oveľa bližšie k

Železnej studničke, až sa napokon ich naj častejším táboriskom stala, tak ako iným starším partiám, **GRANADA**. Presnejšie spomínaný ihličnatý lesík pri prameňoch " granadského" potoka.

DAKOTA chodila v pôvodnom, ale už trochu stenčenom zložení ešte nejaký čas na svoj " ďaleký " flek za jazierkom v hornom údolí Bieleho potoka. Jej rady sa tenčili ďalej, až **Indoš - Obe** zostal pod vlajkou s hlavou byvola prakticky sám a mohli sme ho stretnúť na samotárskych potulkách, alebo v spoločnosti iných trampov, s ktorými sa zavše spojil.

Osada **SAVANA** chodila aj v roku 1939 prevažne na Devínske jazero. Ostávala partiou vynikajúcich spevákov, gitaristov a mandolinistov . Do jej radov dobre zapadli noví členovia **Tom, Jim Veleba, Kid** a **Fred Montána** a neskôr **Tibor Kertész** s Jerrym, ktorí už predtým chodili na Devínske jazero a vlastnili tam medzi železničnou stanicou a ústím Maliny do Moravy chatku takých rozmerov, že jej trampi, ktorých vtedy chodievali v lete na jazero celé zástupy, dali meno Trafika. Zavše aj osadníkov hnevali tým, že zaklopali a pýtali si zorky, či neskôr detvy alebo lipy.

V roku 1940 sa **SAVAŇÁCI** presťahovali k Marianke, či ako sa vtedy častejšie vravievalo - Mariatálu a zriadili si pekné táborisko na lúke, ktorou dnes prechádza modrá turistická značka od Stániska do záhorskeho pútnického miesta. **SAVANA** tam chodila ešte v roku 1941. Lúku ešte aj neskôr trampi volali Savana alebo Savanská lúka.

Na Devínske jazero chodila v prvých vojnových rokoch tak ako predtým aj osada **UTAH**. Po rozbití prvej republiky tam táto partia získala prístrešie, v histórii nášho trampingu dozaista ojedinelé. Popri Morave, ktorá tu tvorí našu hranicu s Rakúskom, vybudoval náš štát na obranu pred hrozbou fašizmu sústavu betónových opevnení. Po 38. roku už táto malá "Maginotova línia" stratila zmysel. Za vodou už síce bola priamo Nemecká ríša, ale na našej strane spriatelnený a fašistami " chránený" Slovenský štát. Vojaci pevností opustili a tak si jednu z nich osada **UTAH** obsadila a používala ju ako síce nepohodlnú, ale bezpečnú chatu. Roku 1940 sústredenie trampského života do Dúbravky, najmä **TULÁKMI** usporadúvané spoločné akcie, prilákali aj **UTAHÁKOV** na krátky čas pod Kobylu, ale ešte toho istého roku si na **Springov** podnet osada postavila neveľkú chatku kúsok za mariatálskou Kalváriou, na svahu nad pútnickým kostolíkom s prameňom " zázračnej " vody - a tiež nad čoskoro preslávenou trampskou krčmou u **Micháľkovej**.

Na severné svahy Kobyly za Dúbravku chodili do svojich chát aj v rokoch vojny osady **PARTA VESELÝCH** a **BEDUÍNI**. Ich život sa oproti posledným rokom republiky veľmi nezmenil, iba že chatka **PARTY VESELÝCH** sa dostala len len že nie na hraničnú čiaru, čo nebolo najpríjemnejšie. Našli sa "financi", čo sa na osade celkom rádi zastavili, ale iným skôr vadila. A ešte niečo sa na oboch chatách, ale najmä u **BEDUÍNOV** zmenilo. Odkedy sa do Dúbravky presťahovali **TULÁCI** a za nimi celý rad ďalších osád, nemohli sa sťažovať na opustenosť. Prúd návštev sa nezastavoval. A boli aj také partie čo sa k **BEDUÍNOM** priamo nasťahovali, najmä keď pršalo.

Študentská osada **MYŠIACI** v tomto období tiež zanechala stanovanie a postavila si chatu v lamačskej chatovej osade. Tak ako iných trampov chatárov aj ich častejšie navštevovali iné partie, ktoré vlastné chaty nemali.

O ostatných starších osadách vieme len to, že sa zúčastňovali na spoločných akciách bratislavských osád, ako boli od roku 1940 spevácke a rozličné športové preteky a turnaje, a že sa s ich členmi stretávali ostatní čundráci na svojich potulkách v okolí Bratislavy.

Trampské osady nielen že v rokoch vojny na Slovensku, alebo konkrétne v Bratislave nezanikli, ale naopak, ich počet ďalej utešene narastal.

Už v roku 1939 vznikla nová osada **DESPERÁDO**. Prvým šerifom bol dobrý spevák a gitarista **Jozef Hučko**. V osade boli ďalej **Fox**, **Míča**, **P. Knotek** a ďalší. V prvom období chodievala na rozličné miesta v Malých Karpatoch a v lete často na Devínske Jazero .

Približne v rovnakom čase založil **Jozef Lysý** osadu **KONDOR**. Nemala však dlhé trvanie.

Na jar r. 1940 podnikla skupina študentov českej národnosti niekoľko výletov do údolia Bieleho potoka. V trampingu hľadali možnosť pre nich prijateľného združovania po zrušení Junáka, Sokola a iných demokratických mládežníckych organizácií.

Keďže na staré táboriská tramských osád za Železnou studničkou sa už v tom čase chodievalo len zriedka, objavili pri hľadaní centier trampovania Dúbravku - a tam skutočne našli to, čo hľadali. Dali si meno **OSADA VESELÉHO MLÁDÍ** a začali poznávať trampské piesne, táborenie a ďalšie prvky trampského života. V kronike **TULÁKOV** z tých čias je poznámka o stretnutí s **OVM** na chate **BEDUÍNOV**, „zaspievali sme im pár trampských piesní, počúvali s otvorenými ústami“.

Osada sa o niekoľko týždňov rozrástla o ďalších členov a prestala byť čisto študentská. Aj národnostné zloženie sa spestrilo. To samo by nebolo na závalu, ale chlapcov a dievčat bolo pomaly priveľa a nie vždy sa zhodli v názoroch a záujmoch.

A tak sa už v lete odčlenila skupina tých, čo v trampovaní hľadali viac ako len študentskú recesiu. Svojej novej osade dali meno **ZÁLESÁK**. Meno jednej zo starších slávnych bratislavských osád si neprisvojili svojvoľne. Jedným z členov partie bol **Picke - Jožo Pápay**. Hrať na gitaru a spievať trampské piesne ho učil - a nie iba jeho - starší brat **Miško**, bývalý člen **STRATENKY**, osady preslávenej hlavne spevom. A ten vybavil u svojich starých kamarátov - **ZÁLESÁKOV** súhlas, aby partia jeho mladšieho brata prevzala ich meno a tradície. V osade pôvodne boli okrem **Pickeho** prvý šerif **Páratko**, **Roháč**, **Starec**, **Brčko** a niekoľko ďalších chlapcov.

Ostatní z pôvodnej osady **VESELÉHO MLÁDÍ** chodili ešte chvíľu pod starým menom, potom založili osadu **ZAMBA**. Jej najvýraznejšou postavou bol **Počong**, tramp, o ktorom rozhodne neplatí, že by mu bola stačila len študentská recesia. Hoci svojráznym humorom priamo kypel. Osada bola aj po odchode 9 **ZÁLESÁKOV** dosť početná. Spomeňme jej členov aspoň **Kristiána**, **Zrzka**, **Dominga**, **Zdenu**, **Ružu prerie**, **Bulgara** a **Frankenštajna**. Táto partia sa však dlho spolu neudržala. Ešte sa sluší povedať niekoľko slov o pôvode podivného mena **Počong**. Jeho nositeľ bol v čase fašistického vpádu do Poľska v tejto nešťastnej krajine a po návrate sa chváľil svojimi znalosťami poľštiny. A poľské slovo **Počong** - vlak, sa všetkým veľmi páčilo. Tomu, kto nepozná jeho písomnú podobu "Pociąg" ťažko chápať jeho význam. No o čo bolo nezrozumiteľnejšie, tým ľahšie chlapcovi prischlo.

Ale vráťme sa k **ZÁLESÁKOM**. Cez leto 1940 chodili za Dúbravku a našli si flek na čistinke asi uprostred medzi chatou **BEDUÍNOV** a táborom **TULÁKOV**. Na jesenných speváckych pretekoch sa zoznámili s ďalšími osadami a zblížili sa najmä s partiou, ktorá sa stala dedičkou **PULNOČNÍHO MĚSÍCE**. Jej člen **Vajco ZÁLESÁKOV** nalákal na čunder do miest, kde pretrváva skutočný tramping - ako vrel. Mal na mysli **GRANADU**. Chlapci súhlasili a tak sa o týždeň vybrali na dlhý pochod proti prúdu Bieleho potoka. Vajco totiž vybral túto dlhšiu cestu, aby **ZÁLESÁKOM** ukázal miesta, kde táborevali najstaršie bratislavské osady , Jeleniu stezku, chaty na Pánovej lúke, **GRANADU** a lesík s krásnymi táboriskami, ktorý bol vtedy rušným centrom desiatok trampov z viacerých osád.

ZÁLESÁCI odvtedy chodili spolu s **Vajcom** a jeho bratom **Malým Vajcom**, s **Touom** a **Kukinou**, **Pubom** a **Gvanym** až do jari 1941. Nie všetci títo starší chlapi sa stali formálne členmi **ZÁLESÁKU**, ale **Vajco** prevzal hodnosť šerifa.

GRANADA bola vtedy natoľko príťažlivá, že to tam na niektoré víkendy bolo ako na korze. A tak sa osada začala obzerať po mieste, kde by mohla byť vlastným pánom. **Touovou** zásluhou si našla táborisko neďaleko Savanskej lúky, nad novým Mariatálskym flekom osady **SAVANA**, na vrchole smrekmi zarasteného svahu klesajúceho do doliny nad marianskym kameňolomom.

Ale to už z pôvodných **ZÁLESÁKOV** zostali v partii len **Picke** a **Brčko**. Pribudla **Hela**, **Malý Vajco** priviedol **Mikeho**, jeho brata **Tonda** a **Štycha**. **Starec** osadu opustil ešte v 40. roku - odsťahoval sa na Moravu. **Párátko**, **Roháč** a ďalší z pôvodnej študentskej partie zrejme ťažko niesli, že vlády nad ich osadou sa zmocnili starší chlapi z **PULNOČNÍHO MĚSÍCE** a začali chodiť sami, najprv po menom **ZTRACENKA** a potom **CANADA**.

Ale ešte stále sme nespomenuli všetky osady založené v roku 1940. Chlapci z tzv. Légiodomov, v tom čase osamelých činžiakov medzi vinicami a záhradami oproti starej Siemenske (dnes BEZ) na Račianskej ulici, založili si osadu **YUCATAN**. Šerifom bol **Yuki - Tondo Vodička** a ďalšími členmi jeho brat **Vlado**, **Zdeno Kordač - Cora**, **Oso Svoboda - Pulec**, potom **Párátko**, zvaný tiež **Dan** (nebol to šerif **ZÁLESÁKOV Párátko -Pistolník**), **Dalík**, **Nini** a ďalší. Istý čas s osadou chodil aj **Malý Vajco**. Ten, ktorého sme doteraz spomínali v súvislosti s **PULNOČNÍM MĚSÍCOM** a **ZÁLESÁKOM**.

Osada **YUCATAN** nikdy nemala kemp, ktorému by mohla hovoriť svoj. Tým častejšie ju bolo možno stretnúť raz v jednom, raz v druhom živom trampskom stredisku. A vari ešte častejšie chodievali do lesov tam, kde sa ostatní trampí zjavovali len výnimočne. Poznali ich na Devínskom jazere, v Marianke, Dúbravke i Lamači, na Granade i na Dunaji. Ale okrem pochodov, často dosť dlhých, poznali aj spev a šport. Trénoval jedno i druhé mohli dobre aj cez týždeň, veď okrem **Malého Vajca** všetci bývali v Légiodomoch, kde mali aj volejbalové ihrisko.

Aj osada **MODRÁ HVIEZDA** vznikla v roku 1940. Ak u väčšiny starých vandrakov poznáme iba ich trampske mená a iba výnimočne aj mená občianske, u **MODREJ HVIEZDY** je to naopak. Tvorili ju šerif **J. Politzer**, **P. Plankenauer**, **P. Bartoník**, **B. Kupka**, **Lalinský**, **Šebo**, **Važan** a ďalší. Chodili do Karpát, ale väčšinou do vzdialenejších končín, takže medzi trampským národom neboli veľmi známi. V roku 1941 sa spojili so skupinou pezinských trampov a v ich rajóne mali odvtedy stále sídlo: v zemlianke v tzv. Peknom údolí.

Na speváckych závodoch, ktoré r. 1940 usporiadali **TULÁCI** v Dúbravke, zúčastnila sa aj osada **ČIERNI SUPI**. Inú zmienku sme o tejto osade nenašli. A jestvovali v tom čase/1940/ aj ďalšie, po ktorých sa zachovalo len meno: **MLÁDATKÁ** - chodili na Devínske jazero, **BLESK**, **ČIERNÁ TROJKA**, **SAMOTÁRI** a **RIKATÁDO**.

Do Dúbravky chodievala v 40. roku tiež dievčenská osada **AMAZONKY**. Viazalo ich tesné kamarátstvo s **TULÁKMI**. Poniectorí trampí hovorili, že to vlastne samostatná osada nebola, že len "maskovala" prítomnosť dievčat v osade **TULÁK**. Keď totiž medzi chlapcami vznikali kvôli dievčatám spory, povedali si, že dievčatá do osady nepatria - a urobili z nich osobitnú osadu. Skutočnosť je trochu iná. **AMAZONKY** jestvovali ako samostatná osada aj v čase, keď **TULÁCI** mali medzi sebou dievčatá. - **Martu**, **Mery**, **Máju** a ďalšie. Je však pravda, že medzi tuláckymi zvadami o dievčatá a **AMAZONKAMI** určitý súvis bol. K **AMAZÓNKAM** chcela po jednej škriepke prestúpiť nie len **Maja**, ale aj **Bob** !

Keď po ne dlhom trvaní zanikla osada **ZAMBA**, založil **Počong** v roku 1941 novú osadu **LUŇÁK**. Stal sa jej šerifom a jeho zástupcom bol **Teddy**, ktorý dovtedy samotári a stával sa vynikajúcim táborníkom. Spolu s **Billom**, ktorý do **LUŇÁKU** prešiel od **Vikov** a s **Danom Párátkom** (hovorili sme už o ňom v súvislosti s osadou **YUCATAN**), založili tzv. **YUKON - TRIO**, ktoré si v radoch osady vybojovalo určité osobitné postavenie. Podľa jedných predstavovali jej elitu, podľa iných to boli blázniví fanatici. Neprejavilo sa to len tým, že si všetci traja pridali k svojmu pôvodnému, tak povediac krstnému tramskému menu ešte priezvisko **Yukon**, ale najmä tým, že postavili prvú chatičku bratislavských trampov.

Stála pri **LUŇACKOM** fleku v bočnom údolí, ktoré k Mariatálskej doline spadá z pravej strany spod hrebeňa Svätého vrchu.

Je to teda nevelmi ďaleko od **GRANADY** a ešte bližšie od dnešného Malého Slavína. Neskôr údolie dostalo meno **SAMOTÁRSKE** a dodnes v ňom stávajú chatky mladších osád, pravda, vyššie, ako stávala stará **YUKON** -chata.

Bola to chatka skutočne malá. Aj poriadny stan je väčší, a to nemyslím stan kempingový, určený na prevážanie autom. **Ted** s priateľmi si ju postavili bez povolenia lesnej správy a zostávala otvorená. Dlho nevydržala, ešte v tom istom roku ju ktosi zničil.

Párátko z **CANADY** ju aj ospieval. Pesnička bola uverejnená až v dvoch tramských časopisoch (ale o tom neskôr). Text sa spieval na melódiu vtedy populárnej " Tam nad řekou je chata malá " .

Tam nad řekou je Yukon chata,
maličká je trošičku,
do té chaty fakír chvátá a zpívá si písničku.
Lalala, lalala...
Ty chato naše malá, co práce jsi nám dala,
teď ale když jsem si te stvořil,

budu hlídať, by te nekdo nerozboril snad.
Ty jsi náš poklad zlatý, není snad lepší chaty,
chceme být tvými kamarády,
tebe hlídať dohromady,
pro tebe seprát.

To sa podľa súčasne uverejneného článku spievalo, kým chata stála. Po jej zrušení sa spievalo v tempe trauermaršu :

Tam nad řekou kdys byla chata,
v ní jej jedno okénko,
z místa toho fakír chvátá,
nese si jen polénko.
Tramtara, tramtara...
Ty chato naše malá,
co práce jsi nám dala,
teď ale už te rozborili,
dlouho jsme se netešili nad tvým rozkvětem.
Vystavím chatu novou (tu sa už rytmus zrýchľoval),
železobetónovou,
budem jí hlídať kulometem, minometem,
parapletem, snad i koštětem.

Tým fakírom autor myslel malého **Dana Yukona**. Jeho postavička, myšacia tvár a pichľavé očka naozaj mohli pripomínať asketického fakíra. A ako to už býva, osada chatu dlho neprežila.

O tramskom živote na slovenskom vidieku v tomto období veľa nevieme. O pezinských trampochoch sme sa už zmienili. S trnavskými sa bratislavskí trampci na svojich zriedkavých výpravách do severnejších končín stretli - pokiaľ vieme - len 2 krát. Tuláci si v kronike poznačili stretnutie s osadou **ŠÍP**. Tvorili ju dievčatá. **ZÁLESÁCI** zasa zaznamenali osadu s názvom **PIRÁTI**. Poznačili si k tomu, že im z nich bolo "úzko". Ťažko dnes posúdiť či nemali privysoké nároky.

A tak nám už zostáva spomenúť preniknutie trampingu do Ivanky pri Dunaji. Pri vzdialenosti tejto obce od Bratislavy by sa mohlo zdať logické, že sa tam tramská myšlienka dostala zo susedného mesta. Ale bratislavskí trampci v tieto strany vtedy nechodievali. Iba **KORMORÁNI** na Malý Dunaj, ale ten až tak tesne okolo obce netečie. A tak semienka zasiała babka **Boušková**, ktorá sa do Ivanky r. 1940 prisťahovala z Čiech. A už o rok z nich vyklíčila prvá osada v zložení: šerif **Páratko** (tiež **Para**), **Kaktus I.** a **II.**, **Rul**, **Gabi**, **Otic** a **Mamka**, **Mugi** a **Muharica**. Meno osada dostala na Vianoce 1941 u **Micháľkovej** v Marianke. Dost' originálnym spôsobom. Vytiahli si ho v kartách. Znelo : **ZELENÁ SEDMA**. Súčasne vznikla i **ČERVENÁ SEDMA** chlapcov z Trnávky (vtedy Dornkappel), vedená šerifom **Danalom**, výborným bendžistom- ľavákom.

Ivánska partia chodievala k Dunaju, na Devínske jazero, na Pánsku lúku i na Granadu. V prírode sa učili zaobchádzať s mapou, buzolou, sekerou nožom, skrátka všetko, čo k trampovaniu patrilo.

Nie je smiešne spomínať niečo také samozrejmé? V tie časy to až také samozrejmé nebolo. Isteže, **ZELENÁ SEDMA** nebola jediná, čo sa niečím podobným zaoberala, ale je takmer jediná, čo to vo svojich spomienkach uvádza.

KDE A AKO

SA TRAMPOVALO

Štýl života tramských osád sa po roku 1939 spočiatku veľmi nezmenil. Chodilo sa väčšinou táboriť, alebo do tých niekoľkých chát, ktoré tu zostali z predchádzajúceho obdobia. Aj výstroj a oblečenie zostávali rovnaké. prevládala móda tak povedané kanadská, ale v prvých rokoch bolo možno stretnúť ešte aj ojedinelých "kovbojov" v sombrérach a pytlákoch. Stany, torny, deky, všetko bolo také ako predtým. Spievali sa tiež rovnaké pesničky - ako hymna sa práve teraz rozšírila Včeličkova pieseň Trampové a tuláci. Nikomu nevadilo, že jej autor bol komunista, ako sme už povedali, na Slovensku sa komunisti nikdy neusilovali tak zreteľne zneužiť trampov pre svoje politické zábery. Napokon, málokto vedel, kto je autorom tejto piesne. Všeobecne sa oceňovala nesporná priliehavosť jej textu.

Osadné vlajky a odznaky (vtedy sa nehovorilo domovenky), dostali novú, tak povediac "modernú" podobu. Od zložitých obrazových symbolov sa prešlo k jednoduchým geometrickým obrazcom a monogramom. Iba stará osada **KORMORÁNOV Z TORTUGY** zostala pri svojom pôvodnom erbe s obrazom kormorána a želvy s nadpisom **El Cormorane del Tortuga**, ale napr. **TULÁCI** si pôvodnú čiernu vlajku s pirátskou lebkou a skríženými stehennými kosťami vymenili za jednoduché biele T v čiernom rovnoramennom trojuholníku. **GRANADA** mala bielu vlajku prekríženú modrými pruhmi (ako zástava Fínska) s veľkým červeným G v strede. Na odznakoch **BEDUÍNOV** bol v strede kruh s písmenom B, na rovnakej vlajke bol monogram **UB**.

Vlajka **UTAHU** bola rozdelená na žlté a belasé pole. Veľké U na nej bolo dvojfarebné v obrátenom poradí, na modrom poli bolo žlté, na žltom modré. Čiernobiela vlajka **DESPERÁDA** mala v strede kruh 5 písmenom D. Od kruhu k rohom vlajky sa rozbiehali čierne a biele široké pruhy. Iba **DAKOTA**, **ZÁLESÁK**, **LUŇÁK** a **OVM** mali vlajky a odznaky s kresbou, ale tiež zjednodušenou.

Na striebrosivej vlajke **DAKOTY** bola dobytčia lebka s rohami, symbolom **ZÁLESÁKU** bol zelený javorový list s bielym Z a na vlajke **LUŇÁKA** boli obrisy dravého vtáka.

OSADA VESELÉHO MLÁDÍ mala v znaku okrem troch začiatočných písmen svojho mena aj kontúry bratislavského hradu. Tým si vyslúžili mierne posmešné pomenovanie „Bamad“. Toto umelé slovo bolo skrátene názvom Bratislavského mliekarenského družstva, ktoré malo hradný „obrátenej stôl“ vo svojom firemnom embléme.

Postupne sa v tomto období menili miesta, kam smerovali kroky čundrákov sobotu čo sobotu. Brehy Bieleho potoka (Vydrice) v úseku od starého **RUDÉHO TESÁKU** po križovatku s modrou turistickou značkou žili už len v 39. roku, aj to tichšie ako dovtedy. V 40. roku sa na týchto miestach už len kedy vtedy zastavili **TULÁCI**, či niektorá iná osada, ale potom táto časť údolia stíchla úplne. No od Pánskej lúky vyššie bolo vari živšie ako v posledných rokoch predmníchovskej republiky. Žili /1940/ chaty **MOHYKÁNOV** a **GLAZEROVKA**, krátko aj chata Fedorova, žila osada **DOBRODRUH** pod nimi, chodilo sa ešte na starý **SATAN**, samozrejme na **GRANADU**, tak na chatu, ako aj do smrekového lesíka nad ňou. A najmä tam sa zavše poschádzalo toľko trampov, že pomaly nebolo kde táboriť.

Dunaj však z repertoáru tramských centier prakticky vypadol, na Malý Dunaj chodila len Korlova partia, aj to zriedkavejšie ako v minulosti.

Najživšími centrami sa stali Devínske jazero, Dúbravka a v roku 1941 aj Marianka. Viac menej osamotené zostali fleky **LUŇAKOV** s **YUKON** chatou a **SAVANY** a **ZÁLESÁKOV** na Mariatálskej Savanskej lúke. Ale aj z týchto táborísk bolo na Granadu a do Marianky tak blízko, že o nich možno hovoriť ako súčasť týchto centier. Do vzdialenejších končín Malých Karpát sa už chodievalo naozaj len výnimočne.

Takéto rozloženie navštevovaných trampských stredísk viedlo k tomu, že dlhšie pochody lesom a táborenie na odľahlých miestach zostávalo hlavnou náplňou činnosti len u osád chodiacich na Granadu, do okolia pánskej lúky a odtiaľ smerom na Marianku. U osád ostatných, chodiacich do stále živších centier, v blízkosti dedín sa tieto prvky dostávali do úzadia a keďže práve sem chodila väčšina novovznikajúcich osád, začalo pribúdať trampov, čo táborenie v nádherných lesných zákutiach vlastne nikdy nepoznali. Program týchto osád tvoril hlavne spev a šport; volejbal, ale aj niektoré atletické disciplíny, čosi podobné minifutbalu atď., Takýto vývoj by, pravda, nemusel ešte znamenať nič zlého. Trampské strediská sa však takto dostali oveľa bližšie k hostincom a u niektorých partií sa stávalo hlavnou náplňou sobôt a nedelí - pitie.

Nechcem moralizovať. Abstinenci boli aj predtým medzi trampami výnimkou. V krčmách sa však zastavovali až v nedeľu podvečer pri návratoch zo svojich táborísk, Osviežili sa tam pivom, dvoma a pobrali sa domov. Flašu si von do hôr brávali len kedy vtedy, väčšinou keď prichodilo čosi osláviť. K Vačkovej na Devínskom jazere, k Zajíčkovej v Dúbravke, k Micháľkovej v Marianke bolo však tak blízko, že tam poniektorí trávil viac času ako v lese alebo pri vode.

Po pravde však treba povedať aj to, že tieto i niektoré ďalšie hostince zohrali aj veľmi kladnú úlohu, poskytujúc v čase nepohody útulok mnohým trampom, ktorí ho vedeli využívať s mierou.

Najvýraznejšia novinka v živote bratislavských trampov boli spoločné podujatia súťaživeho typu : spevácke preteky, volejbalové turnaje a neskôr aj iné športové podujatia. Začala ich v roku 1940 organizovať osada Tulák a stali sa významným impulzom pre živienie kamarátstva medzi celou trampskou rodinou a napokon pre celkový jej rozvoj. To všetci kladne hodnotili už vtedy a nemožno sa k tomu inak stavať ani dnes. I keď to bolo spojené s niektorými negatívnymi stránkami.

TRAMPOVANIE PO PRITIAHNUTÍ UZDY

Povedali sme už, že vláda Slovenského štátu v prvých dvoch troch rokoch trampov výraznejšie neprenasledovala. V novembri 1939 síce šiestich **TULÁKOV** zatkli (**Boba, Gringa, Satana, Bugiho** a **Joeho**), no dôvodom pravdepodobne nebolo ich trampovanie. O mesiac neskôr polícia v poslednej chvíli znemožnila trampskú tanečnú zábavu, ktorú organizoval **Spring**, za čo ho postihli rôzne vytriasačky. Hlinková garda tiež znemožnila trampom užívať chatu zrušenej leteckej organizácie, ale to je tak asi všetko. Vyháňanie trampov z niektorých táborísk malo dôvody skôr hospodárske ako politické, veď tie isté lesné alebo miestne orgány (napríklad revírna správa grófa Károlyho v Pajštúne, alebo vládny komisár obce Marianka) niektorým osadám vydali aj písomné povolenia táboriť na svojich pozemkoch. Prípady, že niekto vyslovil námietky proti spievaniu českých piesní, nemožno považovať za prenasledovanie. Mimochodom, otázku: Dokedy ešte budete spievať tieto české odrhovačky - sme počuli nielen z úst prívržencov režimu, ale v Dúbravke ju vyslovil aj známy miestny rodák, ktorý sa inak hlásil k internacionalistom.

Po rokoch mu nevadilo prednášať po česky celé oficiálne prejavy. Iste už viete, koho mám na mysli: Dr. Husák.

No táto relatívna idyla trvala len do leta 1941. Vtedy sa začali najprv v novinách zjavovať poznámky útočiace na trampov. A v auguste vyšla aj úradná vyhláška župného úradu v Bratislave, ktorá na území župy zakazovala trampovať. Je zaujímavé, ako toto slovo preložili do nemčiny - vyhláška totiž vtedy musela byť samozrejme dvojjazyčná, slovensko-nemecká.

Teda slovo trampovať v slovenskom texte nahradili v nemeckom znení dve slová: herumziehen (trampen). A keďže ani v spisovnej slovenčine nemožno presný význam slova trampovať jednoznačne určiť, žiadal sa ďalší výklad. Tentoraz si úrady na spoločné stanovovanie osôb rozličného pohlavia bez sobášneho povolenia nespomenuli. Výslovne však zakázali pohybovať sa v lesoch a na komunikáciách osobám „nedostatočne alebo z estetického hľadiska závadne oblečeným“. Kovbojským úborom teda odzvonili. Ale tie aj tak medzitým vyšli z módy. Niektorí trampí vyzuli aj kanady a vyšli von v poltopánkach. Keby niečo - sme turisti. Našli sa aj takí, čo sa prezliekli celkom do civilu. A boli napokon aj takí, čo tajiť, že zostali radšej v meste. Takže vlastne nebolo proti komu v zmysle vyhlášky zasahovať. Také prípady, ako že polícia pokutovala za to, že vinníci išli po nesprávnej strane cesty, boli skutočne malicherné. Ale stali sa.

Vážnejšie tramping postihlo vypálenie chát na pánskej lúke .

MOHYKÁN i **GLAZEROVKU** zničili plamene už na jeseň 1941. Niet dôkazov, že by páchatelmi boli vykonávatelia štátnej moci. Skôr to bolo dielo pytlíakov. Nie náhodou však sa na to odvážili práve v tom čase. Trampov nemali v láske ani predtým, teraz však vycítili, že postihnúť nenájdu u ochrancov zákona oporu. Podobné motívy viedli zrejme aj Károlyho a iných lesníkov, že zo známych táborísk trampov vyhнали. A tak do oblasti Pánskej lúky a Granady chodili už iba osadníci samotnej **GRANADY** na svoju chatu, aj to iba do času, lebo v roku 1942 ľahla popolom aj chata **GRANADA**. Proti trampom vo svojich revíroch zasiahli ochrancovia lesov aj za Dúbravkou a pri Marianke.

Slovenský fašizujúci režim nepritiahol uzdy v tomto období len trampom. Tukovo a Machovo krídlo vládnucej garnitúry začalo otvorene hovoriť o tzv. slovenskom národnom socializme, pri čom mali na mysli vládu dôsledne kopírujúcu nemecké fašistické vzory. Najviac to postihlo židov, proti ktorým uplatnili novú slovenskú verziu norimberských zákonov - čo pre tisíce znamenalo smrť v koncentrákoch. Súviselo to zrejme s nacistickým vpádom do Sovietskeho zväzu. A ten znamenal aj nové rukovačky a odchody na front. Priamo sa to dotýkalo aj viacerých starších trampov. Popri tom sa v roku 1942 aj výrazne zhoršila zásobovacia situácia, i keď stále bola lepšia ako vo väčšine susedných krajín. A to sme tiež pocítili na vlastnej koži.

Samozrejme, ani tieto kruté podmienky neznamenali koniec trampingu. Časť sa prispôsobila tak, že o svojej činnosti mohli v prípade potreby vyhlásiť: My predsa netrampujeme, my len chodíme na výlety. A to zakázané nebolo. Nik tiež nezakázal chodiť na pivo.

Druhá, zrejme menšia časť, chodila aj naďalej do hôr. Iba sa rozptýlili na širšiu plochu, na osamelé miesta, kde mohli unikať pozornosti. Tým väčšmi sa ich čundry znovu podobali pôvodnému trampovaniu.

Čo vari treba najväčšmi obdivovať, ani teraz sa neskončilo usporadúvanie spoločných podujatí speváckych a športových. Od ich organizovania sa nedali **TULÁCI** odradiť ani zmenenými podmienkami, ba čoskoro v tom našli aj ďalších nasledovateľov.

Slovom, stíchli niektoré tradičné údolia, ale celkove ohne nevyhasli. Niektorí trampí ich zapaľovali na vzdialenejších, opustených miestach, ostatní o nich aspoň spievali vo svojich piesňach.

TRAMPSKÉ OSADY

PO ZÁKAZE TRAMPOVANIA

TULÁCI prestali chodiť do Karpát. So Starým flekom pri **RUDOM TESÁKU** sa rozlúčili už v r. 1940, ale teraz museli zanechať aj dočasný tábor za **GRANADOU**, kam z času načas zavítali ešte v roku 1941.

Hlavným sídlom osady zostala Dúbravka, i keď im častejšie bránili navštevovať aj ich flek v Rudom údolí, a to nie len vyhánaním, ale aj pustošením. Nuž chodievali na chatu **BEDUÍNOV**, ktorú chceli aj odkúpiť, na Glavici hrávali futbal s dúbravskými chlapcami a stálymi hosťami boli u Zajíčkovej. S majiteľmi dúbravskej krčmy sa tak zblížili, že tam mohli zavše aj prenocovať na sene. Niekedy ich prichýlili **MYŠIACI** na svojej chate v Lamači inokedy zašli na Devínske jazero, niekoľkodňovú výpravu podnikli na Škarbák pri Smoleniciach a samozrejme, vždy boli tam, kde sa usporiadali spevácke či iné preteky, nech už to bola Dúbravka, Devínske jazero, Marianka či Lamač.

V osade **TULÁK** zaznamenali aj iné zmeny, ktoré priamo so zmenenými podmienkami v štáte nesúviseli. Generačný problém spôsobil rozdvojenie osady. Mladší členovia nevedeli predovšetkým **Bobovi** prepáčiť, že on, ktorý hlásal, že osada a kamaráti musia mať prednosť pred "fulami", odrazu bral priveľmi ohľad na svoju **Maju**. Chlapcom, ktorí ešte nepodliehali brannej povinnosti, ťažko bolo pochopiť, že ich šerif dospel do veku, keď sa už chlapcovi patrí mať životnú družku. Podobné problémy boli onedlho aj s ešte o čosi starším **Pirátom**, s **Bobovým** bratom **REDOM** a s ďalšími "veteránmi". Starší chlapci zavše na čas vypadli zo zostavy aj pre vojenské povinnosti (nezabúdajme, že bola vojna a slovenská armáda raz tiahla do Poľska, potom na Východ a napokon do Talianska).

Mladí TULÁCI teda chodievali na čundry najčastejšie v zostave **Jim - Vajco, Hondo** a **Cvoček**. Z dievčat **Mary, Linda** a **Marta**.

Pravda, členov bolo viac, ale tí sa v záznamoch osadnej kroniky vyskytujú len niekedy. O **TULÁKOCH** - old boys sú zapísané len ich účasť na speváckych a športových pretekoch a dátumy ich sobášov. **Bumy** a **Tonča** v júni 1941, **Bob** a **Maja** v marci 1943, **Red** a **Mary** v júli toho istého roku, **Pirát** a **Pavla** v decembri a roku 1944 **Bil** a **Julka**. Obľúbeným obradom pri týchto svadbách bolo vytvorenie slávobrány z hokejok. To preto, že niektorí členovia osady hrávali hokej za HC Bratislava.

A ešte jedno hodno o starých **TULÁKOCH** z týchto čias spomenúť- **Bob** s **Majou** absolvovali roku 1942 splav Váhu na kanojke.

Osada **GRANADA** prežila prvý rok po sprísnení podmienok celkovo bez pohromy. Chodila naďalej na svoju chatu. Na širokom ďalekom okolí bola teraz sama pánom. Poniže chaty si osadníci vybudovali volejbalové ihrisko a značnú časť dňa venovali teraz aj oni športu V roku 1942 však aj ich chata vyhorela

UTAH mal hlavné sídlo v chatke neďaleko Mariatálskej kalvárie. Druhé neďaleko, o kus nižšie a za potokom - u Micháľkovej. Osadu v tomto období tvorili šerif Spring, z tzv. "druhej generácie" Miro, Ferenc a Red, po spojení s osadou RUDÝ BLESK sa členmi UTAHU stali Steve, Fero, Tulipán a Aspirín, z

COLORADA prišli Tom, Bob a Zrzek. Medzi UTAHÁKOV sa dlhé roky rátali aj dvaja vynikajúci športovci - cyklista Vlasto Ružička a pästiar Avo Drobný. Na krátky čas sa UTAH spojil aj so zvyškami LUŇÁKA a s osadou CANADA, takže osada mala až 30 členov. Taký veľký kolektív však ťažko mohol tvoriť skutočne jednotnú kamarátsku partiu a tak sa CANADA zakrátko znovu osamostatnila.

Roku 1943 Spring prvú chatu UTAHU predal svojim starým kamarátom a niekdajším spoluosadníkom - osade SAVANA. Na susednej parcele sa dali členovia UTAHU do stavby novej, oveľa väčšej a pevnejšej chaty. V medziodbóbi chvíľu aj stanovali na Medených Hámroch a Granade, no hlavne sa sústredili na skoré dokončenie nového trvalého sídla. Vďaka skúsenostiam so svojou prvou chatkou na to teraz išli skutočne dôkladne a do zimy mali nový mohutný zrub pod strechou. V ňom osada prežila svoje najkrajšie chvíle. Okrem vlastných členov, ku ktorým patrili aj dievčatá - Rozita, Dája, Lida a ďalšie - chata prichyľovala desiatky trampov z iných osád a partií starších trampov. A kto sa nezastavil priamo na ich chate, s tým sa stretávali dolu u Micháلكovej, kde bola skutočne rušná trampska križovatka. .

SAVANA chodila, pokiaľ to išlo, ďalej na mariatálsku lúku. Neskôr sme jej členov mohli striedavo stretnúť v rozličných trampských strediskách. Rady osady rozšírili okrem iných Larry a šerifov brat zvaný Holič. Na čas sa so SAVANOU spojili aj chlapani z osady SAMOTÁRI.

Príklad jedného zo zakladateľov osady Springa na členov SAVANY pôsobil tak, že čoraz väčšmi túžili po chate. Čo ako skromnej, ale svojej. Hlavnou náplňou ich stretnutí popri speve, ktorému stále holdovali, bolo organizovanie zbierky prostriedkov na stavbu. Dohodli sa na nevysokých, ale pravidelných príspevkoch. No nie každý mal vždy pri sebe dosť. Pokladník a bankár Gandy bol však neúprosný. A tak keď už mali vyše 2000 korún (podľa starších zápiskov dokonca 2800) povadili sa a všetci bývalí SAMOTÁRI spolu s Larrym sa rozhodli z osady vystúpiť. Príspevky vystupujúcich bolo treba vrátiť a tak v kase zostalo len 1700 KS, čo na kúpu chaty od UTAHU nestačilo. So Springom sa totiž už predtým dohodli na dvoch tisícach. Nuž čo, chatu aj tak kúpili. I keď si museli požičať.

Pre osadu nastal nový život. Chlapani boli nadšení. Mali chatu, síce skromnučkú, ale poskytujúcu prístrešie v každom čase.

Na mieste, kde nehrozili žandárske kontroly. Kde možno dôjsť peši, ale aj autobusom. Tri krčmy na skok. Dedinu, plnú tancachtivých dievčat, tak isto. Čo si želať viac? A predsa v kronike Savany sa môžeme dočítať: "To sme však už neboli trampí, ale spohodlnení chatári, ktorí zabudli na zmysel a poslanie trampingu". Zápis je zrejme mladšieho dáta, ale že SAVANAČI čosi podobné pociťovali už vtedy, dokazuje, že výročie svojej osady v roku 1944 oslávili zasa na starom fleku na Savanskej lúke. Pozvali si naň aj kamarátov z GRANADY - Ota Hezkého so squaw, Gulu, Iža. a Vaška Kruckého. Čo zasa svedčí o tom, že ani chlapani z GRANADY po požiarí chaty nezavesili trampovanie na klinec.

S mariatálskou lúkou sa r. 1941 museli rozlúčiť aj ZÁLESÁCI. Tomu ešte predchádzal rozchod starších z pôvodného PULNOČNÍHO MĚSÍCA s omladinou okolo Brčka. Nerozišli sa v zlom. Napokon nešlo o dievčatá ani o nijaký iný konkrétny spor. Proste vekový rozdiel im nedovolil hovoriť jednou rečou.

Tou a Kukina si znovu ako PULNOČNÍ MĚSÍC našli flek, tak práve pre dvoch, pri Bielom potoku niekoľko sto metrov nad vtokom granadského potoka, teda smerom k starému táborisku DAKOTY. Vajco, Pubo a ostatní zostali samotármi a príležitostne chodili s partiou Korla Procházku i niektorými inými osadami.

ZÁLESÁKMI zostali Brčko a Hela, Pinkerton (Malý Vajco), bratia Kučerovci a Štych. V tomto zložení sa ešte na jeseň 1941 pustili do stavby chaty na brehu

grmolezského potoka pod dolným okrajom Mariatálskej lúky. Nedostali sa však ďalej ako po zrovnanie terénu. Od jesene, keď už netáborili, chodievali do hôr, raz na Granadu, raz do Marianky, na Medené Hámre (tam ich ešte predtým zaviedol **Pubo** do jaskýň), nasledujúci rok až do okolia Košiariska, k Pezinku a na Zochovú chatu. Osadu v tom čase opustil aj **Pinkerton**. V marci 1942 sa rozlúčili aj **Tondo** a **Štych**. Osirelí **Brčko**, **Mike** a **Hela** sa však nevzdávali plánov urobiť zo **ZÁLESÁKU** osadu, ktorá by mohla byť ostatným vzorom. Ani nie preto, že by si želali byť predmetom obdivu, ale aby sami trampovali tak, ako to považovali za správne. Čosi z toho sa naučili od svojich starších kamarátov **Vajca**, **Toua** a **Puba**, veľa si prečítali v dejinách trampingu **Boba Hurikána**, ktoré sa v tom čase zjavili v niektorých bratislavských kníhkupectvách. Svoje predstavy zapísali začiatkom roku 1942 do osadnej kroniky. Rozhodujúcim krokom malo byť získanie **Teda Yukona** za člena osady **ZÁLESÁK**. A skutočne sa ním stal. Po rozchode **LUŇÁKA** i svojho **YUKON - TRIA** zostal tento "zúrivý Kanadčan" samotárom.

Po čase sa však spojil s osadou **DESPERADO**. Nestal sa jej členom, ale zaviedol ju na prekrásne miesto vo vojenskom priestore pod Tureckým vrchom, kde za svojich samotárskych potuliek našiel výborné osamelé táborisko. Cvičisko Turecký vrch v tom čase slúžilo na poľný výcvik nemeckých fašistických jednotiek a vstup bol Slovákom zakázaný. Nemci však zásadne necvičili v nedeľu a slovenský lesnícky personál, ktorý mal priestor na starosti po hospodárskej stránke, trampom nebránil prejsť ba ani táboriť. Nik nezrušil ani jestvujúce turistické značky. To sa stalo až po vojne, keď priestor začal slúžiť našej "ľudovej" armáde. Túto benevolenciu si vojenský lesníci mohli dovoliť. Turistov a tobôž trampov nechodilo vtedy tak ďaleko mnoho. .

Ani **DESPERADO** nechodilo na svoj ďaleký flek každý týždeň, ale radi sa naň vždy po čase vrátili ešte aj v roku 1943. Od **Teda** získali zrejme viacej, ako len svoj nádherný kemp. .

Teddy Yukon teda od marca 1942 začal chodiť s osadou **ZÁLESÁK**. Tá však o pár týždňov bola opäť len trojčlenná. **Mike** už predtým zavše nešiel so svojou partiou, ale zamieril na jej bývalý flek nad Mariatálom. Tam sa totiž usídlila po odchode **ZÁLESÁKOV** nová osada **TRI KRUIHY**. Tvorili ju **Červený Jim**, **Kid**, **Otila** a niekoľkí ďalší chlapci a dievčatá. Príčina **Mikeho** návštevy bola čoskoro jasná, i keď to najprv tajil. Dievča. Napokon sa priznal a rozhodol. Javorový list zamenil za odznak Troch kruhov.

ZÁLESÁCI aj v trojici zostali osadou, čo chodila "ďaleko", až po Pezinku a raz až po Smolenice, do miest, kde málokoho stretli, usilovali sa "ohníčkárit" (to si prečítali v **Hurikánových** dejinách), t.j. stanovať v sobotu čo sobotu za každého počasia.

Až prehnane dbali na správnosť a úplnosť výstroja a vybavenia (v torbe museli byť aj cverna a ihla, nepremokavo zabalené zápalky, brezová kôra alebo suché triesky na podpálenie ohňa a všeličo ďalšie, čo považovali za potrebné). Nikdy nechodili len na jediný flek, ale vždy sa usilovali mať jedno táborisko hlavné, stále, svoje. V roku 1942 si ho našli v strmej dolinke nad Zbojníckou jaskyňou v Medených hámroch. Bolo na neprístupnom mieste, v hustom ihličnatom poraste, ale trpelo nedostatkom vody. Bol tam síce jarček, ale v lete vysychal. Ukázalo sa, že bude potrebné porozhliadnuť sa po niečom vhodnejšom. A taký flek sa našiel. Dokonca bližšie, i keď dosť ďaleko, aby to bolo (vtedy) miesto nerušené. Bolo na hornom toku Bieleho potoka, nie príliš ďaleko od Kocmundovej horárne na Bielom kríži. Trampom slúži dodnes. Teraz je tam už vari piata zemlianka. **ZÁLESÁCI** si na tomto mieste postavili podsadu, lavičku a napokon aj malý totém. Tábor nazvali kempom splnenej nádeje. Jednu chybu však táborenie na tomto fleku predsa malo. Len čo **ZÁLESÁKOV** objavil horár, neľutoval nedeľu čo nedeľu vyšliapať z Medených hámrov (táto časť lesa patrila Károlymu) a z

fleku ich vyhnal. Zálesáckemu štýlu trampovania to nevelmi vadilo. V sobotu pokojne prenocovali na svojom fleku a v nedeľu ráno ich nepohostinský horár už zavše našiel pobalených. Lebo takmer vždy sa vydávali na cestu niekam ďalej objavovať "neznáme kraje".

Roku 1943 sa rady osady mierne rozšírili. Chodili s ňou zavše traja **Brčkovi** spolužiaci, dlhšie bývalý skaut **Šedák** a **Brácha**.

Ted zasa priviedol do osady **Kukinu**. Nebola jeho dievčaťom, ale keď jej **Toua** zatkli (pre protifašistickú činnosť) chodievala von striedavo na UTAH a so **ZÁLESÁKOM**. Na **UTAHU** bolo veselšie, zálesácky štýl zase viacej pripomínal časy **PULNOČNÍHO MĚSÍCE**.

Pri spomínaných "ďalekých výpravách **Brčko** objavil a **Teddy** pomenoval dovtedy neznámy krásny kút, ako stvorený pre táborenie - Švédsky park. To meno dostal preto, že v tom čase sa v železiarskych obchodoch po vojnových chudobných rokoch zjavili pre táborníkov vhodné sekery a dýky z neutrálneho Švédska. Začiatkom leta 1944 sa členom Zálesáku stal ešte **Red**, dovtedy člen **OSADY VESELÝCH SAMOTÁROV**, ktorá chodievala na **GRANADU**.

Osadu **DAKOTA** sme v predchádzajúcich kapitolách opustili vo chvíli, keď jej zakladateľ a šerif **Indoš** zostal z pôvodnej partie sám. Nevzdával sa však nádeje, že slávu svojej "indiánskej" osady obnoví. Na istý čas stali sa **DAKOŤANMI Tondo** a **Štych**, ktorí predtým opustili osadu **ZÁLESÁK**. **Tondo** vtedy prijal meno **Sova**. Nechodili však s **DAKOTOU** dlho. Mladučký **Štych** odišiel nie len z osady, ale z radov trampov - na veky. Členmi **DAKOTY** sa potom stali **Cora** a **Pulec** z YUKATANU. Chodili s **Indošom** od roku 1943 až do konca vojny a usilovali sa uplatňovať jeho tvrdé tábornícke a stopárske regule.

DAKOTA uplatňovala podobné zásady ako **ZÁLESÁK**. **Ted** ich napokon do značnej miery preberal od **Obeho** - **Indoša**. Obidve partie sa ani v časoch najväčšieho protitrampského štvania nezriekli svojho kanadského oblečenia. Navyše si zadovážili skautské klobúky, ktorým vraveli stetsony. Cestou do hory a aj tam, kým bolo pekné počasie, ich nosili hore na chlebníku uesky. Na hlavu si ich dávali iba v daždi. Potom **Obe** zaviedol ďalšiu novinku v zálesáckej móde. Namiesto nohavíc - pumpok začal nosiť jazdecké nohavice zvané rajtky. K nim pomerne vysoké kanady, ponad ktoré sa na hornom okraji prehŕňali hrubé vlnené podkolenky. Túto módu po ňom prevzali všetci členovia **DAKOTY** a čoskoro aj **ZÁLESÁCI**.

Úbory, na dlho balené uesky, kompletnosť táborníckeho vybavenia a podobné vonkajšie znaky dodržiavali obe partie až s prehnanou pedantnosťou. Čo však bolo dôležitejšie, dôsledne dodržiavali pravidlá svojho trampskeho štýlu : táboriť na vzdialených osamelých miestach, objavovať tam nové krásne zákutia, pozorovať zver - a to všetko za každého počasia. A vtom smere **Indoš** zaviedol novinku naozaj nechyrovanú: zimné táborenie, presnejšie táborenie na snehu.

Umožňovalo to stavanie tzv. sahananu. Stanové dielce sa nespínali spolu, ale vztýčili sa otvorené oproti sebe a medzi nimi celú noc horel oheň. Pod každým dielcom ležal uhlopriečne jeden táboriaci, na ktorého šikmé pláténé steny odrážali teplo.

Keď táborilo viac chlapcov, stavali sa dielce do kruhu, pri čom sa ďalšími celtami uzatvárali aj priestory medzi vrcholmi jednotlivých dielcov. Pod sebou mali táboriaci drevené lôžka vystlaté čečinou, spali, pokiaľ im mráz a nutnosť živiť oheň dovoľovali spať, v spacích vakoch, aké si v tie časy vedeli zadovážiť, najčastejšie doma šitých a nie príliš teplých. Hoci výstroj nebola najdokonalejšia, nabalené uesky sa ledva dali zodvihnúť na plece Napriek tomu ich títo fanatici vliekli až za Kocmundu, do Švédskeho parku, k prameňom potoka, čo nižšie pri Košarisku vteká do krasovej doliny Pajštúnskeho potoka. Tam totiž našli najvhodnejšie miesto pre svoje zimné -. a

nie len zimné - tábory. Malo dosť vody, kryl ho hustý smrekový les, križovaný peknými priesečkami, ktoré mu dodávali vzhľad prírodného parku a hlavne - bolo to vtedy miesto úplne opustené. Najčastejšie chodievali spolu takto táboriť **zimné táborenie, presnejšie táborenie na snehu.**

Indoš z DAKOTY s **Tedom** zo **ZÁLESÁKU**. Ale skúsili si to aj **Cora** s Pulcom, **ZÁLESÁCI** Red a Brčko a pri zakladaní Stezky (o tom neskôr) aj **Joe** zo **ZELENEJ SEDMY**.

V lete **Indoš** i s niektorými ďalšími členmi osady podnikal často ďaleké výpravy. V Malých Karpatoch až za Smolenice, ale aj ďalej do Bielych Karpát, do Tatier a Slovenského Raja.

Ale vráťme sa do bližších stredísk, kam chodila väčšina bratislavských trampov.

PARTA VESELÝCH chodila na svoju chatu za Dúbravkou až do roku 1944. Bola to stále tá dobrá a veselá partia. Zameriavala sa hlavne na spev a šport. Ibaže časť strážcov hraníc na jej pobyty tesne pri "čiare stále viac zazerala. Súvisel tým aj konečný zánik chaty? Toho sa už nedopátrame.

V roku 1941 odišla z **PARTY VESELÝCH** **Hilda Rozborilová**. Vzala si ju vtedy ešte neúprosná a zákerná tuberkulóza. Menej smutná bola rozlúčka s ďalšou členkou osady **Mancou - Osamelou vičicou**. Tá prestúpila do **VESELEJ TROJKY**. Vznik tejto skupinky bol dielom bývalého **Zálesáka Pickeho**. Bol to mladší brat niekdajšieho **STRATENKÁRA Miška Papaya**, vynikajúceho gitaristu a trampskeho speváka. Povedali sme si už, že **STRATENKA** bola prvá trampska osada v Bratislave, ktorej spev sa blížil profesionálnej úrovni. Pre **Pickeho** bol spev tým najhlavnejším na trampovaní, vari ešte väčšmi ako pre jeho brata. Keďže **ZÁLESÁKOM** stačila amatérska úroveň a na prvé miesto kládli prírodu a táborenie, odišiel v roku 1941 najprv do **CANADY**, potom k mladým **TULÁKOM**. Tam ho síce vďačné privítali - do svojich súborov ho mohli potrebovať - ale jeho muzikantské nároky tiež nevládali splniť bezo zvyšku. A tak **Picke** hľadal ďalej a napokon našiel. Tri dievčatká, ktoré na to mali a ktoré sa podrobili jeho náročnému cvičeniu. T ak vznikla **VESELÁ TROJKA**, skupinka síce malá, ale naozaj výborná a takmer profesionálna. Jej spev vysielal aj rozhlas. Pri tom na svoj trampský pôvod nikdy nezabudli a pod menom **VESELÁ TROJKA** aj súťažili na niekoľkých trampských speváckych súťažiach.

Na ďalšiu chatu za Dúbravkou chodili naďalej aj **BEDUÍNI**.

Hoci otcovia obce Dúbravky chceli ich chatu predali - a nádejnými kupcami boli aj **TULÁCI** - prevody majetku sa neuskutočnili, **BEDUÍNI** zostali pánmi **UB** - chaty a **TULÁCI** ich pravidelnými hosťami.

Keď už sme pri chatároch : na svoju chatu nad Lamačom chodili naďalej aj **MYŠIACI**. Stretávali sa s nimi aj účastníci spoločných športových podujatí, nech už bola ich dejiskom Dúbravka, či Lamač, Marianka alebo Devínske jazero.

Na týchto pretekoch a turnajoch vystupovali pravidelne aj reprezentanti **OVM**. **OSADU VESELÉHO MLÁDÍ** obnovili v roku 1942 niekoľkí členovia pôvodnej partie, respektíve nástupníckej **ZAMBY**. Väčšinu však tvorili noví osadníci **Buli, Vilibald, Jim, Kudrnáč, Zlata, Mravec, Špot, Škót**. Viacerí už nepoznali ani **Počonga**, počuli však o ňom veľa od starších druhov a stal sa pre nich legendou. Obnovená osada chodila najčastejšie na Devínske jazero. Táborili najprv nad sútokom Moravy s Malinou, na tzv. Temrajze.

Potom sa aj oni stali chatármi. Od **Vačkovej** si kúpili zvyšky starého včelína, obili ho starými doskami, ktoré navláčili až zo Stupavy na pleciach. Búdu vybavili pričňami, malými železnými kachľami - a mohlo sa chodiť von celý rok.

V tých časoch sa v partii zjavila nenapodobiteľná figúra **Luigi**. Čo slovo, to sranda. Guláš z kotlíka vyškriabal, aj keď mu doň hodili ropuchu. A širák mal nie len na hlavu. Dokázal z neho jesť, piť i vylievať vodu z člna. Povrávalo sa, že slúžil aj ako nočník. Osada chodievala aj do hôr, aj na ďaleké čundry až do Tatier.

Osamostatnila sa aj ďalšia zložka veľkého **UTAHU - CANADA**.

Okrem **Párátka, Roháča** a ďalších trampov - študentov, ktorí prešli pôvodnou **OVM** a **ZÁLESÁKOM**, rozšírili rady osady aj ďalší chlapci, opäť väčšinou študenti: **Babinský, Shorty, Nitka, Oto Došek**, ktorí sa pôvodne medzi trampov prihlásili pod menom **POLÁRKA**. Obnovená **CANADA** tak bola pomerne veľkou partiou, ktorá zohrávala čoraz väčšiu úlohu pri organizovaní bratislavských trampov do spojení nad rámcom jednotlivých osád. Z osád, ktoré vznikli: ešte pred vojnou, alebo v jej prvých rokoch, prežili aj obdobie nových zákazov a prenasledovania osady **YUKATAN, BLESK, VLCI, TORONTO, ZELENÁ SEDMA** z Ivanky, **MODRÁ HVIEZDA** a samozrejme partie starých trampov, do ktorých sa združovali členovia viacerých osád a ktoré sa príležitostne menili a preskupovali, ale ktorých členovia tramping nezanechávali.

Na prvom mieste tu treba znovu menovať partiu **Korla Procházku**, do ktorej patrili jeho žena **Boba, Vilo Urbašek, Hajný, Francka, Timo** a **Otto Kaláč**, niekedy tiež **Pubo, Vajco** a ďalší.

Chodievali na Malý Dunaj i na Granadu a často ich bolo vídať aj vo vzdialenejších končinách, pri čom naďalej udržiavali styky s pezinskými trampami. V roku 1944 **Korl Procházka** zorganizoval veľkú výpravu na Zbojnícku chatu vo Vysokých Tatrách, na ktorej sa zúčastnili aj **Teddy Yukon** zo **ZÁLESÁKU** a **Juki Vodička** z **YUKATANU**.

Podobnou partiou boli aj **Vajco, Pubo, Gvani** a ďalší chlapci, ktorí patrili predtým k **PULNOČNÍMU MĚSÍCU** a istý čas k **ZÁLESÁKU**. Chodievali spolu, niekedy samotárčili, príležitostne sa pridávali k **UTAHU, YUKATANU, CANADE** (na niektorých turnajoch za tieto osady aj hrávali volejbal), bolo ich možné stretnúť s **K. Procházkom**.

Vlastnú menšiu partiu mal aj brat **Boby Procházkovej, Jano Petříček** zvaný **Johny**. Patrili k nej **Vlado Dub** a jeho sestra **Zuzi**, kedysi členovia **OSADY VESELÉHO MLÁDÍ**.

Po roku 1942 vznikli aj ďalšie nové osady. O ich existencii však vieme len zo zachovaných zápisov o spoločných trampských podujatiach, prípadne z kroník iných osád, ktoré si zapísali stretnutia s nimi. V týchto poznámkach prirodzene chýbajú podrobnosti a tak zaznamenávame len mená týchto osád : **RODEO, KAMARÁDI, ČIERNÁ TROJKA, ZRUBÁCI, AMARILLO, SENEGÁLCI, ELDORÁDO, MONTANA, SUPÁCI, LIŠIACI** a **KOSI**.

Len o dvoch z týchto osád, založených v posledných rokoch vojny, vieme viac. Bola to predovšetkým **FLORIDA**, ktorá čoskoro prevzala žezlo najlepších interpretov trampskej piesne. Založili ju **Đuri, Bob, Šimpi Mimino**. Dobrých spevákov a gitaristov mala aj osada **ZLATÁ HVIEZDA**. Patrili k nej **Tasilo, Tom, Jerry** a ďalší. V roku 1944 partia chodila na chatu, ktorá stála nad savanskou lúkou, v svahu smerom na niekdajšie táborisko **ZÁLESÁKU** a **TROCH KRUHOV**.

SPOLOČNÉ AKCIE

BRATISLAVSKÝCH

OSÁD

Trampské osady sa vždy medzi sebou kamarátsky stýkali. Navštevovali sa na svojich táboriskách, ležiacich koniec koncov často nie príliš ďaleko od seba, stretávali sa aj na cestách, v hostincoch, kde sa zvykli zastavovať cestou z čundrov, mali stretnutia v mestách a kde tu si dohovorili aj spoločné výpravy a tábory. Bývali to však stretnutia viac menej živelné, náhodné, neorganizované a odrazu sa na nich podieľali len dve - tri osady.

V prvých rokoch bratislavského trampingu bol jedinou výnimkou vari len veľký potlach osady **WAIKIKI** na brehu Dunaja, na ktorý prišli aj kamaráti z iných končín republiky.

No práve v čase, keď vojna a zmenený režim, trampovaniu iste nie priaznivo naklonený, budili obavy o ďalšiu existenciu tohto slobodného a nespútaného hnutia mladých a večne mladých búrlivákov, zjavuje sa dovtedy nepoznaný faktor, ktorý isteže nie sám - pomohol trampingu v Bratislave nie len sa zachovať, ale aj novo oživiť a vzmáhať sa.

Boli to organizované spoločné podujatia súťaživého charakteru: spevácke preteky, rozličné športové turnaje a stretnutia.

Bolo by čiernym nevďakom, keby sme hneď na úvod neocenili ich prvého organizátora **Boba Tuláka** a jeho osadu **TULÁK**, ktorá vynaložila vždy veľa síl na úspešné zabezpečenie týchto akcií.

Históriu trampských osád v rokoch vojny sme rozdelili na dve etapy. pred a po oficiálnom zákaze trampovania. Históriu týchto spoločných podujatí takto deliť netreba a ani nemožno.

Tvorili jediný rad súťaží a pretekov, ku ktorým organizátori aj účastníci pristupovali s rovnakým zaujatím. A čím ťažšie boli podmienky pre trampovanie, tým väčší bol význam týchto akcií pre udržiavanie trampského ducha.

Prvý bol volejbalový turnaj, ktorý **TULÁCI** usporiadali v Dúbravke 25. augusta 1940. Súťažili družstvá 8 osád, ktoré sa umiestnili v poradí: 1. **GRANADA**, 2. **TORONTO**, 3. **ZÁLESÁK**, 4. **BEDUÍNI**, 5. **SAVANA**, 6. **VLCI**, 7. **TULÁCI**, 8. **PARTA VESELÝCH**.

Víťaz prevzal putovný pohár, venovaný usporadujúcou osadou. Odovzdávanie cien a vyhlásenie výsledkov sa uskutočnilo po skončení bojov v hostinci u **Zajíčkovej** v Dúbravke, kde bola potom aj veselá trampská zábava so spevom, tancom a veselými výstupmi. Predstavili sa v ňom **Rybár**, **Pirát** a **Bob** od **TULÁKOV**, **Kroku** a **Admirál** z **GRANADY**, **Starec** od **ZÁLESÁKOV**, **Divoký Fred**, **Siamské dvojčatá** zo **SAVANY** a znovu **TULÁCI**, tentoraz mladí **Vajco** a **Hondo**. Až za tmy sa účastníci pomáli postupne rozchádzali.

Už o týždeň 1. septembra usporiadali **TULÁCI** opäť v Dúbravke u **Zajíčkovej** prvé spevácke preteky bratislavských trampských osád. Stalo sa tradíciou týchto speváckych súťaží, že časť účastníkov bola nespokojná; najčastejšie sa cítili poškodení udajnou nespravodlivosťou poroty. Základy tejto nespokojnosti boli položené už pri týchto prvých pretekoch, dokonca pri ich príprave. Uznávanou jedničkou v prednese trampských piesní bola v tých časoch **SAVANA**. Bez konkurencie boli najmä v zohratosti nástrojov, gitár a mandolín. Ostatné osady sa usilovali zabezpečiť si rovnocennejšie východiskové podmienky. A tak sa rozhodlo,

že spievať sa bude len so sprievodom gitár, a to maximálne dvoch. Ide predsa o spevácke preteky a nie súťaž hudobných súborov. Tým sa zasa cítili znevýhodnení **SAVAŇÁCI**. A keďže svoj názor nepresadili, účasť odriekli.

Preteky tak mali 6 účastníkov. Porota, v ktorej mala usporadujúca osada väčšinu, určila poradie takto. 1. **TULÁCI**, 2. **TORONTO** (predtým považované za favorita), 3. **ZÁLESÁK**, 4. **PARTA VESELÝCH**, 5. **PULNOČNÍ MĚSÍC**, 6. **ČIERNI SUPI**. Za najlepšiu pieseň vyhlásili Tulák jsem... v podaní **PULNOČNÍHO MĚSÍCE**. Osadným zborom, ktoré sa umiestnili na čelných miestach, odovzdalo " najkrajšie dievča", zvolené rovnakou porotou (s čím tiež nie všetci súhlasili), kovové plakety a víťazní **TULÁCI** dostali navyše veľký lekvárový koláč so zapečenou päťkorunáčkou. Vrhli sa naň tak, že sa za ním len tak zaprášilo, ale kto sa prehrýzol k peniazom, nevieme dodnes. Nik sa k tomu neprihlásil.

O decembrovom pokuse usporiadať trampsú zábavu sme sa už zmienili. Toto podujatie sa vôbec od ostatných spoločných akcií dosť odlišovalo. Malo iného zvolávateľa - osadu **UTAH**.

Nemalo súťažný charakter, nebolo zvolané do typicky tramského prostredia, ale do Prievozu, ktorý bol vtedy ešte samostatnou obcou, ale mal výrazne charakter bratislavského predmestia. A hlavne - napokon sa neuskutočnilo. Trampske tamtamy na ňu zvolávali tak hlasne, že sa o veci dozvedeli aj úrady - a zasiahli. Na zákaz stretnutia dokonca upozorňoval aj rozhlas, ale aj tak prišlo vyše 300 účastníkov, ktorí jeho varovanie nepočuli, alebo nepočúvli. **Spring** si za tento "protišťatny" čin aj deň posedel a po ďalších poťahovačkách dokonca osadu "**UTAH**" na krátky čas "rozpustil".

Na ďalšiu spoločnú akciu si museli bratislavskí trampí počkať vyše roka. Nie že by sa boli natoľko vyľakali, ale hlavný organizátor **Bob** mal iné - vojenské a rodinné starosti. 15. februára 1942 pripravil spolu so svojou osadou (predchádzajúce generačné spory načas odložili) lyžiarske preteky. Na vtedajšiu úroveň tramského lyžiarskeho umenia bola trať dosť náročná.

Viedla spod Červeného mostu mariatálskou hrebeňovkou k horárni Entenelake (dnes Kačín), kúsok za ňou odbočila doprava po žltej značke, na konci bočného hrebeňa pri odpočinkovej chatke sa rozlúčila aj s ňou a lesnou cestou pekným zjazdom zamierila na Železnú studničku. Odtiaľ sa kúsok popri hradskej a potom chodníkom poza Klepáč a prvý rybník vrátila k Červenému mostu. Cieľ bol na lúke, dnes zvanej Partizánska. Trať vybral **Bob Tulák** a spolu s **Brčkom** zo **ZÁLESÁKU** ju pred pretekmi vyznačoval. Nasledovalo žrebovanie štartovacích čísel a o pol jedenástej vyrazil lyžiar so štartovacím číslom 1 **Karbid** z **CANADY** na trať. A po ňom v polminútových intervaloch ďalší. Prešlo viac ako hodina, kým pretrhol cieľovú pásku **Kolomb** z **UTAHU** s číslom šesť. To, pravda, ešte neznamenalo, že zvíťazil. Bolo treba počkať na príchod ďalších a porovnať dosiahnuté časy. A to nešlo tak rýchlo. Posledný, na pokraji síl sa do cieľa doplazil **Picke** z osady **CANADA**. Za porušenie pravidiel sa ani nepovažovalo to, že mu v posledných metroch bolo treba pomáhať.

Účastníkov bolo 25, len len že stačili čísla z veľkého nástenného kalendára, ktoré si pretekári pripli na hrud' alebo na chrbát. Výsledky potom vyhlásili v hostinci u Klementa, ktorý stával na rohu pri Patrónke. Zvíťazil **Benzol** z **OVM** časom 1.04:06, druhý bol **Dan** z **UTAHU**, tretí **Kolomb** z tej istej osady, štvrtý **Cvoček** od **TULÁKOV**. **Picke** skončil 22. a posledný bol **Zrzek** z **OVM**. Pre porovnanie jeho čas: 1,40'01.

I keď išlo o preteky individuálne, usporiadatelia zráтали priemerné časy reprezentantov jednotlivých osád a podľa toho určili toto poradie. 1. **TULÁK**, 2. **ZÁLESÁK**, 3. **UTAH**, 4. **TORONTO**, 5. **CANADA**, 6. **BLESK**, 7. **DAKOTA**, 8. **VLCI**,

9. **OVM**. Plakety víťazom odovzdali na schôdzi 27. februára. **Pickemu** udelili osobitnú cenu (útechy?) - 1 liter grogu. .

Na 22. marca 1942 pozvali po rozdaní cien lyžiarom všetkých bratislavských trampov k Zajččkovej do Dúbravky na trampskú zábavu. Druhá akcia tohto zamerania sa opäť neskončila najlepšie. Tentoraz ju nikto nezakázal ani nerozohnal. Pokazili si ju účastníci sami. Jej pochybnú úroveň poniektorí ospravedlňovali: v sále bola priveľká zima, bolo sa treba zohriať. Žiaľ, viacerí sa zohriali skôr, ako sa zábava vôbec začala. .

26. júna 1942 bol v Dúbravke druhý volejbalový turnaj bratislavských osád. Nastúpené družstvá privítal kamarát **Sardinka**. Potom sa už začali boje. Zvíťazili **MYŠIACI**, na druhom mieste bola **SAVANA**, tretí **UTAH**. Poradie ďalších sa nezachovalo. Zúčastnili sa ešte **CANADA**, **OVM** a samozrejme **TULÁCI**, ktorí síce nastúpili "v nových dresoch", ale prehrali, čo vládali. Predsavzali si totiž tak dresmi, ako aj spôsobom hry iba zabávať.

9. augusta 1942 usporiadala **OSADA VESELÉHO MLÁDÍ** v Devínskom jazere bežecké preteky. Presnejšie - preteky v cezpoľnom behu. Prihlásilo sa 27 trampov z rozličných osád. Trať mala mať 5 km, ale ukázalo sa, že len po obrátke pri druhom strážnom domčeku merala vyše 4 km. Viedla po poľnej ceste popri trati. Povel na štart dal **Buli** z **OVM** úderom na gong, ktorý nahradila palacinkáreň. Hneď po štarte sa pole pretekárov začalo pretŕhať a favoritmi sa ostatným vzdávali. V druhej polovici pretekov sa tempo ešte zrýchlilo a o prvé miesta sa naozaj bojovalo. S päťmetrovým náskokom zvíťazil **Red** z osady **Tulák**, pred **Kikim** z **PARTY VESELÝCH**. Tretí bol **Jimátko** z **OVM**, štvrtý ďalší z **TULÁKOV**, **Cvoček**ov brat. Po pretekoch nasledovalo veselé posedenie u Vačkovej.

23. augusta sa uskutočnili ďalšie bežecké preteky, tentoraz v Marianke. Osobitne bežali aj dievčatá, zvíťazila členka **OSADY VESELÉHO MLÁDÍ**, ktorej meno sme v zápiskoch nenašli. V hlavnom preteku mužov na ťažkej kamenistej trati zvíťazil **Cvoček**.

Na ďalších medailových miestach skončili dvaja **Bobovci** - z **ČIERNEJ TROJKY** a **SAMOTÁRA**.

Beh, usporiadaný 2 týždne po pretekoch na Devínskom jazere, bol len predohrou hlavného turnaja tohto športového dňa. O vavríny tentoraz bojovali boxeri.

Dan zo **SAVANY** po vyrovnanom boji vybodovali **Gusta** z **UTAHU**. **Johny** od **TULÁKOV** sa po sprške rán **Jima** z **OVM** vzdal.

Ďalší **TULÁK Cvoček** vydržal tri kolá vzdorovať **Bobovi** z **ČIERNEJ TROJKY**. Až potom sa uplatnila skúsenosť a trénovanosť tohto borca Boxing Clubu Slovakia. **Avo Drobný**, ďalší pretekár BCS poslal **Springa** z **UTAHU** k zemi. V boji bratov **Reda** a **Jacka** (**TULÁK**) sa uplatnil technickejší **Red**. Úspešné boje v jednotlivých hmotnostných kategóriách vyvrcholili exhibíciou, v ktorej si Mis **Zmok** z **OVM** a seňorita **Serano** z **UTAHU** uštedrovali čisté údery, najmä háky. Boj sa skončil k.o. ktorý utrpel rozhodca **Hondo**. Prebral sa až o pol hodinu.

Okrem víťazov jednotlivých váh odmenili aj osadu **TULÁK** vlajkou za najlepšie celkové umiestnenie. **Ava Drobného** sa **TULÁCI** rozhodli prijať do svojej osady a dali mu meno **Mlát'ačka**. Ako vieme, **Avo** sa stal členom **UTAHU** a väčšinou ho oslovovali jeho "civilným" menom.

27. septembra 1942 usporiadal **UTAH** v Marianke opäť spevácke preteky. **SAVANU** tentoraz pripustili aj s mandolínami, ale iba mimo súťaže v úvodnom ceremoniáli. Ďalšiu pesničku pridali **TULÁCI** a potom v ich podaní zaznela hymna Hoj trampové.

Pubo, ktorý v tom čase reprezentoval **UTAH**, privítal účastníkov a oznámil vyžrebované poradie spievajúcich. Zúčastnilo sa 6 zborov, z ktorých každý spieval 3 krát, vždy po jednej piesni.

DESPERÁDU, ktoré sa oneskorilo, povolili výnimku - odspievať v druhom kole dve piesne po sebe. **TULÁCI** sa tu prvý raz verejne priznali k svojmu rozkolu (o ktorom aj tak každý vedel) ; súťažili osobitne **TULÁCI mladší** a **TULÁCI old boys**. Súťaž bola veľmi vyrovnaná a podľa mienky väčšiny aj kvalitná. Niektorým sa nepáčilo len to, že súťažiaci si vybrali priveľa pochodov.

Porota rozhodla: najlepší - **TULÁCI mladší**. A za nimi: 2. **SAVANA**, 3. **MYŠIACI**, 4. **DESPERÁDO**, 5. **TULÁCI starší**, 6. **UTAH**, 7. **TRI KRUIHY**. Za najkrajšiu pieseň odsúhlasili Mám more rád v podaní **SAVANY**.

Okrem plakiet pre víťazné osady prevzal **Piráť** diplom za najlepší tanečný výkon. Predviedol svoju tradičnú "kočku".

Mladí TULÁCI tvrdili, že ho videli tančiť tento svoj originálny tanec už oveľa lepšie. Ale to vraj mal v sebe oveľa viac grádov. Možno mali pravdu, možno vravela len závisť; **Piráť**, hoci **TULÁK**, už nebol ich.

Na diplome boli vypálené mená všetkých členov TULÁKU od roku 1932 až do vtedajších dní. A namiesto pečatí boli k nemu privesené fľaštičky s pestrým obsahom: benzín, ocot, rum, darmol, kalodont aj so zubnou kefkou, rozličné vína, likéry.

Osobitnú cenu dostali aj **TRI KRUIHY** . Bob Tulák venoval posledným pohár útechy - prepytujem nočník.

Potom sa rozbehla zábava. Ale krčma, v ktorej sa preteky uskutočnili, hore nad pútnickou dolinou smerom k Pajštúnu, nebola trampom až taká blízka. Tak sa napokon väčšina odsťahovala do doliny k Micháľkovej.

Nuž a pretože sa v roku 1942 so spoločnými trampskými akciami naozaj roztrhlo vrece, bola na jeseň ešte jedna. Osada **ELDORÁDO** usporiadala v Lamači, na ihrisku medzi sokolskými chatami, ďalší volejbalový turnaj. Odohral sa 11. októbra 1942.

Zúčastnené osady dosiahli poradie : 1. **YUKATAN**, 2. **SAVANA**, 3.**MYŠIACI**, 4. **ELDORÁDO**.

Rok 1943 už nebol pretekmi a turnajmi natoľko prepchatý, ale pokračovali vcelku úspešne aj ďalej. 27. júna 1943 usporiadali TULÁCI už tretí ročník volejbalového turnaja o putovný pohár svojej osady. Dejiskom bolo opäť ihrisko na Glavici v Dúbravke, ktoré však bolo treba pred začatím súťaže uviesť do prevádzkyschopného stavu. A tak podujatie sa muselo začať brigádou (vtedy sa tomu ešte tak nehovorilo). O 10. hod. **Bob** slávnostne privítal účastníkov, zaznela hymna, na stožiar vzlietli vlajky zúčastnených osád. A začali sa tuhé boje. Trvali až do pol štvrtej. Na stupni víťazov stáli:

1. **YUKATAN**, 2. **RODEO**, 3. **MYŠIACI**; poradie ostatných sme v záznamoch nenašli. Vieme len, že sa ešte zúčastnili osady **BLESK**, **TULÁCI mladší** i **old boys** a **KOSI**. Prevzatie plakiet, putovného pohára a nasledujúce výstupy, zábava a tanec boli potom zasa u Zajíčkovej. Do 21. hodiny, aby sa ešte stihlo peši domov. Alebo aspoň do Lamača, odkiaľ pohodlnejší mohli vlakom.

5. septembra čundrácke zástupy opäť namierili k Zajíčkovej.

Usporiadateľmi boli znovu **TULÁCI**. Názov akcie: Spevácke preteky. Usporiadajúca osada sa na súboj výdatne pripravila. Pred pretekmi pre nich tulácke squaw navarili 175 makových knedlíkov. V kýbli, lebo dostatočne veľký kotlík nezohnali. A zvládli to prirodzene s pomocou kuchárov a viacerých kamarátov ktorí „hostinu" zďaleka zavoňali. A potom sa už tiahlo do chýrnej trampskej krčmy , vyzdobila sa veľká sála,

nanosili ďalšie stoly a stoličky, aby bolo miesto pre všetkých záujemcov. A mohlo sa začať. Každá osada znovu zaspievala 3 piesne. V sprievode maximálne 2 gitár. Povinná bola Zlatá řeka (Když kraj se halí v tmách). Najlepšie ju zaspievali starí **TULÁCI**. A to zrejme rozhodlo aj o celkovom poradí. 1. **TULÁCI Old boys**, 2. **VESELÁ TROJKA**, ktorá zvíťazila aj v súťaži o najlepšiu pieseň. Stala sa ňou vlastná skladba Kytara má. Poradie ďalších účastníkov sa opäť nezachovalo. Dokonca nevieme ani to, či menovaní víťazi a **TULÁCI** mladší so **SAVANOU** boli všetci, čo sa na súťaži zúčastnili. A tak sa nezachovalo ani to, kto od **TROCH KRUHOV** prevzal **Bobov** "pohár" pre posledného. Čo vieme, je to, že ukřivdení sa tentoraz cítili **SAVAŇÁCI**. A že pohár pre víťazov venoval **Fred** a za najkrajšiu pieseň **Piráť**.

Nuž, aby ani v roku 1943 všetko neusporiadali samotní **TULÁCI**, pozvali **ZRUBÁCI** na 3. októbra 1943 k Pantlovi do Lamača trampov na súťaž o najlepšie zaspievanú pesničku. Na víťaza čakala havajská gitara, pre druhého pripravili mandolínu a slúbené boli aj ďalšie ceny. Organizácia vraj bola dobrá, ale úroveň slabá. A najmä porotcovia celkom na nič. Len vďaka nim zvíťazili **MYŠIACI**. Ďalšie poradie bolo: 2. **SAVANA**, 3. **VESELÁ TROJKA**, 4. **SAVANA mladšia**, 5. **TULÁCI starší**, 6. **TULÁCI** mladší.

Vidí sa Vám hodnotenie podujatia priveľmi prísne? Nie je moje. Je to stručný výťah z toho, čo si do svojej kroniky zapísali **TULÁCI**. Nuž, zodpovedá to ich umiestneniu. Skončilo sa to vraj piskotom a rozchodom.

Napokon možno z tohto obdobia spomenúť ešte jednu „akciu“, na ktorej sa spoločne zúčastnili príslušníci viacerých osád. Zvolal ich na ňu inzerát uverejnený v polooficiálnom denníku Slovenská Pravda. Jeho približné znenie bolo : Osada **UTAH** pozýva na slížové hody. Chatu nad Mariankou poznali desiatky, ak nie stovky trampov. Že tam zavše varili makové slíže, z ktorých sa ušlo aj hostom, to tiež nebola tajnosť. A tak hostí prišlo neúrekom. Až na chate zistili, že inzerát nepodal **Spring** ani nikto z jeho osady. Kto si takto zažartoval, tušili, pravda, dokázať sa to nedalo. Ale jasné bolo, že to bol žart - mierne povedané - nedomyslený. Veď Slovenskú Pravdu nečítali len trampi.

TRAMPSKÉ ČASOPISY

Vo vojnových rokoch sa bratislavskí trampi pokúsili ešte o niečo, čo dovtedy bratislavský tramping nepoznal a čo mohlo mať veľký vplyv na rozvoj tramského hnutia. Začali vydávať tramské časopisy. Pravda, boli to časopisy dnešným termínom samizdatové, teda vychádzajúce za značných obetí, s nemalým rizikom, v nevelkom náklade a vždy iba krátky čas. Preto ich dosah bol oveľa menší, ako českých časopisov a tramských rubriek, ktoré sa aj na Slovensku čítali za prvej republiky. Dosah bol menší aj v porovnaní so spomínanými akciami, na ktorých sa zúčastňovalo zakaždým niekoľko desiatok čundrákov.

No je pozoruhodné, že sa tieto pokusy uskutočnili v časoch, keď tramping rozhodne nemal na ružiach postlaté. Možno, že práve preto sa o vydávanie časopisov niektorí odvážlivci pokúsili. Kým si mohli naši trampi prečítať tramské rubriky v legálnych českých časopisoch a kým do nich sami mohli prispievať, nebolo vlastných časopisov vlastne treba. No keď už tieto časopisy nemohli vychádzať, alebo ešte skôr, keď ich na Slovensko nepúšťali, bolo to treba akosi nahradiť.

Prvý takýto samizdatový tramský časopis začala v júli 1940 vydávať mladá študentská **OSADA VESELÉHO MLÁDÍ**. Volal sa „Nuda veritas, inak Nahá pravda“.

Vychádzal v toľkých exemplároch, koľko dokázal preklepať obyčajný písací stroj na tenkom priekleповom papieri. Teda len pre potreby vlastnej osady. A tomu zodpovedal aj obsah: informácie o živote osady, jej podujatiach, sčasti vážne, sčasti žartovné, často písané tak, že kto nepoznal okolnosti, na ktoré sa narážalo, vtipu neporozumel. Na zameraní vidieť aj to, že časopis vydávala osada, ktorá ešte veľké trampské skúsenosti nemala. Príspevky boli väčšinou písané po slovensky. Ale veselý „životopis“ šerifa, alebo **Brčkov** a trampská paródia na Kollárovu Slávy dcéru, vyšli po česky.

Zásada, že každý písal svojou materčinou, potom platila vo všetkých časopisoch až do konca vojny. Po troch číslach časopis zmenil meno na Zamba. Inak sa nezmenil, ešte aj v číslovaní jednotlivých vydaní pokračoval.

Zmena názvu súvisela s rozdvojením **OVM**. Po vytvorení osady **ZALESÁK** si totiž zvyšok osady pôvodné meno ponechal len veľmi krátko. Potom sa premenoval na **ZAMBU** a rovnaké meno dal i svojmu časopisu. 8 číslo vyšlo 20. septembra 1940 dokonca s prílohou, no ďalších už nebolo. A čoskoro, nebolo ani osady **ZAMBA**.

Nebude celkom náhoda, že redaktor Nahej pravdy a Zamby **Ľuboš Zeman** sa v dospelom živote stal novinárom. A to isté povolanie si neskôr zvolil aj **Brčko** (napokon novinárom bol už jeho otec), redaktor druhého trampského časopisu "Rev čundráku". Bol to časopis osady **ZÁLESÁK**, ale nebol určený len vlastným členom. Umožňovalo to už "tlačenie" na rozmnožovacom stroji. V osadnej kronike sa zachoval zápis, že **Hele** sa podarilo predať medzi trampami z iných osád až 10 exemplárov jedného čísla. Prvé číslo vyšlo 7. novembra 1941. Časopis sa usiloval predovšetkým byť veselý. Tomu nasvedčovalo už meno, inšpirované názvom študentského časopisu z jedného z románov populárnej dvojice Rada - Žák (na ich námety boli na krútené aj známe filmy „Študáci a kantoři“ a „Cesta do hlubin študákovy duše“, ktoré aj mladší poznajú z televíznych Filmov pre pamätníkov). Z Vlastimila Radu a Jaroslava Žáka vychádzal aj Brčko vo svojom "vlastnom životopise", ktorý začal v Reve čundráku uverejňovať na pokračovanie. Upravil v ňom totiž na "naše pomery" niektoré kapitoly z ich románu "Dobrodružství šesti trampu, aneb nové povesti české - epopěj z válek trampsko-paďourských".

V časopise sa však ozvali aj vážne slová ostrej kritiky na takých trampov, čo chodili na čunder len preto, že to bolo v móde, ktorých bolo možno vidieť v hostincoch robiť hluk a hanbu trampingu, ktorí svojím divným oblečením vyvolali odpor verejnosti proti „neestetickému oblečeniu“ a tým aj zákaz trampovania. Článok sa končil výzvou na tých, ktorých autor považoval za správnych trampov. Je nás menej, ale sme tu. A je na nás, aby sme mohli povedať: Tramping na Slovensku je silné hnutie, starých pionierov nahradili noví a tí nedajú stíchnuť našim krásnym údoliam a vyhasnúť táborovým ohňom.

V citátoch ste iste poznali narážky jednak na vyhlášku o zákaze trampovania v Bratislavskej župe, jednak na kapitolu o Slovensku z Dejín trampingu **Boba Hurikána**. Mimochodom, z jeho knihy časopis prevzal aj stať o trampskej pesničke.

Po treťom čísle aj Rev čundráku prestal vychádzať. Nie pre ťažkosti, ktoré mal **Mike** s jeho rozmnožovaním, ale preto, že **Brčko** sa dohodol s kamarátmi z osady **CANADA**, že časopis jednej osady premenia na časopis všetkých bratislavských trampov. Sekretárom, či jak uviedli v časopise, jednatelom sa stal **Šorty**, tiež neskorší publicista. Ale výdatne pomáhali aj ďalší. Úvodník napísal šerif **CANADY Párátko**. Vyzýval trampov, aby sa nebáli trampovať ani po zákaze v spomínanej vyhláške župného úradu, tých, čo prestali, nazval trampskými imitáciami a volal k spolupráci tých, čo vedia, čo je skutočná podstata trampingu, čo milujú prírodu nado všetko.

Párátkovi vyšiel v prvom čísle aj spomínaný článok o **Yukon - triu**, jeho chate a pesnička. **Babinský** prispel životopisom Jacka Londona a článkom o trampskej pesničke, ku ktorému časopis pridal slová menej známej piesne bratov Kordovcov Nelkej, kamaráde (Proč jsi smuten kamaráde). Autorom ilustrácií bol tak ako predtým v zálesáckom časopise **Malý Vajco**, aj tlač mal naďalej na starosti **Mike**. Prvé číslo Trampingu vyšlo v januári 1942. Ešte na prihláške na februárové lyžiarske preteky bol "inzerát" s textom Čítajte TRAMPING ! Ale druhého čísla sa už tramská rodina nedočkala. Tentoraz redakcia materiálne a organizačné problémy s rozmnožovaním neprekonala.

Na svoj ďalší časopis si bratislavskí trampí museli počkať takmer dva roky. Redaktorom bol opäť **Brčko** z osady **ZÁLESÁK**, ale nový časopis nazvaný Stezka nemal už byť ani časopisom jedinej osady, ale ani nie všetkých trampov. "Nechceme vytvoriť časopis pre všetkých tých, čo si hovoria trampí - čítame v úvodníku 1. čísla - ale len pre tých, čo si toto meno naozaj zaslúžia".

Zakrátko vyšli Naše osady, posledný tramský časopis vojnového obdobia, ktorý tramskú väčšinu bránil pred ostrou kritikou Stezky.

Sme tu teda svedkami nového javu, ktorý už nestačí iba zaznamenať v kapitolkách očasopisoch. Tie situáciu iba odrážali. Tomuto rozkolu venujeme ďalšiu stať našich dejín.

STO VERZUS STEZKA

Také voľné a spontánne hnutie, akým tramping bol, nemôže byť nikdy jednoliate. V jednotlivostiach sa záujmy a zameranie činnosti líšilo nielen v rozličných obdobiach, ale aj medzi osadami a ich skupinami pôsobiacimi súčasne.

Už z doterajšieho popisu vývoja bratislavskej tramskej obce bolo vidieť, že sa tu postupne vyhaňovali dve skupiny s odlišnými náplňami i ponímaním trampovania. Čoraz zreteľnejší bol tento rozdiel najmä po zákaze trampovania, vydanom koncom leta 1941. Na jednej strane boli tí, čo sa držali starých tradícií a uprednostňovali táborenie v odľahlých, málo navštevovaných kútoch Malých Karpát, prípadne pri Malom (zriedkavo i veľkom) Dunaji. Na druhej tí, čo pestovali spev a šport, vytvárali väčšie skupiny, ktoré chodili nevelmi ďaleko od dedín a hostincov, ak nechceme povedať, že priamo do nich.

Medzi tých prvých patrili jednak partie starých skúsených trampov, jednak mladšie osady **DAKOTA** a **ZÁLESÁK**, ktorých členovia sa stali priamo ortodoxnými stúpenkami tohto staromilského prístupu k čundrom. No a často bolo možno stretnúť v lesoch aj osady **DESPERÁDO**, **YUKATAN**, **ZELENÚ SEDMU** z Ivanky a to je vari dosť.

Väčšina osád sa viac či menej postupne zaradovala do druhej skupiny. Tej, povedzme, pohodlnejšej.

Nuž čo? Každý má právo na vlastný názor i na vlastný spôsob využívania voľného času. Dlhší čas si príslušníci oboch skupín rozdiel ani veľmi neuvedomovali a keď, nevadil im. **DAKOTA** a **ZÁLESÁCI** síce považovali svoj spôsob trampovania za správnejší, ale za to bez rozpakov spoločne s predstaviteľmi druhého smeru vydávali časopis Tramping, určený všetkým.

Zúčastňovali sa aj na prvých speváckych a športových pretekoch a ešte aj v roku 1942 sa na niektoré z týchto akcií prišli aspoň pozrieť. Ak sami nesúťažili, nebolo to preto že by sa chceli odlíšiť, ale proste preto, že nemali dosť členov na vytvorenie speváckeho zboru alebo volejbalového družstva.

Neskôr už nechodili na spoločné akcie ani ako diváci. Podujatí bolo totiž priveľa a oni, ako vieme, dávali prednosť táboreniu a ďalekým pochodom. A ešte jeden dôvod mali : medzi trampami sa našli viacerí, čo sa členom **DAKOTY** a **ZÁLESÁKU** vysmievali. Videli v nich fanatikov a bláznivých romantikov, a neváhali dať im to najavo. Ako na to mohli reagovať trampí, ktorí boli presvedčení, že pravdu majú oni? Tobôž chlapci, ktorí ešte len začínali byť dospelí (o to dospelejší sa cítili).

Mladší chlapci táborenie starého štýlu nikdy nepoznali a **ZÁLESÁKOV** ani **DAKOTU** nikdy v ich táboroch nevideli. Stretali ich iba niekde na ceste, kým jedni nezabočili ďalej do hôr a druhí k Mariatálu. A to, čo takto videli, sa príliš líšilo od toho, čo poznali u väčšiny trampov, medzi ktorých chodili. Ťažké uesky, skautské klobúky, rajtky a kanady, to všetko pripomínalo skôr prísne disciplinovaný skautský oddiel a nie voľnú trampskú partiu. Pri tom disciplína v oboch spomínaných osadách bola skutočne dobrovoľná, nijaké formálne regule a predpisy nepoznali, nebolo skúšobných lehôt pred prijímaním člena, ani skladania sľubov či skúšok. **ZÁLESÁCI** dokonca viac rokov ani nevolili šerifa - na čo medzi troma, štyrmi kamarátmi.

O „bláznivosti“ **Teda Yukona** som ešte takmer po 50 rokoch počul takúto „zaručenú“ klebetu. Vo všetkom sa chcel podobáť **Obemu - Indošovi**. Keď si ten raz vylomil predný zub, utešoval sa, že sa mu takto lepšie drží v ústach fajka. A to sa milému **Tedovi** údajne tak zapáčilo, že si tiež jeden zub vyrazil.

Nuž vyhlásiť, že so štrbavými zubami sa lepšie fajčí fajka, to naozaj od oboch vystalo. Či to naozaj niektorý z nich povedal, to už neviem, ale naisto viem, že si **Ted**, čo aký bol fanatik, náročky zub nevyrazil.

Napokon rozhodla ešte jedna vec. Aj **ZÁLESÁCI** aj členovia **DAKOTY** mali zmysel pre humor, ale zrejme brali tramping prívažne, aby pripustili žarty o zásadných otázkach. Ako sa mohli preniesť cez výrok **Šortyho**. „Podstatou trampingu je chľasť“ ?

To že **Šorty**, v ktorom sa už vtedy prebúdzal neskorší satyrik, sa chcel iba vysmiať zo zbytočných a pre mladých ľudí vo väčšine trampských osád únavných debát o tom, čo je podstata trampingu, nevedeli a ani nechceli pochopiť. A nepochopený **Šortyho** nešťastný citát sa neskôr aj stal jedným z argumentov Stezky. Za takýchto okolností sa **Brčko** rozhodol znovu vydávať trampský časopis. So zameraním, aké ukazovala už vyššie citovaná veta z úvodníka 1. čísla. Ešte sa tam môžeme dočítať, že „dnes úpadok dosiahol snáď svoj vrchol“ a ďalej : „Ešte sme tu aj my, hŕstka, ktorú skutočná a ušľachtilá láska k prírode núti každú sobotu naložiť na chrbát ťažkú uesku a uberať sa do lesov, nie preto, aby sme sa tam mohli nepozorovaní oddávať pustým výstrednostiam, ktoré by sme si v meste nemohli dovoliť, ale preto, aby sme v prostom prostredí kamarátstva v nádhernom rámci prírody prežili niekoľko krásnych chvíľ a načerpali sily pre svoj životný boj a prácu.“ Materiál na prvé číslo bol pripravený už koncom roku 1943. Vďaka známym problémom s tlačou však Stezka vyšla až v januári 1944.

Medzi tým sa veľa odohralo aj vo väčšinovom trampskom tábore. Úsilie o pevnejšie spojenie, ktoré sa prejavovalo už od roku 1940 usporadúvaním rozličných spoločných akcií, vyústilo do založenia **ZVAZU TRAMPSKÝCH OSÁD**. V skratke **STO** - vtedy sa ešte slovo zväz aj v slovenčine písalo S počiatočnou literou S, teda sväz. **Zväz** mal dosť bohatý a pre mladých trampov prítiažlivý program. Bolo v ňom pokračovanie v spoločných akciách súťažného i spoločenského charakteru, pripravoval zostaviť tzv. Zlatú knihu bratislavského trampingu a usiloval sa pomôcť trampom z postavenia v „illegalite“ dohovoreným pričlenením k úradne povolenému Klubu slovenských turistov a lyžiarov (KSTL).

Pre rýchly spád vojnových a politických udalostí **STO** už veľa .zo svojich plánov neuskutočnil. Niektorí trampi majú z tých čias dodnes odložené legitimácie člena KSTL s pečiatkou **STO** popri oficiálnej pečiatke Klubu.

Predsedom **STO** zvolili šerifa **CANADY Párátka**, pokladníkom bol **Hondo** z **TULÁKA**, významnú funkciu mal aj **Spring** z **UTAHU**, ba jednu z funkcií zverili aj **Tedovi** zo **ZÁLESÁKU**, hoci nebol na schôdzi prítomný.

Z toho, čo sme uviedli v úvodnej časti tejto kapitoly , je jasné, že osady **DAKOTA** a **ZÁLESÁK** do **Zväzu** trampských osád nevstúpili. Nie len preto, že v ňom videli reprezentanta nesprávneho nazerania na tramping, ale aj preto, že pre voľné, slobodné a spontánne hnutie nepovažovali pevné organizačné formy za náležité.

Osada **YUKATAN**, ktorá sa pôvodne k **STO** pripojila, posúdila, že názory hlásané Stezkou, sú jej bližšie, so **Zväzom** sa rozlúčila a jej šerif sa stal prispievateľom Stezky, pričom predovšetkým vysvetľoval svoj odmietavý postoj k **STO**. K Stezke sa pripojila aj osada **ZELENÁ SEDMA** z Ivanky. Zástupcovia štyroch „stezkárskych“ osád sa stretli 30. januára na Troch duboch a potom viacerí 6. februára 1944 vo Švédskom parku - pri čom **Ted** zo **ZÁLESÁKU**, **Cora** z **DAKOTY** a **JOE** zo **ZELENEJ SEDMY** tam aj pod celtovými prístreškami nocovali. Ráno prišli **Brčko** zo **ZÁLESÁKU**, **Párátko** a **Nini** z **YUKATANU** a **Pulec** z **DAKOTY**. **Indoš** z **DAKOTY** chýbal, bol v tom čase v zelenom. Slúžil síce v Bratislave, ale vybehnúť s kamarátmi von mohol len výnimočne. Tam pri táboráku sa teda rodil ďalší program Stezky, nielen časopisu, ale aj akéhosi truczväzu.

Predáci **STO** odpovedali vydaním časopisu *Naše osady*, ktorý Stezku nie celkom neodôvodnene kritizovali za odmietavý postoj k **STO** , jednostranné vyzdvihovanie vlastných názorov a neoprávnené hádzanie všetkých zväzových trampov do jedného vreca „alkoholikov , ubíjačov trampingu a módných trampov.“ Ak som na vlastnú adresu pripustil, že *Naše osady* kritizovali Stezku " nie celkom neodôvodnene ", nepovažujem ani dnes za úplne neodôvodnené ani názory hlásané v Stezke. Spôsob ich propagovania však naozaj nebol najšťastnejší. Väčšina trampov v spore videla "nechutné polemiky" a ich podstatu nemohla dobre rozpoznať.

Stezka, pravda, neuverejňovala len články otvorene polemické. Svoje názory sa usilovala presadzovať aj mnohými ďalšími článkami, často zaradovanými v stálych rubrikách. Tak túlky divočinou hovorili o zážitkoch z čundrov, pričom sa usilovali propagovať aj zimné táborenie. Campman bol akýmsi kalendárom táborníka. O každom mesiaci, v ktorom číslo Stezky vyšlo, sa čitateľ dozvedel nielen, ako sa volá podľa indiánskeho kalendára, ale aj čím vtedy žije príroda, akú zver a kde možno pozorovať a pod. Rubriku viedol **Brácha**, brat niekdajšieho spoluzakladateľa **DAKOTY** Karla Junka. Stezka ďalej prinášala životopisy našich vzorov: E. T. Setona a **Boba Hurikána**. Najmä ten posledný nebol ani tak predstavením slávneho trampa, ako priznaním sa k jeho knihe a jeho chápaniu trampingu: "Dejiny trampingu sú pre každého správneho trampa ak nie bibliou, teda rozhodne katechizmom. Celé dielo dýcha Vôňou táborových ohňov, veje z neho lahodný vetrík našich lesov a búši v ňom tep statočného trampského srdca. Tramp, ktorý tápa, keď si prečíta túto knihu, rozhodne musí prísť na to, ako má ísť... Dozvieme sa tu aj o rôznych výstrelkoch chlapcov , ktorí medzi správnych trampov nepatrili, ako sa s nimi starí priekopníci ruvali..."

A nakoniec bola pripojená priama výzva predákom **STO**, aby si **Boba Hurikána** prečítali a držali sa ho. Pravda, oni Dejiny trampingu väčšinou tiež poznali a vybrali s z nich svoje. Že tramping sa od svojich kanadských začiatkov vyvíjal ďalej, že sa na osadách pestoval spev a hudba vysokej úrovne a že sa veľa a úspešne

športovalo. A nadovšetko, že tramping je aj kamarátstvo. A to, podľa ich názoru, porušovala práve Stezka.

Pre úplnosť ešte doplníme z obsahu troch čísel Stezky z roku 1944: Starý flek od **Boba Tuláka**, vyznanie lásky k miestam, kde začínala jeho osada a vlastne celý bratislavský tramping. Článok bol napísaný ešte pre spoločný časopis Tramping, no keďže ten prestal vychádzať, **Brčko** ho použil v Stezke. Hneď v prvom čísle, pripravenom ešte pred vznikom **STO**. Nešlo teda o zneužitie, obsah článku duchu Stezky vyhovoval, ale nebol zameraný ani proti nikomu inému. A z časopisu **STO** Naše osady treba ešte zaznamenať opakované uverejnenie článku o **YUKON - TRIU** a pesničku o **YUKON** - chate. V čase polemík so Stezkou zrejme vhodné. Išlo o humor síce dobromyseľný, ale predsa len o výsmech z Yukonského fanatizmu.

Boj **STO** versus Stezka sa skončil patom. Doba vyniesla do popredia oveľa vážnejšie súboje. Svetová vojna sa blížila k vyvrcholeniu. Ak sme dovtedy žili na Slovensku tak trochu v závetrí, koncom roku 1944, vlastne už koncom leta, sme sa dostali do víru, ktorý všetko ostatné zatienil.

BRATISLAVSKÝ TRAMPI

A ODBOJ

Bratislavskí trampí nemuseli o svoju apolitičnosť nikdy bojovať. Istá časť medzi nimi síce podliehala komunistickým myšlienkam, ale nikdy ich svojim kamarátom nevnucovali. Ani vedenie ich strany na Slovensku - na rozdiel od Čiech - to od nich nežiadalo. Zásada, že politika do trampingu nepatrí, platila pre všetkých a všetci ju uznávali, aj sa podľa nej riadili.

Pravda, v časoch, keď sa menili vlády a hranice, keď sa tisíce ľudí pre pôvod, národnosť, či vieru museli sťahovať ďaleko zo svojich domovov, keď bola vojna a tiekla krv, keď boli životy ohrozené nie len na frontoch, ale v celej Európe, vtedy nik nemohol dianie vo svete nevidieť, ani tváriť sa, že nevidí.

Trampí o situácii priveľa nehovorili, ale v rozhodujúcej väčšine vojnu a fašizmus odmietali. V časoch, keď pre mnohých bola odlišná národnosť či presvedčenie dôvodom nenávidieť a zavše aj biť, v osadách svorne nažívali Slováci s Čechmi a rovnakými kamarátmi im boli aj chlapi maďarskej a dokonca aj nemeckej národnosti. Pravda, medzi trampov nechodili takí, čo sa cítili byť príslušníkmi pánskeho národa - Herrenvolku, povolného Prozreteľnosťou vládnuť svetu.

S kamarátmi, čo museli „presídliť do Protektorátu“ sa všetci lúčili rovnako ťažko, nikomu ani na um neprišlo prestať spievať tramské pesničky, ktoré vtedy boli len české, všetkých rovnako mrzelo, keď na to niekto reagoval módnym heslom "Na Slovensku po Slovensky", s odporom sa rukovalo, najmä na fronty hitlerovskej vojny.

Aby som bol presný, zažil som jeden prípad, keď tramp nemeckej (alebo skôr prešpuráckej) národnosti dal najavo, že trochu napáchol rasistickými teóriami; nie voči národom, ktoré žili u nás, ale voči „farebným“. A bol som tiež svedkom, keď iný tramp, tentoraz nie Nemeč, nahlas uvažoval, či sa dobrovoľne neprihlásiť ku Gebirgsjägrom - nemeckým horským strelcom. Ani jeho, pravda, nevolala vôľa bojovať za Hitlerovu Novú Európu, len naivná túžba po poznaní sveta a dobrodružstve.

Ako zmýšľala väčšina trampov, dokázala udalosť z roku 1942. Na Piesku nad Modrou sa zišli desiatky (podľa niektorých až 300) trampov na potlach. Keď sa začali zásoby krátiť, pobrali sa chlanci do chát vypýtať si trocha chleba. Okrem Zochovky bola tam vtedy aj chata nemecká, patriaca Karpatenvereinu či Naturfreudom. Chatár bol ochotný chlieb dať - ale len keď prídu v krátkych nohaviciach, bielych podkolenkách a požiadajú oň po nemecky. Odpoveď dostal - po tramsky. Nemci z chaty utržili nejednu ranu a poniektorým sa ušiel aj kúpeľ. A chatu riadne "vybielili". Keď potom prišli 4 autá nemeckých ordnerov a žandárov, kde už bol trampom koniec!

Až do leta 1944 zostávala vojna od Slovenska ďaleko. Čítali sme o nej v novinách, videli ju vo filmových žurnáloch, ale na vlastnej koži sme ju cítili, len keď niekto v našom okolí narukoval, alebo nebodaj sa kdesi z diaľky nevrátil. A ešte tým, že v obchodoch nebolo vždy všetko, čo by sme potrebovali, že mnohé základné potraviny sme kupovali na knižku, ale ani v tom nebola situácia až na nevydržanie, naopak, okolitý svet nám mal čo závidieť.

No ako sa začali blížiť fronty k nášmu územiu, vojna sa hlásila aj u nás. Američania bombardovali Bratislavu, menovite Slovnaft a mali sme prvé obeť. Aj medzi trampami. Šerif **GRANADY Oto Hezký** prišiel o nohu. V tom istom čase sa v slovenských horách čoraz častejšie zjavovali partizáni. Sovietski, aj naši, či už z chlapcov, ktorí na východnom fronte prešli "na druhú stranu", alebo takí, čo sa pridali u nás. A ešte aj francúzski a z ďalších európskych porobených krajín. V našich Malých Karpatoch sme ich, pravda, ešte nestretávali, ale do uší sa nám dostávalo, čo sa deje na strednom Slovensku a viacerí sa začínali chystať, až príde pravý čas.

A ten čas prišiel. Začalo sa Slovenské národné povstanie. A kraje, kde sa protifašistickým silám nepodarilo uskutočniť prevrat, obsadili nemecké fašistické vojská. Životu v zázemí a teda aj pokojnému tradovaniu bol koniec. **Korlova** partia síce ešte 9. septembra 1944 táborila poniže Vereckne na Malom Dunaji, ale trojicu **Ted, Brčko a Indoš z DAKOTY a ZÁLESÁKU**, ktorí mierili za nimi, už na Trnavskej zastavila nemecká hliadka.

" Stoj ! Ausweiss !" - prikázali. V preukazoch nič závadné nenašli a chlanci sa im vôbec zrejme pozdávali vo svojich " kanadských" úboroch. " Alte Pfadfinder - starí skauti", povedali a pustili ich. A tí traja si vykračovali za spevu partizánskeho pochodu. Hrdinstvo? Skôr chlapčenská frajerina, ktorá sa nemusela tak dobre skončiť.

Horšie dopadli **SAVAŇÁCI**. Na „ich“ lúke nad Mariankou bola v tom čase batéria slovenských protiletadlových kanónov. Zrejme na ochranu "vzdušného priestoru" okolo Bratislavy. Keď Nemci po vypuknutí povstania obsadili západné Slovensko a odzbrojovali slovenské vojenské jednotky na tomto území ktoré sa nemohli zapojiť do povstania, delostrelci nečakali a rozutekali sa. Osadníci **SAVANY** si z ich postavení odniesli na svoju chatu všeličo, čo mohli potrebovať: deky, stanové dielce, konzervy. Či to ktosi na nich prezradil, či z iných príčin, trampov pozvali na nemeckú vojenskú komandatúru, ktorá sa usídlila v Mariatálskom kláštore. Vypočúvanie, pri ktorom zažili nemálo strachu, sa skončilo ultimátom: Chatu z kalvárie odstrániť! Do týždňa! Nuž, čo zmôžeš proti esesákovi ozbrojeným po zuby. **SAVAŇÁCI** chatu predali za 500 korún. Na kúrenie .

Susedná osada **UTAH** obišla lepšie, hoci jej „previnenia“ proti fašistickej moci boli rozhodne väčšie, ako „dočasná úschova“ pár vojenských prikrývk či celt. Na chate **UTAHU** už dávnejšie pred povstaním ukrývali ľudí prenasledovaných fašistami. Na dva týždne našli na chate útulok aj dvaja sovietski vojaci N. V. Smetanin a N. S. Goldov, ktorí ušli zo zajateckého tábora v Rakúsku, preplávali Dunaj i Moravu a došli

až do Malých Karpát. Odtiaľ ich už partizánske spojky z radov trampov doviedli až medzi partizánov na povstaleckom území. Podobne poskytla chata **UTAH** úkryt aj mladému letcovi zo západnej armády.

Osada **UTAH** sa potom až do jari 1945 stala jadrom početného trampského partizánskeho oddielu na čele so šerifom **Springom**. Tvorili ho viacerí chlapi z **UTAHU**, **Red** zo **ZÁLESÁKU**, ktorý v tom čase chodil s **UTAHOM**, ďalší **ZÁLESÁK** **Teddy Yukon**, **Indoš** z **DAKOTY** i ďalší bratislavskí trampi. Oddiel sa stal súčasťou partizánskej brigády plukovníka Dibrova, ktorá operovala v Bielych Karpatoch. Trampský oddiel zostával v južnej časti Malých Karpát a bol teda od nej značne nezávislý. Podnikal menšie diverzné akcie.

Obe z **DAKOTY** spomínal, ako jeho spoluosadník **Pasky** odistil celú debničku škodových ručných granátov, opatrne ich opäť vložil do debničky a rýchlo prevrátil na nemeckú kolónu, ktorá prechádzala po ceste pod skalou, z ktorej na ňu striehol.

Pravda, viacerí trampi sa na povstaní a partizánskych bojoch zúčastnili jednotlivo, na povstaleckom území a v horách stredného i východného Slovenska. O všetkých ani nevieme, lebo sa väčšinou nezvykli vychvaľovať. Ani v časoch, keď pre mnohých iných bola účasť na odboji výnosným remeslom.

Predovšetkým sa treba zmieniť o **Františkovi Čížovi - Touovi** z osady **PULNOČNÍ MĚSÍC**. Ten sa zapojil do protifašistickej ilegálnej činnosti dávno pred povstaním, už v r. 1943 ho preto väznili a keď ho napokon prepustili, dlho sa doma nezohrial.

Začalo sa otvorené povstanie, v bojoch ktorého našiel smrť. Ak sú pravdivé chýry, ktoré sa nám dostali, tak niekde pri Strečne.

K partizánom odišli aj mnohí ďalší trampi: **Brčko** od **ZÁLESÁKOV**, **Juki** z **YUKATANU** a **Kekso**. **Franto Horák**, ktorý sa po vojne stal členom osady **OHIO** a poznali sme ho pod menom **Kamzík**, bol už ako 15-ročný partizánskou spojkou a neskôr aj prieskumníkom v jednotke podplukovníka Osipova -Morského. Podobne sa spomínajú aj ďalší chlapi z tej istej osady, ako aj od **SAMOTÁROV** a z osád, **RACEK** a **ZLATÁ HVIEZDA**.

Povstanie prirodzene poznačilo aj osudy o čosi starších chlapcov, ktorí v tom čase slúžili v Slovenskej armáde. Kto narukoval k jednotke na povstaleckom území, ten sa pochopiteľne zapojil do odboja s ňou. **Obe**, ktorý slúžil v Bratislave, stal sa po odzbrojení Nemcami voľným človekom a keď ho neskôr znovu zaradili do tzv. Domobrany, ušiel a dožil sa konca vojny s trampskými partizánmi. **Bob Tulák**, ktorý bol už vyslúžilým vojakom, pokúsil sa prejsť k partizánom, ale dostal sa do zajatia a tiež sa mu odtiaľ podarilo utiecť.

Nie je mojím úmyslom písať vojnových, či presnejšie vojenských alebo odbojových zážitkoch trampov na sklonku druhej svetovej vojny, hoci iste by to nebolo čítanie nezaujímavé.

Týchto niekoľko riadkov som však považoval za potrebné zaradiť do tejto kroniky ako doklad tom, že trampi väčšinou vedeli, kde je ich miesto.

PO VOJNE

ROKY VEĽKÝCH NADEJÍ

Roky po máji 1945 sme si zvykli označovať slovami "po oslobodení". Opakovali sme to tak často a tak mechanicky, až sa toto ustálené spojenie stalo bezobsažnou formulkou. Napokon sme o jeho oprávnenosti začali pochybovať. Čože to bolo za oslobodenie, keď po ňom nasledovali nové roky neslobody? Pravda je však taká, že víťazstvo Spojencov vo vojne väčšina našich ľudí skutočne pociťovala ako oslobodenie. Veď sa skončila vojna, najstrašnejšia zo všetkých, ktoré ľudstvo dovtedy prežilo. Skončilo sa tým nebezpečenstvo smrti, ktoré ohrozovalo nielen vojakov na frontoch, ale aj civilistov v hlbokom zázemí. Koniec bol aj fašizmu s jeho gestapom, koncentrákmi, nútenými prácami a nenávisťou medzi národmi, rasami a voči každému, kto nebol ochotný slúžiť, nie len bez reptania, ale ešte aj s hlasným potleskom a jasaním.

Pre trampov tento zvrat znamenal aj možnosť opäť slobodne chodiť do hôr, nebáť sa zákazov a prenasledovania, vybrať sa aj za hranice Slovenska, osobitne postretávať sa s trampami v českých krajoch, či už s tými, s ktorými sa starší poznali pred vojny, alebo aj s doteraz neznámymi, s ktorými sa stali kamarátmi, len čo si stisli ruky.

Nie, nechcem prvé povojnové obdobie idealizovať. Po hroznej vojne mali ľudia - aj samotní trampí - vážnejšie starosti ako trampovanie. Obchody boli prázdne, sklady tak isto. Železnice a cesty porozbíjané, mosty povyhadzované do vzduchu.

Fabriky stáli a bez náročných opráv sa v nich stroje ani rozbehnúť nemohli. Obnoviť život v jeho najzákladnejších funkciách, to bola úloha dňa.

Tramping nik nezakazoval - a viac sme ani nemohli chcieť.

Postoj spoločnosti k nemu by som charakterizoval osobnou skúsenosťou z jari 1945. S kamarátom **Jukim** z **YUKATANU** sme sa vtedy stretli v popradských kasárňach. Ako aspirantíci žiaci záložnej dôstojníckej školy, ktorá nás mala po skrátrenom trojmesačnom výcviku ešte vychlíli na posledné bojiská vojny. (Tam sme už na šťastie nemuseli). Osvetový dôstojník - samozrejme komunista - tam raz pre vojakov usporiadal akýsi kultúrny večer. Okrem politiky v ňom chcel mať aj čosi príťažlivejšie. Nuž sme sa ponúkli, že zaspievame niekoľko tramských piesní. Veliteľ roty nad tou ponukou meditoval: Fašisti boli proti trampom. Tak by sme vás teda mohli nechať spievať. A tak sme spievali. Vojakom sa to celkom páčilo, dôstojníci nemali námietky, všetci boli napokon spokojní.

Tak akosi podobne sa tramský život rozbiehal aj mimo kasární. Nešlo to ľahko a ani hneď. Porozbiehaní trampí sa museli poschádzať, bolo treba pozháňať čo do seba i čo na seba.

Zvyšky starého výstroja nebolo veľmi čím doplniť. Najčastejšie ešte tak pestrými zvyškami uniforiem rozličných armád. Našich, spojeneckých, nepriateľských, čo bolo.

Nebolo to ľahké, ale všetci sme pociťovali veľkú úľavu a ešte väčšie nádeje. Vyrojili sme sa postupne nie len na staré obľúbené miesta v Malých Karpatoch, ale aj tam, kde sa dovtedy nedalo: na Kobylu a za ňu do Devína, na prekrásne ostrovy pod ním, aj dolu prúdom po našej veľrieke, na Kormorán a ešte ďalej, do ramien pri Hamuliakove, Bodíkochoch a k rezervácii Lion, po Malom Dunaji až k Topolníkom.

Prirodzene aj do Čiech a na Moravu. Jednak do bájných tramských centier, ktoré sem poznali len z **Hurikánových** Dejín trampingu. Ale okrem týchto čundrov poniektorí využili aj možnosti, vysnívaného voľného života, ktoré ponúkalo vtedajšie osídľovanie pohraničia po vysťahovaní sudetských Nemcov. Početná takáto skupina pod vedením **Springa** z **UTAHU** a **Steveho** zo **SAVANY** (boli v nej príslušníci týchto dvoch i niekoľkých ďalších osád) sa usadila v severomoravskej dedine kdesi pri Šumperku. Obec bola obklopená pasienkami a lesmi, pôvodní obyvatelia v nej zanechali dobytok i hydinu, naša partia v nej bola jediným pánom. Hotový raj. Lenže je rozdiel medzi hrou na kovbojov a skutočnou dobytkárskou a roľníckou prácou. A tak romantickí gazdovia postupne odpadali a vracali sa domov. Posledná hŕstka ešte nejaký čas vládla malej textilnej fabrike; pokiaľ v nej zostalo zopár nemeckých robotníkov. A pokiaľ ju našim "národným správcom" neznárodnili. Napokon z toho mali aj "kádrové" problémy. Veď sa stávali "vykorisťovateľmi".

Táto malá epizódka s naším rozprávaním o dejinách trampingu na Slovensku síce súvisí len nepriamo, no nemyslím, že doň nepatrí. Tiež ilustruje dobu, ktorou sa začala ďalšia kapitola našej histórie.

94

OSADY V POVOJNOVOM

OBDOBÍ

Už v máji sa starí **TULÁCI** prvý raz spolu vypravili na miesta, kde ich osada prežívala svoje najslávnejšie chvíle. Do Dúbravky, na **UB** chatu a do svojho Rudého

údolia. Našli tam aj viacerých iných trampov, ale väčšinou v civilnom oblečení, tak povediac na prechádzke. Viac ich však zarmútilo, v akom stave našli miesta, ktoré nie tak dávno boli živými čundráckymi strediskami. Chaty **BEDUÍNOV** už nebolo, vlastný flek v údolí spustošený, vyššie po chate **PARTY VESELÝCH** tiež ani stopy. Nuž zlákalo ich to pokračovať ďalej, tam, kam po celé roky vojny nepúšťala nanútená nemecko-slovenská hranica. Hore na Kobylu a za ňou dolu do Devína.

Tým smerom potom chodievali častejšie a v zákrute dunajského ramena, ktoré spod Devína smeruje ku Karlovej Vsi, si našli miesto na kúpanie i táborenie. Jeho kvality násobila blízkosť pohostinskej krčmičky " tety Anny ". Tam potom chodili aj v 46. a 47. roku. Vybavenie osady obohatili aj člny.

Z pôvodnej osady však zostali len bratia **Horskí - Bob** a **Red**, ich manželky a zavše medzi nich prišiel aj **Piráť**. Osadu posilnil ďalší z bratov **Horských, Jožo**, zvaný **Silný Joe**. Potom ešte pribudli **Piri** a **Betka** a súrodenci **Henczovci**. Tí tiež podnikli prvú povojnovú diaľkovú výpravu **TULÁKOV** - hore Považím a do Nízkyh Tatier.

Tie isté prázdniny 1946 využil aj **Silný Joe** na cestu až na Duklu. To bola prvý výprava **TULÁKOV** na motorke, ďalšiu ešte toho istého roku usporiadali **Bob** a **Red** s **Merynou** - tiež po Slovensku. A o rok neskôr boli v tej istej zostave, ale aj s **Majou**, na dlhej ceste po Čechách a Morave.

Zo starších osád **UTAH** ďalej chodil na svoju chatu do Marianky. Zloženie osady bolo takmer rovnaké ako pred koncom vojny, pravda, na čas chýbali chlapci a dievčatá, čo odišli hľadať šťastie do severomoravského pohraničia. Naopak, pribudli niektorí z tých, čo v zime patrili k trampskému partizánskemu oddielu. Dlhší čas takto s **UTAHOM** chodil **Red**, ktorý bol pred povstaním členom **ZÁLESÁKU** a z tej istej osady sa k **UTAHU** pripojila aj **Hela**. Samozrejme, posily mal **UTAH** aj z iných starších partíí, veď v tomto čase veľa iných trampských chat nebolo.

Ťažko stratu svojej chaty niesli najmä susedia **UTAHU**, osada **SAVANA** . Ale rozísť sa im ani na um neprišlo. Na jar r. 1946 prijali ešte aj nových členov. **Karola Reichera, Milana Žáka, Štefana Blahu** a mladého **Gorfola**. Z toho obdobia osadné zápisy zaznamenávajú ešte jeden údaj: 12. mája si **Gandy** zadovážil prvý skladací kajak. Tým sa začala jeho neskoršia dlhoročná činnosť vodácka. Osade však už dlhší spoločný život dožičený nebol. Ťažko na ňu doľahla strata šerifovho brata **Holiča**. Ako vojaka ho ktosi v hostinci postrelil. Nešťastná príhoda sa skončila tragicky. Ťažko zraneného už nevzkriesili.

Nedaleko Marianky, vo svahu nad savanskou lúkou prežila vojnu chata osady **ZLATÁ HVIEZDA** . Partia konečne dosiahla, že jej chatu, ktorú používala už predtým, aj úradne prisúdili. Dôkladne si ju opravila a upravila a zažila v nej krásne chvíle .Osadníci vynikali aj dobrým spevom a hrou na gitary, za čo získali aj trofej na trampských speváckych pretekoch. No žiaľ, pomerne skoro začali jednotliví členovia strácať o trampovanie záujem. Chata však slúžila trampom ďalej. Stala sa majetkom **STOB**. Ale o tom neskôr.

V 46. roku táborievala pod **ZLATOU HVIEZDOU** na Mariatálskej lúke osada **NIAGARA**. Iné sa nám však o nej nezachovalo.

Na Devínske jazero aj po vojne ďalej chodila **OSADA VESELÉHO MLÁDÍ**. Ich tamojšia chatka bola natoľko skromná, že ich nadmerne nepútala na jediné miesto. Radi si zašli aj do Malých Karpát, najmä v zime na lyžiach. V lete zasa podnikali aj ďaleké cesty. na Javorinu a až do Tatier. Ale aj na druhú stranu, na bicykloch do Prahy. A po Dunaji sa plavili až po Kormorán.

O dievčenskom speváckom triu **VESELÁ TROJKA** sa nám z povojnových rokov zachovali spomienky, ktoré vlastne s trampovaním veľmi nesúvisia. Vystupovalo

verejne, často aj v spoločnom programe s hviezdami vtedajšej populárnej hudby. Napr. v Redute so sestrami **Alanovými** a s **Milanom Chladilom**. Raz dokonca na výročí oslobodenia Bratislavy na štadióne Slovana po boku - Alexandrovcov. No že dievčence ani vtedy nezabúdali na svoj trampský pôvod, dokázali účasťou na speváckych pretekoch v Ivanke pri Dunaji.

Osada **ZÁLESÁK** sa po vojne dala dokopy pomerne neskoro. **Brčko** zostal na vojne, až kým si neodkrútil prezenčnú službu.

Teddy Yukon bol dlhší čas v Nemecku. Dal sa tam zamestnať v americkej armáde ; dúfal, že sa tak dostane za oceán na svoj vysnívaný veľký čunder do kanadských lesov. Dali mu však iba slúžiť nejaký čas vo vojenskom sklade, ale ako civilného zamestnanca ho napokon poslali domov. Odniesol si iba nové skúsenosti a čosi na vylepšenie vtedy vzácneho tábornického výstroja. **Red** tento čas, ako sme už spomenuli, chodil s **UTAHOM**.

Od jari 1947 však všetci traja znovu začali chodiť spolu. **Ted** a **Redo** aj so ženami, **Markétou** a **Mancinou**. A za krátko pribudli ďalší dvaja podobní " fanatici" - **Tom** (predtým člen **ZLATEJ HVIEZDY**) a **Čuky**. A tak sa na Kemp splnenej nádeje na hornej Vydrici znovu vrátili zlaté časy **ZÁLESÁKOV**. Ešte stále to bola opustená divočina, i keď už nebolo treba toľko šliapať, lebo sa chodilo hore z Rače, kam začal premávať mestský autobus. Častejšie sa partia zastavila aj na Granade, alebo vo Švédskom parku a v lete niektorí členovia, najmä **Teddy** s **Brčkom**, chodili na Dunaj. Osada **YUKATAN** zostala verná svojej tradícii chodiť striedavo na rozličné miesta. Častejšie to bývalo okolie Zochovej chaty. Aj z tejto osady si niektorí vyskúšali sily a bystrosť na Dunaji. Šerifom **YUKATANU** zostával **Juki**, tiež zloženie osady sa veľmi nezmenilo.

Väčšie zmeny nastali v **MODREJ HVIEZDE**. K šerifovi **J. Politzerovi**, **Kidovi** a **Bojdovi** pribudli noví chlapi, prevažne z Petržalky. Osada mala až 20 členov, ale, ako to už s takými veľkými partiami býva, rýchlo sa zasa "tenčili" . Zmenili aj sídlo. Chodili na Devínske jazero, kde si postavili chatu. Takže čoskoro pribudli noví kamoši.

Aj táto osada pestovala dovolenkové dlhé vandre. V čase pohonu na Benderovcov sa odvážili do Súľovských skál. Benderovcov nestretli - a vďaka rešpektu, ktorý budili chýry o nich, ani nikoho iného, takže mali dvojnásobné šťastie. Inokedy zasa pochodili autostopom celé Čechy. Ani spev nebol ich slabou stránkou. Zúčastňovali sa na speváckych pretekoch.

Zo starých zápisov sme zistili, že v tomto čase jestvovala ešte jedna osada rovnakého mena. Ale o tej nepoznáme nič, len meno šerifa: **Alojz Vyskoč**.

O osade **FLORIDA** sme už v predchádzajúcej časti hovorili ako o rodiacej sa jedničke v odbore trampskej piesne. Ak v tomto smere vynikali už jej zakladatelia, tým skôr to platilo po vojne, keď partiu posilnili **Bonzo**, **Paľo**, **Parazol** a **Bebino** a o rok **Jokes**, **Sleepy**, **Bob**, **Pepo Berný**, **Pesa**, **Zoli** a **Bobek**. **Bobov** bas, tenorové sóla **Jakšiho**, vokály **Bonza** a **Bobka** sú nezabudnuteľné. Plným hlasovým obsadením, vynikajúcim aranžmánom, perfektným prednesom a brilantným gitarovým sprievodom sa speváci **FLORIDY** vyrovnali úrovni popredných českých trampských skupín. **FLORIDA** stála tiež pri zrode vlastnej slovenskej trampskej piesne. Najprv to boli pôvodné texty k americkým country - melódiám, neskôr sa pokúsili aj o vlastnú hudobnú tvorbu.

Osada **FLORIDA** nemala stále táborisko. Stretávali sme ju v Marianke, na okolí Košiariska a Prepadlého , neskôr častejšie na Dunaji.

Okrem spevu sa preslávila tým, že postupne prevzala úlohu **TULÁKOV** pri organizovaní spoločných podujatí celej bratislavskej trampskej rodiny Napokon to so

spevom úzko súviselo. Zo starších osád sme ešte v prvých povojnových rokoch počuli o **TORONTE** a **SUPÁKOCH**, **ČIERNÝCH STRELCOCH** , **DESPERÁDE** a osade **KONDOR** .

Ak zo starších osád už v tomto novom období o ďalších nehovoríme, neznamená to, že by ich členovia po vojne "povesili kolty na hrebík" - ako sa spieva v starej trampskej piesni. Rozlúčili sa len niektorí, aj to častejšie za povinnosťami, ako že by boli natoľko spohodlneli. Dôvod bol prostý. Ďalší trampí dospeli do veku, keď sa už do stálych osád nespájajú, ale chodia von vo voľných partiách, ktoré síce majú svoje trvalejšie jadrá, ale nikto v nich nie je pevne viazaný. ide s tým a tam, kde sa mu práve zažiada.

Aj v tomto období naďalej jestvovala partia **Korla Procházku**. Základom boli stále starí členovia **KORMORÁNOV Z TORTUGY** - pod týmto menom napokon ešte raz aj súťažili na trampských speváckych pretekoch. V podstate to už však bola voľná partia, ku ktorej sa príležitostne pridávali **Indoš** z **DAKOTY**, niektorí **ZÁLESÁCI**, najčastejšie **Tedo** , ďalej **Pubo**, **Juki Vodička** a niektorí ďalší členovia **YUKATANU**, zavše starý **Piráť** od **TULÁKOV**, **Malý Vajco**, a neskôr aj chlapci z mladších osád. Partia chodila najčastejšie na Dunaj, kde jej obľúbené táborisko bolo v agátovom háji neďaleko horárne na ostrove Kopáč. Druhý vodácky flek mala v jarovskom ramene, na náplavovom ostrove v sútoku s ramienkom, ktoré sem smerovalo z hlavného toku oproti spomínanému táborisku na Kopáči. Cieľom dlhších plavieb býval aj Ostrov kormoránov. Z táborísk sa pravidelne chodievalo do "čárdy" pri Rusovciach, z ktorej sa stala vychýrená rybársko - vodácka krčma.

Vodácke čundre sú, isteže, vec sezónna. No hranice vodáckej sezóny si niektorí trampí posúvali do neskorej jesene i skorej jari. Tak **Obeho** s **Tedom** zastihol raz na Malom Dunaji taký ľadochod, že "háčik" **Ted** musel vyskočiť na kryhu, aby uvoľnil zovretý čln, ktorému už hrozilo rozdrtenie, a keď sa mu to podarilo, znovu rýchlo vyskočil do člna. Inokedy **Obe** prepádloval pomedzi kryhy cez celý veľký Dunaj. Skrátil tak cestu **Piráťovi**, ktorý si kúpil čln na druhom brehu a chcel ho do svojej lodenice dopraviť po suchu. Bol to hádam priodvážny kúsok. Hrozili nielen ľady, ale aj trosky starého mosta , vyhodeneho na konci vojny do vzduchu. S vypätím všetkých síl to **Indoš** dokázal a vyhral tak stávkou: **Korl** zjedol vlastný slamený klobúk a **Vilo Urbášek** zaplatil 10 litrov vína. Ale nie o to išlo. Hlavné bolo - dokázať to.

Obe - **Indoš**, ktorý vždy zvykol dovolenky venovať putovaniu po vzdialenejších krajoch republiky, v tomto svojom vodáckom období sa zameril na splavy riek. S **Vilom Urbaškom** podnikli plavby dolu Váhom, Vltavou a Lužnicou. V zime častejšie partia chodila do hôr. Najčastejšie na lyžiach. Zavše si do lesov zašla aj v lete. Často na tzv. Modranskú chatu na Pieskoch. To bola bývalá nemecká chata, kde kedysi trampom nechceli dať ani kúsok chleba. Teraz tu boli vítanými hosťami. Chatárom sa totiž stal niekdajší **Korlov** pard **Laco**. Niekedy sa uňho stretli desiatky trampov z viacerých osád a partií. Po veselých večeroch potom niektorí v nedeľu dospávali, ale iní vyrážali na pekné pochody. Napríklad **ZÁLESÁCI** s **YUKATANOM** takto raz prešli cez sedlo Modranskej Baby do Kuchyne. Na **Lacovej** chate trampí odbavili aj svadbu **Tima** z **KORMORÁNU**. Vlastná svadba, pravda, bola dolu v kostole. Ale tramský "obrad" bol potom na chate. Šerif **John Hawkins** zviazal mladomanželov spolu naozaj hmatateľne: lanom. **Indoš** s **Vilom** sa postarali o čestné salvy - z pirátskych búchačiek. **Piráť** s veľkým P tiež nemohol chýbať. Fotky, ktoré ozdobovali steny chaty ešte niekoľko rokov, ho ukazovali zatvoreného v „onej“ miestnosti a obeseného na strome. Podobných partií starších trampov bolo, pravda, viac. Len zapísaných spomienok je pomenej. Patrila k nim aj legendárna **KARPATSKÁ ZIMNÁ BRIGÁDA**. S tou však s niekoľkými staršími trampami chodili aj viacerí príslušníci

mladších osád, ktorých sme ešte nepredstavili. Preto najprv čosi nich a potom sa ku **KZB** vrátíme.

NOVÁ KRV

DO TRAMPSKÝCH ŽÍL

Pocit slobody neovládol po skončení vojny len mysle starších trampov, ale prilákal medzi nich aj desiatky, ba hádam stovky ďalších chlapcov a dievčat, ktorí si založili nové osady a s nimi sa vydali do hôr a na vodu.

Hneď v 45. roku utvorili chlapci z Rače početnú osadu **OHIO**.

Viacerí z nich sa predtým zúčastnili na ilegálnej protifašistickej činnosti alebo bojoch v povstaní. Šerifom bol **František Barbírek - Ferari**. O mladom **Kamzíkovi** sme už hovorili. V **OHIO** vlastne nezačínal, býval "učňom" na **UTAHU** a spomínajú ho aj v súvislosti osadou **RACEK**. Osada **OHIO** chodila niekoľko rokov na Granadu a tam bola v častom styku s ďalšími partiami, ktoré toto prekrásne miesto, na táborenie akoby stvorené, po vojne opäť pritiahlo. O tejto osade hádam ešte stojí za zmienku skutočnosť, že viacerí jej členovia neskôr zaujímali aj významnejšie postavenia v politickom živote, ale ku kamarátom trampom sa vždy hlásili. Tak isto v Rači vznikla vtedy aj osada **VERNOSTĚ**. Mala len 5 členov, ale tí tvorili dobre zohratý mandolínový súbor. Založili ju **Karol Číž, Fehoj**, zvaný tiež **Kido** a **Oldo**.

Spomínanú osadu **RACEK** založili bratia **Anton** a **Milan Šebelovci, Richard Hromek, Ján Samel** a ďalší.

RUDÁ HVIEZDA táborila tak ako ostatné račianske osady v Malých Karpatoch. No ak väčšina z nich uprednosťovala Granadu a iné miesta, kde sa mohli stretnúť s viacerými inými trampami, túto osadu tvorili vyslovení samotári. Keď ich osamelý flek niekto objavil, opustili ho a vybrali sa hľadať si iný. A tak ich vystriedali niekoľko. Vedúcou postavou bol **Johny Brožíček**, ktorý sa neskôr stal známejší ako šerif osady **HURIKÁN**. Vari preto, že tá už tak žiarlivo svoju samotu nestrážila.

Osadu **SAMOTÁR** založili tiež už v roku 1945 **Karol, Milan, Fox, Fero** a **Boldo**. Aj to boli chlapci z Rače a viacerí mali za sebou účasť v odboji. Tábor mali v oblasti Medených Hámrov. Miesto volali Samotárskou lúkou aj dlhšie po tom, čo tam už osada tohto mena netáborila. Bola to osada známa tiež dobrým spevom.

Z roku 1945 poznáme ešte osady **MANITOU**, **RIO** so šerifom **Bugim**, **INDIÁN** a **SEVERÁK**.

Z druhého povojnového roku poznáme osadu **ELDORÁDO**. Bolo to vlastne až druhé meno tejto partie, pôvodne sa krátko volala **COLORADO**. Založil ju šerif **Kid** a jej osobitosťou - okrem iných - bolo, že jej členovia mali väčšinou po dve trampske mená :

Džiky - pán **Franc, Joe - Škuľavý Pepek, Sleepy - Ojgy, Čarly -Detailista, Dahol - Faraónov** bežec, **Dany - Červený I**

Lácej, Beduínka - Copatá.

Pozoruhodnejší bol, pravda, ich pekne upravený flek v bočnom údolí Mariatálskej doliny ,s podsadami, stolmi, stoličkami.

A tiež ich kvalitný spevácky a mandolínový súbor, ktorý neskôr vystupoval aj verejne a zopár piesní nahral aj na gramofónové platne. Rady osady neskôr rozšírili **Bugi** - bývalý šerif osady **RIO, Kekso** a **Gustík**, rekordman v skoku do diaľky.

Osada sa s ostatnými partiami stretávala najmä u Micháľkovej, v chýrnej trampskej krčme, zvanej v tomto čase aj „U Lojza“. Okrem svojho fleku navštevovala aj

Zochovú chatu, Kamenný mlyn, ostrov Tahiti pod Devínom, ostrov Kormoránov, Červený kameň, Sklennú hutu a babkinu chatu na Kobyle.

V roku 1948 osadu postihla krutá rana. V Dunaji sa utopil šerif **Kid**. Jeho funkciu prevzal **Džiky**. Miesto v srdci však ostalo prázdne. S bolestnou spomienkou na stretnutie s kamarátovými rodičmi, ktorým už mohli iba odovzdať zopár jeho vecí, zachránených z vín.

Ďalšia z osád založených v r. 1946 dostala meno **RUDÝ ŠÍP**. Bratov **Grančičovcov - Reda** a **Piriho**, z ktorých prvý sa stal šerifom, ako aj kamarátov **Pedra**, **Johnyho**, **Jerryho**, **Kida**, **Toma**, **Fifiho** a **Cylindra** inšpiroval časopis Vpřed a Foglarov seriál Rýchle šípy. Čítali aj Hurikánove Dějiny trampingu, niektoré čísla Stezky a časopis Tulák.

Na Trnávke, kde väčšina z nich bývala, si postavili chatku, ktorá bola ich klubovňou. Na víkendy vyrážali von. K babke na Kobylu, na Devín a do kameňolomu Srdce, na Sedláčkov ostrov a Tahiti, do Marianky a na Granadu. Tam mali zimný tábor, vybavený podsadami, spoločný s osadami **HURIKÁN** a **KARIBU**. Ich cesty viedli aj na Medené Hámre, na Cementárku, do Švédskeho parku, na Kamenný mlyn a Devínske jazero. **Ben** z **Korlovej** partie ich raz vzal na Dunaj a hoci vtedy táborili len v agátovom háji na Kopáči, divočina na brehoch našej veľrieky im počarila a už ich nepustila. Tam sa zoznámili osadou **SAN DIEGO**, v ktorej našli dobrých priateľov. Ani táto osada, ktorá sa neskôr preslávila ako vodácka, nezačínala na Dunaji. Založil ju **Tibor Horvát - Mego** spolu s **Jumbom**, **Gandym**, **Bobom**, **Cikym** a **Hanzim**. Ich prvým cieľom bol ostrov pod Devínom, odtiaľ ich pritiahla Kobyla, zašli aj do Marianky a do Medených Hámrov, na Granadu a do Švédskeho parku, na Kamenný mlyn a Devínske jazero, ale aj ďalej, na Modranskú chatu a Tri jazdce.

Keď ich zlákal Dunaj, jeho nádherná divočina pod Bratislavou, poznali bližšie **Indoša** a **Teda**, ktorí sa im stali veľkými vzormi. Ak predtým vyhľadávali miesta trampami priamo preľudnené, teraz ich lákali ďaleké končiny, kde nestretali nikoho. Na hlavnom toku po Lion, na Malom Dunaji po Topoľníky. Tam sa stretali len s obyvateľmi pobrežných samôt, ktorí im hovorili "čerkési", lebo trampov dovtedy nevideli. Čerkés je maďarské označenie skauta. S niektorými z týchto prostých srdečných ľudí sa spriatelili, pomáhali im s prácami okolo gazdovstva a zavše sa u nich najedli. Mnohé z týchto výprav podnikali chlapci zo **SAN DIEGA** spoločne s **RUDÝM ŠÍPOM**. Neskôr osadu postihli kruté straty. **Čiki** spadol medzi ľady a z ťažkého prechladnutia na dlhší čas ochorel. **Gandy** sa v Medených Hámroch zrútil zo skaly a utrpel otras mozgu a vnútorné krvácanie. **Hanziho** zrazil vlak. S trampovaním bol pre nich koniec. Ďalší členovia osady sa odsťahovali z Bratislavy, iní prestali chodiť bez toho, že by to vedeli odôvodniť. **Mego** zostal sám s **Jumbom**. Ale nie na dlho. V tom čase sa **Juky**, **Hobo** a **Francek** rozišli s **MANILOU** a začali chodiť s chlapcami zo **SAN DIEGA**. A onedlho sa pridali **Angel**, **Big Bill** a **Kaktus**.

Osadu **MANILA** tvorili okrem troch spomenutých trampov ešte **Andy**, **Kassidy** a poloprofesionálny gitarista **Myšina**. Najmä jeho ho zásluhou osada tvorila aj dobrý spevácky zbor. Šerifom bol **Juky**. Stretnúť ju bolo možno všade, kde sa vtedy stretávali bratislavskí trampí, najčastejšie u babky na Kobyle. Roku 1947 vznikla ďalšia osada, ktorá vynikala hlavne úprimným vzťahom k prírode. Usilovala sa ju aj dôverne a hlboko poznávať. Volala sa **UNCAS** a jej dušou - a samozrejme aj šerifom - bol **Brendy**, zvaný tiež **Dlabák**. Ďalšími členmi boli **Jimino - Diamant**, **Kekso**, **Johny - Blondák** a jeho squaw **Mancika**. Osada bola typicky obojživelná. bola doma rovnako v Karpatoch ako na Dunaji. No ako to v tie časy chodilo, rieka napokon - aspoň v letnom období - zvíťazila. Hlavným sídlom osady sa stal tzv. Happy Days, vychýrené táborisko pod vyústením Biskupického ramena. Toto rameno, ktoré tvorí

ostrov Kopáč, volali trampi aj Tegelházske, podľa horárne , kde mávali uskladnené člny. Pravda, **UNCAS** neobmedzoval svoje vodácke čundry len na táborenie na brehu rieky. Hlavný tok i ramená po Kormorán boli ich eldorádom.

Láska k prírode chlapcov z **UNCASU** neopustila nikdy. **Brendy** si neskôr našiel zamestnanie v horskom prostredí v Nízkych Tatrách a tragicky zahynul za zimnej víchrice na poškodenej lanovke na Chopok. Ostatní trampujú do veku skutočne pokročilého, či už s inými osadami, alebo ako samotári. **Johny** s **Mancikou** sa preslávili aj ako vynikajúce spevácke duo.

Na Devínskom jazere mala v povojnových rokoch chatu osada **KAMARÁTI**. Patrili k nej **Honza Fábera**, **Božka**, bývalý **SAVAŇÁK Oldo Fejtek** a ďalší chlapci.

Do Karpát i na vodu a prirodzene i k babke chodila tiež osada **TORNÁDO**. Jej šerif **Oldo Sláma - Jacky** sa aktívne zapájal i do spoločných trampských akcií, žiaľ tragicky zahynul.

O osade **ARIANA** vieme málo. Jej šerifa **Jindru Vlacha** však poznáme z televíznej obrazovky, kde sa jeho meno dlhé roky objavovalo ako meno tvorca prekrásnych filmov z prírody, Osobitné o živote divej zvere a vtáctva.

O celom rade osád z obdobia rokov 1946-49 poznáme len mená zakladajúcich členov, niekde tramské, inde občianske, ako boli zapísané v záznamoch nového tramského zväzu **STOB**, alebo neskôr uverejnené v tramskej prílohe Ľudu. A niekde ani to. Boli to osady. **VESELÝ SAMOTÁR** (Šperhák), **MAORY** (Štefan Vrábel), **AMAZONAS** (Geza Porubský), **ČIERNY STRELEC** (Stano Matúš), **MATINATA** (Štefan Šimko), **PELIKÁN** (Imrich Kvasnica), **HOBO** (Imrich Kuchár), **TOWN** (Milan Gál), **MATOPOKA** (Jožo Lieskovec), **ASCALONA**, **ESTACADO** (Alex Houdek), **SIOUX** (Zdeno Zábojník), **KENTUCKY** (Fero Krivošík), **MORGANA** (Miro Gregor), **ESKYMO** (Michal Labuda), **KANSAS** (Laco Culák), **PSANCI**, **ARIZONA** (Zdeno Škrabák), **MONTREAL** (Karol Boršody - Čarli), **ČIERNY VLČIAK** z Devína (Albert Forntuzzi - Talian), **SANTA PUELO** (Tono Baláž), **VESELÁ PAŤKA** (Ali Sýkora), **TORNÁDO**, **MERIDA** (Jimmy), **KARIBU**, **ČIERNY ŠÍP**, **HOLČIČKA**, **ČIERNY LARSEN**, **MANITOBA** , **AGANDA** , **SOMOSA**, a **KARTAGO**. A to sa vám ešte nemôžem zaručiť, či sme na niektorú osadu z tých čias nezabudli, alebo sa nám správa o nej nedostala. Viac charakter partie ako osady mali **JASKOVÁCI Kvasi** a **Pegin**, ktorí boli ako doma na Kobyle i v Kamennom mlyne.

V roku 1949 chlapci zo **SAN DIEGA** a **MANILY**, ktorí po rozpade svojich pôvodných partí už istý čas chodili spolu, založili novú osadu **RED RIVER** . Jej šerifom bol **Juky** a jadro s ním tvorili **Francek**, **Jumbo**, **Karol** a **Mego** so ženou **Mauli**. Tak ako predtým chodili hlavne na Dunaj. Hlavné táborisko mali pri Ostrove kormoránov, tam kde zo širokého ramena pod bránou odbočuje šikmo k hlavnému toku úzke ramienko, ešte dlho nazývané Redriverské. Ale hneď na prvú zimu svojej existencie si osada postavila v ihličnatom lesíku nad cestou z Rače ku Kocmundovi, nad tzv. údolím Sov, chatku - zemlianku, ktorá poskytovala síce veľmi skromné, ale aj v zime obývatelné prístrešie. **Hobo**, **Kaktus** a **Angel**, ktorí s partiou tiež určitý čas chodili, kým sa rozhodla založiť osadu **RED RIVER** ,si v tom istom čase vybudovali chatku vo Švédskom parku, nad potokom, niekoľko krokov od parkovitého prieseku, ale dobre ukrytú v hustom mladom smrekovom lesíku. A do tretice sa do stavby chaty dával aj **Teddy Yukon** zo **ZÁLESÁK**. Miesto pre ňu si našiel najďalej , pod vrcholom Volhoviska.

Všetky tri partie začali stavať najprv samy. **Ted** pôvodne s ostatnými **ZÁLESÁKMI**. Ale postupne sa spájali, pomáhali si vzájomne pri výstavbe a istý čas dokončené chatky aj spoločne striedavo navštevovali. Ale to sa už dostávame k

vzniku nových tramských voľných partií, ktorých členmi boli už aj mladí, povojnoví trampi. Kým sa na ich históriu pozrieme podrobnejšie treba sa vrátiť ešte k jednej mladej osade , ktorá začala na Dunaj chodiť v r. 1950.

Volala sa **MONTANA** a tvorili ju šerif **Tom, Jim, Tim**, neskôr **Happy Bill** a **Kalifornia**. Tábor mali na ostrove Kopáč, dobre ukrytý v húštine, takže ani všetci, čo chodili na známy kemp v agátovom hájiku, o ňom nevedeli. Päťrohý priestor bol ohradený, okolo ohniska boli veľké kamene na sedenie, dookola podsady, stolík, na čestnom mieste totém. Hlavnou náplňou činnosti bol spev a šport. Okrem behu, plávania, zápasenia a streľby zo vzduchovky pestovali aj svojrázne disciplíny ako vrh nožom a sekerou, alebo preteky v rýchlosti stavania stanu a zakladania ohňa. Hoci ich sídlom bol breh Dunaja, neboli vodáci. Na ostrov chodili peši, brodom, ktorému hovorili Rio Grande. Neskôr sa spojili s osadou UGANDA.

O existencii tramských osád mimo Bratislavy z tých čias nevieme. Račianske osady už nemožno považovať za vidiecke a spomenuli sme ich už medzi bratislavskými. Trochu samostatnejšie postavenie mali osady v Ivanke pri Dunaji. Tam k **ZELENEJ SEDME** pribudli **PIRÁTI** a **ŽHAVÁ ARIZONA**, ktorá sa odštiepila od **ZELENEJ SEDMIČKY** . Jej šerifom bola **Pika**. Ivánske osady naďalej chodievali často do rovnakých miest ako bratislavskí, mali však niektoré svoje osobitné spoločné podujatia (spevacke a športové preteky), na ktorých sa zasa zúčastňovali niektorí bratislavskí kamaráti.

KARPATSKÁ

ZIMNÁ BRIGÁDA

Na Dunaji sa po voľnej partii starších trampov, ktorej ústrednou postavou bol v prvých rokoch po vojne **Korl Procházka** alias **John Hawkins**, vytvorila aj ďalšia veľká partia mladších trampov - vodákov. Chodili síce často ako samostatné osady, ale často sa stretávali a táborievali aj spolu vo väčších skupinách. Patrili k nim chlapi zo **SAN DIEGA** a **RUDÉHO ŠÍPU** , **MANILY** a **RED RIVERU** , ďalej **Big Bill**, **Kali**, **Angel**, **Kaktus**, **Hruška**, **Čačli** z **MONTREÁLU**, **Brendy**, **Johny Blondák** a **Kekso** z **UNCASU**, **Bonzo**, **Bob**, **Jokes**, **Bobek** a **Pepo** z **FLORIDY**, ďalej **Bikiny**, **Šperhák** a **Andy**, zo starších **Teddy Yukon**, spočiatku aj **Obe** z **DAKOTY** a často aj členovia **Korlovej** partie.

Keď sa v zimných mesiacoch 49-50 časť z nich spojila aj pri výstavbe chatiek v horách Malých Karpát, bol už hádam iba krok k vzniku originálnej , tentoraz „suchozemskej“ a nie už tak voľnej partie, ktorá si dala meno **KARPATSKÁ ZIMNÁ BRIGÁDA**. Bola to skupina trochu výlučná, mnohí o jej existencii ani nevedeli, ale vo svojich členoch zanechala spomienky na celý život a cez nich mala vplyv na ďalší rozvoj trampovania u nás. Kto pozná Dejiny trampingu **Boba Hurikána** vie, že vznik brigáda inšpirovala tzv. Brdská zimní armáda, ktorá " operovala v horách na juhozápad od Prahy ešte v raných dobách českého trampingu. Keďže zakladateľom našej brigády bol **Teddy Yukon**, už z toho, čo sme o ňom doteraz uviedli, musí byť zrejmé, že reguly mala ešte prísnejšie ako jej český vzor. Ak sa Brdskej armáde hovorievalo aj armáda či brigáda " pivná", o tejto našej sa to určite povedať nedalo. Osady, ktorých členovia vytvorili brigádu, sa ešte nerozišli.

Len **Brčko** zo **ZÁLESÁKU** začiatkom roku 1950 odišiel na dlhší čas do Brna. Postupne však pevnelo spojenie medzi týmito partiami podobných názorov a záľub, najmä medzi najtvrdšími a najvytrvalejšími táborníkmi, vodákmi a trapermi. Platilo to

predovšetkým v zimnom období, ktoré na zdatnosť čundrákov kládlo najvyššie nároky.

KARPAŤSKÚ ZIMNÚ BRIGÁDU „oficiálne“ vyhlásili 22. 2.1951 pri táboráku vo Švédskom parku. Za maršala zvolili **Teda**, členmi boli **Red, Juky, Hobo, Brendy, Tom, Mego, Jumbo, Francek, Gandy, Angel, Kaktus** a **Jim**. Teda členovia **ZÁLESÁKU, UNCASU, MANILY** a **SAN DIEGA**, alebo vtedy už vlastne **RED RIVERU**. Ale partia chodila na tvrdé zimné pochody a tábory už dlhšie aj predtým a patrili k nej aj **Čuki, Čarli, Bimbo, Kekso, Klaudo, Otila, Blcha, Greenhorn, Karpí, Johnny Blondák** a ďalší. Hlavné znaky brigády boli : ťažká ueska, kompletný výstroj umožňujúci zimné táborenie, dlhé túry za každého počasia, nocovanie v snehu a to pod tzv. sahaganom, alebo pod zdvojeným stanom, v iglú a pod. Keď sa chlapci na takúto výpravu nabalili, sami sebe sa smiali: „Čím väčšia torna, tým väčší tramp“.

SPOLOČNÉ TRAMPSKÉ

AKCIE PO VOJNE

Krátko po vojne ožila aj tradícia usporadúvania spoločných akcií súťažného zamerania. Iniciátormi prvých boli ešte stále **TULÁCI**. O pohár ich osady sa bojovalo 16. septembra 1945 na volejbalovom turnaji na tradičnom mieste - na dúbavskom ihrisku na Glavici. Pohár získali **MYŠIACI**. Rovnako urputný boj sa viedol o poslednú priečku v tabuľke. Odmenou bol totiž liter slivovice a hoci to malo zostať až do rozhodnutia utajené, **TULÁCI** tajomstvo odhalili a v stretnutiach robili, čo len mohli, aby „zvítazili“. A podarilo sa im to, aj keď boli poslední „len horším skóre“ za **BEDUÍNMI**. Hneď o týždeň, 23. septembra bol na tom istom mieste Veľký športový deň. Súťažilo sa v boxe, skoku do výšky i do diaľky a v behu cez prekážky. **Bob Tulák** privítal pretekárov reprezentujúcich **YUKATAN, MYŠIAKOV, OSADU VESELEHO MLÁDÍ**, 2 generačné družstvá **TULÁKOV, RODEO, TORONTO, VLKOV**, a **INDIÁN**. Mená víťazov sme v záznamoch nenašli.

A opäť prešiel len týždeň a Dúbavka znovu vítala účastníkov trampských pretekov. Tentoraz v speve. V porote zasadol aj populárny operný spevák **Jozef Krepela** a v publiku miestny veliteľ Národnej bezpečnosti v Bratislave plk. **Lipka**. To uvádzame len ako výrečný doklad o slobode, ktorú trampci mali v tých časoch. Zvítazila **MONTANA** pred **ZLATOU HVIEZDOU**. Ďalšími účastníkmi boli dva zbory **TULÁKOV** a **SEVERÁK**.

Napokon 30. septembra 1946 usporiadali mladší **TULÁCI** na Glavici futbalový turnaj. Usporiadatelia boli aj víťazmi.

A tým sa iniciatíva **TULÁKOV** končí. Končí sa aj éra prvého Zväzu **TRAMPSKÝCH OSÁD**, ktorý po vojne ešte nejaký čas existoval. Veľa vody však už nenamútil a nik ani veľmi nezbadal, že ho viac niet.

O rok sa organizátorskej úlohy ujala osada **UTAH**. 12. októbra 1947 usporiadal spevácke preteky. Dejiskom bola prvý raz Rača a prvý raz zvítazila **FLORIDA**. Oboje znamenalo začiatok novej tradície. Účasť bola pomerne slabá, ale úroveň, najmä vďaka víťaznej skupine, výborná. To strážila aj porota, v ktorej boli zasa odborníci. Okrem majstra **Krepelu** aj opravár hudobných nástrojov **Wilhelm**.

Ďalšie spevácke preteky sa uskutočnili 19. septembra 1948 opäť v Rači. Od tesného Meszároša sa však presťahovali do priestranného Kultúrneho domu. To zodpovedalo oveľa väčšiemu záujmu a účasti. **FLORIDA** tento raz nebola len víťazom, ale aj usporiadateľom. Za ňou sa umiestili osady **UNCAS, ELDORÁDO**,

ZÁLESÁK a ďalšie. V porote zasadli hudobný skladateľ a známy zberateľ ľudových piesní **Janko Matuška** a nezabudnuteľný trampský priekopník **Bob Hurikán**. S manželkou **Bo** zaspieval tiež niekoľko svojich piesní, pridal niekoľko iných starých melódií od Zlatej i Veľkej rieky a samozrejme aj zopár úprimných slov .

Spevacke preteky sa v Rači uskutočnili ešte raz v nasledujúcom roku, teda 1949. Účastníkov už bolo podstatne menej , ale **Bob Hurikán**, ktorý opäť prišiel medzi nás, bol údajne celkom spokojný.

V tom čase existovala už druhá spoločná organizácia bratislavských trampov **STOB (Zväz TRAMPSKÝCH OSÁD BRATISLAVY)**. Základy tentoraz položila osada **FLORIDA**, ktorá koncom roku 1947 zvolala do hostinca na Námestí slobody, zvanom tiež Firšnál, schôdzu šerifov všetkých bratislavských osád. A tam sa na vzniku nového zväzu dohodli. To pamätané miesto dnes už neexistuje. Bolo v jednom z nízkych, takmer dedinských domcov, ktoré spolu s majerom a starou plynárňou lemovali námestie z tej strany, kde dnes stojí budova Slovenskej vysokej školy technickej.

Založenie **STOB** v roku 1947-48 nevyvolalo nijakú hlasnú opozíciu. Napokon už na zakladajúcej schôdzke sa zúčastnili aj zástupcovia **ZÁLESÁKOV**.

Časopis Stezka, ktorý sa **Brčko** v roku 1948 znovu pokúšal obnoviť, síce opäť hovorí o tom, že medzi rozširujúcimi sa radmi trampov je tých pravých pomerne málo, ale tú správnu „cestu k čistému lidství“ (tu Stezka cituje **Boba Hurikána**) chce mladým trampom ukazovať dobromyseľným a kamarátskym slovom a nikomu neuberá právo hlásiť sa medzi trampov. Časopis už vychádzal celý po slovensky, iba tradičný názov a citáty z **Boba Hurikána** boli české. Aj to charakterizuje vývoj ; keď poslovenčovanie prestalo byť „povinné“, nik sa mu nebránil a uplatňovalo sa prirodzene a samo. Síce postupne, ale nezadržateľne. V tomto období sa to prejavilo aj vznikom prvých slovenských trampských piesní. Tejto obnovenej Stezky žiaľ vyšlo jediné číslo a zachoval sa len skúšobný obsah prvej strany.

Oživenie a rozšírenie trampského hnutia v Bratislave v prvých povojnových rokoch naozaj nezmenilo situáciu len čo do počtu čundrákov a osád. Mnohé z nových partií začali chodiť naozaj do lesov a naozaj táboriť. Nik im v tom napokon nebránil. Aj mnohí starší sa vrátili k starým dobrým zvykom. Ak v tom neboli všetci úplne rovnakí, rozdiely neboli až také veľké, že by boli potrebné ostré zápasy a polemiky.

V lete roku 1948 bratislavskí trampi prvý raz usporiadali spoločnú akciu formou, ktorú dovtedy neuplatňovali a ktorá neskôr počet súťaživých podujatí vysoko prevýšila. Uskutočnil sa prvý spoločný potlach. Dejiskom bola Granada, no nie miesto niekdajšej chaty, ani tradičné táborisko v smrekovom lesíku.

Veľký táborový oheň tentoraz zaplanul na lúčke približne na polceste medzi oboma spomínanými miestami, medzi listnatou mladinou a kríkmi na pravom brehu granadského potoka, teda oproti dnešnej ceste na Granadu. Na tomto úspešnom stretnutí bratislavskí trampi posledný raz medzi sebou videli **Indoša** z **DAKOTY** a tiež **Čirigla** a **Jacka**. Všetci traja totiž už onedlho opustili republiku. To, pravda, vtedy ešte nik ani netušil. O **Indošovi** to nevedeli ani **ZÁLESÁCI**, ktorí tu s ním boli tiež posledný raz. V nasledujúcich dvoch rokoch boli ďalšie spoločné potlachy - v r. 1949 znovu na Granade, v 50. na Mariatálskej lúke . Ale ako sa účastníci zhodli, úroveň prvého už nedosiahli.

O zábavy sa trampi pokúšali aj v minulosti. Nekončievali sa najlepšie. Teraz si naplánovali niečo ešte náročnejšie 1. trampský ples. A vcelku sa vydaril. Dejiskom bol opäť osvedčený kultúrny dom v Rači.

STRETNUTIE S

ČESKÝMI KAMARÁTMÍ

Za prvej republiky bývali bežné . Najmä českí trampí chodievali na dovtedy „neobjavené“ Slovensko často a nezriedka sa pri tom zastavili u svojich tunajších priateľov. Vojna a roztrhnutie prvej republiky tieto styky na 7 rokov znemožnili. Nuž je len samozrejmé, že len čo nanútená hranica padla, pohli sa slovenskí trampí na cestu, navštívili českých kamarátov. Čo nich súčasná generácia už vedela? Len to, čo si prečítali

z **Hurikánových** Dejín trampingu. A tak sa vybrali predovšetkým za ním, naším vysnívaným vzorom - **Bobom Hurikánom**.

Neviem iste, či výprava, ktorú spomeniem, bola skutočne prvá, ale veľa ich pred ňou nemohlo byť. Bolo to hneď v lete 1945, či ešte na jar, len čo sa **Teddy Yukon** dostal na slobodu (pred koncom vojny ho totiž Nemci chytili a zatvorili). **Obe** (**Indoš z DAKOTY**), **Ted**, **Bill** a **Plechová Papuľa** (brat známeho **Karpatského Vlka**, neskoršieho chatára na Zochovke) sa pobalili a tak ako boli - ešte so zbraňami - nasadli na vlak a - hurá na Sázavu. Išli doslova na vlaku; do nabitých vagónov sa nedostali, nuž vyliezli podľa vzoru pravých amerických trampov na strechu. Na **HURIKÁN** už prišli bez **Teda**, ten pokračoval ďalej do Nemecka s úmyslom dostať sa až za Oceán (ako sa to skončilo, už vieme). Nuž teda **Indoš**, **Bill** a **Plechovka** prišli na **HURIKÁN** a tam spolu so šerifom **Bobom** našli ďalších 12 pištoľníkov . **Bob Hurikán** totiž pred koncom vojny zorganizoval čosi podobné ako bratislavskí trampí okolo **UTAHU - ZIMNÚ PARTIZÁNSKÚ BRIGÁDU**. Viete si predstaviť, aké to bolo stretnutie! Táborili tam spolu niekoľko dní. Obe to vo svojom liste komentuje dvoma slovami: Divý tábor!

Ďalšie stretnutia boli možno menej divé, ale o nič menej kamarátske. A bolo ich viac. O účasti **Boba Hurikána** na speváckych pretekoch r. 1948 sme sa už zmienili. Naš vzácny hosť však neprešiel do račianskeho kultúrneho domu rovno zo stanice, ale - zo Švédskeho parku. Tam táboril od soboty spolu s osadou **ZÁLESÁK** na novšom peknom fleku, položenom na malej čistinke obkľúčenej smrekovým lesom na brehu potoka, o čosi nižšie ako bol starý zimný tábor alebo chatka trojice **Hobo**, **Angel** a **Kaktus**. **ZÁLESÁCI** tomuto táborisku dali meno Kemp veľkej návštevy. **Bob** s **Bo** svojim hosťiteľom zaspievali a do hbokej noci rozprávali, o trampovaní, prírode, o všetkom, čo nás spája. V **ZÁLESÁKOCHE** mali prirodzene vďačných poslucháčov. Dali si poradiť aj v tom, že by si mali podľa starých tradícií opäť zvoliť šerifa.

Trampský priekopník **Bob** im preň aj venoval hviezdu. Stal sa ním **Ted Yukon**.

Jednu z ďalších návštev na Slovensku nevenoval **Bob Hurikán** Bratislave, ale spolu s **Indošom** zavítali do Slovenského raja a Vysokých Tatier. Tam predovšetkým pozorovali a rákali kamzíky. Ale aj kempy bratislavských trampov ho opäť privítali. Konkrétne **Tedova** chata na Volhovisku, kam zašiel aj s Bó a deťmi a s **Tonym Koukalom** a **Andělou** zo Zeleného kruhu. Spolu s **Tedom** ho tam privítali **Johny Blondák** s **Marienou**, **Jokši**, **Pingoš**, **Bobek** a **Pepo**, **Juki**, **Tom**, **Mego**, **Kekso**.

Niekoľkokrát bol **Bob Hurikán** s bratislavskými trampami vodákmi aj na Dunaji, raz zavítal medzi trampov do Ivanky a niektorí slovenskí čundráci navštívili jeho legendárny zrub nad Sázavou. Postupne sa nadväzovali styky s viacerými českými a moravskými osadami. V roku 1948 sa chlapci z **FLORIDY**, **MANILY**, **RUDÉHO ŠÍPU**, **TORNÁDA**, **MODREJ HVIEZDY**, **KENTUCKY**, **ELDORÁDA**, **SAN DIEGA**, **UNCASU** a **MONTREÁLU** zúčastnili na celoštátnom potlachu v Brne. Hoci ich nepriaznivé počasie zahnilo od brehov Bílého potoka do tanečnej sály výletného

hostinca, na stretnutia s českými kamarátmi sa dlho spomínalo. A najmä na spiatočnú cestu - loďou po kníničskej priehrade do prístavu v Bystrici a odtiaľ pochodom v dlhom zástupe, asi 250 trampov po jednom, jeden za druhým, až na hlavnú stanicu v Brne.

Českí trampi sa na oplátku zúčastnili na bratislavskom potlachu v roku 1952, ktorý v mene **STOB** usporiadali osady **RED RIVER** a **TORNÁDO** na Happy days. Z Brna prišli osady **PAVOUK** a **TULÁCI**, z Ostravy **OSAMĚLÁ HVĚZDA**, ďalej zástupcovia **EL TORRA**, **SEVERU** a **KOMANDOS**. Bratislavských účastníkov ani nemožno všetkých pospomínať. Bo to nezabudnuteľný mohutný potlach. Žiaľ, na dlhší čas posledný.

Netreba vari zdôrazňovať, aký význam mali tieto vzájomné návštevy pre rozvoj trampingu v slovenskom hlavnom meste.

Súčasne boli ďalším dôkazom toho, že tramp bol trampovi vždy kamarátom, pri čom sa nikdy nik nikoho nepýtal na národnosť, náboženstvo, rasu, zamestnanie, vzdelanie, politickú príslušnosť a názory - a čo všetko ešte ľudí v bežnom živote rozdeľuje .

V povojnovom období sa to prejavilo aj vo vzťahu ku kamarátom, ktorí sa hlásili k národnostiam, vtedy považovaným za príslušníkov porazených národov. Povedali sme už, že **Korl Procházka** pochádzal z bratislavskej ponemčenej rodiny . Slovenskí občania nemeckej národnosti v prvých rokoch vojny síce rukovali do slovenskej armády , tvorili v nej však osobitné útvary , ktorých príslušníci nosili na golieroch malý štítok s hákovým krížom. Pred koncom už fašistom ani takéto riešenie nestačilo a slovenských Nemcov zaraďovali priamo do nemeckých ozbrojených síl. Keďže však neboli ríšskymi štátnymi príslušníkmi, nemohli rukovať do Wehrmachtu - riadnej armády , ale povolávali ich ako „dobrovoľníkov“ do tzv. Zbraní SS. A to boli inak elitné jednotky fašistických zabijakov. A tak, keď už to bolo s nacistickou ríšou poriadne nahnuté, došlo aj na **Karla Procházku**. Po vojne stačilo, že ho bolo vídať v nenávidenej uniforme, čosi mu ešte pripísali navyše a dostal sa pred súd. A tam v jeho prospech svedčili kamaráti trampi. Tí, čo predtým bojovali proti fašistom: **Indoš** z **DAKOTY**, **Ted** zo **ZÁLESÁKU** i niektorí ďalší. Hrozivý rozsudok sa podarilo výrazne zmierniť.

Druhý prípad sa týkal trampa podstatne mladšieho, ktorý ešte vôbec nemal čas nejako sa previniť. Mal však vinu dedičnú - bol Maďar. A Maďarov z južného Slovenska sa naša vláda po vojne usilovala vyst'ahovať podobne ako Nemcov zo Sudiet aj odinakiaľ. V tomto prípade však Spojenci súhlasili len s výmenou obyvateľstva : odísť malo toľko Maďarov, koľko Slovákov sa v Maďarsku prihlási na repatriáciu. Napriek tomu sa vyst'ahovanie malo týkať aj kamaráta **Mega**. Už bol v deportačnom tábore. Ale podarilo sa mu ujsť. Aj tak to nemal ľahké ; jeho slovenčina ho prezrádzala. No kamaráti pomohli. A tu dovoľte citovať doslovne **Megov** komentár. V trampskej spoločnosti sa nik nepýtal, či si Slovákom alebo Nemcom, Maďarom alebo Čechom, katolíkom alebo židom, doktorom, študentom, robotníkom alebo učňom. Bolo to tak a tak to bolo v poriadku. Kto vie, ako je to dnes?"

AKO A KDE SA

PO VOJNE

TRAMPOVALO

O oblečení a výstroji v povojnovom období menej rozhodovala móda, ako panujúci nedostatok. Komu čo zostalo z minulých liet, nosil to ďalej, lenže odev i obuv, torny, stany a deky, všetko sa derie a po čase prestáva slúžiť. A mladí chlapci, ktorých pribúdali stovky, nemali si spočiatku kde zadovážiť poriadnu výstroj. Nuž chodilo sa, v čom sa dalo. Všeobecný bol vari odklon od tradičných „pumpiek“ k dlhým nohaviciam. Aj „Kanadčania“ z **DAKOTY** a **ZÁLESÁKU** dali takému triezvemu oblečeniu prednosť pred svojimi rajtkami. Kto mal kanady, zasunul si nohavice do nich, komu museli stačiť obyčajné baganče či nebudaj poltopánky, nechal nohavice nohavicami a pre nikoho už neboli znakom „paďourstva“. Začínali sa hojnejšie nosiť rozličné časti vojenských uniforiem. Oblúbená bola napríklad košeľa pieskovej farby, ktorú nosievali vojaci nemeckého Rommelovho Afrika - korpsu. A kto sa nejako dostal k poľnej blúze US - army, stal sa predmetom obdivu i závidosti. Tu kdesi možno hľadať základy neskoršej vojenskej či zelenej módy.

Podobne to bolo s ostatným potrebným vybavením. Zohnať pôvodnú uesku z prvej svetovej vojny už nebolo kde. Staré, pokiaľ niekomu ešte zvýšili, boli už samý franforec. **Brčko** si dal síce ušiť čosi ueske podobné, ale táto torna bola z oveľa mäkšieho a tenšieho plátna, takže bola dopredu odsúdená na kratšiu životnosť. Napokon ju pri táborení na Granade na márnosť poprehryzáli lesné myši. A tak začali byť dobré aj tradičné „ruksaky“, najmä pre vodákov do člna boli celkom dobré - nahrádzali lodné vaky.

Koniec vojny a výpredaj zvyškov výstroja ponúkol aj niektoré praktické novinky. Predovšetkým kovové nosiče, používané vo vojne nemeckými horskými strelcami. Bola to konštrukcia podobná dnešným hliníkovým kostrám veľkých batohov, iba že bola z tenkých oceľových prútov a neniesla batoh z tenučkej umeliny ani hrubšej celtoviny. Bola opatrená iba popruhmi, ktorými sa na ňu pripútala akákoľvek batožina: debnička, kufor, brašňa. Trampci na nosič najčastejšie vkladali svoje tábornícke vybavenie zabalené do stanového dielca.

Ďalšou výbornou novinkou boli americké invázne kanady. Šnurovaciu sáru mali z jemnučkej boxovej kože, dolná časť bola z gumy. Nie iba podrážka; holeň aj s všíťým jazykom bola vodotesne spojená s akousi gumenou galošou.

Pravda, takýchto vítaných súčastí výstroja sa k nám nedostalo toľko, aby sa ušlo všetkým trampom. Komu však záležalo na dobrom vystrojení, usiloval sa zadovážiť si ich a dobre mu poslúžili.

Do výstroja trampov - vodákov patrili prirodzene aj člny.

Najpoužívanejšie boli kanojky, v tom čase, pravda, drevené a vyrábané rozličnými drobnými, aj individuálnymi výrobcami. Oproti neskorším typom mali takmer všetky vyššie, „indiánske“ špice. Väčšinou to boli člny ešte z predvojnových čias. Zopár bolo aj kajakov, najmä skladacích. No v trampskej flotile sa vyskytovalo aj jedno plavidlo, pripomínajúce menší motorový čln. Malo ešte aj malú kajutovú nadstavbu. Majiteľ si ho zadovážil, aby unieslo jeho stokilovú manželku. Tak jej aj hovorili - **Stokilová**. Loď volali Propeler.

Pohonnou silou bola prakticky len sila chlapských paží. pádlovalo sa aj proti prúdu, pokiaľ stav vody neumožnil na niektorých úsekoch „koníčkovať“, t.j. ťahať čln zo štrkových lavíc popri brehu na zdvojenom lane. Iba **Korl Procházka** si zadovážil motor. keďže to bol "zadový" Johnson, musel si ho umne upraviť na bočné pripevnenie na kanojku.

A kde všade sa trampovalo? Pribudlo trampov a osád, navrátenie Devína a Žitného ostrov a rozšírilo prístupný priestor, počet navštevovaných miest vzrástol natoľko, že ich nebude možné tak podrobne opisovať ako v predchádzajúcich kapitolách.

Nuž aspoň stručne :

Ožila Granada a stala sa bezmála rovnako živým strediskom, akým bola do roku 1941. Týka sa to predovšetkým tradičného smrekového lesíka nad starou chatou osady **GRANADA**, ale aj širšieho okolia, tak smerom k Marianke, ako aj proti prúdu Bieleho potoka k horárni Biely kríž. Bolo to dôsledkom jednak skutočnosti, že sa trampi už nemuseli obávať prenasledovania a vyhánania zo svojich táborísk, ako aj toho, že zavedenie linky mestského autobusu do Rače celú túto oblasť Bratislavčanom značne priblížilo oproti časom, keď museli peši až od Bieleho kríža. A napokon to súviselo aj s tým, že veľa nových osád si založili chlapci bývajúci priamo v Rači.

Skrátili sa aj pochody do Švédskeho parku a ešte ďalej, do oblasti Medených hámmrov a na Košiarisko, do Prepadlého údolia a na Volhovisko. Aj v týchto častiach Malých Karpát pribúdali po vojne trampske táboriská a neskôr i chaty.

Výstavba týchto chatiek nadviazala na tradíciu založenú **Tedom** a jeho **YUKON** - chatou. Boli to tiež chatky pomerne malé a ich budovatelia ich nechávali otvorené. Jednak stáli tak ďaleko od navštevovanejších ciest, že sa nevítaných hostí nebolo treba veľmi obávať. Okrem toho „chatári“ uvažovali asi takto: Keď našu chatku objaví horár, môže sa mu zísť ako prístrešok proti dažďu a pľušti. Hádám nám ju teda nezničí. A tento predpoklad väčšinou vyšiel. Trampi sa veľmi často s horármi vo svojom revíri spriatelili a prinajmenšom dobre spolu vychádzali.

Ešte niečo k stavebnej technike : zemlianka **RED RIVERU** sa podobala skôr neveľkému partizánskeму bunkru. Bola celá zapustená do zeme a aj strechu mala krytú silnou vrstvou zeminy. Dnu sa zostupovalo po schodíkoch, či skôr rebríku a celé jej vybavenie sa obmedzovalo na prične a kachličky. Pohodlná nebola ale za to teplučká. Napokon bola urobená iba na zimu. V lete **RED RIVER** chodil na Dunaj. Chatky vo Švédskom parku a **Tedova** pod Volhoviskom boli väčšie a pohodlnejšie - pravda len v zrovnaní so spomínanou zemliankou. Neboli v zemi ale nad ňou, vyžadovali si teda výdatnejšie kúrenie, ale za to boli suchšie - a dlhšie vydržali. **Tedova** stojí ešte aj dnes a za celý ten čas potrebovala iba jednu väčšiu opravu. Však to je aj riadny zrub, či zrubček, s verandou z dvoch strán - a s krbom. A okrem postele je v ňom aj stolík, stoličky a skrinky.

Zo starších stredísk žila ďalej i Marianka, i keď z dvoch chát vojnu prežila len **UTAHÁCKÁ**. Život sa vrátil aj na savanskú lúku s chatou **ZLATEJ HVIEZDY** i niekoľkými táboriskami. Ožilo aj údolie medzi Mariátalom a miestom, kde ku koncu vojny zastrelili a pochovali dvoch sovietskych vojakov - dnešným Malým Slavínom.

V Malých Karpatoch sa často chodievalo aj na Piesky, najmä na bývalú nemeckú, teraz už Modranskú chatu. Tu však neišlo o stále táboriská, ale o cieľ príležitostných „dlhších“ čundrov.

Ešte jedno živé stredisko nezostalo opustené Devínske jazero. Ba osady tu ešte aj pribudli a s nimi aj chaty. A na Záhorí trampi objavili aj ďalšie podobné miesto svojich výpadov - Kamenný mlyn.

Jediná z donedávna živých oblastí stíchla. Bližšie okolie Dúbravky. Len tradícia do obce zvolala trampov na spevácke či športové preteky v prvých povojnových rokoch. Bez zázemia chát a táborov však toto centrum nemohlo mať dlhšie trvanie.

Masív Kobyly a jeho okolie však trampi z mapy svojho záujmu nevypustili. Naopak, posun hraníc tu otvoril nové možnosti. Častým cieľom trampských výprav sa stal samotný vrchol Kobyly. Pravekými veľmi obkolesená plocha vrcholovej planiny poskytovala slušné možnosti na stanovanie (až na nedostatok vody a nadbytok vetra). Ale Kobyly núkala ešte jednu možnosť. pár metrov pod vrcholom, smerom na

Devín, teda s prekrásnym výhľadom na Devínsku bránu i vršky za Dunajom a rovnu Moravského poľa na rakúskej strane, stávala ešte pred vojnou útulňa Karpatenvereinu. Vojnovú povíchnicu neprežila, no po vojne na jej mieste vyrástla nová, väčšia a naša chata. V prízemí mala okrem kuchyne a obydlia chatárky dosť veľkú reštauračnú či bufetovú miestnosť, na poschodí bola jednoduchá nocľaháreň. A keďže turisti nemali o nocovanie tak blízko od mesta veľký záujem, slúžila prevažne trampom. Lákala ich sem aj originálna chatárka so somárikom, ktorý jej tam hore pomáhal vyviecť zásoby a s puškou, po ktorej siahala vždy, keď sa cítila ohrozená. Čundrákom pripomínala bojovnú babičku **Méry**, ospievanú Voskovcom a Werichom.

Na severných úbočiach Kobyly našli trampí dve ďalšie, mimoriadne romantické zákutia : Biele skaly za Dúbravkou, nad niekdajším tuláckym Rudým údolím - a kameňolom Srdce nad Devínskou Novou Vsou. Boli to kameňolomy, v ktorých sa už dávnejšie neťažilo; Biely kameňolom zarástol až natoľko, že skôr pripomínal prirodzený kaňon, prítlačivosť Srdca zasa zvyšovala umelá „jaskyňa“.

Ďalšie nové možnosti poskytoval Dunaj medzi Devínom a Karlovou Vsou. Hneď pod Devínom Sedláčkov ostrov. A za kameňolomom rad ďalších, väčších i menších ostrovov, alebo - ak chcete - jeden veľký ostrov Sihoť, povodne Kasmacher, porozdeľovaný bočnými ramienkami na viac menších ostrovčekov. Najmä horná časť tohto raja, trampami nazývaná Tahiti.

Nové možnosti poskytol trampom aj Dunaj poniže Bratislavy. Na jeho brehoch, ako aj na brehoch početných splavných ramien boli nádherné táboriská od ostrova Kopáč až po ostrov Kormoránov i ďalej. A na druhom brehu popri jarovskom a rusovskom ramene. Hlavné sídla trampov vodákov boli na ostrove Kopáč, ktorý bol vtedy ešte naozaj ostrovom, lebo voda doň z hlavného toku z nezasypanej Micherovej zátoky voľne prúdila, a okolie ostrova Kormoránov, kde bolo flekov niekoľko. **Dlabák** si jeden našiel na samotnom Ostrove Kormoránov, ale tam sa nevelmi dalo vydržať pre komáre. Ďalšie táboriská boli na štrkových laviciach v ramenách okolo ostrova i pod ním pri kalinkovskom ramene, pravda, ich miesta sa striedali, podľa toho, kde rieka nanášala a zasa odnášala štrk a piesok. **ZÁLESÁCI**, pokiaľ chodili na Dunaj sami, mali pekný tábor na vysokom brehu veľkého ostrova pod Kormoránom, no raz, keď im veľká voda nedovolila táboriť ani na tomto zvýšenom mieste, uchýlili sa do poľovnickej chaty v strede ostrova, postavenej na koloch. Oblúbené táborisko bolo na tzv. Ostrove stroskotancov, ktorý dostal meno podľa toho, že sa pri ňom raz nedobrovoľne okúpil **Bob Hurikán**. Ďalšie táboriská pri Dunaji boli už len príležitostné.

Podobne pri Malom Dunaji boli tri táboriská, navštevované trampskými vodákmi častejšie. Ani o jednom z nich však nemožno povedať, že by bolo trvalým flekom niektorej z osád. A prirodzene aj tu bolo viac táborísk príležitostných.

DOBA TEMNA

KLÍMA V PÄŤDESIATÝCH

ROKOCH

Dnes vieme, že ani tá sloboda, ktorú sme v štyridsiatom piatom privítali s takým nadšením a nádejami, nebola stopercentná. Okolnosť, že republiku oslobodila

sovietska armáda a že aj dohody víťazných spojencov ju priklopili do zóny sovietskeho vplyvu, využili komunisti na to, že si pripisovali väčšie zásluhy na porážke fašizmu, ako zodpovedalo ich skutočnému podielu na odboji, že si prisvojovali výraznejší podiel na moci, ako im prislúchal na základe volebných výsledkov, že si sami vybrali koalíčných partnerov, s ktorými sa do času delili o vládu a že skutočnú opozíciu vôbec nepripustili.

V dejinách trampingu by o tom ani nebolo potrebné hovoriť. Celkový spoločenský a politický vývoj spomíname len do tej miery, nakoľko mal priamy vplyv na rozvoj trampovania. A ten mal, ako sme videli, v prvých povojnových rokoch také dobré podmienky, ako predtým vari len v poslednom desaťročí prvej republiky .

Žiaľ, klíma sa podstatne zmenila už po troch rokoch. A to už malo na život osád priamy a veľmi vážny dopad. Čo ako výhodné postavenie mali komunisti v novej republike , ich mocenským aspiráciám to vonkoncom nestačilo. Deliť sa o moc s kýmkoľvek, to nezodpovedá ich predstavám o „ľudovej " demokracii. Tým skôr, že ich spojenci z čias protifašistického odboja prestávali byť ochotní ustupovať im vo všetkom. kríza nadobúdala taký rozsah, že nebolo iného riešenia, ako zamotané kľbko problémov rozťasť.

Ako to dopadlo, vieme. Ešte nedávno sme tento prelom museli nazývať Víťazným februárom. Hoci sme vedeli, že víťazom rozhodne nebol ľud - ako sa oficiálne proklamovalo.

Február 1948 programovo zmenil všetko. Nemohlo nedôjsť ani na trampingu. Pravda, nie odrazu. Najprv sa komunisti sústredili na zabezpečenie dobytej moci. Riešili teda predovšetkým otázku politickú. Potom sa vrhli na problémy ekonomické. Začali tvrdo a bezohľadne presadzovať svoje predstavy o vlastníckych a organizačných vzťahoch vo výrobe a uspokojovaní hmotných potrieb človeka. Až zatým prišla podľa marxistických poučiek na rad „nadstavba". A využívanie voľného času, ktoré je v centre záujmu trampov, to je predsa jasne súčasť nadstavby. Navyše, nie najpodstatnejšia. Riešenie teda mohlo počkať. Ale aj naň prišiel rad. A komunisti, dôslední, ako vo všetkom, aj v tejto oblasti museli tvrdo a bezohľadne - ako oni vraveli: zásadne - všetko prejsť na svoju vlastnú mieru.

V dôsledku toho temné roky pre trampingu nenastali hneď po 25. februári 1948. Ešte rok dva si komunisti čundrákov a ich akcie veľmi nevšímali. Preto sme niektoré udalosti ešte aj zo začiatku päťdesiatych rokov opísali už v predchádzajúcej kapitole ako neoddeliteľnú súčasť prvého povojnového obdobia. No ak ste čítali pozorne, nemohli ste si nevšimnúť konštatovania slabnúcej účasti na trampských podujatiach v rokoch 1949 - 1950 , aj nižšej úrovne týchto podujatí. A to už súviselo s postupne silnejúcim pôsobením novej politickej situácie.

Čo vlastne mala proti trampom strana, ktorá na úsvite svojej i trampskej histórie i tak rozhodne vystupovala na ich obranu proti rozličným Kubátom a iným mocným vtedajšieho sveta?

Nuž, čo mali komunisti proti svojim nedávnym spolubojovníkom z protifašistickej vojny? A proti svojim koalíčným partnerom z Národného frontu, vrátane ideovo i triedne príbuzných sociálnych demokratov? To už patrilo k „vedecky zdôvodneným " zásadám komunistickej taktiky. Pokiaľ sa im to hodilo, vybrali si za spojenca hociktorú politickú silu alebo nestranícku organizáciu. No keď usúdili, že dočasný spojenca už nepotrebujú, stával sa zo dňa na deň nepriateľom. A keď mali dostatočnú moc, nepriateľa zničili - a kým sa nedal, nemilosrdne ho prenasledovali.

Tak postupovali proti všetkým. Zostaňme len v príbuznej oblasti telovýchovy, športu a skautingu. Soklu i Junáku po februári najprv vnútili vedenie, ochotné

prispôbiť sa komunistickej nadvláde. Do tak „zglajchšalovaného" Sokola najprv nútene zjednotili celú telovýchovu a šport. Pacifikovaných skautov zasa podriadili svojmu zväzu mládeže. No aj to bolo len na chvíľu. Obidve organizácie, čo ako im aspoň formálne slúžili, po nevelkom čase rozpustili.

Takže, čo s trampingom? Hnutiu bez pevnej organizácie nemožno vnútiť nové, komunistom naklonené vedenie. Nemožno na čelo každej osady dosadiť šerifa - komunistu, tramské piesne nahradiť „masovkami" a večery pri táboráku politickými školeniami. Ešte keby si každá jednotlivá osada kdesi sama zaliezla na svoj opustený flek, bolo by azda možné nevšímať si ju. Ale čo s pretekmi, stretnutiami, stále masovejšími potlachmi? Trampingu bolo treba vyhlásiť boj.

Ako vo všetkom, aj tu komunisti našli „ideologické" zdôvodnenie. Tramping bol podľa nich živelné hnutie triednej nevedomelej proletárskej mládeže, ktorým dávala najavo svoje sklamanie nad nesplnenými nádejami, vkladnými do vzniku republiky, a svoj odpor k jej buržoáznym poriadkom. Preto bolo treba do tramských radov preniknúť, trampov prevychovať a urobiť z nich bojovníkov za krajší nový svet. To platilo, kým sa komunisti nedostali k moci. No po ich víťazstve nemá už mládež prečo cítiť odpor k vláde, nad čím byť sklamaná, kvôli čomu utekať z tvrdého reálneho sveta k romantickým predstavám a rojčivému návratu k prírode.

Medzi starými trampami bolo po vojne dosť komunistov, viacerí ďalší k nim mali blízko, keď inak nie, tak zo spoločného boj a proti fašistom. Nuž mnohí boli ochotní pripustiť, že na komunistickom hodnotení trampingu „voľačo je " . Ale aj oni čím ďalej tým menej chápali, prečo by sa mali vzdať pekných spomienok na jedny z najkrajších stránok svojej mladosti, prečo by sa kúsok podobnej romantiky nemal dožiť aj mladším, prečo treba výlety do prírody, neorganizované povolenými spolkami, považovať za ilegálnu činnosť ohrozujúcu „vládu robotníckej triedy " . A keď to nevedeli pochopiť starší, ktorí ešte komunistickú vládu jednoznačne neodmietali, tým skôr to mohli bez odporu prijať mladí, ktorí už komunistov poznali len so vztýčeným hroziacim prstom, ak nie so zdvihnutou rukou vyzbrojenou obuškom.

Slovom, z trampov, pre ktorých bola nepolitickosť jednou zo základných zásad a ktorí boli ochotní komunistickú vládu väčšinou aspoň tolerovať, sa napokon skutočne stali nepriatelia režimu. Ale to nebola ich vina.

ZÁKROKY

PROTI TRAMPOM

Už sme spomenuli, že nový režim proti trampom nevystúpil hneď v roku 1948. Prvé dôsledky zmenených pomerov boli odchody niektorých významnejších tramských osobností za hranice. Neboli to teda kroky vlády proti trampom, ale naopak, činy trampov, svedčiace o ich odmietavom postoji k novým poriadkom. V tomto období to však boli skôr výnimky.

Po vzájomnom dohovore odišli v lete 1949 manželia **Procházkovci** a **Indoš**. Zohrali to však tak, aby zmiatli stopy. Najprv **Indoš**, ktorý pracoval u špeditárskej firmy , využil známosti v zahraničí i medzi colníkmi, ušiel do Rakúska a prepašoval tam aj **Bobu**. Kamaráti tomu akosi ťažko verili; **Indoš** chodil s **Korlovou** partiou viac rokov a nikdy mu ani na um neprišlo zvädzať kamarátovu manželku. No **Korl** vcelku presvedčivo hral úlohu oklamaneho manžela a v žiali rozpredával cennejšie súčasti tramského vybavenia. **Brčkovi** sa ušla originálna dýka vyrobená z vojenského

bodáku, americká vojenská blúza a čln. Pravda, bez motora, na ten si Korl našiel solventnejšieho kupca. Keď si **Korl Procházka** takto usporiadal svoje majetkové a iné veci, zmizol tiež. S „nevernicou“ **Bobou** sa, pravda, rýchlo zmieril a spolu vyrazili do sveta. Na dlhé roky zakotvili vo Venezuele.

Obe - Indoš sa potom chvíľu sám túlal po Alpách. Jeho cesta pokračovala do Talianska. A tam, keď raz obdivoval nejakú historickú budovu v Neapoli, ktosi mu vyskočil na chrbát. Chcel ho nešetrne striasť zo seba, no keď sa obzrel, poznal **Jukyho**. Staršieho z oboch trampov rovnakého mena: **Tonda Vodičku** z **YUKATANU**. Túlili sa chvíľu spolu; obidvoch lákala Kanada. Ale tam sa nedostali. **Obe** využil druhú príležitosť vysťahovať sa do Austrálie - a po viacerých rokoch života na najmenšom kontinente našiel napokon domov v Tasmánii.

A ako sa už osud s ľuďmi všelijako hráva, **Juki** sa napokon stretol s **Korlom** a **Bobou** v Caracase.

V tých časoch odišlo do sveta aj viac kamarátov, odchod menovanej trojice však bratislavskí trampi pocítili najviac.

Odchod za hranice alebo aj pokus oň bol pre komunistov závažný trestný čin, ktorý odmeňovali viacročným pobytom vo svojich „výchovných zariadeniach“, spojeným s „atraktívnou“ prácou v uránových baniach a pod. A to sa ušlo aj viacerým trampom.

Druhá pohroma, ktorá bratislavských trampov postihla, nebola zameraná priamo proti nim, ale bola už dielom novej vlády - a niektoré osady z našich radov vyradila, iným zúžila životný priestor. Bolo to vyhlásenie pohraničného pásma a jeho oddelenie od ostatného sveta výstražnými tabuľkami a hustými hliadkami. Toto pásmo bolo navyše v päťdesiatych rokoch oveľa širšie, než ako sme ho poznali pred 17. novembrom 1989. Neprístupný bol celý masív Kobyly, pod ním Devín aj Devínska Nová Ves a z ďalších trampských centier aj Devínske jazero. Koniec bol živému ruchu na **TAHITI**, hore u babky i v oboch kameňolomoch. Z nich v Bielych skalách len v 52. roku vznikla osada **SLZA**. „Ochrana“ hraníc jej nedovolila dlhý život.

So stratou chaty na Jazere sa prakticky skončila existencia **OSADY VESELÉHO MLÁDÍ**.

Režim medzitým dával čoraz jasnejšie znať, že trampovanie je preň aktivita nežiadúca. Trampov obviňovali zo šírenia kozmopolitizmu, kopírovania amerického spôsobu života, podliehania buržoáznemu romantizmu a sentimentalite, odvádzania pozornosti mládeže od plnenia budovateľských úloh. A možno bolo tých „hriechov“ ešte viac. Priamo ešte neudierali, ale po tejto sústredenej „prípravnej palbe“ bolo treba aj s tým rátať. Kedysi v tom čase mi istý dôstojník bezpečnosti prezradil, že usilovne pátrajú po akomsi **Bobovi Hurikánovi**, ktorý je nebezpečným náčelníkom silnej protištátnej organizácie trampov.

Zmienil sa o tom len tak mimochodom, v rozhovore na celkom inú tému. A prirodzene netušiac, že novinár s ktorým hovorí, je tiež tramp. O „protištátnosti“ trampského hnutia a „nebezpečnosti“ jeho vodcu som si pomyslel svoje. A tiež o schopnostiach našich strážcov poriadku, pre ktorých je takou záhadou odhaliť identitu muža, ktorý pred krátkym časom publikoval knižne i v časopisoch pod trampským i občianskym menom a o ktorom sa bolo možné dočítať aj to, kde žije.

Či sa už policajtom podarilo „nebezpečného náčelníka“ identifikovať dopredu, alebo ho len náhodne zastihli pri zásahu proti trampskému potlachu zvolanie ktorého zistili inak, isté je, že úder prišiel. Riadny a na skutočne citlivom mieste.

Bolo to v roku 1952. V Zapomenutom údolí na Sázave sa postretali trampi z celého povodia Zlatej rieky, ale aj z rozličných kútov republiky na veľký potlach. **Bob**

Hurikán býval prvou postavou všade, kde sa medzi trampami zjavil. Tým viac to platilo tu, kde bol doma. Okrem pozvaných a vrelo vítaných hostí však na tento potlach prišli aj účastníci nevolaní a nečakaní - príslušníci Zboru národnej bezpečnosti. „Hlášku " údajne dal jeden z nich, ktorý kedysi sám trampoval. Kto už vie.

Napokon to nie je podstatné. Podstatné je, že desiatky trampov pozatýkali a vyšetrovali. Aj nášho **Jukyho**. A ďalší sa museli hlásiť po návrate domov. Obvinenie? Udržiavanie amerického spôsobu života!

Ďalší úder znamenal osobnú tragédiu jedného z bratislavských trampov. Bol to tramp natoľko známy a uznávaný, že tú ranu naozaj nepocítil len on sám.

Teddy Yukona volanie diaľav neopúšťalo. Kedysi nemalo nič spoločné s politikou - proste chcel do sveta, tam, kde je divočina ešte naozaj divočinou, najradšej do ospievanej a vysnívanej Kanady. Prvý raz sa o to pokúsil hneď po vojne. Nepodarilo sa. Nuž skúsil to ešte raz. Teraz už v tom kus politiky bolo. Režim, ktorý postupoval proti trampom tvrdšie ako predtým fašisti, mu nemohol byť po vôli. Tým menej to , že legálna možnosť cestovať za hranice bola a ešte dlho mala byť prakticky nulová.

Na svoj útek si, pravda, vybral nie veľmi vhodný čas. Hranice už boli strážené oveľa prísnejšie ako v čase spomínaných prvých útekov. Ani zvolený spôsob príliš nezaručoval úspech.

Ale **Teddy** to riskol. Našiel si spoločníka, šoféra, ktorý pre Pozemné stavby vozil z Devínskej Novej Vsi štrk. Mal teda povolenie vstupu do hraničného pásma. A strážcovia hraníc jeho vozidlo poznali, bola teda nádej, že nebudú kontrolovať doklady ani vymenenému závozníkovi. To ešte vyšlo. Nik im nevenoval pozornosť, ani keď prišli k rieke a naložili čosi štrku. No ďalej už osud priebeh udalostí zrežiroval podľa iného scenára.

Auto uprostred Moravy uviazlo. A keď sa utečenci pokúsili zvyšok preplávať, ozvala sa strelba. Ba neustala, ani keď **Ted** vyšiel na rakúsky breh. Tam ho pohraničníci zasiahli, odtiaľ ho - hranica nehranica - stiahli, s krváčajúcou nohou prevliekli blatistou riekou na našu stranu a potom takmer po celú noc prevážali po bratislavských nemocniciach, kým nenašli miesto v izbe pre jedného, kde by ho mohli strážiť. Chirurgický zákrok preto prišiel neskoro. Noha musela preč až do bedrového zhybu. Že navyše priložil nemálo ešte aj súd, o tom už vari škoda hovoriť .

Stačí? Kdeže. Bdelí ochrancovia zákona, ktorí ešte nedávno nevedeli zistiť, kto je to **Bob Hurikán**, dali si toľko námahy, že z pozaist'ovaných trampíkov mohli zostaviť celú kartotéku. V Bratislave mali perfektné prehľady kapitán **Chlapeček** a nadporučík, neskôr tiež kapitán **Holý**. A podľa nich, keď to uznali za potrebné, zasiahli.

26. mája 1958 vyšla v mládežníckom denníku Smena na celej strane bohato ilustrovaná reportáž s charakteristickým názvom „Ahoj, trampovia, tuláci !" Reportáž? Článok si v prvej časti robil posmech z trampských mien a niektorých zvykov.

Potom s pobúrením zisťuje, že v Bratislave existuje 17 osád, ktoré združujú 121 trampov a 8 trampiek. A potom už ide do tuhého. Záhadný monsieur X, na ktorého sa autor reportáže odvoláva, zisťuje 2 (slovom dva) prípady, keď sa mladí trampí dopustili krádeže a výtržnosti. Kto vie? Možno sú tieto údaje aj pravdivé. Trampí nikdy nepopierali, že sa za ich menom zavše ukrýval všelikto a nikdy sa od podobných výtečníkov neváhali dištancovať. No aké závery robí zo zistení Monsieura X autor článku v Smene? Pokračuje štatistikou o kriminalite mládeže a bez rozpakov dodáva: ...a mnohí z nich sú, pochopiteľne, trampí.

Článok končí naliehavou výzvou na rodičov, učiteľov, zväzákov a všetkých, ktorých bolí zločinnosť mládeže: Bojujte proti trampingu! Nedovoľte, aby sa z Vašich Petrov, Mišov a Julov stávali akísi Pedrovia, Indiáni a Larvy . Nepripustíte, aby ste medzi svojimi žiakmi mali akýchsi Belohlavých supov a Vlkov ! Pripútajte mladých k zväzáckym kolektívom, aby sa nedostali na cestu, vedúcu k zamrežovanému okienku! Dovtedy pranierujte a vysmievajte veteránov lživej romantiky Divokého Západu, kým posledný tramp nezavesí svoj tomahavk na klínce a neprestane demoralizovať dorastajúcu smenu!

Osud pripravuje niekedy naozaj vydarené žarty. Autor citovaných riadkov v nasledujúcich 10 rokoch sám pochopil, kam vedie slepá viera v pochybné ideály, ktoré kedysi vyznával. Stal sa jedným z novinárov, ktorí jednoznačne a statočne bránili obrodu nastolenú Pražskou jarou. A tá irónia osudu je v tom, že tí, čo ho umlčovali, použili neraz podobné invektívy, ako pred časom on proti trampom. Nuž čo. Vytrpel si svoje a už nie je medzi nami. A o mŕtvych len dobre.

Keby zostalo len pri uverejnení článku, ani by som ho nespomínal. No medzi hlavnými vinníkmi zlých vplyvov, organizátormi potlachov a iných zvráteností autor uvádza osadu **FLORIDA** a menovite jej šerifa **Bonzu**. Je to náhoda, že v tom istom 58. roku práve **FLORIDÁKOV** štátna bezpečnosť znovu vyšetrovala?

Priamu súvislosť by som ťažko dokazoval, ale ešte ťažšie ju možno hodnoverne vyvrátiť. Prirodzene, pravdepodobnejšia je iniciatíva štátnej moci ako novinára.

Táto smutná kapitola sa nekončí päťdesiatymi rokmi. Ešte v 63. roku zasiahla polícia ešte raz. Na Granade stáli vtedy dve chatky. Nie pod smrekmi, kde sa chodievalo táboriť, ale v svahu nad miestom, kde kedysi stávala pôvodná chata Granada. Mladším vari ich umiestenie lepšie priblížim, keď napíšem, že stáli pod neskoršou **TORTUGOU**. Trampi ich volali Malá a Veľká Basa a keďže tam stáli už viac rokov, neboli v najlepšom stave. Veľkú Basu si však chlapci z osady **YUKON** poopravovali a istý čas tam chodievali. Na Vianoce 1963 viacerých ŠTB zatkla a celý deň vyšetrovala. Mali sa priznať, že pripravovali útek do západného Nemecka. „Rozsudok“ napokon znel: chatu zbúrať a zaplatiť za drevo na túto „čiernu stavbu“. Chlapci si to na jar odpracovali na zalesňovacej brigáde.

A PREDSA SA

TRAMPOVALO

Tramping vznikol spontánne ako neorganizované hnutie. Neorganizovanosť zostala jedným z jeho charakteristických znakov . Má to aj svoje nevýhody, ktoré sa niektoré zväzy, únie a kluby pokúšali naprávať. Málakedy úspešne a nikdy stopercentne. Ani nie na dlho. V časoch prenasledovania sa však neorganizovanosť ukázala nespornou prednosťou trampského hnutia. Nebola konšpiratívnym úmyslom, ale bola faktom - a osvedčila sa. Sokol, skaut a iné organizácie fašisti i komunisti zakázali a rozpustili. Tramping mohli zakazovať, prenasledovať, ale nemohli ho rozpustiť. Zakázané spolky v čase diktatúr nejestvovali, zakazovaný tramping žil ďalej. Ťažko, skromne, utajovane, ale žil. Tak to bolo po celý čas vojny a podobne to bolo aj za najtemnejšieho stalinizmu, ktorý u nás trampov prenasledoval ešte neľútostnejšie.

Viaceré staršie osady v päťdesiatych rokoch síce prestali spoločne pravidelne chodiť von, ale príčina nebola natoľko v prenasledovaní alebo strachu pred ním, ale proste v tom, že chlapci dospeli, založili si rodiny a s malými deťmi sa pod stan ani do tesných spoločných chát nedalo. U nás sme nepoznali to, čo bolo bežné v

Čechách : že si dospelí trampí postavili rodinné chaty okolo svojej starej spoločnej chaty osadnej, čím síce charakter osady značne pozmenili, ale zachovali ju.

Na okolí Bratislavy boli v päťdesiatych rokoch len dve trampske chaty. **UTAH** a **ZLATÁ HVIEZDA**.

Okolo prvej z nich nebolo kde nastavať chaty jednotlivých osadníkov. Členovia **UTAHU** teda ešte niekoľko rokov chodili na svoju starú chatu, no ako sa postupne ženili a vydávali (často dvojice, ktoré sa poznali a zblížili v osade), začali pestovať viac takrečenú rodinnú turistiku. Chatu prenechávali mladším trampom, ktorí to síce vďačne využívali, no tak sa zdá, že vzťah k svojmu „sídlu“ nemali až taký, ako chlapci, čo si ho pred časom krvopotne postavili. To bolo pravdepodobne príčinou ohňa, ktorému chata v 56. roku podľahla. Nocľazníci zrejme odišli prv, ako vyhasli žeravé uhlíky v kachliach.

Osada **UTAH** ani potom nedávala na seba zabudnúť. Trio **Jim, Aspirín** a **Bob**, neskôr aj **Fox**, nechýbali ani na jednom potlachu - kým ich ešte bratislavskí čundráci zvolávali.

Zo starších osád najdlhšie chodila spoločne **FLORIDA**. Chodievala ďalej hlavne na Dunaj. Členovia **FLORIDY** si našli prichýlenie v **DUNAJ - KLUBE**, ktorý sa neskôr stal súčasťou Spartaka Kablo. V jeho lodenici získali miesto na uskladnenie člnov, no klub im do istej miery aj „legalizoval“ činnosť. Pravda, len vodácku. Pôsobením v povolenom turistickom či športovom Oddieli sa ťažko dala kryť organizátorská práca v **STOB** a najmä nie zvolávanie potlachov a podobných spoločných trampských podujatí. A toho všetkého sa členovia **FLORIDY** ani v týchto ťažkých časoch nevzdávali. Popri tom zostávali aj vynikajúcim speváckym a hudobným súborom. To ich zasa ponúkalo spievať nielen pre seba na fleku, ale aj verejne vystupovať. A pretože svoj trampsko - westernovský repertoár veľmi nemerili, bol tu ďalší argument, ktorý ich usvedčoval z " kozmopolitizmu". O dôsledkoch sme už hovorili.

Inak starší trampí chodili väčšinou von už nie pod firmou jednotlivých osád, ale ako voľné a príležitostne sa meniace partie. To napokon nebolo nič nové, v tomto "krízovom" období sa do kategórie takýchto starších trampov prekvapujúco rýchlo dostávali aj členovia osád založených po vojne.

Zo zvyškov partie **Korla Procházku**, rozšírenej aj o príslušníkov mladších generácií sa vytvorila partia, ktorej vedúcou osobnosťou sa stal **Pubo Bezdek**. Stálymi členmi boli najmä **Johny Blondák** a **Andy** - a samozrejme **Pubova** manželka **Hilda**, trampským menom **Kuki**, tá, o ktorej už bola reč v súvislosti s osadami **PULNOČNÍ MĚSÍC**, **ZÁLESÁK** a **UTAH**. Bola to partia vodácka a jej hlavným táboriskom bol štrkový nános v tzv. Malej bráne pri ostrove kormoránov. Stretávali sa tam často desiatky trampov -vodákov. **Ted, Čuki** a zavše aj **Tom** zo **ZÁLESÁKU**, **Brendy** a **Kekso** z **UNKASU**, z ďalších osád a partií **Adam Skalický**, **Rolf, Šperhák, Kido, Juki, Zelenáč, Nácko, Pytlák, Tička**... a nech mi prepáčia tí, na ktorých sme zabudli.

Mego a **Čarli** z **RED RIVERU** si v roku 1956 kúpili americký vojenský gumený čln. Vyskúšali ho na Malom Dunaji, kde sa stretli s podobnou partiou starších trampov, vedenou **Murilom**. V nasledujúcich víkendoch sa však vrátili na hlavný tok Dunaja a opäť táborievali na starom Redriverskom fleku pri Kormoráne. Odtiaľ pravidelne vyrážali na dlhšie "objaviteľské" plavby, mapovať neprehľadnú spleť dunajských ramien od Micherovej zátoky po Komárno. Pretože ich nafukovací čln bol až 6 metrov dlhý a 27 kg ťažký, nechodievali na tieto plavby len sami dvaja. Vďačne sa k nim pripájali členovia **Pubovej** partie. Napokon táboriská v Malej bráne a pri Redriverskom ramene boli v tesnom susedstve.

Roku 1956 **Čarli** po krátkej zákernej chorobe zomrel. **Mego** mu na ich ostrove postavil kríž. Pripomínal tam dobrého kamaráta celých päť rokov. V 65. roku ho za veľkej povodne odniesla voda. Aj s ostrovom.

Veľký gumený čln musel mať aspoň 2-člennú posádku. Na plavbu i na prenášanie. Aj keď samotný čln jeden chlap unesie, druhého treba na batožinu. Preto **Mego** zlákal na vodu kamaráta **Bikinyho**. S ním vo vodáckých výpravách pokračoval. Ale už iba rok. Roku 1960 gumák praskol.

Na jeseň a v zime aj vodáci chodievali do hôr. Vlastnú strechu nad hlavou mal už len **Ted**. Na chatku pod Volhoviskom s ním istý čas chodieval zo **ZÁLESÁKOV** už len **Tom. Red**, ktorého Dunaj nelákal, sa vrátil do UTAHU. Tretím členom partie, čo chodievala na **Tedovu** chatu, sa stal **Juki**. Po čase sa pridali mladší - **Oto**, **Šoc** a **Blcha**.

Medzi staršími trampami - „suchozemcami“ väčšie a stálejšie partie, podobné vodáckym nezanikli. Do hôr však neprestali chodiť ani oni. Častejšie však jednotlivo alebo s rodinami, prípadne v dvoj - troj členných skupinkách. Priťahovala predovšetkým Granada, Marianka, okolie Zochovej chaty. Tam sme stretávali **Boba Tuláka**, **Vila** z **KORMORÁNU** i **GRANADSKÉHO** šerifa **Ota Hezkého**, ktorý tie pochody zvládal aj na protéze (vieme, ako ho postihlo bombardovanie Apolky). Od mladších **TULÁKOV** bolo vídať **Ferenca** a **Bobka**, **Piráta** a **Pytláka** a ďalších. Kto všetko takto „rodinne“ trampoval už nezistíme. Vzájomne sa stretávali len zriedkavo a mladší ich už vôbec nepoznali. Len odhadovali, že ujo, ktorého stretli bude asi starý tramp - lebo v obliekaní dávali prednosť skôr triezvejšej, turistickej móde.

Ak sa v prvých povojnových rokoch s novými mladými osadami priamo „roztrhlo vrece“, tlak vrchností teraz spôsobil, že ich pribúdalo menej. Ale predsa vznikali. Ako som povedal: tramping možno zakazovať, ale nie zakázať a zrušiť. Zákazy dokonca v tomto prípade pôsobili aj obrátene. Po rozpustení Junáka sa mnohé skautské družiny premenili na tramské osady. Podobne, aj keď v menšej miere, prešli medzi trampov aj tzv. čitateľské kluby Mladého hlásateľa, resp. jeho nástupníckeho časopisu Vpred, organizované na podnet spisovateľa Jaroslava Foglara.

Táto vlna zasiahla nielen Bratislavu, ale aj slovenský vidiek. Informácie odtiaľ máme síce len sporadické, ale vieme o osade bývalých skautov v Trnave a o osade, ktorá vznikla v Ružomberku z čitateľského klubu **ROWERSKÝ KMEŇ G**.

V Bratislave mala podobný skautský pôvod osada **BIELY JASTRAB**. Založili ju chlapi z Lamača roku 1953. Rovnaké tramské meno mal aj šerif osady **František Mareda**. Vzniklo tak, že keď sa raz tento milovník prírody pochválil priateľovi **Fefemu** jastrabími mláďatami z vlastného chovu, **Fefe** to komentoval pamätihodným výrokom : „Nech žije **Biely Jastrab**, veľký náčelník **BIELYCH JASTRABOV**“

Na založenie osady treba, pravda, aspoň troch. K spomínanej dvojici teda pribudol **Dedo** a osada bola na svete. O mesiac sa rozšírila o **Danyho**, **Halána**, **Kliftona** a speváka a gitaristu **Kozičku**. Mávala až 12 členov, ale iba menovaní v nej vytrvali dlhší čas. Osada mala chatu nad Lamačom. Chodievala stanovať aj na Počúvadlo a k rašelinisku vo Veľkých Úľanoch. Tam sa v roku 1949 zúčastnili aj na stretnutí trampov. O tejto akcii však viac nevieme. Členovia osady boli činní aj v miestnej organizácii Zväzarmu a v Telovýchovnej jednote. Šerif **Biely Jastrab** bol aj predsedom zväzarmovského topografického krúžku, ktorého vybavenie trampom dobre poslúžilo. Účasť v týchto legálnych organizáciách im umožnila uskutočniť niekoľko úspešných športových akcií pre deti.

Nebol to jediný pokus trampov „legalizovať“ svoju činnosť v povolených športových a turistických organizáciách. Už v tomto období takto pracoval **Oto Došek** z osady **CANADA** v turistike ako organizátor a autor sprievodcovskej a inej odbornej literatúry. **Gandy** zo **SAVANY** bol zasa dlhé roky členom kanoistického oddielu Slavoja Stavokombinát, neskôr premenovaného na Vinohrady BSP. Bol tam nielen aktívnym vodákom - turistom, ale aj uznávaným oddielovým kronikárom. S podobnými príkladmi sa pri sledovaní ďalšieho vývoja trampingu stretneme ešte viackrát.

K menu **GRANADA** sa vrátila skupina chlapcov z Rače, ktorí začiatkom päťdesiatych rokov začali chodiť do oblasti pomenovanej podľa starej osady rovnakého názvu. Poznali tu viacerých starých trampov, z ktorých najmä **Teda** zo **ZÁLESÁKU** považovali za svoj veľký vzor. Dobrých kamarátov našli aj v osade **UTAH** a stali sa jednou z osád, ktorá využívala ponuku nocovať na ich chate nad Mariankou. Keď chata vyhorela, vrátili sa na Granadu a tam si postavili ďalšiu z typických malých chatiek bratislavských trampov. Osadu založil **Jožo Lednár** zvaný **Tom**. Ďalšími členmi boli **Stano, Ivan, Viktor, Otlak** a **Tatko**.

V päťdesiatych rokoch vznikla aj osada **BOJOVÍ VLCI**, ktorá sa neskôr zásluhou **Starého Vika** stala známa ako nositeľka setonovských zásad. Prvým šerifom osady bol **Kicko** a jeden z prvých flekov mala pri Bielom (Vydrickom) potoku medzi starým **ZÁLESÁCKÝM** Kempom splnenej nádeje a horárňou na Bielom kríži.

V Ivanke pri Dunaji v tomto čase pribudla nová osada **ALBATROS**, ktorá neskôr mala v tomto stále významnejšom trampskom stredisku prevziať vedúcu úlohu **ZELENEJ SEDMY**. Jej „prvá generácia“ - **Pika, Čumba, Bambus, Cvik** a **Tibino** - chodili k početným vodným tokom a plochám, na ktoré bolo vtedy okolie ich obce bohaté.

Známou sa stala osada **MLADÍ TULÁCI**, ktorú v roku 1954 založili v Modre kamaráti **Roky, Timo, Miki** a **Škohlík**. Mala až 10 členov, ale štyria menovaní boli najvytrvalejší a pestovali najužšie styky s bratislavskými a neskôr aj českými osadami. Prvý flek mali pod Zochovou chatou, na mieste, kde neskôr **Karpatský Vik** zriadil prírodné kúpalisko. Najbližšie sa spriatelili s osadami **UNCAS** a **MANILA**. Tri krát zavítali medzi bratislavských trampov aj na Dunaj a nesmeli chýbať ani na jednom ich potlachu. **Škohlík** sa tam preslávil sólovým spevom. Na potlachy chodili aj do Prahy a Brna, v rokoch 58 a 60 boli na potlachoch najstaršej našej osady **ZTRACENKY** vo Svätobjánskych prúdoch. Dobrými priateľmi boli aj s **Koukalovcami** zo **ZELENÉHO KRUHU**.

Zo spomienok na päťdesiate roky sme ešte vydolovali osady **BORNEO** z Lamača, **MERIDA**, **OLD SHATTERHAND**, **LA PLATA** a partiu **Long Slima**.

KONIEC STOB

ZVÄZ TRAMPSKÝCH OSÁD BRATISLAVY mal pre svoju činnosť podmienky sťažené ešte viac ako jednotlivé osady a partie. Svojej funkcie sa však nezriekal dobrovoľne. Ešte usporiadal niekoľko potlachov, udržiaval spojenie s českými trampami a organizoval účasť bratislavských trampov na ich akciách, vymenil vedenie, v ktorom **Bonzu** vystriedal **Juki** z **RED RIVERU** a pokúšal sa aj o niektoré ďalšie zaujímavé aktivity. Ale bolo čoraz zrejmejšie, že má dni zrátané.

Schôdze šerifov sa po zbúraní juhovýchodnej strany Firšnálu premiestnili do Ružinova, do Besedy a neďalekej historickej trampskej krčmy u Šerifa, potom ešte na Jakubák a do Petržalky, ale potom sa už vedúci pohostinstiev báli poskytovať trampom pohostinstvo. Tak sa ešte uskutočnila posledná schôdza v záhrade u **Jackyho - Olda Slámu** z **TORONTA**. Tam ešte založili tzv. Trampskú poriadkovú službu, ktorá mala dozerať na to, aby sa trampi ani nijakí kovbojci v ich mene nedopúšťali skutkov, ktoré by im kazili meno v očiach verejnosti, aj na to, aby sa príroda a v nej trampské táboriská nemenili na smetiská.

Ale po spomínaných udalostiach na Sázave ŠTB vypočúvala nielen **Jukyho** a ostatných organizátorov **STOB**, ale aj všetkých trampských "policajtov". A tým sa činnosť **STOB** prakticky skončila. Na niekoľkých potlachoch v Čechách sa slovenskí trampi (a znovu aj **Juki**) zúčastnili už tak povediac na vlastnú päsť. .

O D M Ā K

SITUÁCIA

V ŠEŠŤDESIATÝCH

ROKOCH

19. júna 1965 uverejnila Obrana lidu vo svojej rubrike "Z údolí osad" nekrológ k úmrtiu **Boba Hurikána**, ktorý naše rady opustil čosi vyše mesiaca predtým - 2. mája 1965.

Čo sa to stalo? Nekrológ, teda pozitívne slovo o mužovi, ktorý pred niekoľkými rokmi bol tajomným náčelníkom nebezpečného protištátneho hnutia trampov? A trampská rubrika vo vojenských novinách, ktoré neboli o nič menej komunistické ako oficiálne orgány strany?

Nuž, časy sa zmenili. Aj vo vedení komunistickej strany bolo triezvejším a prezieravejším jednotlivcom stále jasnejšie, že metódami, ktoré zaviedol veľký Stalin a u nás podľa jeho žiarivého vzoru po Februári Gottwald, Široký, Bacílek a ďalší, nedostaneme sa inam ako ku krachu. A keď na 20. zjazde sovietskych komunistov všetko to, čo sa nazvalo kultom Stalinovej osobnosti, odsúdil aj nový vodca tejto uznávanej i skutočnej vedúcej sily Chruščov, nenašiel sa už ani medzi našimi stalinčikmi nik, kto by nahlas s takýmto hodnotením skutočnosti nesúhlasil.

Pravda, tak ako po 48. roku, ani teraz sa zmena nepreniesla až „dolu“ hneď, ba dôsledná nebola nikdy. No neodškriepiteľnou skutočnosťou zostáva, že podmienky v šesťdesiatych rokoch sa rokom päťdesiatym podobali už len veľmi málo. Celkovo - i pre trampovanie.

Začali sme svedectvom tlače, zostaňme teda ešte chvíľu pri nej. Tentoraz slovenskej.

12. septembra 1964 venoval bratislavský Večerník celú dvojstranu reportáži o potlachu **NETOPIEROV** a osady **RODRIGO** na Pasekách. **Jaroslav Mareš** a **Tibor Michal** ju nazvali "Medzi totemom a paragrafom". Išlo totiž o to, či sú trampí až takí vyvrheli a nepriatelia spoločnosti, ako sa o nich hlásalo donedávna. A hoci slovo okrem trampov dostali aj bezpečácki "odborníci na tramping", dôstojníci **Holý** a **Chlapeček**, hodnotenie zďaleka nevyznelo tak nepriaznivo ako pred piatimi rokmi na stránkach Smeny, alebo ešte pred rokom pri riešení "prípady Veľká basa".

Slovo "totem" sa v titulku Večerníka zjavilo ešte raz, 13. februára 1965. V článku "Totem bez tieňa" vyvracali členovia osád **NETOPIER**, **TRHANI**, **LANATÚ**, **URAGAN**, **ČIERNÁ LABUŤ**, **YUKON**, **SLZA**, **SIoux**, a **SATAN** názor, že trampí sa v prírode aj medzi ľuďmi dopúšťajú neprístojností. **Štefan Józsa** uverejnil v tom istom Večerníku 20. januára 1968 „Trampskú romancu“, v ktorej tak isto bránil trampov pred nespravodlivým obviňovaním, najmä poukazom na účasť mnohých starších (**Spring** a spol.) v odboji.

Najkrajšia reportáž tohto zamerania vyšla vo Večerníku 8. mája 1968. **Miro Jáslovský** v nej na celej strane opísal Prvý potlach **ZLATEJ LÍSKY**, ktorý sa uskutočnil 27.4. 1968 na Pasekách za účasti 42 osád z celej republiky. V 68. roku už mohol autor trampov nie len brániť, ale na adresu ich odporcov otvorene napísať. Tramping je hnutie, nie organizácia. Jeho regula je prostá: úcta k prírode, ohňu, vernosť kamarátom. Teda idea veľmi blízka skautom, táborníkom či junákom. A prečo je tramp trampom a skaut skautom? Hádám to možno vysvetli túžbou trampov po slobode. Oni proste neznášajú akékoľvek organizovanie, nechcú podliehať žiadnemu orgánu, i keby bol zvolený najdemokratickejší. A hádam práve preto bol tramping v posledných rokoch taký bitý, nevpratá sa do kožených ideálov jednotnej

mládežníckej organizácie, odmietol ochranné krídla večne schôdzujúcej, mentorsky kotkodákajúcej, starnúcej kvočky...

Ak takéto postoje zaujímala denná tlač, ako mohli mlčať časopisy, ktoré majú pobyt v prírode priamo v náplni svojej činnosti? Turistické krásy Slovenska už v novembrovom čísle r.1967 uverejnili článok Čo s trampingom. **Ján Tankovič** v ňom pokojne vysvetľuje, ako tramping vznikol, ako sa vyvíjal a čo to vlastne je, odmieta paušálne odsudzovanie za skutky jednotlivcov, poukazuje na to, ako podobné výčiny odsudzujú samotní trampí a uzatvára výzvou, aby turisti pochopili, poodkryli im dvere a usilovali sa získať ich - nie nasilu - pre organizovanú turistiku. A tolerovať aj tých, čo sa získať nedajú a pristupovať k nim tak, ako k neorganizovaným turistom.

Krásy Slovenska v tomto období uverejňovali aj pravidelnú rubriku Tábornícke skúsenosti - o táboení, stavaní stanov, vhodnom oblečení a výstroji, o poznávaní prírody a pod. V popisoch turistických ciest si tiež všímali niektorých tradičných miest trampských stretnutí.

Citované novinové články sú, pravda, len jedným zo znakov zmeneného prístupu k trampom. Ten najpodstatnejší bol v tom, že trampov už orgány štátu neprenasledovali, umožňovali im chodiť do prírody, stretávať sa, pestovať svoju originálnu kultúru a zvyky.

Ak v päťdesiatych rokoch bola nie len trampská pieseň, ale takmer všetka tzv. populárna hudba „prejavom kozmopolitizmu“ a z reproduktorov a pódii znela len pieseň ľudová, masová, tzv. estrádna, dychovky a častušky, odrazu sa našlo miesto i pre staré trampské piesne a módnym hitom sa stala - napokon v súzvuku so svetovou módnou vlnou - hudba country. V repertoári ju mal nie len "westernový typ" **Waldemar Matuška**, ale aj speváci natoľko jemní, ako **Karel Gott** a **Helena Vondráčková**.

Hudobné súťaže a festival trampskej piesne sa povoľovali nie len kdesi v ústraní, ale priamo oficiálne sa organizovali také masové podujatia, akým sa s nevídanou rýchlosťou stala predovšetkým celoštátna Porta.

Pre rozvoj táboenia sa vytvorili aj dobré materiálne podmienky. Pre turistov, táborníkov a teda aj pre trampov bol v športových predajniach k dispozícii dostatočný a pestrý výber stanov, spacích vakov, batohov, športovej obuvi, činov, lodných vakov, varičov, jedálnych súprav - a čo si len srdce zažiadalo. Špeciálne pre trampov začali niektoré podnikavé družstvá a miestne podniky šiť dokonca aj uesky, teraz mladou trampskou generáciou premenované na usky či usárne, a postupne aj viac typov kanád.

Vari najvýraznejšie zmenil svoj postoj k trampom oficiálny Československý zväz mládeže. Nie náhodou bola to práve zväzácka Smena, ktorá v päťdesiatych rokoch na trampov najnevyberanejšie útočila. Koncom šesťdesiatych rokov Zväz trampom úplne otvoril brány. Zriadil ako svoju autonómnu zložku tzv. Úniu táborníkov, ktorá mala umožniť trampom, bývalým skautom a novým záujemcom o podobné aktivity v prírode legálne pestovať svoje záujmy a organizovať ich rozličné stretnutia, súťaže a festivaly.

Nebol to isteže záujem nezištný. Zväz mládeže chcel takýmto taktickejším spôsobom získať pre seba ďalšie vrstvy mladých ľudí, ktorých po starom podchytiť nevedel, a tým nadobudnúť možnosť pôsobiť aj na nich, pochopiteľne v zmysle záujmov vládnucej strany a ideológie. Väčšina trampov to chápala a podľa toho aj na tieto ponuky pristupovala. No za danej situácie aj to dávalo určitú možnosť voľnejšie pestovať svoju záľubu a vášeň. A mnohí to aj využívali. Či už priamou spolupracou, alebo aspoň príležitostnou účasťou na jednotlivých podujatiach.

Ak všetko toto platilo už od začiatku 60. rokov a najmä v ich druhej polovici, situácia sa skutočne radikálne zmenila r. 1968, keď sa začal uplatňovali pohyb nazvaný Pražská jar. To už neboli potrebné ani rozličné krycie formy, trampí začali vystupovať slobodne, verejne a bez patrónov, prakticky všetky hate rozvoja padli. Znovu bolo povolené aj skautské hnutie.

Niet vari lepšieho dôkazu o zmenenom postavení trampov, ako list, ktorým sa Ústredná rada Združenia detských a mládežníckych organizácií Slovenska ešte 7. mája 1969 obrátila na ministra vnútra generála **Pepycha** so žiadosťou o vydanie vecí zadržaných pri prenasledovaní trampov v päťdesiatych a na začiatku šesťdesiatych rokov. Úrady, pravdaže, zhabané veci nikdy nevrátili, no **Egyd Pepych** v liste z 8. augusta 1969 nárok na ich vrátenie nepopieral a slušne žiadal o ďalšie údaje, na základe ktorých by bolo možné ich vyhľadať. Lebo jediným dôvodom toho že ich zatiaľ nevrátili je. nevedia ich nájsť.

OSADY

V ŠESŤDESIATÝCH

ROKoch

Do svojej chatky v smrekovom lesíku nad starou Granadou chodila naďalej nová osada tohože mena na čele so šerifom **Tomom**.

BOJOVÝM VLKOM, ďalšej osade založenej v 50. rokoch, bolo v tomto priaznivejšom období súdené prežiť svoje najkrajšie časy. Prestažovala sa do údolia Červeného potoka, ktorý zľava vteká pod Medenými hámrami do Borinského potoka. Dnes tade vedie modrá značka od Kocmundu do Medených hámrov. V tie časy tam turistov vídať nebývalo. Vo svahu nad ľavým brehom si tam postavili neveľkú útulnú chatku, ktorá účelným usporiadaním a využitím podkrovia vedela poskytnúť prístrešie pomerne početnej osade. Vynikala vždy aj čistotou a originálnou výzdobou stien rozličnými textami. Pri vchode to bola výzva náhodným návštevníkom (chatka zostávala otvorená) zanechať všetko tak, v akom stave to našli, a narúbať aspoň toľko dreva, koľko spálili. Medzi ostatnými nápismi mali prevahu citáty zo Setonových myšlienok o lesnej múdrosti. Na čestnom mieste zásady štyroch svetiel vychádzajúcich z ohňa - krásy, pravdy, sily a lásky.

Z početnej zostavy **BOJOVÝCH VLKOV** treba spomenúť aspoň **Kicka, Vika, Tomyho, Čarlyho, Fotra, Silvera, Arpiho, Piga, Fedora, Luňáka a Stojana**.

Neďaleko Granady, smerom na Marianku, znovu ožilo údolie, zvané Samotárske. Tu si našli flek chlapani z osady, ktorá si dala meno **UTAH**. Inak so starou osadou tohto mena nemala nič spoločné; o jej existencii zrejme v čase svojho vzniku ani nevedeli. Šerifom nového UTAHU bol **Mufty**, členmi **Franci**, zvaný tiež **Miky, Jean a Harris**.

Osadu **LANATÚ** preslávil najmä výborný spevák **Folo**. Bol obľúbeným účastníkom mnohých trampských stretnutí a potlachov, neskôr ich sám organizoval a napokon sa dal na muzikantskú dráhu.

Dobří speváci boli aj bratia **Fedorovci - Žeňo**, zvaný **Šerry** a **Ondro**, ďalej **Grizzly** a **John** z osady **ČIERNÁ LABUŤ** ďalším členom osady bol **Lepák**, šerifom **Johny**. Pôvodný flek mala na Bajzdrici, potom sa ich sídlom stal kemp „Trojka“ nad Pasekami.

Chlapani z Rače si založili v 63. roku osadu, ktorá dlhé roky patrila k najlepším. Volala sa **ZLATÁ LIŠKA** a vďaka vzorne vedenej kronike poznáme aj presný dátum

jej založenia : 18 . apríla 1963. Pri zrode osady boli **Ešus, Mono, Dalino** a **Vlado**. Neskôr pribudli **Čája, Žalud', Rocco, Brdo, Lajoš, Cvalík, Fola, Papagáj, Kido** a **Nácko**. **ZLATÁ LÍŠKA** medzi prvými zaviedla prísahu pri prijímaní členov a originálna je aj jej osadná vlajka. Líščiu hlavu na nej nemajú namaľovanú ani vyšitú, ale je to originálna vypreparovaná hlava skutočnej líšky. Originálny bol aj flek osady na hornom toku Vydrice : s podsadami, stolmi, prístreškom, neskôr aj totemom - a vždy bezvadne čistý. V zime osadníci chodievali na Košiarisko - na chatu Cementárku, alebo do zrubov ČSZTV, prípadne až za Hamerské údolie do chatky Trucky.

Aj u osady **YUKON** poznáme nie len rok, ale aj presný dátum vzniku. Bolo to 7. augusta 1963. Šerif **Jim**, zvaný tiež **Vik** osadu založil vlastne už r. 1957, ale čoskoro sa rozpadla, tak zostanme pri uvedenom dátume jej znovuzrodenia. Stalo sa to na brehu Vydrice, ktorý osadníci poznali ako flek **Tomečkov (Štefana Kohúta** z račianskej Prešovne). Nazvali ho " Tridsaťpäťka", podľa lesného dielu, kde sa nachádzal. Osadu ďalej tvorili: **Jack, Džovo, Bill, Aňa, Valach**. Roku 1965 si postavili na svahu Volhoviska chatku , do ktorej chodievali až do r. 1972. Osadu preslávil najmä jej šerif **Ladislav Khandl - Vik**. Pod pseudonymom **Jim Athabaska** uverejňoval piesne, básne a poviedky v trampských časopisoch. O jeho organizátorských zásluhách si povieme neskôr. Zatiaľ ešte aspoň toľko. V novembri 1963 navštívil v Hvězdoniciach **Boba Hurikána** a získal od neho zápis do osadnej kroniky.

Osada **HAY RIVER** vznikla tiež na jeseň 1963. Založil ju šerif **Donald**, s **Gandym, Orechom - Sokolím okom**, a **Limonádovým Šulim - Joeom**. Chodievali na Dunaj, v zime do okolia Košiariska. Tam poznali starších trampov, ale aj mladších, spomedzi ktorých sa k nim pridali **Johnatan** a **Faja**.

Pri osade **SIOUX** je poznačený dátum založenia 29. januára 1964. Zakladajúci členovia **Cvoko** a **Saidac**, ďalší **Gagaš, Papuľa -Hovo, Kajo - Pytliak**. Táborili nad Račou.

Nad Vydricou mala svoje táborisko aj osada **NETOPIER**. V čase svojho rozkvetu mala až 12 členov, v pamäti zostalo len meno jej šerifa **Pekelníka**. Bola to ďalšia výrazná trampská postava tých čias. Neskôr jeho sláva nezapadla, skôr naopak; bol významným trampským archivárom a pátračom po zdrojoch poznania o trampskej histórii.

Aj o osade **JICARILLA** (čítaj Džikarilo) sú prvé zmienky z roku 1963. Tvorili ju statní chlapi, ktorí získavali trofeje najmä v športových súťažiach, dopínajúcich programy potlachov. Osada mala aj spísané pravidlá, či zásady správania sa v prírode. Stručné, praktické. Zoznam členov je zrejme dlhší: šerif **Masný Bob, Tony - Lovec, Vilo - Šurl, Tulák, Dawson, Torty, Bača, Kochlík, Čiby, Sarka, Dlháň, Ločky, Pavúk, Mate, Pichli**.

ZLATÁ PODKOVA mala tábor pri altánku nad Železnou studničkou. Bola pomerne početná, z členov však poznáme jediné meno: šerif **Fero**.

Osada **HILTON** mala kemp na tzv. . Kosírku. Z jej členov sme v záznamoch našli **Pazúra, Mery** a **Bebeka**.

Osada **DUNAJSKÝ MAJÁK** mala flek na pravom brehu Dunaja. Nečudo , jej šerif **Otlak** a väčšina členov žila v Petržalke. Zjavovali sa aj v račianskych a borinských lesoch.

O viacerých osadách z prvej polovice 60 . rokov sa zachovali len mená niekoľkých členov. **ČIERNÝ ŠÍP - Dekl, Jerry** a bratia **Šulcovci**. **LIBERTY - Bubzo, Macho, Sugel** a **Parochňa**. **JAGUÁR - Japonec, Kastelán**. **KONDOR - Cica,**

Junec, Šaňo. U osady **TAJFÚN** sme už nezistili ani mená osadníkov, iba to, že boli z Ružinova.

A napokon o niekoľkých osadách sa k nám dostal už iba názov.

Boli to osady **PAMPERO, RÝCHLE ŠÍPY, ATHABASCA, BLESK, ČIERNÁ RUKA, BIELÁ MASKA, TORNÁDO, BELOHLAVÝ SUP, OHIO, DESPERÁDO, ARKÁDIA, a ČIERNÝ JAGUÁR.**

V roku 1966 založili bratia **Bučkovci**, zvaní **Brčo** a **Bimbo** spolu s **Baťom** osadu **SIVÝ JASTRAB**. Nemali stály flek a cieľe potuliek striedali. Najčastejšie ich však bolo vídať v Prepadlom, asi 3 km za chatou Cementár. Potom začali chodiť na Granadu, kde si upravili flek, ale jeho výstavbu nedokončili, lebo ich povolali na vojnu.

V roku 1968 vznikla osada **TRI PRAMENE**. Jej zakladatelia chodili spolu už od r. 1963 do malokarpatských hôr, pri čom vyhľadávali táboriská starších trampov, ale pre útlý vek ich zväčša len nesmelo obdivovali z diaľky. Pri založení osady ich už bolo 17 a flek si našli medzi tromi prameňmi v blízkosti hrobu dvoch padlých sovietskych vojakov, neskôr nazvaného Malý Slavín. To dalo osade meno. Tie pramene, nie hroby. Najznámejší členovia osady sú **Šuro, Baldy** a **Esenc**. Vynikali aj dobrým spevom, ktorým spetrovali trampské potluchy. Keď začala vychádzať trampská rubrika v Ľude, patrili k jej sústavným prispievateľom. Osada mala na svojom fleku aj neveľkú chatku.

Zrub si v blízkosti najsilnejšieho z "troch prameňov" postavil aj **Starý Rus** s osadou **ZLATÝ PRAMEŇ**.

Do oblasti Červeného kameňa chodila dievčenská partia **ČAKANKY**.

V rokoch, pre rozvoj trampingu najpriaznivejších, teda 1968 - 69 založili si trampi v Bratislave ešte osady **COLORADO RIVER, MALÍ BOBRI, PACIFIK, BIELY JELEŇ, KRÁSNA LÚKA, APAČI, TÚLAVÝ OROL, VERNOSŤ, SIEDMA KAVALÉRIA** a **ČIERNÁ PUMA**.

V tesnej súčinnosti s bratislavskými osadami, ale predsa len do značnej miery samostatne sa rozvíjal tramping v neďalekej Ivanke pri Dunaji. Hlavný tón naďalej udávala osada **ALBATROS**, i keď vlády v nej sa na začiatku 60. rokov ujali mladší súrodenci zakladateľov. Rady osady potom posilnili príslušníci tzv. tretej generácie - i keď išlo o chlapcov len o čosi mladších. Osadu tvorili **Muňoz, Masár, Čekas, Žabotin, Burčiak, Klifton** a **Pierot** z generácie strednej a najmladší (vtedy) **Maflo, Blcha, Rolfo, Sup, Picasso, Tulák, Miki, Patrik, Tarzan**. Chodili na Malý Dunaj a do Senca a na jednom z letných veľkých vandrov objavili prekrásne Dolnohodrušské jazero v Štiavnických horách, ktoré sa na dlhé roky stalo ich druhým domovom.

Z partii mladších chlapcov, ktorí v Ivanke chodievali k Malému Dunaju sa v šesťdesiatych rokoch vyvinuli osady **ZLATÁ KALEDÓNIA** a obnovená **ZELENÁ SEDMA**. Prvú z nich tvorili **Špricke, Čuty, Sťopa, Fiktus, Joke (Cigán)** a **Šplhúň**. Do novej **ZELENEJ SEDMY** sa spojili chlapci, ktorí si predtým založili osady **JAGUÁRI** a **PERZIÁN**. Pod týmito menami ich však starší trampi medzi seba neprijali. Až na Silvestra 1968 im „šéfko" **Muharica** odovzdal štafetu prvej ivanskej osady aj s osadnou vlajkou a odznakmi.

V šesťdesiatych rokoch v Ivanke pri Dunaji boli aj osady **ESTACADO, DRAVCE, VAGUERO, SAN TROPÉ, ČIERNÁ RUŽA, ANAKONDA** a v 69. pribudla **NOČNÁ HVIEZDA**.

STARÍ TRAMPI

A ICH PARTIE

V predchádzajúcich kapitolách som medzi osadami každého opisovaného obdobia na prvom mieste uvádzal osady najstaršie. Pri období rokov šesťdesiatych som zatiaľ staršie osady nespomínal. Nie že by ich nebolo, alebo že by boli na dobré zvyky svojej mladosti pozabúdali. Ani nie pre to, že by som na nich zabudol ja. No tentoraz "starí trampí" neboli od mladších starší len o 10-20 rokov. Nastúpila už naozaj nová generácia - vo viacerých prípadoch doslovne: aktívne začali trampovať vlastné a už dospelé deti starých čundrákov. A medzi celými generáciami, či sa nám to páči alebo nie, je už taký rozdiel, ktorý ani medzi "večne mladými" trampami celkom neodstrániš. Tak či onak, taktovku už v trampskom hnutí držali v rukách mladší.

No aj starší sa čulo hlásili k životu. Aj tí, o ktorých zopár rokov nebolo počuť. Zobudili ich jednak nové, priaznivejšie podmienky, ale najmä to, že im deti odrástli, viazanosť rodinou a rodičovskými povinnosťami sa podstatne zmenšila, najmä u žien, ktoré otcov rodín ochotnejšie púšťali za kamarátmi, ak sa aj samy odvážne nepustili na staré (a pre niektoré aj nové) vandrácke chodníčky.

Hranica medzi generáciami, pravda, nebola až taká ostrá, ako by sa mohlo zdať z predchádzajúcich riadkov. Vznikali aj partie, kde sa starší s mladšími v priateľskej zhode pomiešali a príslušníci všetkých generácií sa spoločne zúčastňovali na množiacich sa všetrampských akciách (ale o tom ešte len bude reč).

Najpočetnejšie zastúpenie mali starí trampí medzi vodákmi na Dunaji. Tam aj boli generačné rozdiely najväčšími zotrené. Dunaj od Vlčieho hrdla po Kormorán, Bodíky a završenie ešte ďalej ovládali prakticky dve trampské vodácke partie, ktoré, pravda, veľmi často táborili a podnikali svoje plavby aj spoločne, alebo si niektorých príslušníkov "požičiavali". Partiu starších viedol **Pubo Bezdek** a patrili k nej ako predtým niektorí "vyslúžilci" z **KORMORÁNOV Z TORTUGY**, ale aj o čosi mladší **Juky** a **Johny Blondák**.

K partii sa znovu pridali aj **Teddy Yukon**, ktorý po svojom nešťastnom zranení po čase pozbieral telesné i morálne sily a vďaka svojej osvedčenej vitalite a zručnosti dokázal sa vyrovnáť a často aj predstihnúť zdravých kamarátov. Zadovážil si invalidnú motorovú trojkolku, naučil sa ju dokonale ovládať, k nej si zhotovil prives na prepravu člna, ten si zohnal menší a ľahší (upravil si ho zo slalomovej kanojky) a takto vstrojený dokázal, keď bolo treba aj sám, dopraviť čln na breh, zhodil ho na vodu, naložiť, nastúpiť a plaviť sa do vytúžených dunajských ramien.

Druhá vodácka partia sa sústredila okolo **Mega**. Tvorili ju **Bikiny** a **Šperhák**, **Red** a **Piri** z **RUDÉHO ŠÍPU**, ďalej **Ati**, **Kiti**, **Talián**, **Farár** a ďalší. Pre toľké člny boli potrebné lodenice, ale v tých niekoľkých, ktoré mali bratislavské vodácke oddiely športových jednôt, nebolo už ani miestečka. A tak si trampská vodácka partia našla ochrancov v organizácii Zväzarmu pri podniku Figaro a pod jej firmou si postavili na brehu Dunaj a pri Vlčom hrdle, kúsok nad Micherovou zátokou lodenicu - zrejme jediná trampskú účelovú stavbu podobného druhu v našej histórii. Umožňovala im nie len uskladniť člny, ale súčasne bola aj chatou, kde bolo možné prenocovať a usporadúvať originálne stretnutia. Stálo to síce kusisko odriekania - celé mesiace bola hlavnou činnosťou práca na stavbe, ale stálo to za to. Len čo lodenica stála, vyrážalo od nej týždeň čo týždeň trampské loďstvo na plavby po našej veľrieke a jej divých ramenách, tvoriacich vtedy ešte stále skutočnú divočinu.

Pri veľkej povodni v roku 1965 priniesla veľká voda k lodenici veľkú oceľovú kotvu. Chlapci si ju zabetónovali pred chatu a partia podľa nej prijala meno **KAMARÁTI OD ADMIRÁLSKEJ KOTVY**. Možnosti, ktoré členom partie poskytovala ich lodenica, ako aj pekný kamarátsky duch a zachovávanie tramských tradícií, pritiahli k ADMIRÁLSKEJ KOTVE postupne ďalších a ďalších trampov. Niektorí sa stali členmi partie, iní ju aspoň príležitostne navštevovali.

Medzi členmi boli zastúpené staré osady **SAN DIEGO, RED RIVER, RUDY ŠÍP, STARÍ TULÁCI** (z nich menovite nezabudnuteľný **Piráť**), **NOČNÍ TULÁCI, GRANADA, VESELÁ PAŤKA, ČIERNY OBLAK, ZLATÁ HVIEZDA, VESELÝ SAMOTÁR, LA PLATA, TORNÁDO, ESTACADO** a **NEPTÚN**. Medzi hosťami býval **Ted** a **Tom** zo **ZÁLESÁKU**, **Juki, Adam** a ďalší.

Tradíciou **ADMIRÁLSKEJ KOTVY** sa stalo otváranie sezóny 9. mája s prvou plavbou na počesť kamaráta **Čarliho**, ktorého si predčasne povolal veľký Manitou, ako aj sliezina na záver sezóny so spúšťaním venca na vodu, tak isto na počesť zomretých kamarátov. Že pri tom nesmela chýbať pieseň " Do osady prišla dívka....", netreba vari spomínať.

Vodákmi sa stali aj ďalší starí trampí. **Ghandy** zo **SAVANY** pokračoval v pôsobení vo Vinohradoch a hoci väčšinu plavieb absolvoval s organizovanými turistami, stretával sa prirodzene aj s členmi tramských partií. **Malý Vajco** ku svojej organizátorskej činnosti v lyžiarskom športe pripojil v lete aj účinkovanie medzi vodnými motoristami v lodenici Tesly v Karlovej Vsi.

Brčko zo **ZÁLESÁKU**, ktorý ešte v päťdesiatych rokoch zničil čln zdedený po **Korlovi Procházkovi** pri svojom druhom splave Váhu, vrátil sa po piatich rokoch na vodu s novým člnom, vyplával niekoľko ráz na vodu s **Tedom**, táboril 2-3 krát s partiou **Pubovou** a potom už len s rodinou alebo kolegom - rybárom v Hamuliakovských a neskôr Bodických ramenách. Niekoľko ráz podnikli spoločné cesty zo starým spoluosadníkom **Čukim**, menovite prekrásnu dovolenku nad Bodíkmi v pohnutom lete 1968.

Jesenné a zimné víkendy väčšina trampov - vodákov trávila tak ako predtým v karpatských lesoch. **Teddy** na svojej motorke sa vedel dostať až pod svoju stratenú chatu pod Volhoviskom. Jeho novú partiu teraz tvorili hlavne **Oto, Šoc** a **Blecha**, ktorí mu chatu pomohli aj dôkladnejšie opraviť. Z pôvodných **ZÁLESÁKOV** sa **Brčko, Tom** a **Čuki** na chate, ktorú už volali **Tedovou** a nie svojou, zastavili len niekedy. Častým hosťom tam však bol starý skúsený turista **Vlado Hendrych**.

Neďaleko od Volhoviska si našiel zimné sídlo tiež **Pubo Bezdek** s manželkou **Kukinou**. Postavil si jednu z prvých chát vo vznikajúcej chatovej osade na Košiarisku. V jeho susedstve začali chatárčiť aj **Andy** z **MANILY** a **Bill** z osady **RODRIGO**.

Z partie, ktorá neskôr prijala meno **ADMIRÁLSKA KOTVA**, chodili do hôr najčastejšie **Mego, Bikiny** a **Šperhák**. Vrátili sa dokonca ku „kanadskému štýlu“ **KARPATSKEJ ZIMNEJ BRIGÁDY**. Pri rokoch 1960-64- takto prežili Silvester v Švédskom parku. V poslednom koncoročnom táboráku ich tam prekvapili štyria mladí: **Blecha, Greenhorn, Oto** a **Šoc**. Boli na ceste k **Tedovi** na chatu. Pokračovali však len **Oto** so **Šocom**, druhí dvaja zostali vo Švédaku.

Pospomínať všetkých, čo aj v tomto období pestovali to, čo sme nazvali rodinnou turistikou, alebo ktorí chodievali von príležitostne v menších skupinkách, nie je prakticky možné. Osobitným prípadom však bola štvorica **Red** a **Rodrigo** s manželkami **Mancinou** a **Lydou** z osady **UTAH**. Už od konca päťdesiatych rokov pravidelne táborievali na Granade. Koncom šesťdesiatych rokov si potom v blízkosti svojho pôvodného táboriska postavili chatu, ktorá dodnes slúži nielen im, ale na

ktorej sa už roky stretávajú aspoň na kus reči desiatky, ak nie stovky trampov všetkých generácií.

Druhá okolnosť ktorá nedala starej osade **UTAH** zaniknúť, bola existencia speváckeho tria **Bob, Aspirín a Jim**, rozšírené o **Foxa** od **SAMOTÁROV** a neskôr o ďalších dobrých spevákov a gitaristov i mandolinistov z viacerých osád, už spoločne netrampujúcich. Súbor **UTAHU** sa postupne preslávil na trampských potlachoch i na verejných vystúpeniach, menovite na Porte. Roku 1963 usporiadali starí osadníci **UTAHU** k 25. výročiu svojej osady veľké stretnutie na Babe . Bolo naozaj veľké. Už účasťou. Z množstva chlapcov a dievčat, čo sa v osade vystriedali (alebo aj vytrvali) za štvrtstoročie, prišla takmer stovka.

Nemožno vymenovať všetkých, ale zopár predsa spomeniem, i keď mi hrozí riziko, že sa niektorí nemenovaní urazia. **Spring**

s **Rozitou, Redo** s **Mancinou, Šmudlo, Steve**, samozrejme spomínaní muzikanti, **Tulipán, Jim, Vlasto Ružička** (známy cyklistický reprezentant), **Avo Drobný** (tiež reprezentant, ale pástiarsky), **Rodrigo** s **Lydou, Hela**, zvaná tiež **Klacek, Dája, Kikina, Ria, Belita**. Stretnutie sa začalo - akože inak - posedením pri táboráku. A keď nočný chlad zahnal účastníkov pod strechu, zistili nepredvídanú chybu v réžii. Chata na Babe vtedy „bežala“ na vlastný agregát. A tomu sa práve, vtedy na potvoru čosi stalo. Chata sa topila v tme. Tramp si vždy vedel poradiť aj v najprimitívnejších podmienkach. Čo by si neporadil tramp moderný?

Poniekto prišli na vlastných autách, nuž nastavali ich tak, aby priamo svietili do sály svojimi reflektormi. Ďalší návštevníci chaty sa pridali. K osvetleniu i zábave. Nuž stretnutie bolo veľké nie len účasťou. Pre osadu nezabudnuteľné. A ako sa neskôr ukázalo, bolo historické pre všetkých bratislavských trampov. Lebo ním oživila svoju existenciu osada **UTAH** , ktorá sa potom na dlhší čas stala hlavným organizátorom nášho tramského života a významným mostom medzi tramskými generáciami.

ÚNIE, POTLACHY,

TRAMPSKÁ KULTÚRA

Je to zaujímavé, ale hoci trampí uznávajú spontánnosť za jeden z charakteristických znakov svojho hnutia a hoci majú bohatú skúsenosť, že ani jeden pokus o vytvorenie spoločnej organizácie im dlho nevydržal, vždy sa nájdu noví, čo to zaťato skúšajú znova.

V rokoch šesťdesiatych to bol predovšetkým **Vik** z osady **YUKON** a ďalších šesť osád : **HAY RIVER, NETOPIER, SIOUX, ČIERNÁ LABU'T, UTAH** a **ČIERNÝ ŠÍP**. Netreba vari zdôrazňovať, že v tomto prípade išlo o mladý **UTAH** , založený len krátko pred spojením týchto siedmich osád do **ÚNIE TRAMPSKÝCH OSÁD BRATISLAVY - ÚTOB**.

ÚNIA vznikla koncom roku 1963 a hlavným výsledkom jej činnosti bolo vydávanie ďalšieho tramského časopisu "Tramp". Vychádzal, dnes by sme povedali, v samizdáte. Mal sedem listov, z ktorých každá osada pripravila jeden. Sedem bolo tiež exemplárov , aby sa každej členskej osade ušlo . Napokon 7 krát možno text na stroji ešte preklepať i kresbu prekopírovať. V apríli a máji 1964 vyšli 2

čísla. Materiál zozbierali ešte aj na tretie, ale vyhotoviť ho v potrebnom množstve už chlapci nestihli.

Ďalšou akciou **ÚTOB** boli spoločné schôdzky vo výletnej reštaurácii na Kamzíku (pod lyžiarskym mostíkom), //Pekelníková poznámka: tieto stretnutia neorganizovala **ÚTOB** ale hlavným organizátorom bol Casidy z osadou **MANILA** a ďalší starší trampí/zvolávané vždy na poslednú stredu v mesiaci. A podiel mala aj na organizácii spoločných potlachov. Ale tie si napokon organizovali jednotlivé osady aj samy, čo, pravda, pri veľkom počte osád a veľkej chuti stretávať sa viedlo až k prehusteniu týchto spoločných podujatí.

V roku 1964 vzniklo ďalšie zoskupenie trampov, tzv. **STO**, čo tentoraz nebol Zväz, ale **SPOJENÉ TRAMPSKÉ OSADY**. Vytvorili ho osady **DAKOTA** (zasa iba menovkyňa starej „indiánskej“ **DAKOTY**), **ASUNCIÓN** a **SLEPIČKA**. //Pekelníková poznámka: nie **STO**, ale **ÚTOB** usporiadal spomínanú brigádu - Na jar.../Na jar ponúkli svoju pomoc račianskemu polesiu. Na 40 mladých ľudí z týchto troch osád vysadilo 2 000 mladých smrčkov. Ale lesníci sa im ani len nepoďakovali, čo im chuti opakovať podobné dobré skutky nepridalo.

Potlach, to znamená spoločné posedenie viacerých osád pri táborom ohni, so spevom veselým rozprávaním, rozličnými hrami, športovými súťažami a podobným programom, sa stal naj častejším spôsobom stretnutí bratislavských trampov jednak medzi sebou, ale aj s hosťami pozývanými z rozličných kútov republiky. Zvolávali ich jednotlivé osady, naj častejšie k svojmu výročiu, ale i spoločné organizácie a vždy boli príležitosťou nadväzovať nové priateľstvá, poznávať nové piesne a zvyky, a to nie iba medzi rovesníkmi, ale aj medzi generáciami od žiačikov po dôchodcov.

Opäť musím prosiť o prepáčenie, ak som na niektorú z týchto vydarených akcií zabudol - alebo sa o nej proste nedozvedel. Ale to, čo je v našich poznámkach, pospomínam.

V roku 1964 //Pekelníková poznámka: Nie v roku 1964, ale v roku 1965/ usporiadala osada **HILTON** potlach na tzv. Sahare, t.j. na lúke, na ktorú v štyridsiatych rokoch chodili **SAMOTÁRI**. V tom istom roku 5. a 6. septembra zvolali trampov na potlach osady **RODRIGO** a **NETOPIER**. 0 mesiac - 25.-26. októbra 1964 ožila Pánska lúka potlachom osady **GRANADA**.

V nasledujúcom roku bol prvý potlach už v apríli na kempe zvanom Totém. Usporiadali ho 17. a 18. apríla 1965 osady **BIELY NETOPIER** a **ŠEDÝ VLK** a okrem iného programu boli na ňom súťaže v hode nožom a sekerou, v stavaní stanu, lukostreľbe a behu.

Na tom istom mieste bol veľký potlach aj v roku 1966 9. a 10. júla ho usporiadali spolu osady **KONDOR** a **JAGUÁR**. Zúčastnilo sa na ňom vyše 100 trampov//Pekelníková poznámka: účasť trampov bola asi trojnásobná/

0 rok trampí "objavili" Paseky. //Pekelníková poznámka: Na Pasekách sa v tom období konal prvý väčší potlach už v roku 1964 - T.O. **NETOPIER** a **RODRIGO**/ Miesto medzi Kocmundom a Medenými hámrami, kúsok od žltej značky vedúcej hrebeňom Svätého vrchu a teda ani nie veľmi vzdialené od Granady, s lúkou a výdatným prameňom, na potlachy akoby priamo stvorené.

10. júna 1967 tu usporiadala potlach na oslavu svojho 20. výročia osada **MANILA**. V tom istom roku bol pekný potlach u Rusa na brehu Malého Dunaja, usporiadaný osadou **ALBATROS** z Ivanky.

V šesťdesiatom ôsmom roku bol v apríli chýrny potlach na 5.výročie **ZLATEJ LIŠKY**. Jeho dejiskom boli opäť Paseky. Už sme ho spomínali v súvislosti so sympatickou reportážou v novinách.

Tamže mali potlach aj **MLADÍ BOBRI** /Pekelniková oznámka: Nie **MLADÍ BOBRI** ale **MALÍ BOBRI** a potlach mali na štyroch rôznych miestach v povodí Bajzdrice, preto že potlach bol tesne pred tým ako sa uskutočnil zakázaný orgánmi bezpečnosti/ a v dňoch 23. a 24. júna 1968 tu 30. výročie vzniku oslávil **UTAH**.

Osady **ZLATÁ PODKOVA** a **JÁSKOVACI** si za dejisko svojho potlachu vybrali altánok nad Železnou studničkou.

Napokon ešte v novembri 1968 zvolala Ivánská osada **ESTACADO** slezinu na flek u Rusa. V máji 1969 bol opäť na altánku potlach račianskej osady **COLORADO RIVER**.

Okrem bratislavských trampov vítali na týchto potlachoch aj kamarátov z Plzne, Českých Budějovic, Znojma (**T.O.TIGER**) a Lanžhotu. Naše osady sa zasa zúčastňovali na potlachoch osady **RYCHLÝ BLESK** v Lanžhote, **TORNÁDO** v Herolticiach pri Brne, **KAMARÁDI** z Malej Hanej pri Vyškove a inde.

Najväčší priestor v programe potlachov dostával pochopiteľne spev. Každá zúčastnená partia si pokladala priamo za povinnosť zaspievať aspoň niekoľko piesní. Zo starších trampov v tom vynikali súbor **UTAHU**, **Johny Blondák** s **Marienou**, **Čarly** so **Zdenkou** z **ELDORÁDA** a **Škohlík** s Maruškou z modranských **MLADÝCH TULÁKOV**.

Trampská pieseň dostala na konci sledovaného odbočia znovu priestor aj na pódiumoch. Pravda, neboli to už tie spevácke preteky medzi osadami, u ktorých spev bol len doplnkom a spestrením ich vlastnej táborskej činnosti a ktoré si trampci organizovali sami. Organizátorskej úlohy sa ujala Slovenská únia tábormníkov, konkrétne v Bratislave jej mestský štáb. Mnohí trampci však ochotne využívali tento krycí štít, pod ktorým mohli pomerne voľne rozvíjať svoju činnosť. **Vik** z **YUKONU** sa stal metodikom **SÚT** a okrem večerov trampských piesní organizoval aj táborske školy a podobné podujatia.

26. apríla 1969 usporiadal Mestský štáb tábormníkov celoslovenské kolo Porty. Zhodou okolností sa uskutočnilo ,v rovnakej sále v Rači, kde boli pred dvadsiatimi rokmi posledne trampské spevácke preteky, usporiadané ešte **FLORIDOU**. Zúčastnili sa súbor **UTAHU**, trio **Blizard** (zložené z príslušníkov rôznych osád), **HURICANE** z Dubnice, **ALJAŠKA** z Topoľčian a mimo súťaž **Western - club Bratislava**. Jeden z pravoverných trampov úroveň posúdil slovami: „**FLORIDA**, **MANILA**, **UNCAS**, a **TAJFÚN**, by boli lepší“. Myslím, že neposudzoval natoľko kvalitu, ako štýl a atmosféru vystúpenia. Nepochybne prínosom bola skutočnosť, že **UTAH** mal v repertoári vlastné skladby **Šum lesa** a **Zelená paseka** a tak isto **Blizard** uviedol piesne **Blizard Severu** a **Hoj**, kamaráti z vlastnej tvorby. Neboli to prvé slovenské trampské piesne, ale v takom počte to bol predsa len na tie časy unikát. **UTAH** i **Blizard** právom postúpili na celoštátne kolo Porty.

14. novembra 1969 bol v Rači posledný večer trampskej piesne pod vlajkou Slovenskej únie tábormníkov . Vystupovali **UTAH**, **HURICANE**, duo **MLADÝCH TULÁKOV** z Modry a duo **TORNÁDO** (**Myška** a **Díblík**) z Brna. V kategórii **country Western club** a **Caravel Western** z Hlohovca.

Úspešná účasť **UTAHU** na celoštátnej **Porte** v **Ústí nad Labem** získali pre slovenských trampov veľký záujem i sympatie českých kamarátov. Pochopiteľne, prejavom tohto záujmu a sympatií sa tešili predovšetkým súbor i osada **UTAH**. Začali ich pozývať medzi seba. Najvýznamnejšia bola účasť na potlachu pri príležitosti 50. výročia najstaršej trampskej osady **ZTRACENEJ NADĚJE**.

Dve čísla "Trampa", ktoré v roku 1964 vydalo sedem osád spojených do **ÚNIE TRAMPSKÝCH OSÁD BRATISLAVY**, neboli jediným pokusom v 60. rokoch znovu vydávať v Bratislave trampský časopis. Pre účastníkov stretnutí na **Kamzíku** vyšlo

niekoľko čísel Spravodaja, rozmnožovaného na hektografe. V 67. roku vyšiel „Spravodaj **STOB**“, rozmnožovaný už dokonalejšie, z kovolistov. Redaktorom bol **Kassidy**, pomáhali mu **Vik** a **Tony Lovec**.

Poznámka: Časopis Spravodaj nevychádzal na kovolistoch, ale až časopis Táborák a na tomto sa už **Cassidy** nepodieľal, ale len **Vik**, **Pekelník** a **Tony Lovec** a ďalší kamaráti so svojimi príspevkami. Je nutné pripomenúť že časopis bol samizdátom, teda nepovoleným/

V roku 1968 časopis zmenil formát i názov. Volal sa Táborák a vyšli 3 čísla. Náklad dosiahol až 500 kusov.

Vyvrcholením týchto snáh bolo zavedenie trampskej prílohy v denníku vtedajšej Strany slovenskej obrody (tak sa po februári 1948 premenovala Demokratická strana) Ľud. Zásluhou redaktora **Dušana Plintoviča**, známeho medzi trampami ako **Jastrab**, získali tu trampí verejný legálny priestor publikovať správy o svojej činnosti, obraňovať a šíriť svoje názory i publikovať svoje literárne, ilustrátorské a fotografické pokusy. Príloha spočiatku zaberala 3/4 novinovej strany, od októbra už celú stranu. Hlavnú úlohu zohrala až v nasledujúcom sťaženom období; k jej hodnoteniu sa vrátíme v ďalších kapitolách.

TTRAMPING MIMO

BRATISLAVY

Osobitnú kapitolu o osadách na slovenskom vidieku som v doteraz opisovaných obdobiach zaradil len v časti venovanej posledným rokom prvej republiky. V ďalších častiach sa ušlo vždy zopár riadkov osadám z bratislavských predmestí, potom z Ivanky pri Dunaji, z Pezinka, Modry a najďalej z Trnavy. Nemôžem tvrdiť, že ďalej na sever a východ tramping pred šesťdesiatymi rokmi neprenikol. Chýbajú nám však o tom akékoľvek údaje. Vzájomné styky medzi osadami z Bratislavy a vzdialenejších kútov Slovenska neboli, o trampochoch z tých končín sme sa nedopočuli ani od českých trampov, s ktorými sa prípadne mohli stykať, a zmienky o starších časoch chýbajú aj v príspevkoch súčasných trampov, ktorí nám ochotne a v značnom počte napísali o svojich osadách, ich činnosti i spoločných akciách. Ani kapitola o osadách mimo Bratislavy z obdobia rokov šesťdesiatych nebude príliš rozsiahla, tým skôr, že osady z Ivanky sme už zaradili do opisu vývoja trampingu v Bratislave, kam organicky patria.

No zaznamenať existenciu tramských osád od Trnavy po Košice a Prešov rozhodne treba. Nie len preto, že z tohto obdobia už správy o nich máme, ale aj preto, že ich existencia je neklamným svedectvom toho, čo sme o šesťdesiatych rokoch vyhlásili už v úvode tejto časti našich dejín: Že totiž boli obdobím pomerne priaznivým pre rozvoj osád. A to sa, prirodzene, prejavilo nie len v Bratislave.

V Trnave v 64. roku vznikla pod záštitou odboru turistiky skupina diaľkošľapov, ktorá časťou svojej činnosti mala charakter trampskej partie. To sa prejavilo aj priateľskými stykmi s podobnými partiami zo Slovenska i Moravy. Hovorili si **ŠNECI** a niektorí z nich sa neskôr venovali výchove mládeže, pri čom do ich skupín opäť vnášali ducha veľmi blízkeho tramskému.

Okrem toho sme z Trnavy z tohto obdobia zaznamenali existenciu osady **STARÉ DOBRÉ SLNKO** a z roku 1968 správu o založení T. O. **BIELY TESÁK**.

0 skupine **HURICANE** //Pekelníková poznámka: Skupina bola v skutočnosti tramskou osadou **HURICAN**/ z Dubnice nad Váhom sme už písali v súvislosti 5 vystúpeniami na prehliadkach tramskej piesne.

Nebol to len spevácky súbor. Chodili do hôr medzi údolím Váhu a Trenčianskymi Teplicami, kde si neskôr postavili aj skromnú chatku. V marci 1969 sa zúčastnili na prvom jarnom potlachu pri chate na Žihlavníku.

Na západnom Slovensku pôsobili koncom šesťdesiatych rokov tramské osady aj v Topoľčanoch a Piešťanoch. Topoľčianska osada **ANITA** chodila pod Malý Rokoš. Osadu podobného mena **AMITY** tvorili šerif **Edy** s **Hellou** a **Gabom**. Vyhlásili ju údajne na 3. výročnom potlachu „**SPOJENÝCH TRAMPSKÝCH OSÁD**“ ale o ktoré osady išlo, sme sa nedozvedeli. Jediná staršia osada v Topoľčanoch, o ktorej vieme, sa volala **TORNÁDO**, ale v šesťdesiatych rokoch už vraj spolu nechodila. A ďalšie topoľčianske osady **TULÁK** a **ONTÁRIO** vznikli až v 69. roku. O piešťanskej osade **ČIERNÝ JASTRAB** sme sa dozvedeli len to, že mala 10 osadníkov.

V Žiline vznikla v roku 1968 pod vplyvom Únie táborníkov osada **ČIERNE KOLESO** a o rok neskôr **PACIFIK**.

V Banskej S

Bystrici založil **Marián Paško** roku 1967 osadu **SEDEM STATOČNÝCH** V Košiciach mali skupiny bývalých skautov a začínajúcich trampov v roku 1966 kemp Kanada v Bankovskom lese. O rok neskôr vznikla osada **IDAHO** a v 68. **ROMANTIK**.

Z Prešova sme dostali informáciu o existencii **ROWERSKEJ PAŤKY**. Aj to bola partia pod vplyvom Slovenskej únie táborníkov. Čo je zaujímavé, tramské semienka zapustili v šesťdesiatych rokoch korene aj v menších slovenských mestečkách a dokonca v jednej dedine. V Nižnej sa prihlásila k životu osada **ČIERNÁ PUMA**, v Hornej Porube neďaleko Ilavy dokonca dve osady. roku 1965 **SUCHÝ DOL**, o dva roky neskôr T. O. **DLHÉ NOŽE**.

Niektoré z týchto osád a partií mali krátky život. Iné vydržali dlhšie a prekvitali v rokoch sedemdesiatych. V ďalšej časti dejín sa k nim vrátíme podrobnejšie.

AKO A KDE

SA TRAMPOVALO

V ROKOCH ODMAKU

Relatívna voľnosť a prienik tramských myšlienok do oblastí s pôdou dovtedy neoranou, to neboli jediné novinky vo vývine tramského hnutia v rokoch, ktoré som nazval obdobím odmäku. Príčin bolo viac, niektoré už som naznačil.

Predovšetkým, hlavné slovo v osadách získala úplne nová generácia. A tá mala prirodzene vlastný pohľad na svet a svoje, nové zvyky.

Okrem toho tramping v päťdesiatych rokoch posilnili a vtedy aj ovplyvnili mnohí skauti, ktorí v osadách našli náhradu svojich rozpustených organizácií. Styky medzi slovenskými a českými trampami sa stali pravidelnými. Zmeny vo vystrojení armády poskytovali nové zdroje pre ošatenie a výstroj trampov.

To ovplyvnili aj mnohé nové športové a turistické potreby, ktoré bolo možno kúpiť v obchodoch. Pobyt v prírode sa stal nutnou potrebou ľudí, najmä mladých, mnohých zachytil ako vyslovene módna vlna, pričom jeho pre režim prijateľnejšie formy, najmä organizovaná turistika, sa tešili celkovej podpore alebo aspoň tolerancii úradov. Uvoľnenie v kultúre pripúšťalo nie len šírenie tramskej a westernovej

piesne, ale aj vydávanie kníh E. T. Setona, J. Londona, z našich J. Foglara a pod., čo tiež mládež a osobitne trampov značne ovplyvňovalo.

Mnohé mladé tramské osady teda začali pestovať tramping podobného druhu, aký v predchádzajúcich obdobiach pomaly vymieral, resp. zostával doménou niekoľkých romantických „fanatikov“. Dodržiavanie niektorých formálnych a obradných znakov, prevzatých od skautov, bolo dokonca ešte oveľa striktniejšie. Zaviedlo sa skúšobné obdobie pred prijatím do osady a zloženie sľubu jednotlivých nových členov. Nové osady museli mať starších patrónov a vyžadovalo sa ich „vyhlásenie“, t.j. súhlas a akceptovanie uznávanými osadami. Oheň sa stal ešte prísnejšie dodržiavanou „posvätnou“ vecou, najmä slávnostný oheň táborový. Zapaľoval sa podľa presných regulí na to určenými „pekelníkmi“, do jeho blízkosti smeli vstúpiť len vymedzení účastníci, v ohni sa nesmeli spáliť nijaké odpadky a hasiť sa mohol (presnejšie jeho zvyšky) len čistou vodou.

Do tramského oblečenia začali vojenské prvky prenikať hneď po vojne. Malo to predovšetkým praktické dôvody. Teraz, keď už možností bolo viacej, stalo sa toto zelené ladenie všeobecnejšie a bolo vyslovene vecou módy. Namiesto tradičných košiel kockovaných sa stále častejšie nosievali vojenské košeľe farby khaki. Aj vojenské blúzy sa stali súčasťou tramského ošatenia. Najprv vychádzkové „extrovky“, aké si dávali šiť vojaci z povolania - to ale bola skôr výnimka. Potom - a to už bolo častejšie - súkenné blúzy vzor 52, aké sa nosili v armáde pred zavedením terajších uniforiem a ktoré boli rovnaké na vychádzku i do výcviku. No a napokon maskáče - čo už bol zjav naozaj široko rozšírený.

V obutí baganče rozličného typu vystriedali nízke čižmy „pollitráky“ - taktiež prevzaté z vojenského výstroja. Ich obľuba v mladom tramskom národe viedla niektorých výrobcov k tomu, že okrem presného vojenského typu vyrábali aj podobné čižmy s "indiánskym" ostrapcovaním. Po zavedení kanád do armády vrátili sa aj trampí pomerne rýchle k tejto tradičnej obuvi svojich otcov. Prevládala samozrejme kanada používaná v armáde, alebo predávaná ako pracovná obuv, postupne však niektoré obuvnícke podniky začali vyrábať aj špeciálne kanady športové .

Tramské oblečenie samozrejme nemôže byť nikdy vyslovená uniforma, a tak ho dopĺňali aj rozličné iné prvky, najmä pripomínajúce z filmov známe ošatenie kovbojov, lovcov, zálesákov a podobných obyvateľov divočiny. Obľúbené sa stali napr. kožušinové vesty, u časti trampov prišli znovu do módy široké klobúky, oblečenie nemohla neovplyvniť aj celosvetová móda modrých džinov.

Znakom správneho trampa sa opäť stala torba amerického vzoru, pravda, vyrábaná z dostupných celtovín našimi družstvami či komunálmi. Jej tradičný názov ueska sa zmenil na uska či usárňa a nosievala sa v značne kratšom balení ako za čias tramských priekopníkov, za to doplnená chlebníkom, nazývaným žobradlo, prehodeným cez plece. Výhoda toho je zrejmá : k veciam potrebným za pochodu sa tramp dostane bez prácneho rozbaľovania usárne. Na druhej strane však chodí ovešaný ako vianočný stromček - najmä ak má ešte aj gitaru čo nie je na dlhšie pochody najvhodnejšie. Pravda, dlhšie pochody pestuje s obľubou iba časť trampov. Tí sú za to do nich priamo „zažraní“. Iní dávajú prednosť rozličným tramským akciám, potlachom, slezinám, pretekom a pod. A tieto často naozaj „masové akcie“ sa najčastejšie zvolávajú na miesta nie príliš vzdialené od zastávok hromadnej dopravy, takže ich účastníci svoje batožiny pridaľeoko ani vláčiť nemusia.

Kto vie, či sa táto obľuba hromadných stretnutí v tramskom národe vyvinula samovoľne, alebo či ju ovplyvnili zvyky zavedené v oficiálnej organizovanej turistike. Tá tiež bazírovala čím ďalej tým viac na rozličných zrazoch, zápočtových a diaľkových pochodoch a podobných "masovkách" a dávala im prednosť pred tichými

túrami malých turistických skupín, prípadne rodín či jednotlivcov. Nič proti gustu, ale takého masové „výšľapy“ do hôr, či už trampské alebo turistické nemôžu mať nepriaznivý dopad na prírodu a preto ich odmietajú predovšetkým ochrancovia životného prostredia, s ktorými by inak mali trampí aj turisti v spoločnom záujme vychodiť dobre.

Dostatok športových potrieb na našom trhu umožnil pomerne bohato a pohodlne sa vystrojiť, čo využili najmä vodáci, ktorí nemusia všetko nosiť na chrbte, ale pomerne veľa ľahko umiestnia do svojich člnov. Sú to predovšetkým rozličné stany, najčastejšie áčka s podsadou a výklenkom na uloženie táborníckych potrieb, nafukovacie a iné ležadlá, dokonale izolujúce pred zemnou vlhkosťou, spacie vaky, variče, nádoby, riady atd. Z toho všetkého mali možnosť zásobiť sa aj suchozemskí trampí, pravda, do tej miery, do akej boli schopní a ochotní zaťažiť svoje chrbty.

Vodáci zmenili aj svoje plavidlá. Nad tradičnými drevenými kanojkami postupne nadobudli prevahu ľahšie a trvanlivejšie člny laminátové. Nijakou zvláštnosťou už nie sú privesné motorky, v opisovanom období najmä východonemecký Thummler .

Klasickému stanovaniu zostávali verní pomerne už len vodáci. V horách si trampí, pokiaľ mohli, začali stavať ďalšie malé chatky a na vandroch najčastejšie začali spávať „pod širákom“.

Zmenila sa aj bežne zaužívaná trampská terminológia.

Tramp zostal trampom, ale staršie hovorové synonymum čundrák nahradilo novšie označenie vandrák. Tak isto starý čunder bol nahradený vandrom. Vander, či vander bol aj jednorazový výlet do hôr na okolí mesta, ale ešte častejšie dlhšia výprava podniknutá v čase dovolenky. Na presnejšie odlíšenie sa mu hovorilo aj veľký alebo dlhý vander . Potom sa ešte chodilo na „zelené vandre“ - t.j. na vojnu. A mnohí nám už odišli na „večný vander“, čo je poetické označenie rozlúčky na veky. O zmene uestky na usku som už písal. Aj o chlebníku, ktorý už nie je brotsakom, ale žobradlom. Ešus, zdá sa zostal ešusom, i keď už nie je cínový, ale praktickejší hliníkový.

Odznak sa premenil na domovenku a od prostej geometrickej kresby sa rovnako ako osadná vlajka vrátil k zložitejšej tvarovej symbolike. Častejšie má tvar znaku lesnej múdrosti - kruhu s rohami -, alebo aj vykrajovaného barokového erbu. A na ňom sú zložité kresby zvierat i rastlín, postáv i stavieb, celé krajinky a názov osady vypísaný v plnom znení aj s bežne používanou skratkou TO = trampská osada.

Skratky sa používajú aj pre spojené osady (SO), trampských samotárov (TS), spojených trampských samotárov (STS) a ešte na všeličo iné.

Nové pomenovanie dostali aj niektoré nové, v trampskom svete predtým neznáme javy. „Zvadlo“ je pozvánka na trampské podujatie, PF je novoročný vinš, aké si osady vymieňajú, placky sú pomaľované alebo vypálené kolieska či ovály z haluz, najčastejšie brezových, ktoré sa dávajú na pamiatku účastníkom potlachov, slezín, výročných a spomienkových ohňov, prípadne aj ako odmeny za umiestnenie v speváckej či športovej súťaži.

Ďalším výrazným znakom opisovaného odbočia je, že napriek všetkým úsiliam trampov organizovať a uplatňovať vo svojom živote prísne pravidlá, ešte väčšmi sa prejavila pestrosť štýlov trampovania, voľnosť vo výbere týchto spôsobov a isté stieranie hraníc medzi trampíngom a turistikou, či inými formami pobytu v prírode, alebo dokonca ešte s ďalšími rekreačnými či zábavnými aktivitami.

Ak boli na jednej strane trampí dost' prísne dodržiavajúci pravidlá blízke skautíngu či Lige lesnej múdrosti, na druhej strane boli partie natoľko odmietajúce

každú viazanosť poriadkami, až sa dostávali do konfliktov nie len s oficiálnou spoločnosťou, ale aj s inými trampami. Ak boli trampí odetí do zeleného, chodili iní v odevoch veľmi pestrých alebo aj neveriteľne ošklbaných či inak výstredných. Ak mnohí nevynechali jedinou spoločnú akciu, často aj na druhom konci krajiny, iní sa takýmto podujatiam zámerne vystríhali a za skutočný tramping považovali len pochody a táborenie v malých skupinkách, prípadne v úplnej samote. Ak jedni poznávali vždy nové a nové kraje, iní chodili vytrvale len na vlastnú chajdičku či flek, ak jedni zbierali chrobáky, fotografovali a pozorovali zver, iní spievali, hrali na gitary a mandolíny a na pódiách boli častejšie ako v lese. Jedni považovali za tramping len chodenie s typickou tramskou osadou v typickom tramskom úbore, druhým vyhovovali aj pochody s turistickými oddielmi, horolezecká činnosť, ktorú ani nemožno praktizovať inak ako s činným oddielom horolezeckým, vodácke splavy s kanoistickými oddielmi telovýchovných jednôt, výlety s vlastnou rodinou alebo priateľmi, ktorí boli skôr neorganizovaní turisti ako trampí. Veľmi sa, najmä medzi študentmi, rozšírilo tzv. prázdninové vandráctvo, t.j., že na prázdniny išli na vandre s tramskou výstrojom a tramským štýlom - s bežným nocovaním pod širákom chlapci a dievčatá, ktorí neboli členmi nijakej osady a v priebehu roka netrampovali. Starší trampí, ktorí sa v občianskom živote zmožili na vlastné vozidlo, pestovali často bežnú autoturistiku, ktorá sa od obdobnej činnosti ľudí, ktorí nikdy trampami neboli, odlišovala vari len väčšou zručnosťou pri táborení a cieľmi výletov, ktorými bývali aj staré tramské strediská.

O miestach, kde sa v šesťdesiatych rokoch trampovalo, som už hovoril v opisoch jednotlivých osád alebo spoločných tramských podujatí. Ešte však treba hádam doplniť, že starú chatku chlapcov z RED RIVERU vo Švédskom parku nahradila novšia, ktorú si na niekdajšom **ZÁLESÁCKOM** Kempe veľkej návštevy postavil **Hobo**. Že hranice navštevovaných tramských stredísk prekročili Borinský potok smerom na západ, kde si **Demin** nad kameňolomom v Medených hámroch upravil staršiu poľovnícku chatku na pekný tramský zrub. Spomenúť to treba osobitne preto, že chata nazývaná Trucka okrem **Deminovej** partie často hostila aj iných trampov. Oblasť Košiariska sa stávala stále živším tramským centrom, takže navštevovanými a využívanými ubytovňami sa tu stali chata Cementár, najmä keď sa v nej chatárskej funkcii ujala **Helena** s **Avom** z UTAHU, /Pekelníková poznámka: Bolo to práve naopak, za ich chatárčenia sa chata stala pre väčšinu trampov neprístupnou a slúžila len „odborárom“.../ ale tiež chatky ČSZTV a výnimočne i rekreačné stredisko Dopravného podniku mesta Bratislavy.

NAPRIEK NORMALIZACII

PODMIENKY

V SEDEMDESIATYCH

A OSEMDESIATYCH

ROKoch

21. august 1968.

Všetky nádeje sa končia pod pásmi tankov. Na slobodu budeme čakať ešte ďalších 20 rokov.

Podobne ako po februári 1948, ani teraz tvrdý dopad neprišiel hneď. Zvyšok roku 1968 a takmer celý rok 1969 upevňovali normalizátori len postupne svoju nadvládu nad krajinou. Až v sedemdesiatom, po „výmene členských preukazov“, sa mohli cítiť víťazmi. No na rozdiel od päťdesiatych rokov ani potom nezasiahli proti trampom odrazu a určité možnosti im stále nechávali. Nie že by sa bol celkový postoj komunistov k trampingu zmenil, zmenila sa však taktika. Tramping nezakázali, do určitej miery ho dokonca aj podporovali. Až do roku 1972 existovala Únia táborníkov a organizovala rozličné akcie. Ústrednú tábornícku školu, jaskyniarsko-tábornícku školu, letnú vodácku školu, ďalej spevácke a hudobné večery a súťaže až po celoštátnu Portu, v tlači mohli ešte niekoľko rokov vychádzať trampske rubriky. Trampský pozdrav Ahoj sa stal div nie oficiálnym pozdravom znovu zjednotenej mládežníckej organizácie. Vieme a vedeli sme hneď, že cieľom bolo mládež takýmto prístupom pritiahnúť k oficiálnym organizáciám a tak ju - síce pomalšie, ale o to pevnejšie - získať aj pre komunistickú politiku. Odpoveď trampov na túto ponuku bola dvojaká. Jedni na ňu proste nedbali a trampovali si ďalej po svojom, bez patronácie Zväzu mládeže či kohokoľvek iného. Druhí ponuku prijali a využívali ako štít, umožňujúci predsa len voľnejšie žiť a konať. Že by bol niekto tento háčik prehltol aj s navijakom - a dal sa na zjavnú politickú kolaboráciu - o takom prípade neviem. Keď mocní hore zbadali že svoj cieľ vlastne nedosahujú, začali pomaly priťahovať. Úniu táborníkov zrušili aj s jej školami a niektorými kultúrnymi podujatiami. Porta však zostala. Metodici pre táborníctvo na výboroch Socialistického zväzu mládeže sa museli viac venovať turistike a tzv. pobytu v prírode, čo už pôvodnú tábornícku úniu ani nepripomínalo - a napokon museli z aparátu „zjednotenej mládeže“ úplne odísť, lebo neboli členmi strany.

Zostávala však ešte možnosť využívať organizovanú turistiku. Zväz turistiky nie len že prichýlil väčšinu táborníckych metodikov, ale už od 70. roku vo svojich odboroch a najmä v tzv. TOM - och (turistických oddieloch mládeže) umožňoval rozvíjať činnosť dosť podobnú skautskej a často aj trampskej. Podobné to bolo v oddieloch vodáckych, v niektorých organizáciách Zväzarmu atď. Trampske rubriky vo väčšine časopisov zanikli, čo slovenský tramping osobitne ťažko postihlo zrušením „Modrej oblohy“ v Ľude. Jedine český Mladý svet si svoj Táborový oheň ponechal až do roku 1989, ale ten poskytoval jednak primárne priestor a navyše sa trochu jednostranne venoval trampskej piesni na úkor iných trampských činností. No zaplať boh aj za to.

Vývoj v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch napokon nevdojak ďalšiemu rozvoju trampskeho hnutia aj pomohol.

Priamo tým, že nový zákaz skautských -junáckych oddielov v roku 1970 prinútil mnohých zapálených stúpcov pokračovať vo svojej činnosti vo voľných, zhora neorganizovaných skupinách a kluboch, ktoré sa čoskoro zblížili a väčšinou aj úplne splynuli s trampskými osadami. To rady trampov jednak rozšírilo a súčasne posilnilo v nich uplatňovanie pôvodných zálesáckych zásad a zvykov.

A nazdávam sa, že tzv. normalizácia vlastne posilnila rozvoj trampingu ešte niečím. Sami trampí vznik svojho hnutia odôvodňovali potrebou moderného človeka vracať sa k prírode z precivilizovaného a pretechnizovaného sveta. Boli to komunisti, ktorí „objavili“ aj druhý aspekt. Tramping bol podľa nich aj reakciou proletárskej mládeže na sklamanie, ktoré pociťovali za prvej republiky. Už som to v jednej súvislosti spomínal. Teraz by som dodal: Svojím spôsobom mali pravdu. Lenže, či po druhej vojne nemala naša mládež opäť vážne príčiny cítiť sa sklamaná, ak

nepoviem priamo oklamaná, či podvedená? A akú mala vhodnejšiu príležitosť ventilovať tieto pocity sklamaní a nespokojnosti, keď iných povolených organizácií nebolo a keď jestvovalo nerozpustiteľné hnutie s bohatými tradíciami voľnosti, radostnej činnosti, neviazanej a neviazanej nijakými koženými predpismi a danými líniami, hnutie, ktoré si formovala mládež sama a sama mu tiež dávala tvár?

A ak som povedal, že príčiny sklamaní jestvovali už po vojne, teraz, po šesťdesiatom ôsmom roku už nemohol mať nijaké ilúzie naozaj nikto. Normalizátorom zostala len hŕstka nepoučiteľných (a medzi tými mladých nebolo) a potom tí, čo boli ochotní prispôbiť sa len preto, aby si vyslúžili lepšie postavenie a ľahší život. Opakovalo sa teda čosi veľmi podobné tomu, čo sme tu už zažili v rokoch vojny, po roku 1948 a vždy keď spoločenské pomery boli pre trampovanie nepriaznivé. Údolia nestíchli, trampovalo sa ďalej a napriek normalizáciám trampov a trampských osád pribúdalo.

Prudký rozvoj nastal najmä tam, kde donedávna o trampoch ani nechýrovali - v mestách, ba i mestečkách a dedinách po celom Slovensku. Prvé známky tohto pohybu sme zaznamenali už v predchádzajúcom období. Po roku 1970 sa s osadami na slovenskom vidieku priamo roztrhlo vrece a ich počet i aktivita hádam aj predstihla „kolísku“ slovenského trampingu - Bratislavu.

Ako sa do týchto nových centier trampská myšlienka dostávala? O jednom spôsobe sme už hovorili: cestu k trampom si našli chlapci a dievčatá, ktorým rozpustili legálne skautské družiny. Druhá cesta boli trampské rubriky v novinách a časopisoch a spočiatku aj niekoľko českých trampských časopisov, ktoré na Slovensko prichádzali, ako aj foglarovský časopis Vpred, resp. Rýchle šípy. Slovenskí chlapci sa okrem toho s trampami a ich názormi a zvykmi dostávali do styku na vojne, najmä ak slúžili v českých mestách, kde im kamaráti o svojich osadách a vandroch nie len rozprávali, ale aj brávali ich zavše na svoje kempy a chaty. Napokon stretávali sa naši chlapci s českými trampami aj v prírode v okolí svojich bydlísk. Častým miestom takýchto stretnutí býval najmä Slovenský raj, Gáderska či Blatnická dolina, Ružínska priehrada a ďalšie miesta, na ktoré českí trampí radi chodili na svojich prázdninových či dovolenkových vandroch. Od stretnutí už potom nebývalo ďaleko k spoločným výpravám, táboreniu, návštevám i listovému styku a odtiaľ k zakladaniu vlastných trampských osád.

Ďalšie členenie nášho opisu trampskej histórie bude teda trochu iné ako doteraz : podľa oblastí a miest.

BRATISLAVSKÉ OSADY

V 70. A 80. ROKOCH

Tradičné stredisko bratislavských trampov - Granada, žila aj naďalej svojím známym a nie veľmi rušeným rytmom. Stretávali sa tu trampí všetkých generácií od začínajúcich po „dôchodcov“, ktorí ešte stále aktívne trampujú a príležitostne aj tých, čo si už len kedy - tedy zídu na staré miesta a medzi starých kamarátov.

Hlavnou takouto križovatkou bola chata dvojice **Red - Rodrigo** zo starého **UTAHU**. Stojí dodnes v samom strede granadského smrekového lesa a dobre ju poznajú nie len bratislavskí trampí, ale mnohí vandráci zo všetkých kútov štátu. I keď pravidelne do chaty chodili len **Red** a **Rodrigo** s manželkami **Mancikou** a **Lydou** kým ostatní členovia **UTAHU** majú chaty na košiariskách alebo aj inde (**Vlasto**

Ružička, kým žil, chatárčil na Záhorí), pri chate na Granade usporadúva osada svoje tradičné veľké potluchy, ktorými si každých 5 rokov pripomína svoje výročie.

Pamätný bol najmä potlach k 35. výročiu osady r. 1973, keď šerifa **Reda** pražskí kamaráti vyznamenali Radom Lesnej múdrosti. A potom, pravda, nezabudnuteľný a naozaj mohutný potlach k päťdesiatke **UTAHU** r. 1988.

Za početné a významné návštevy na svojich slezinách vďačí **UTAH** najmä svojmu súboru a jeho úspešným vystúpeniam na Portách, vďaka čomu sa stal uznávaným reprezentantom trampov zo Slovenska. A tak ako českí trampí navštevovali **UTAH** v Karpatoch, ochodili osadníci **UTAHU** častejšie k svojim kamarátom do Čiech. Účasť na päťdesiatke **ZTRACENKY** sme už spomínali. Nasledovalo pozvanie na rovnaké výročie pražskej menovkyne osady - **UTAHU**, ktorý patrí k najstarším osadám v celej republike. A potom veľa ďalších. Najmä na rozličné spevácke a hudobné večery až po tie najnovšie, usporiadané k 70. výročiu trampingu v ČSFR. Pokiaľ mohol, zúčastňoval sa vždy celý súbor **UTAHU** na čele s **Bobom**, keď to čokoľvek zhatalo, išlo aspoň duo **Romanovcov**, ktoré tak isto vystupuje pod vlajkou **UTAHU**.

Ale zostaňme na Granade. Osada, ktorá prevzala meno po partii, čo dala tomuto kútu Malých Karpát meno, chodila do susedstva **Reda** a **Rodrigo** /Poznámka : to bolo opačne **Redo** a **Rodrigo** začali chodiť do susedstva tejto partie!/ naďalej a svoju chatku - polozemlianku nahradila v sedemdesiatych rokoch dôkladným zrubom, pevným, účelne zariadeným a vybaveným aj dobrým krbom.

Osada **GRANADA** sem chodila v pôvodnom zložení ešte niekoľko rokov pravidelne. Potom prišli známe prekážky. vojenčina, ženba, deti, chodilo sa redšie a pomenej, ale úplne táto partia nevymrela dodnes. Stretávajú sa tu prinajmenšom na výročia, narodeniny a pri iných príležitostiach. Napokon deti už dospeli do veku, že na chatu s nimi možno chodiť bez rizika.

O kúsok ďalej v brezovom hájiku na pravom brehu granadského potoka pribudli ďalší susedia. Tu si postavili chatku chlapani z T.O. **TÚLAVÝ MUSTANG** vedení **Jankom Pírom**. Aj tu sa stretávajú často trampí z rôznych partíí. Vari aj preto chatka časom nestačila a rozšírili ju o prístavbu, nie len väčšiu, ale aj pevnejšiu ako pôvodná časť chaty. .

Na ľavom brehu, na vršku smerom k modrej značke stávala chata osady **DESPERÁDO**. Bývala to dobrá a pekná chatka, žiaľ, skôr ako ju osadníci stačili úplne dokončiť, najmä dovybaviť, našli sa "priaznivci", čo ju odstránili.

Na tom istom brehu, len trochu dolu po toku potoka, v ďalšom ihličnatom lesíku nad miestom, kde kedysi stávala pôvodná chata osady **GRANADA**, postavili si - a po čase aj prestavali - chatu členovia osady **TORTUGA**.

Napokon bolo na Granade, tesne povýše chaty **UTAHU**, na cípe tvorenom sútokom dvoch potôčikov pekné táborisko osady **ATAHUALPA**. Tu šerifoval **Imino**, mladší brat šerifa **UTAHU Reda**. Žiaľ, naše rady predčasne opustil.

Len niekoľko metrov od starého fleku **ATAHUALPY** si v druhej polovici osemdesiatych rokov postavil peknú chatku **Fox** (osvedčený člen súboru **UTAHU**), ktorý už niekoľko rokov predtým býval pravidelným hosťom na **Redovej** a **Rodrigovej** chate. Ani on sa však svojmu útulnému zrubu dlho netešil - zanechal ho svojim synom.

Trampským ruchom žilo po celé obdobie normalizácie aj širšie okolie Granady. V blízkosti dnešného Malého Slavína stáli ešte aj na začiatku sedemdesiatych rokov chatky osád **TRI PRAMENE**, **ZLATÝ PRAMEŇ** a **GREEN FORD**. **Starý Rus** zo **ZLATÉHO PRAMEŇA** sa dokonca zaslúžil o vznik Malého Slavína. V úsilí zachovať si svoju chatku a právo chodiť na ňu upravil opustené hroby sovietskych vojakov aj ich okolie a stal sa ich akýmsi opatrovateľom. Ale len do času. Konsolidátori sa s

jeho skromnými úpravami pamätníčka neuspokojili, celé miesto prerobili na dejisko manifestácií „družby“ s asfaltovou príjazdovou cestou, veľkým parkoviskom, krytými stolmi - a odtiaľ museli tramské chatky zmiznúť. vrátane **Rusovej**. Osada **TRI PRAMENE** začala po r. 1971 chodiť na rozličné miesta, kde sa mohli stretnúť s kamarátmi z iných osád a napokon sa venovala trampingu vodáckemu na Dunaji - aj iných riekach.

Neosirelo ani tzv. Samotárske údolie - smerom k Marianke kde si postupne stavali chatky viaceré tramské partie. Táboriská a chatky mali trampí aj popri hornom toku Vydrického - Bieleho potoka, spod Granady až po horáreň na Bielom kríži. V bočnej dolinke, ktorou k Vydrici priteká potôčik smerom od Dolného červeného kríža, začali si stavať chatku chlapci s T.O. **ŠIRAKEZ**. Skôr, ako ju stačili dokončiť, zasiahla lesná správa a chatku zlikvidovala./Poznámka: chatku nezlikvidovala Lesná správa, ale po dohode chlapci chatku rozobrali a preniesli ju do záhradkárskej oblasti. A nie šerif Kinžal, ale Miky.....a nie poľovnícku chatu/ Šerif Kinžal však bol z lesníckej rodiny a tak sa mu podarilo získať pre osadu nevyužitú poľovnícku chatu, tzv. Marovú búdu na ceste z Vajnorskej doliny cez Sakra kopec ku Kocmundovi. Chlapci ju premenili na originálne tramské sídlo.

Oproti miestu, kde sa k Bielemu potoku prudko spúšťa zelená turistická značka od Zbojníckej studničky , stúpa smerom ku Granade plytká dolinka, skôr mulda, v ktorej mali nevelkú chatku **ČIERNÍ VAMPÍRI**.

Po starom umelom jazierku, nad ktorým mávala kedysi kemp stará **DAKOTA**, niet už dnes ani stopy. No tam, kde býval výtok zníženým miestom hrádze, zostala na pravom brehu nevelká plošina, na ktorej si postavili chatku **PATKOŠI**. Smerom proti prúdu bolo ešte niekoľko občas navštevovaných táborísk, no neopúšťaný zostával lesík neďaleko miesta, kde Vydricu prekračuje cesta od Bielej haciendy (Poľovníckej chatky nad Račou) na žltú značku vedúcu hrebeňom Svätého vrchu. Tu si postavili chatku **SRŠNI**. Chatka i celé táborisko vždy vynikalo vzornou čistotou a kým chatu nechávali otvorenú, návštevník sa zo stránok husto popísanej "knihy hostí" mohol všeličo podozvedieť o osade i jej príležitostných hostoch. Chatka - ako to už býva - čoskoro nestačila a tak ju rozšírili o väčšiu prístavbu. Ale ani to usilovných **SRŠŇOV** neuspokojovalo. Primitívna chatka zmizla a na jej mieste je dnes pekný pevný zrub, ktorý osade možno aj závidieť. Otvorený už nezostáva - iba čistota celého okolia je naďalej vzorná.

O kúsok vyššie je tak isto vždy čisté a upravené táborisko T.O. **ZLATÁ LIŠKA**. Na začiatku sedemdesiatych rokov tu nebývalo najživšie . Zakladanie rodín aj osadníkov **ZLATEJ LIŠKY** v tom čase nepúšťalo tak často do hôr. Iba raz za mesiac sa stretávali u kamaráta **Lajoša** na búde, alebo u **Ešusa** v pivnici. No len čo deti čosi odrástli, osada znovu ožila. Roku 1975 sa aj 5 rodinami zúčastnila na potlachu Ivánskeho ESTACADA pri Malom Dunaji. A keďže to išlo (trampovanie s deťmi), 13. výročie osady 24. 4.1976 už zasa oslávili na svojom „historickom“ fleku. Aj s pozvanými kamarátmi a kamarátkami. Potom vymysleli čosi nové pre deti : oslavy Dňa detí na Brezovej lúke (za Kocmundom). S bohatým športovým programom a sladkými odmenami. Pre veľký úspech to potom opakovali každý rok.

Smutný bol potlach na 15. výročie osady. Nielen pretože mu nežičilo počasie. 14.7. 1981 zomrel po krátkej ťažkej chorobe kamarát **Kid**. Veľkú stratu si odvtedy každoročne pripomínajú minútu ticha. Na potlachu k 20. výročiu osady sa r. 1983 zišlo až 150 trampov. Program spestril najmä súbor UTAHU kvalitným spevom. Toho istého roku sa chlapci z T.O. **ZLATÁ LIŠKA** zúčastnili na potlachochoch T.O. **UTAH** a **YUKON** - nezabudnuteľným pre nich bol splav po Dunaji, na ktorý ich pozvali kamaráti z **ADMIRÁLSKEJ KOTVY**. V zime zasa využívali dobré vzťahy s lyžiarskym

oddielom z Rače. Zúčastňovali sa najmä na ich nočnom behu od lyžiarskej chaty k Červenému krížu a naspäť.

Potlach k 25. výročiu osady bol opäť smutný. Aspoň jeho začiatok. Svoj kemp, starostlivo vybavený chatkami a prístreškami, našli vypálený. Nuž pozvali kamarátov na slezinu bližšie k Rači - na Severku. A tam už bolo zasa všetko, ako sa patrí. Táborák, spev, ráno súťaže. Nič to za to, že v noci mrzlo.

Od **ZLATEJ LIŠKY** smerom ku Kocmundovi boli ešte dva tábory. Jeden z nich, na mieste starého kempu **ZÁLESÁKOV** býval aj miestom, kde si osady stavali chatky, zemlianky. Za tie roky ich tu dokonca bývalo niekoľko. Do tejto časti údolia Vydrického potoka chodila aj osada **TÚLAVÝ OROL**, z ktorej trampí najčastejšie spomínajú veselého rozprávača **Papagája**.

Konečne na širšom okolí Granady boli aj chatky a táboriská okolo Pasiek. V borovom lesíku vo svahu pod Pasekami smerom k zelenej značke, ktorá sa strmou dolinkou spúšťa zo Svätého vrchu k Medeným hámrom, stávala chatka T.O. **ASCALONA**.

Z tejto partie dodnes stretávame **Tipša** všade tam, kde chodia trampí. Najčastejšie u **Reda** na Granade.

O niečo nižšie si postavila chatku osada SARATOGA.

Na kemp "Trojka" medzi Pasekami a Bielym krížom chodila aj v opisovanom období osada **ČIERNÁ LABUŤ**. V sedemdesiatych rokoch si svoj tábor vyzdobila nádherným farebným totemom.

Nad Račou, v bočnej dolinke, ktorá k ceste na Biely kríž klesá spoza Bielej haciendy, stálo v sledovanom období niekoľko zemlianok. Jednu si postavila T.O. **MESAČNÉ ÚDOLIE**. Neskôr v hornej časti tejto dolinky vybudovali pekný pevný zrub.

Ďalší pekný tábor má osada **URAGÁN** neďaleko Severky.

Kemp je vybavený stálymi prístreškami, a je sídlom dievčenskej osady, známej aj výborným spevom a účinkovaním na trampských speváckych vystúpeniach. Sú to dievčence, ktoré trampujú prakticky od narodenia. Prv. ako si založili vlastnú osadu, nosievali ich na vandre rodičia - v nosičoch na chrbte. Sú to príslušníčky už tretej trampskej generácie - vnučky výraznej postavy bratislavského trampingu **Kamzika**. Spomínali sme ho v súvislosti s osadami UTAH a VERNOSŤ a s účasťou trampov na protifašistickom odboji.

Ďalšie významné centrum bratislavského trampovania je okolie starej horárne Košiarisko, kde sa úzky krasový kaňon Borinského potoka, tečúceho, pravda, väčšinu roka pod zemou, rozširuje na peknú lúčku, ktorá prichýlila desiatky rodinných i podnikových chát. Nie je to trampská osada, ale chatová osada prístupná chatárom rozličných zameraní a záujmov. Trampí, ktorí na staré kolená hľadali pevnú strechu nad hlavou i pre svoje víkendové pobyty v prírode, patrili však k jej zakladateľom a do značnej miery udávajú tón osadnému životu. Okrem **Puba Bezdeka**, **Andyho** z **MANILY** a **Billa** z T.O. RODRIGO, ktorí si tu postavili chaty už v období popisovanom v predchádzajúcich kapitolách, pribudli na Košiarisku postupne chaty **Myšinu** z **MANILY**, **Johny Blondáka**, **Boba** a **Fera** z **UTAHU**, **Čarlyho** so **Zdenkou** z **ELDORÁDA**, neskôr známych členov súboru **UTAHU**, **Buckyho**, **Pekelníka**, **Tima** a **Paľa Kollárika** z JICARILLY.

Košiarisko, pravda, nepriťahuje trampov len tým, že je to pekné miesto uprostred hôr, na ktorom bolo povolené stavať chaty. Vrchy okolo chatovej osady zostávajú stále - na naše časy - zachovanou "divočinou", ktorá poskytuje aj mladším a romantickjším ukryté zákutia, umožňujúce nerušené stanovanie i výstavbu osamelých chatiek. Najstaršia stojí pod vrcholom Volhoviska už vyše 40. rokov.

Áno, je to už viac ráz spomínaná chata **Teda Yukona** z osady **ZÁLESÁK**. Naposledy sme ju spomínali v období, keď na ňu s **Tedom** chodili **Oto**, **Šoc** a **Blecha**. Po 69. roku však aj títo traja ako toľkí v tom čase - opustili republiku a keď **Tedovi** ktosi pod horou ukradol invalidnú motorku, chatka prechodne osirela. Ted sa navyše dostal do ďalších nepríjemností, keď mu „bdelá“ polícia odhalila nejaké nelichotivé výroky v listoch, ktoré písal kamarátom v zahraničí. Napokon si **Tedy** našiel nových partnerov v **Billovi** a **Belite**, ktorí sa súčasne postarali o nový dopravný prostriedok, umožňujúci chodiť aj tak ťažko postihnutému do týchto odľahlých končín - džíp. Pred Vianocami 1981 sa **Ted** stal obeťou nešťastnej nehody. Bratislavský tramping prišiel o ďalšiu z výrazných postáv. Poslední **Tedovi** kamaráti chodia na chatu ďalej a hlásia sa k tradícii **ZÁLESÁKU** rovnako ako osadníci, ktorí partiu tvorili v prvých povojnových rokoch.

Jeden z tejto partie, **Čuki**, zhodou okolností tiež často zavíta do masívu Volhoviska. Najčastejšie s kamarátom **Bimbom**. Tu majú jeden z flekov, na ktorých táborievajú v zime v lete. V zime dokonca častejšie, natoľko si obľúbili táborenie na snehu pod "sahaganom". Aby si to mohli dovoliť aj "na staré kolená", zadovážili si naozaj kvalitnú tábornícku výstroj. Ďalšie táboriská majú vo Švédskom parku a v blízkosti starého Kempu splnenej nádeje na hornom Bielom potoku. Miestam, kde sa stretáva viac trampov sa však radšej vyhýbajú; iba kedy tedy sa zastavia na Granite.

Starý Švédsky park po vybudovaní asphaltových ciest v bezprostrednej blízkosti, dosť stratil na svojej príťažlivosti. **Hobanova** chatka tu už nestojí, zriedka niekto zavíta na staré táborisko **DAKOTY**, **ZÁLESÁKOV**, a **ZIMNEJ BRIGÁDY**. No našli sa partie mladších trampov, čo si tu postavili svoje prístrešky.

BOJOVÍ VLCI chodili na začiatku 70. rokov ďalej do svojej chatky v údolí Červeného potoka. Keď aj ich postihol osud v tie roky zvyčajný - odstránenie chaty lesníkmi, presídlili ďalej, do nového rozmáhajúceho sa centra bratislavských trampov, ku Košiarisku. A tak na svahoch Volhoviska pribudla chatka. Najaktívnejšie vystupovali príslušníci tejto osady v usporadúvaní vandráckych akcií v roku 1972.

20. výročie svojej osady oslávili veľkým potlachom na pánovej lúke. Zúčastnilo sa na ňom na 350 trampov. Prišli nie len z Bratislavy, Ivanky a Pezinka, ale aj z Prahy, Brna, Kroměříža, Ostravy, Košíc, Lanžhotu, Trnavy, Prievidze, Skalice a Karvinej. V bohatom programe boli spevácke vystúpenia i športové súťaže. krásne zaspievali hostia z Ostravy, Ivanky, Skalice, Pezinka, z bratislavských sa nedali zahanbiť **Johny Blondák** a súbory **GRANADY**, **RÝCHLEHO BLESKU**, **UTAHU** a **ASCALONY**. Športové trofeje zbieral najmä **Fedor** z **ČIERNEJ RUŽE**.

V tom istom roku usporiadali **BOJOVÍ VLCI** aj futbalový turnaj. Dejiskom boli Paseky. Okrem usporadujúcej osady sa zúčastnili **VANDRÁCI**, **ZLATÁ PODKOVA**, **KONDORI** a **ASCALONA**. Rozhodoval **Rodrigo**.

Vo svahu Volhoviska mali zemlianku aj osadníci **YUKONA** na čele s šerifom **Vikom**. Roku 1972 im ju lesníci zbúrali.

V tom istom roku začali povyššie Košiariska „chatárčiť“ chlapci z T.O. **ONDATRY**. Osadu založili už o rok skôr, presne 22.7. 1971. Flek mali na brehu Dunaja, oproti Rusovskej pláži.

Osadu tvorili šerif **Nano**, **Timo**, **Veľký Bobo**, **Čufo**, **Čapo**, **Suchý**, **Mexiko** a **Maco**. Postupne pribudli **Ando**, **Malý Bobo** a **Timova** manželka **Marta**. Chatu pod Volhoviskom (tesne nad prameňom košiariského vodovodu) prevzali od chlapcov zo Stupavy. Bola len rozostavaná, takže po prestavbe, úprave fleku, postavení totemu je vlastne dielom **ONDATIER**.

Živú činnosť vyvíjala osada do roku 1978. Usporiadala 5 potlachov, pochodila kus republiky, najmä Slovensko, činne sa zúčastnila na mnohých trampských akciách, viac uznání získala v kultúrnych súťažiach. O tom ešte bude reč.

Šerif **Nano** opustil republiku a t.č. žije v Austrálii. Od roku 1974 je šerifom **Timo**. Do zahraničia ešte odišiel aj **Ando** (Kanada). V 80. roku sa osadenstvo chaty "scvrklo" na štyroch a napokon choroba vyradila aj **Tima**. Roku 1982 si kúpil drevenú chatu na Záhorí pod Vysokou, na dostupnejšom mieste. Chatu pri Košiarisku navštívi len pár razy do roka. So svojimi spoluosadníkmi chodíva tiež na niektoré potlachy a navštevuje osady, kde môže spať pod strechou.

Dnes má osada svoje "roky útlmu" za sebou a na chate býva zasa živo. V masíve Volhoviska si ešte postavili chatu osadníci T.O. **GAME FARM**. V doline zvanej Nemecká sú dve chaty. do jednej chodí Dolfi s kamarátmi, do druhej skupina študentov. Na prekrásnom romantickom mieste v kaňone neďaleko Medených hámrov sídlila T.O. **GROS WENTRE**. Ich tábor vynikal aj výdatným prameňom krištáľovej vody. O chate Trucka nad Veľkým kaňonom sme už hovorili. A kdesi do tejto oblasti chodila v opisovanom období aj T.O. **SKAUTSKÁ ĽALIA**. O jej existencii vieme z pozvania, ktoré r. 1979 adresovala trampom v Spišskej Novej Vsi. Mali prísť do Borinky, do kameňolomu.

V sedemdesiatych rokoch pôsobili v oblasti Medených hámrov aj trampí - jaskyniari. Ich činnosť nadväzovala na prieskumnú prácu skupiny študentov, ktorí pod vedením profesora **Karola Silnického** celé roky odhaľovali tajomstvá podzemia medzi ponorom v Prepadlom, vyvieračkou v Medených hámroch a estavelou pri Limbachu. V trojuholníku vymedzenom týmito troma bodmi preskúmali celý rad krasových útvarov a dokázali ich vzájomnú súvislosť.

Pod vplyvom Táborníckej únie, sa časť týchto jaskyniarov prihlásila k trampom a naopak, niektorí trampí sa stali jaskyniarom. Únia táborníkov pre nich organizovala aj jaskyniarsko - tábornícke školy. K jaskyniarom patrili osady **HORSKÍ TULÁCI, KASKAVELA, TRHANI, RODRIGO, GANAMENIMA, MOHYKÁN, HAY RIVER** a **SINDY**. Okrem Borinského krasu pôsobili trampí - jaskyniari aj v okolí Plaveckého Podhradia. Zapojili sa aj do prieskumu podzemia hradu Červený kameň. Odborné vedenie po profesorovi **Silnickom** prevzal Ing. **Cebecauer**.

V Malých Karpatoch mala svoj flek aj T.O. **BIELY NETOPIER**. Partia chodila spolu už od roku 1974, osadu utvorili r. 1986. Členmi boli **Pelo, Krokodíl, Fofó, Laco, Jarka** a **Kuko**, neskôr sa pripojil **Kalimero**.

Po posunutí pohraničného pásma bližšie k štátnym hraniciam, bolo opäť možné chodiť do masívu Devínskej Koliby a tak znovu ožilo staré trampské centrum Dúbravka. Pravda, chodilo sa ďalej od obce a hlavným táboriskom sa stal znovu opustený kameňolom Biele skaly, podobný romantickému kaňonu z dobrodružných filmov.

Na starý, 20 rokov opustený kemp chodila v 80. rokoch osada **STARÝCH PÁNOV**. V 85. ju posilnili mladší trampí z osady **MINNESOTA**. Táto osada vznikla už r. 1983 a jej pôvodný flek bol medzi Harmóniou a Zochovou chatou. Partiu tvorili **Joko, Pid'ó, Jumbo** a **Boco**, neskôr **Svišť** a **Myška**. Susedmi **MINNESOTY** na starom modranskom táborisku bola T.O. **NEVADA** z Modry, s ktorou sa chceli spojiť do **STO MUFLON**. Nedošlo k tomu, lebo **NEVADA** sa rozpadla. V r. 1984 aj **MINNESOTA** prišla o svoj kemp, hoci im ho lesníci povolili za pravidelnú pomoc pri čistení lesa, udržiavaní chodníčkov a výsadbe stromčekov. Neznámi „dobrodinci“ im ho zrovnali zo zemou. Osada dodržiavala prísne zásady, jej členovia skladali trampský sľub, viedli kroniku svojej činnosti a podnikali aj dlhšie vandre, po Karpatoch a dva razy aj na Šumavu. Zúčastnili sa aj na Porte. V 85. ich pozvali na

svoj flek pri Dúbravke **STARÍ PÁNI**; je taký „zašitý“, že sa chlapcom z MINNESOTY veľmi zapáčil a chodia naň dodnes. Jeho výhodou je aj blízkosť k Bielym skalám. .

Túto roklinu "strážia" tri totemy, symboly osád **MICHIGAN**, **ELDORÁDO** a **MOHAVKOVIA**. Ďalší, osobný totém tu pri potlachoch máva **Túlavý Vik** z T.O. **STARÁ NEVADA**. S menovanými osadami úzko spolupracujú aj **MOHYKÁNI** vedení šerifom **Johnym**. V roku 1988 usporiadali na Bielych skalách osady **MINNESOTA**, **MICHIGAN**, **COLORÁDO** a **YUKON** 1. jarný deň, ktorý tu odvtedy organizujú pravidelne. Osady sústredené v Bielych skalách dodržiavajú aj iné zálesácke zvyky, najmä " otváranie studničiek" na začiatku jarnej sezóny. Uplatňovala sa tu aj dobrá spolupráca trampov s turistickou mládežou. Za svoje pokladala Biele skaly aj Vlčia svorka, TOM (turistický oddiel mládeže) TJ Vinohrady.

Na Biele skaly chodili aj osady **TAGOMA**, **VYDRA**, **SLOVENSKÁ KORUNA** a **KONZON**.

Plavidlá trampských vodáckých partií naďalej brádzia aj vlny Dunaja. Najstaršiu generáciu ešte v sedemdesiatych rokoch reprezentovala partia **Puba Bezdeka**. Postupne však jej príslušníci svoje hlavné sídlo preniesli do chát, ktoré spočiatku navštevovali v lete len zriedka. **Pubo** a **Johny Blondák**, ako sme už spomínali, chatárčia na Košiarisku, **Juki** si postavil výborne vybavenú chatu pri Dunaji v Hamuliakove. Tu mal niekoľko rokov peknú chatu aj **Coura** z **DAKOTY**. Pri Dunaji si zriadili chaty aj **STARÍ TULÁCI Kido** a **Pytlák** a **Red** z **RUDÉHO ŠÍPU**. Vodácku turistiku ešte viac rokov pestoval aj **Gandy** zo starej **SAVANY**, no aj on čoraz viac dával prednosť pevnej pôde pod nohami: usídlil sa na chate **ALBATROS** nad Lamačom.

Hlavné slovo medzi trampami - vodákmi prevzala už jednoznačne generácia o čosi mladšia - **KAMARÁTI** od **ADMIRÁLSKEJ KOTVY**. Ich chata - lodenica vo Vlčom hrdle zostala pevnou baštou trampovania na Dunaji. Svoje ubytovacie kapacity rozšírila v tomto období o vyradený remorkér Inovec, ktorý umiestnili v dunajskom ramene nad Rusovcami. K partii vodákov sa tu pridal aj **Rodrigo** z **UTAHU**, ktorý prestal chodiť na chatu na Granade, o ktorú sa toľké roky delil so šerifom **Redom**.

Pravda, kamaráti od **ADMIRÁLSKEJ KOTVY** v letnej sezóne využívali chatu - lodenicu len ako východiskový bod svojich plavieb. Ich program zostával rovnaký ako v predchádzajúcich obdobiach. Podnikali aj ďaleké plavby - až do juhomaďarského Moháča, ba aj do rumunského Turnu Severina. A tak ako predtým aj naďalej radi víтали medzi sebou kamarátov z iných osád, i z iných kútov republiky. A sami sa zúčastňovali na potlachoch pri Dunaji, v Malých Karpatoch, medzi ivánskymi trampami na Malom Dunaji aj inde. V 72. roku pomohli kamarátom z osady **KROKODÝL** zorganizovať výročný potlach, keď okolo 100 účastníkov poprevážali z Happy days cez Dunaj.

Pribudli aj nové osady. Na 59. kilometri oproti Rusovciam mala flek T.O. **ŠEDÝ GRIZZLY**. Založili si ju chlapci z Prievozu. Ich šerifom bol **Prcek**. V 72. roku usporiadali tiež úspešný potlach na Dunaji. Zúčastnilo sa na ňom až 170 trampov.

Zo starých trampov zostal Dunaju verný aj **Brčko** z osady **ZÁLESÁK**. V sedemdesiatych rokoch jeho partia, tvorená rodinou, kolegom **Ivanom Remom** a jeho ďalším rybárskym priateľom sa rozrástla na početnú skupinu pracovníkov Televíznych novín, ktorá chodievala do Bodíckých ramien. Nebola to v pravom slova zmysle trampská partia, jej členovia sa vodáctvu začali venovať prídospelí na to, aby ich trampská romantika ovládla úplne. Nechodievali na vodu tiež každý týždeň - to im nedovoľovala služba pri televíznom vysielaní. Ale stanovali celkom po trampsky na pekných flekoch na dunajských ostrovoch, prístupných len člmi, spievali trampské

piesne - a hlavne, boli dobrí kamaráti: partia sa nerozpadla, ani keď **Brčko** musel z televízie odísť. Hlavnou postavou sa stal **Laco Pilz** a nezabudnuteľným druhom zostal **Karol Doboš**, ktorý predčasne podľahol neľútostnej chorobe Partia si dala meno DUNAJ WATHER CLUB.

Po zničení chatky pri tzv. Malom Slavíne preniesla svoje hlavné pôsobisko na Dunaj osada **TRI PRAMENE**. Šerif **Šuro** tento prechod na vodu odôvodnil: "Postupujúcou civilizáciou ubúda pekných flekov. Všade je plno chát, áut, masňákov... Kde nájdeš , tu v strednej Európe , idylickú pustatinu a divočinu, po ktorej tak "pišti" srdce trampa? Ver, kamarát, že teraz už len voda Ti poskytne možnosť návratu do divočiny bez ľudí, ponúka ti romantiku pirátov, či Londonových zlatokopov, neopakovateľnú atmosféru prístavov a prístavných krčiem, rybárskych velikášskych balád a nevšedný pohľad na okolitý svet z perspektívy vodnej hladiny . A vôbec to nie je žabia perspektíva... Ostrovy na Dunaji sú tým hľadaným rajom - a potom, má to ešte ďalšiu výhodu : sadneš do člna, odrazíš a - ideš....."

Bezprostredný podnet mohla dať aj jedna návšteva v Bodických ramenách, kde osadníci **TROCH PRAMEŇOV** prežili pekné dva dni s **Brčkovou** partiou - vďaka tomu, že **Baldyho** squaw **Halúzka** je dcéra **Ivana Rema**.

Osadníci **TROCH PRAMEŇOV** sa stali členmi vodáckeho oddielu Vinohradov a spolu s ním - ale zavše aj na vlastnú päť - splavili takmer všetky slovenské, juhomoravské a maďarské rieky - a samozrejme tisíc krát Dunaj, takmer od prameňov až po rumunskú Deltu.

Vo vodáckom oddieli Vinohradov našiel záštitu aj **Pepo Berný** z **FLORIDY**, neskôr **Brčko** zo **ZÁLESÁKU** so synom a ešte niekoľko trampov. Všetci tu využívajú možnosti dlhších plavieb po Dunaji aj iných riekach. Spolu s oddielom, i v rámci väčších akcií, ako je napr. TID, Medzinárodná vodácka plavba mieru. Možno že sa na jednej z týchto plavieb stretli aj s jedným z priekopníkov trampingu v Bratislave, **Zdenkom Ziziusom** - **Zizkom**, ktorý kedysi býval členom legendárnej **WAIKIKI**. Dnes žije v Prahe, no ako 77-ročný sa vrátil na Dunaj, kde začínal, a zúčastnil sa na 32. ročníku TID.

Roku 1980 už bolo o výstavbe vodného diela Gabčíkovo rozhodnuté. Brehy Dunaja však stavba ešte priveľmi nepoznačila.

Vtedy prišli na brehy Kalinkovského ramena kamaráti **Čarli** a **Šakal**, ktorým začali pre rozdielne postavy hovoriť **Little** a **Big Man**. (veľký a malý muž). To dalo neskoršej osade meno **L.B.M.** Z pôvodnej speváckej dvojice sa stala najprv polovodácka a potom už naozaj vodácka osada. Jej ďalšími členmi sú **Máňa** (to nie je dievča, ale kamarát), **Čoky**, **Kaktus** a neskôr **Vincúr**. Všetko trampí z osád, ktoré sa časom rozišli. Začali organizovať splavy po Dunaji, aj pre kamarátov z rozličných kútov našej vlasti. Ale radi majú aj pešie vandre.

Piaty výročný oheň vzbíkol u Rusa, kam ich prichýlili kamaráti z Ivanky. To preto, že Veľký Dunaj sa stával veľkým staveniskom. Roku 1986 si našli nový kemp a na ňom založili tradíciu " Potlachátok - stretnutí pri malých ohňoch, vždy len pre niekoľko kamarátov. Aj touto nie celkom zvyčajnou formou našli desiatky, ak nie stovky kamarátov. Roku 1989 usporiadali oheň k 70. výročiu trampingu v Česko-slovensku. A súčasne na rozlúčku so starými obľúbenými miestami. Dnes osada hľadá nové...

Všetci vieme prečo. Postihlo to nie len osadu **LBM**, ale všetkých bratislavských vodákov. Začalo sa to už nezmyselnými úpravami dunajských brehov, keď pre " uľahčenie odchodu ľadov" vyholili mnohokilometrové pruhy lužného lesa. A "nagymaros" to dorazil. To čo tak fascinovalo **Šura** z **TROCH PRAMEŇOV**, už

neplatí. Naopak, vodáci pomaly ale iste utekajú späť do Karpát, kde postup civilizácie predsa len nemá až také strašné formy .

Tu si zasa pomôžem citátom. Z listu kamaráta **Mega** z **ADMIRÁLSKEJ KOTVY**.

"Už to nie je ono. Nič nepomáha, všetko sa zmenilo. Pred troma rokmi sme tú našu loď dopravili do ramena pomedzi prírodu, zeleň. O rok vyrúbali lesy. Okolo lodenice je púšť. Zasykali zátoku, zmizol prales. Pozrieš cez Dunaj - samý betón Petržalky. Za chrptom komíny Slovnaftu a spaľovne. Po Hrušov púšť. Už nie je **Slimov** Heppy day, nie je Rutlák, Kikirikí, Lenoraj, Kormorán, Biskupické rameno, Ostrov Kopáč, Rusovská brána, **Bibiho** ostrov. Všetko zmizlo a čo ostalo pod Hrušovom, tiež už nie je to, čo bolo. Nehučí nijaká hrádza, niet dravých prúdov, ramená sú samá mláka..." Zanikla aj chatová osada pri Hamuliakove a svoje chaty museli zlikvidovať **Juki**, **Coura** a ďalší. Osady, ktoré táborievali na brehoch Dunaja a jeho ramien tiež prišli o svoje fleky. Dunaju zostali verní len kamaráti Od **ADMIRÁLSKEJ KOTVY** a tí trampí, ktorí sa stali členmi vodáckých turistických oddielov. Pravda, aj ich núti súčasný stav Dunaja uprednostňovať Malý Dunaj, alebo iné rieky.

Niektoré bratislavské osady chodili v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch na vzdialenejšie miesta mimo známych trampských centier T.O. ČIERNÁ RUŽA si postavila chatu nad modranskou dolinou, štyri dievčatá z osady **ČAKANKA** pri Červenom kameni, **Brčko** zo **ZÁLESÁKU** až na Majdáne pri Smoleniciach. V posledných rokoch ho tam možno nájsť častejšie ako na vode.

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch pôsobilo v Bratislave ešte veľa ďalších osád a partií. O mnohých veľa nevieme, predsa však treba spomenúť aspoň ich názvy.

COLORADO RIVER - tu poznáme aj mená členov. **Terka**, **Dáša**, **Kika**, **Pytón**, **Rocky**, **Trotel** a **Bača**. Niektoré nové osady prevzali mená starších partií, ktoré už ukončili aktívnu činnosť: **UNCAS**, **SAVANA**, **DAKOTA**, **MANILA**, **VERNOŠŤ**. Ďalšie si zvolili mená nové: **ÚSVIT**, **MUCHOTRÁVKY**, **KASKAVELA**, **CANDA**, **RÝCHLY BLESK**, **TRIDSAŤOSMIČKA**, **GALAPAGOS**, **ČIERNY JASTRAB**, **SIVÝ JASTRAB**, **MALÍ BOBRI**, **ASUNCIÓN**, **SLEPIČKA**, **BLUDÁR**, **DUNAJSKÝ BOBOR**, **VELKÍ VLCI**, **ARIZONA**, **POLÁRNÍ VLCI**, **JICARILLA**, **ČIERNÉ MEDVEDE**, **ZUBRI**, **GUADIANA**, **VANDRÁCI**, **ČIERNY PARDÁL**, **KRÁĽOVSKÍ LOVCI**, **SEQUJA**, **POLÁRNÉ LÍŠKY**, **YETI**, **BABÁKOVCI**, **VYSOKÁ**, **PAVÚCI**, **ARKADIA**, **VAHA**, **ČIERNY ŠÍP**, **ČIERNY JAGUÁR**, **HUDSON**, **GOLD KING**, **JOKER**, **POTULNÁ** a **PERERO**.

Napokon sa ešte treba zmieniť o niektorých spoločných aktivitách starých trampov. Po jednorazových stretnutiach, zvolaných do kaviarne Družba v Krasňanoch a raz dokonca do chaty Dopravných podnikov na Košiarisku, začali sa členovia osád z čias prvej republiky, rokov vojny i prvých rokov povojnových stretávať pravidelne, najprv štvrťročne a napokon mesačne. Miesta stretnutí sa menili, najdlhšie ním bola Vajnorská vináreň na Tehelnom poli. Osvedčeným organizátorom týchto stretnutí je **Malý Vajco**.

Niekoľko krát do roka podnikne skupinka týchto starších trampov aj spoločný výšlap do hôr, najčastejšie smerom na Marianku alebo na Kačín. Program týchto stretnutí. spomienky a spev trampských piesní. V poslednom čase aj zbieranie materiálov na tieto dejiny .

Okrem týchto spoločných stretnutí zvyknú sa schádzať aj členovia jednotlivých starých osád, najčastejšie pri výročiach ich vzniku. Tak členovia **FLORIDY** sa v sedemdesiatom roku stretli v Kráľovskom údolí a na 40. výročie založenia osady na

Jahodníku, pri čom podnikli spoločný výstup na najvyšší vrchol Malých Karpát Záruby. Družné posedenia kamarátov k päťdesiatke osady mala aj **SAVANA** na **Gandyho** chate v Lamači a **ZÁLESÁCI** na Granade.

OSADY NA

OKOLÍ BRATISLAVY

Ivanka pri Dunaji je živým trampským centrom už pol storočia. Za svoj "zlatý vek" však trampi v tejto obci považujú koniec sedemdesiatych a začiatok osemdesiatych rokov. V tomto období tu pôsobilo vyše 20 osád, z ktorých takmer každá má dobrých spevákov a hudobníkov, ale hlavne celý rad výborných kamarátov, ktorí od jari do zimy nedajú stíchnuť táborisku "u Rusa" na brehu Malého Dunaja a ďalším obľúbeným miestam medzi lužnými a agátovými hájmi okolia.

V speve, ale nie len v speve vyniká osada **ALBATROS**. Dušou jej súboru je kamarát **Blcha**, ktorý je aj autorom pôvodných slovenských trampských piesní. Najznámejšia, Strieborný mesiac, sa spieva aj ďaleko od Ivánskych táborových ohňov. Súbor ALBATROSU sa stal známym po celej republike, so svojim pestrým repertoárom vystupoval na desiatkach potlachov, slezín, večerov trampských piesní, súťažných prehliadok, až po veľký večer "Trampové trampom" k 70. výročiu čs. trampingu v pražskej Lucerne.

Osada **ALBATROS** je doma "u Rusa", i na brehu hodruškého jazera v Štiavnických vrchoch, kde má od roku 1972 peknú chatu, ktorá poskytuje nádherné prostredie najmä na prázdninové a dovolenkové pobyty, ale aj počas dlhších víkendov .

Dušou trampského hnutia v Ivanke zostáva **Muharica**, člen najstaršej miestnej osady **ZELENÁ SEDMA**. Nechýba ani na jednom spoločnom podujatí, či u Rusa, alebo v obci, častým hosťom je na stretnutí starých trampov v Bratislave a poznajú ho vari po celej republike, kde sa zúčastňuje najvýznamnejších trampských podujatiach. No najčastejšie ho možno nájsť na hausbóte, ktorý má zakotvený na Malom Dunaji neďaleko Rusa.

Muharicova stará osada už neexistuje, no meno **ZELENÁ SEDMA** prevzala s jeho súhlasom nová partia mladých agilných trampov, ktorí svoje najaktívnejšie roky prežili tiež v rokoch sedemdesiatych.

Takmer súčasne vznikla ďalšia agilná a známa Ivánska osada **ZLATÁ KALEDÓNIA**. V roku 1970 sa spojili s osadou **ESTACADO** do tzv. **ZBORU TRAMPSKÝCH OSÁD** a spoločne usporiadali potlach, kde sa postretali s kamarátmi z ďalších partii. Tieto kamarátstva upevňovali aj vo svojej klubovni, ktorú si zariadili u kamaráta **Čutyho**. Začiatkom 70 rokov úspešnú činnosť osady **ZLATÁ KALEDÓNIA** pritlmili „zelené vandre“ viacerých členov, no po návrate ožila znovu. Keďže pôvodný flek na brehu Malého Dunaja im medzi tým ktosi zničil, stal sa aj ich hlavným pôsobiskom spoločný totemový flek Ivánskych trampov, známy pod názvom u Rusa. Ale chodia aj medzi bratislavských trampov do Malých Karpát, navštívili kamarátov v Prievidzi, Lanžhote, Brne a okolí, väčšie vandre podnikajú na veľký i Malý Dunaj, Hron, do Roháčov, Nízkyh Tatier a inam. Na 10. výročie osady usporiadali veľký potlach „na Ranči“ čo bolo miesto stretnutí Ivánskych trampov ešte pred "Rusom". Vtedy, r. 1977 ešte Ranč stál, neskôr ho pohltilo rozširujúce sa bratislavské letisko. Na potlachu sa zúčastnili trampi z celej republiky.

V osemdesiatych rokoch sa rady osadníkov **ZLATEJ KALEDÓNIE** značne stenčili. Dôvody tradičné : zakladanie rodín, detí. Zvyšky chodievajú von spoločne s **ESTACADOM** a **ZELENOU SEDMOU**.

Spoločne tiež usporiadali výročný potlach v roku 1988.

Veľký potlach "u Rusa" usporiadala aj osada **DRAVEC**. Ešte v máji 1970. Bol to vari posledný prípad, keď o trampoch písala naša "normalizujúca sa" tlač sympaticky. Konkrétne **Miro Jáslovský** vo Večerníku z 22. 5. 1970. S fotografiami **Laca Khandla - Vika**. Na potlachu sa zúčastnilo vyše 40 osád.

T.O. **NOČNÁ HVIEZDA** táborievala okrem u Rusa aj na tzv. Psačincoch a v Stržke. Tvorili ju **Hipko, Skokan, Sančo, Syry, Pipka, Brzda, Masár, Tajtrlík, Dubák, Fúzo** a **Čemer**.

V sedemdesiatych rokoch v Ivanke pri Dunaji pôsobili aj osady **SANTROPÉ, VAGUERO, NÁDEJ, ŽLTÝ KVET, POLÁRKA, BIZÓN, BEDUÍN, ČAJKA, KOMBA, KROKODÍL, MAURETÁNIA, PERZEUS, ANDROMEDA, PRAMEŇ** a **TRAPER**.

Pospomínať všetky akcie, ktoré trampí v Ivanke usporiadali, alebo na ktorých sa zúčastnili v iných kútoch krajiny, nie je možné. Zaznamenať však v každom prípade treba úspešný Trampský večer z roku 1975. Mali ho riadne povolený a o úspech sa spolu s ivánskymi trampami zaslúžil súbor **UTAHU** z Bratislavy. Výnos venovali na výstavbu detských zariadení v obci.

Ani druhá polovica osemdesiatych rokov nepriniesla koniec rozvoja Ivánskeho trampovania. Roku 1985 slávnostne vyhlásili založenie T.O. **YUKON** (hoci chlapi spolu chodili už od roku 1982). Osada mala pôvodne 5 členov, časom niektorí odišli, iní ich nahradili, až sa ustálila v zložení: šerif **Ľuboš, Kviko, Bobeš** a **Martin**. Spolu s bratskou osadou **PERZEUS** tvoria jednu partiu. Úzko spolupracujú aj s osadami **NOČNÁ HVIEZDA** a **ANDROMEDA**, s ktorými spoločne táborievajú v bývalej stržke, ktorej dali poetický názov Štvorlístok. S T.O. **PERZEUS** majú aj spoločný spevácky súbor. Okrem súčasných piesní a country - hudby sa s obľubou venujú starým trampským piesňam, o ktorých sa nazdávajú, že im netreba dať upadnúť do zabudnutia.

O rok neskôr založili **Tuly, Ďulo, Franky, Bob, Woody** a **Koly** T.O. **TULÁCI**. V prvých rokoch ich Ivánski trampí veľmi medzi seba nepúšťali. Zdali sa im primladí. A tak sa s trampami skôr zoznamovali na Bielych skalách a v Hamuliakove. Na jednej zo slezín T.O. **NOČNÁ HVIEZDA** sa to však zmenilo a trampí rodnej obce ich prijali medzi seba. Osada sa venuje najmä spevu a hudbe. Súbor funguje v zložení **Paťula, Angie, Ďula, Tuly, Maťo, Frankie** a **Janči**. Ich snom je predstihnúť **ALBATROS**. Nie je to ľahké, ale veria si, že ten čas príde.

Najmladšia Ivánska osada má záhadné meno **KURUPIRU**. Tak sa vraj volal stredoamerický indiánsky duch lesov. Osadu založili **Kely, Cody, Kali** a **Bubon**. Chodia k Rusovi, ale aj do oblasti Košiariska. Veľkými priateľmi sú s členmi osady **ČAJKA - Golemom, Bakem, Plantážnikom Majoránom** a **Emilom**.

Ďalšie tradičné miesto trampov v Bratislavskom okolí je Pezinok. V roku 1971 tu jestvovala osada **DIGERS**. Jediná informácia, ktorú sme o nej získali, je neradostná. Jej člen **Vlado** zomrel v 25. rokoch života.

V nasledujúcom roku účinkovalo v Pezinku väčší počet osád.

T.O. **MEXICO** usporiadalo pri horárni Rybníček potlach, na ktorom sa zúčastnili aj pezinskí trampskí veteráni a dokonca hostia s Francúzska. Súčasne to bolo aj stretnutie s pezinskými a bratislavskými turistami na čele so známym priateľom trampov **Vladom Hendrychom**.

T.O. **ZÁLESÁCI** zastupovala pezinských trampov na stretnutí s trnavskými a inými trampami pri Sološnici. O osade **SCARABEUS** poznáme jediná skutočnosť rázu rodinného. 27.5. 1972 uzavreli jej členovia **Píd'alka** a **Pijavica** sobáš.

T.O. **ZLATÝ SUP** mala medzi trampami z Pezinka osobitné postavenie. Pred neďalekými Malými Karpatami dala prednosť pomerne vzdialeným meandrom starého Váhu pri Maduniciach. Na brehu opusteného riečiska v romantickej divočine si našli utešený flek. Šerifom osady bol **Milan**. Svojho zástupcu **Bišku**, mala osada **ZLATÝ SUP** na tryzne za padlých trampov partizánov v kempe Zlaté dno v Brdách.

O poslednej z tramských osád tohto obdobia v Pezinku poznáme jediný údaj - názov **ČIERNY KONDOR**.

Neďalekú Modru aj v sedemdesiatych rokoch reprezentovali predovšetkým **MLADÍ TULÁCI**. Menovite **Škohlík** s **Maruškou**, **Jarka** a **Rocky**. Duo **Škohlík - Maruška** naďalej úspešne reprezentovalo slovenskú tramskú pieseň. Krátky čas v Modre pôsobila aj T.O. **NEVADA**.

V Stupave pôsobila v predchádzajúcom období osada **STARÍ KAMARÁTI**. Jej tradície prevzala neskôr iná partia - a rozvíjala ich dobre. Užšie styky s bratislavskými trampami udržiavajú **BIELI BIZÓNI**. Mali útulnú chajdu, ale v posledných rokoch častejšie navštevovali Košiarisko. V lete na okolí stanovali, v zime chodili na chatky ČSZTV.

OSADY V MESTÁCH

JUHOZÁPADNÉHO

SLOVENSKA

V Trnave pribudlo v sedemdesiatych rokoch nie len osád a trampov, ale k tradičnému okoliu Smoleníc, či presnejšie letoviska Jahodník a priehrade pri Bukovej, kam trampí chodievali už dávnejšie, pribudlo aj nové významné tramské centrum Sološnická dolina pod zrázmi Vápenej (Roštúna).

Bolo to miesto pre trampov ako stvorené. krásna príroda, hlboké lesy, biele vápencové bralá, zurčiaci potok a pomerný klud. Dolinou síce vedie turistická značka, ale turistov i horolezcov lákajú predovšetkým vrcholové skalnaté partie Roštúna s ďalekými výhľadmi, kým dolina pod ním zostáva v tieni - nie len slnka, ale i záujmu.

Ak som toto tramské stredisko nazval novým, nemal som na mysli len to, že ho trampí začali húbnejšie navštevovať len teraz, ale že sa tu začínali prejavovať aj niektoré iné, doteraz u nás nevelmi známe prvky trampovania. Predovšetkým: Sološnické údolie nepatrilo len trampom z Trnavy, napokon ani oni ho nemajú priamo za humnami. Rovnako doma tu boli niektoré osady z Pezinka a Bratislavy, ale aj z nie príliš vzdialenej Moravy. Ak hovorím doma, myslím to doslovne. Neprichádzali sem len na návštevy, potluchy, výročné ohne. To by nebolo nič mimoriadne. Ale mali tu svoje stále fleky, na ktoré chodili týždeň čo týždeň.

Začalo sa to tým, že v rokoch "pražskej jari" táborievali v lete v Sološnickej doline junáci z dedinky Ladná pri Břeclavi. Svoj tábor nazvali Ascalona a veľmi si ho obľúbili. Keď po roku 1970 "normalizátori" skauting znovu zakázali, z junáckeho oddielu sa stala T.O. **ASCALONA** a jeho vedúci **Luňák** si pripál šerifskú hviezdu.

Z Trnavy pod Roštún chodili osady **ČUVAČI** s šerifom **Bačom**, **BIELY RYS** vedený **Mikim**, **BIELI SUPI**, ktorých šerifom je **Dubák** a **BIELY TESÁ** s šerifom

Vilom Šúnym, ako aj samotári **Cigáň**, **Tehura**, **Ruksak**, a **Bakombardy**. Z Bratislavy sa pridala T.O. **ŠEDÝ GRIZLY**.

Členovia týchto osád sa rýchlo skamarátili a na jednom zo spoločných potlachov tomu dali výraz aj založením **SPOJENÝCH TRAMPSKÝCH OSÁD ROŠTÚN**.

Iná novosť v osudoch trampovania v Sološnickej doline je úspešná. Obojstranná spolupráca trampov s pracovníkmi lesnej správy. Že sa trampí zúčastňovali na lesných prácach, to by nebolo nič nové a osobitné. Tu sa im však lesníci za to nie len poďakovali (vieme, že niekde zostávali dlhší aj to), ale radili im pri poznávaní prírody a najmä - poskytli im nevyužitú starú horáreň Žliabky, ktorá trnavským i moravským trampom umožňovala navštevovať svoje milované miesta a stretávať sa skutočne po celý rok. Vďaka za to patrí menovite pracovníkom lesného závodu **Michalovi** a **Vicianovi**.

Okrem členských osád **STO ROŠTÚN** pôsobili v Trnave v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch aj osady **TÁBOR ŠTVANÝCH**, **ICARILLA**, **MALÍ BOBRI**, **TAJFÚN**, **PARDÁL**, **OTLAK** a skupina **KAMARÁTI TRAMPOV**.

V Nitre sa prihlásili o slovo trampskej osady **DAJANA**, **BONANZA**, **HLADUJÚCI ZUBRI** a podľa nepresných záznamov aj **SUPÍ POSED**. Viaceré z nich sa úspešne zapojili do trampskej kultúrnej činnosti - spev, prispievanie do trampských časopisov a zborníkov, účasť na súťaži "Trapsavec" a pod. Najznámejšia sa stala spevácka skupina **PENGAGI**. Vytvorili ju členovia niekoľkých osád a robia trampskej Nitre dobré meno na mnohých súťažných i festivalových vystúpeniach po celom štáte.

O osadách z Topoľčian nevieme oveľa viac, ako to, ako sa volali. Presne vlastne ani to, V záznamoch napríklad nachádzame názvy **ANITA** a **AMITY**. Boli to dve osady alebo niekto pri zapisovaní skomolil meno? Ďalšia T.O. v Topoľčanoch sú **ALJAŠKA**, **TRAPER**, **KARAVÁNA** a v neďalekých Bošanoch osady **ČIERNY BIZÓN** a **HOBOS**. K topoľčianskym osadám možno prirátať aj T.O. **ČIERNZY OROL** zo Solčian.

Z Levíc sme sa dozvedeli existenciu T.O. **MERRY BOYS** a zo Šale o osade **ŠKORPIÓN**. Vytvorilo ju 15 študentov gymnázia v rámci školskej organizácie SZM. Navštívili Malé Karpaty a Slovenský raj.

TRAMPING NA POVAŽÍ

V roku 1971 si skupina 17-ročných mládencov v Trenčíne založila Klub lesnej múdrosti. Neskôr klub dostal meno **MANITOBA** a za krátko sa stal trampskou osadou. Jej členovia sa túlajú prírodou peši i na bycikloch a udržiavajú kamarátske styky so **ZLATOU KALEDÓNIU** z Ivanky a s T.O. **MESCALERO** z Městca Králové. Na potlach pri príležitosti 2. výročia osady prišiel medzi trenčianskych trampov aj samotár **Pard** z Moravy. Stálejšie sídlo našla T.O. **MANITOBA** v haciende nazvanej El Torro.

Aj druhá trenčianska osada má základy v táborníckom klube. Volal sa **ZLATOKOP** a založili ho r. 1972. O dva roky sa z klubu stala trampska osada. Prvými členmi boli **Toronto**, **Davy**, **Tornádo**, **Andy**, **Sekeráčik**, **Vega**, **Slávo** a šerif **Willy**. Po "vojenskom útme" v činnosti osady nastalo r. 1981 oživenie, pravda, zloženie sa značne mení. **Joe - Joe**, **Fúzo**, **Snehulienka**, **Tornádo**, **Stano**, **Marka**, **Holo**, **Sekera**, **Slávo**, **Vega** a šerif **Toronto**. Kamarát **Vega** r. 1983 tragicky zahynul. Neskôr pribudli **Matti**, **Huanito** a **Kamil**.

Hlavné sídlo mala osada najprv v Drietomskej doline, neskôr na "jedenástke" v závere Kubrickej doliny. Málokedy však T.O. **ZLATOKOP** chodila na jediné miesto. Jej väčšie vandre smerovali na moravsko-slovenské pomedzie, do Slovenského raja, Strážovských vrchov, do Veľkej a Malej Ameriky pri Berounke, Štiavnických a Kremnických vrchov, Malej Fatry i najvýchodnejšieho cípu našej republiky. Špecialitou osady, zrejme v súlade s jej názvom, bola účasť na pretekoch v ryžovaní zlata pod Mojtnom, pri Kremnici a v Louňoviciach pod Blaníkem. Osada mala aj svoj hudobno-spevácky súbor "Strašiaci" a na stretnutiach s tramskou tvorbou, premenovaných na Stretnutia pod širákom sa prezentovala aj tvorbou fotografickou a ručnými prácami.

V roku 1982 osada spolupracovala na veľkom Stretnutí na pomedzí na Vršatci. kamarátov z iných osád vítali aj na svojich výročných potlachoch a slezinách. V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch existovali v Trenčíne ešte osady **STOPÁR**, **KMP 8037**, T. O. **JAGUÁROV** a zálesácky klub **ŽLTÝ KVET**.

V neďalekých Trenčianskych Tepliciach účinkovali osady **BASKE** a **MESAČNÝ ÚSVIT**. O prvej vieme, že sa r. 1982 premenila na **SPOJENÉ TRAMPSKÉ OSADY** a o druhej, že mala kamarátske styky zo **ZLATOU KALEDÓNIOU**.

Známejšia je osada **HURICANE** z Dubnice. Preslávil ju najmä spevácky súbor, ktorý tiež úspešne vystupoval na mnohých podujatiach venovaných tramskej piesni. Tramskej, folkovej a country hudbe v Dubnici holdovalo viac mladých skupín. To však boli len muzikanti, kým **HURICANE** je naozaj tramská osada. Pod vedením šerifa **Borisa** podniká časté výpravy do hôr a vlastní útulnú chatku v horskom hrebeni medzi Považím a riečkou Tepličkou, ktorá preteká Trenčianskymi Teplicami. V Dubnici nad Váhom trampuje aj niekoľko samotárov, vystupujúcich spoločne pod názvom **VLCI**.

Osobitné miesto v našej tramskej histórii má Horná Poruba, neveľká obec na ceste z Ilavy do Valaskej Belej a ďalej do Novák, pod turisticky prítažlivým Vápčom. Prvé osady tu vznikli už v šesťdesiatych rokoch a stručne sme ich už spomenuli. O trampovaní vedeli málo, iba z rozprávania a starých časopisov.

Prvú osadu, nazvanú **SUCHÝ DOL** podľa doliny, kam zašli na prvý vander, založil Fidel spolu s Tomom a Dickom, neskôr pribudli Pajo, Drevo, Džin, Jack a Joe.

S trampami z iných miest sa osadníci Suchého dolu prvý raz stretli na potlachu k 30. výročiu bratislavského **UTAHU**. Mali teda možnosť poznať trampov zvučných mien a z najrozličnejších končín republiky. Neskôr sa pri priehrade v Nitrianskom Rudne spriatelili s vandrákmi z Prievidze, najmä s osadami **KTO** a **ROGERS**.

SUCHÝ DOL má svoj osadný kemp na lúke Srvátkovec, kde usporadujú potluchy. Cez zimu sa osada schádza na Fidelovom zrube pod Vápčom. Na obidvoch týchto miestach privítali už veľa kamarátov z blízka i ďaleka. Veľký potlach osada usporiadala najmä na svoje 20. výročie r. 1985.

Dva roky po Suchom dole založil **Plicky** ďalšiu porubskú osadu **DLHÉ NOŽE**. Spolu so šerifom osadu tvoria **Galus**, **Bizo**, **Johny**, **Killy**, neskôr **Jancek**. Veľa vandrov a iných akcií podnikajú spolu so **SUCHÝM DOLOM**.

O desať rokov neskôr sa k priekopníkom trampovania v obci pridala T.O. **WESTERMAN**. Šerifom je **Meckly**, ďalšími osadníkmi **Fazo**, **Barman**, **Štoky**, **Aldej**, **Kaval**, **Blejdy**, **Hlotko** a **Šalát**.

Osada spočiatku chodievala na turistické akcie, až r. 1980 sa zoznámila s prievidzskou osadou **SKOKAN**, ktorá ju pozvala na svoj potlach. Odvtedy sa trampí z Poruby pravidelne zúčastňujú na potlachoch kamarátov z Prievidze a sami usporadujú vlastné. T.O. **WESTERMAN** ich robieva na svojom kempe Kamenec.

Osadníci **Meckly** a **Šalát** sú známi aj ako autori vlastných trampských pesničiek. Rady osady časom rozšírili aj manželky niektorých osadníkov.

Osadníci z **WESTERMANU** sa r. 1980 zaslúžili o vznik ďalšej osady. Dostala meno **SABOR** podľa levice z románu o Tarzanovi. Šerifom je **Ketusi**, členmi **Otagan**, **Holiba**, **Kabr** a **Čarsak**. Osada vlastní aj malú chajdu.

Roku 1982 založili **Fidel** a **Štoky** tzv. **KMEŇ - ZDRUŽENIE PORUBSKÝCH TRAMPSKÝCH**. Stretáva sa vždy deň pred Silvestrom a volí si kmeňového náčelníka, zakaždým na jeden rok.

Postupne sa v tej to funkcii vy striedali **Fidel**, **Štoky**, **Pajo** a opäť **Fidel**.

Na začiatku 80. rokov bolo v Hornej Porube aj viac trampských samotárov. Z nich **Mexo** v roku 1983 založil osadu **RANČER**. Osada nemala dlhé trvanie a z jej členov chodí na tramp už len **Chamby**.

O rok **Štoky** z T.O. **WESTERMANN** podnietil vznik osady **TIGER**.

Šerifom je **Hasák**, spolu s ním osadu tvoria **Black**, **Sami**, **Mrmlák**, **Jackson**, **Perik**, **Četazan** a **Bloody**. Prvé dve sleziny osada usporiadala na svojom fleku zvanom Skalka, ďalšie už musela zvolávať inam, lebo pôvodný kemp ktosi zničil.

Pod starou suchou jedľou založili v tom istom roku 1984 ďalšiu osadu, nazvanú podľa miesta zrodu - **SUCHÁ JEDĽA**. Zásluhu na založení má opäť **Fidel**. Prvými členmi boli **Bimbo** (šerif), **Lix** a **Zbažin**, na jeseň pribudli **Bily** a **Plicky ml.**, o rok **Agil**.

Osada sa stala členom **KMEŇA**, ale po dvoch rokoch z neho vystúpila.

Poruba má aj prvú ženskú osadu. Vznikla tiež r.1984 a volá sa **ŽIHĽAVA**. Šerifkou je Fialka, ďalšie osadníčky dostali mená **Špáratko**, **Sendvič**, **Žihadlo**, **Zicherka** a **Slamka**.

Najmladšiu osadu **TOTEM** utvorili r. 1988 **Steve** (šerif), **Maňo**, **Zbažin**, **Dick ml.** a **Lubis**.

Od r. 1980 trampí z Hornej Poruby usporadujú striedavo s Prievidzskou T.O. **RANGERS** a turistickým oddielom Slavoj z Čavoja futbalový turnaj. Termín je vždy prvú júlovú sobotu. Miesto sa strieda, v Porube je teda každý tretí rok.

A ešte jednu peknú spoločnú akciu majú porubskí trampí vo svojom programe. " Silvester na Vápči". Výstup na krásny výhľadový vrch, kde spoločne vítajú príchod nového roku.

V Žiline na začiatku sedemdesiatych rokov pôsobili osady **ČIERNE KOLESO** a **PACIFIK**. V roku 1971 pribudla dievčenská osada **AMÍRY**.

V osemdesiatych rokoch vznikli ďalšie dve - **MESAČNÉ HRADBY** a **CORRAL**. Prvú tvorili **Reypall**, **Šavano**, **Major**, **Ivo**, **Šošon**, **Hvezdár**, **Lee** a šerif **Tom**. Členmi druhej boli **Hrana**, **Paľo**, **Jojo** a šerif **Walden**.

1. mája 1986 sa obidve osady spojili a až týmto aktom, ku ktorému došlo na Úpohlave, začína písať svoju históriu uznávaná osada **MESAČNÉ HRADBY**. Osadu, ako sa to dnes žiada, slávnostne vyhlásili v októbri tohože roku na potlachu dubnických samotárov - **VLKOV**, ktorý sa uskutočnil na Lietavskom hrade.

Toto romantické miesto sa stalo hlavným sídlom osady. Tu usporadujú pravidelnú akciu " Odkaz Martina Edena". Zaviedli aj tradíciu osláv kamarátok, tzv.

Vandrmedežety. Ich organizovanie neskôr prevzali trampí z Martina a Popradu.

Osada má aj tajný flek, na ktorých usporadúva štvrtročné snemy. Raz do roka na nich volia šerifa a jeho zástupcu. Vo funkcii šerifa sa doteraz vystriedali **Walden**, **Tom**, **Hrana** a **Reňa**. T.O. **MESAČNÉ HRADBY** aj inak dodržiava dosť prísne pravidlá. Každý člen musí prejsť čakateľským obdobím, keď na tzv. Chodníku preukazuje, čomu sa naučil. Istý čas sa udeľovali aj tzv. korálky, obdoba foglarovských bobríkov . Vyhlasujú aj najlepších osadníkov. Tento titul už

niekoľkokrát získali kamaráti . **Tom, Yetti, Walden, Hrana, Reňa a Ivo**. Medzi týmito menami nachádzame tri, ktoré medzi zakladateľmi neboli: **Yetti**, jeho brat **Ivo** a jediná ženská osadníčka **Reňa**, ktorá dostala trampske meno **Lienka**. Všetci do osady výborne zapadli. Osada prispela aj k založeniu pravidelného tramskeho letného tábora a napokon k vzniku časopisu Severka.

Z Čadce sa k nám dostala zvesť o existencii T.O. **CONCORDIA**. Je to, žiaľ, opäť jedna z osád, o ktorej nepoznáme viac ako názov .

OSADY NA STREDNOM

SLOVENSKU

V smere nášho postupu Slovenskom prichádzame do prvého z veľkých a významných stredísk trampingu na strednom Slovensku. Je to Martin. Aj tu bolo na začiatku niekoľko trampov - jednotlivcov a klub bývalých skautov. V sedemdesiatom už aj prvé trampske osady. . **FLORIDA, NEW GATE** a o rok neskôr **GADERSKA ASCALONA**.

Najznámejšou a pre ďalší vývoj najpodnetnejšou sa stala T.O. **NEW GATE**. Založili ju **Dolfo, Kantor, Arab, Slyžifúz** a **Stenli**.

Postupne pribúdali **Gabina, Čvirik, Bogo, Soms, Iveta, Kerčiak, Cepo, Buro, Kofo, Dumbo, Hracho, Igor** a **Buri**. Pravda, niektorí osadu opustili, takže roku 1990 zostávalo aktívnych toľko, ako bolo na počiatku : päť.

V júni 1971 T.O. **NEW GATE** usporiadala svoj prvý potlach na Súľovských skalách. Zúčastnili sa na ňom spolu s osadníkmi T.O. **OROL** z Handlovej a **JAVOROVÉHO LISTU** z Karvinej. V tom istom roku poznali ešte niektoré ďalšie osady z Handlovej a Prievidze - a samozrejme aj martinskú **GADERSKÚ ASCALONU**. Najuššie styky nadviazali s handlovskými osadami **OROL** a **PONY RIDERS**, s ktorými roku 1972 založili **SPOJENÉ TRAMPSKÉ OSADY - STO** .

Spolu usporiadali aj prvý potlach na Slaskej pri Handlovej a prvý splav Hrona, ktorý potom tradične opakovali.

V r. 1973 dobudovali zrub a usporiadali potlach v Necnálskej doline, na ktorom sa zúčastnilo vyše 300 trampov. Mali aj vlastnú kapelu. O rok neskôr osada utrpela prvý vážnejší úder z vonka: jej činnosť prešetrovala ŠTB, čo mnohých, najmä študentov vyplašilo a odradilo od ďalšej aktivity . A keďže nešťastie nechodievalo samo, osadný zrub ľahol popolom. V tom zasa mali prsty členovia poľovníckeho združenia. No vďaka svojmu **STO** ich prichýlila handlovská T.O. **OROL** na svojom fleku v **ÚDOLÍ DÁŽĎOV**, kde po tri roky usporadúvali spoločné potluchy a iné akcie.

Roku 1978 sa **NEW GATE** vrátila do miest, kde stával jej vypálený zrub a o dolinu ďalej , takmer pod Martinskými hoľami si zriadila flek nazvaný Malá Aláška. O rok však aj ten museli opustiť, lebo v tesnej blízkosti vybudovali lesnú cestu. Prenajali si preto chalupu v obci Dubové -Haľaksince, ktorú potom v roku 1982 aj odkúpili. Spočiatku ju obhospodarovali aj s handlovskými členskými osadami **STO**. Skupina sa síce časom rozpadla, ale T.O. **OROL** aj neskôr pomáhala pri rekonštrukcii chalupy a spoločne aj ďalej chodia na každoročné splavy Hrona.

Osada dosť dôsledne dodržiavala zálesácke zásady. Svojho času spoločne s ďalšími pripravovala pravidlá pre plnenie Odznaku "základy lesnej múdrosti" , ale akcia sa veľmi neujala.

Z moravských osád **NEW GATE** udržiavala úzke kontakty s havírovskými **VAMPÍRMÍ** a **CANADOU**, a s **ESTACADOM** z Rožňova pod Radhoštem.

V r. 1972 vznikli v Martine ďalšie osady **DALTON**, **NEW LIFE**, **NIAGARA** a **SONORA**. O poslednej z nich vieme, že sa každoročne zúčastňovala na potlachochoch T.O. **BIELY POTOK** v Čičmanoch. Bola to tiež martinská osada a prvú správu o nej máme z r. 1974. Ešte pred tým sa v Martine prihlásili k životu osady **PODKOVA**, **REJNA**, **MONTANA** a **PIM** V tom istom čase založili aj osadu **MAYFLOWER**. Na 1. výročie jej založenia 28. 10. 1974 prijali osadný zákon vychádzajúci zo skautských a starých trampských zásad. Osada totiž vznikla z členov skautských družín Trojlístok, Lesné kuny a ďalších kamarátov. Pôvodne si dali meno **GLOOMY WATER** a tvorili ju **Guľa, Bráško, Indián, Dumbo, Fizo, Mýval, Janči** a **Struna**.

Prvý veľký vander prežila spolu s T.O. **BATANA** na Roháčoch. V januári mala osada svojho zástupcu na sneme šerifov, zvolanej T.O. **BIELY POTOK**. Osadu potom opustili dvaja "papieroví" členovia, a prijala **Gandyho**. V septembri ju na potlachu T.O. **NIAGARA** slávnostne vyhlásili. Na výročie osady zahorel v tom roku oheň v kempе **PODKOVY** v Zlatej doline. Prijali čakateľa **Púčika**.

Roku 1975 nasmerovali svoj veľký vander do Slovenského krasu. Po potlachu T.O. **NIAGARA** v Blatnickej doline postihlo aj osadu **MAYFLOWER** - tak ako ostatných trampov - šikanovanie ŠTB. Osadníci istý čas chodili rozdelení na menšie skupiny. Aj tak sa však uskutočnil 1. osadný potlach v Necpálskej doline a veľký vander Veľkou Fatrou a Nízkymi Tatrami.

V roku 1977 sa osada opäť spojila. Veľký vander venovali zasa planinám Slovenského krasu a upravili si nový flek pri kláštore pod Znievom. Nasledujúci rok 1978 bol veľmi rušný.

Spomeňme len účasť osady na Konzervione (čistení potoka) v Banskej Bystrici, na Porte v Olomouci a na Pochode zdatných Malou Fatrou. V ďalších rokoch si účasť na Pochode zdatných i na Porte zopakovali, absolvovali brigády pri čistení lesa, vandre na Morave a v okolí Košíc, potom do Prachovských skál a Slovenského raja, do Nízkych Tatier a na Roháče. Samozrejme osadná kronika zaznamenáva aj "zelené vandre", svadby, odchody niektorých kamarátov a ich nahradenie novými, "rodinné vandre" na brehy priehrad a niektoré ďalšie pohodlnejšie táborská. Napokon v roku 1987 si osada kúpila chalupu na Brčnej za Valčou a najviac energie venuje jej úprave.

Roku 1975 založili kamaráti **Kaktus**, **Brada** a **Samson** osadu **DAWSON**. Neskôr pribudli **Mitke**, **Andrej**, **Butro**, **Ľubka**, **Miňa**, **Alena**, **Anna** a **Ľuba**. Láska k prírode v prvých členoch osady zrela skôr ako poznali tramping. Tak sa dostali na stretnutie na Korlátkach a poznali trampov z Trnavy. Až potom sa priblížili k starším martinským trampom. Spolu s nimi prežívali krásne večery pri výročných ohňoch, zimné táborenie, pochody zdatných a letné trampské hry.

V ďalších rokoch mladí trampí v Martine založili osady **INDIANA**, **DUNIVÝ VODOPÁD** a **MICHIGAN**. Tretiu z nich založili v roku 1977 **Nené**, **Bumbus (Patrik)** a **Lelé (Like)**. Vyhlásená bola po roku na výročnom ohni T.O. **PUEBLO** v Heřmánkách. Osada sa postupne rozrástla o **Drobca**, **Lišáka**, **Kost'u**, **Aňu**, **Modoka**, **Timshela** a **Raku**. Osada má blízko k športu i hudbe. Športovali aj pretekársky - vo futbale, atletike, skokoch do vody, džude, cyklistike, jazdectve, horolezectve, hádzanej. Vďaka tomu si úspešne počínali v Trampských športových hrách i v Trampskej lige v minifutbale. Zúčastňovali sa však aj na takých akciách, ako Stredoveké manévry a Stratená stopa Jaroslava Foglara. Na veľkých vandroch osada prebrázdila kusisko republiky - doma je však vo Veľkej Fatre.

Roku 1979 martinskí trampí založili **SMO** - SPOJENÉ MARTINSKÉ OSADY. Mnohé zo spomínaných akcií táborského, športového a ochranárskeho zamerania zorganizovalo toto združenie osád. Ako môže trampská myšlienka preniknúť do

neveľkého kúpeľného mestečka v Turci, o tom svedčí list kamaráta **Ofo** z osady MONTEZUMA v Turčianskych Tepliciach. I keď tým spád rozprávania možno trochu pribrzdím, úvod listu odcitujem doslovne .

"Už od malička sme mali kontakt s prírodou. U nás v Turčianskych Tepliciach to bolo tak, že sme v nej prakticky vyrastali. Chodili sme na jednoduchové prechádzky prírodou a niekedy sa stalo, že sme zostali aj na noc. Za starším bratom prišiel raz kamarát a vraví mu : Cez dovolenku ideme na čunder. To slovo sa mi zdalo romantické a pýtal som sa sám seba, čo to asi je. Mal som vtedy 13 rokov.

Raz mi povedali chalani z mesta, z druhej ulice, že tiež idú na čunder. Tak ma to dajako ťahalo, veď na čundry som ešte v živote nebol.

- Môžem ísť s vami? - pýtam sa.

Boli o rok starší odo mňa, pozreli na seba a nakoniec súhlasili.

Išli sme do Gaderskej doliny, kde vtedy ešte nebolo zakázané táboriť. Postavili sme stan a chalani odišli do kempu. Bola tam totiž reštaurácia. Mňa ako najmladšieho nechali pri stane strážiť veci. Večer sa vrátili pod parou a mali plno zážitkov. Hovorili o dievčatách. Večer im nebolo dosť a pobrali sa na zábavu do neďalekej dediny. Nepáčilo sa mi to, rovnako ako ich podceňovanie mladšieho. A potom byť na jednom fleku a nepoznať okolie - to nie je nijaká romantika.

Ráno vstali, obliekli sa a hybaj zasa do kempu. Keď som navrhol ísť na Čertovu bránu, vysmiali sa mi. Tak som išiel sám.

Keď som sa vracal späť, stretol som jednu skupinu. Pozdravil som sa im a oni odpovedali Ahoj. Usadil som sa v ich blízkosti a oni ma oslovili: kamarát! Boli odo mňa starší, dvaja chlapci a dve dievčatá. Hovorili po česky. Na rukávoch mali našité akési odznaky. Vtedy som ešte nevedel, že sú to domovenky. Stretol som sa tam aj so slovom tramp, o ktorom som nemal potuchy, čo znamená. Veľmi sa mi páčilo ich správanie a piesne, ktoré hrali, ako by som už bol kdesi počul. Uznávali oheň. Dostal som aj vysvetlenie , prečo. Oheň dáva svetlo a teplo. Hodil som papier do ohňa a vyhrešili ma. Hodil som konzervu pod krík a upozornili ma, ale slušne, že by sa mi určite nepáčilo, keby tu všade bolo plno odpadkov. Tak som ju vzal a zakopal. To všetko sa mi veľmi páčilo. Pochopil som, kto sú trampí a čo sú to za ľudia..."

Autor týchto riadkov **Ofo** chodil odvtedy do prírody radšej sám a vždy bol veľmi rád, keď sa stretol s trampami. Raz sa s kamarátom nazývaným **Gambuzíno** (neskôr mu meno skrátili na **Gambo**) vybrali na Duchonku. Na cestu toho nemali veľa, ale zarábali si tým, že rodinám, stanujúcim pri priehrade, chodili na nákupy alebo po drevo. A snívali, že si založia trampskú osadu. **Gamba** však čakalo domáce väzenie, odišiel totiž na vander bez súhlasu rodičov. **Ofo** ešte potom postretal trampov z Trnavy, Vrútok a Prievidze. A prirodzene - z Martina.

V roku 1975 založili s **Gambom** a **Galim** osadu **JUPITER**. Onedlho názov zmenili na **BENGAVE**. To už osada mala nového člena a šerifa - **Joeho**. Do osady ešte pribudli **Otto, Pepo, Jaro** a **Šraubo**. No partia viac schôdzovala a popíjala ako trampovala.

Gambo a **Gali** ju opustili a založili T.O. **TÚLAVÍ VLCI**. **Ofo** najprv sám a potom s **Hrčom** poznávali stále viac kútov Slovenska.

Joe a **TÚLAVÍ VLCI** sa roku 1976 spojili a založili osadu **MONTEZUMA**. V júni sa táto partia opäť stretla v Gaderi so staršími trampami - a boli nadšení. Čistota táboriska, pomalovaný totém, stožiar s vlajkami zúčastnených osád, nachystaná pagoda, rozvoniavajúci guláš a naukladané "placky" pre víťazov súťaží.

A potom táborák, spev, veselé rozprávanie - to všetko sú nezabudnuteľné zážitky a najmä veľký vzor pre ďalšiu činnosť.

Osada v lete stanuje, v zime chodí do starej nevyužitej horárne, nazývanej Osamelá vlčica. O rok našli v Dubovských horách na krásnom mieste neveľkú

chajdu, pre osadu ako stvorenú. Miesto nazvali Zlatišťom, chata dostala meno Montezuma na Zlatišti. Pravda, v zime je stále bezpečnejšia Osamelá vlčica. Napokon chajdu im ktosi na jar 1982 vypálil.

V osade sa okrem zakladateľov vystriedali **Hara**, premenovaný na **Táraj**, **Noly** a **Cinzano**. **Gambo** si zo zeleného vandru priviedol kamarátku **Mrvu**.

T.O. MONTEZUMA udržiavala priateľské styky s viacerými osadami, najmä účastníkmi potlachov v Gaderi. Jej členov pozvali na oheň osady **NÁVRAT** do Karpát. Zoznámili sa aj s teplickými policajtmi. Nebolo to zoznámenie najpríjemnejšie. S trnavskou osadou **OTLAK** sa zúčastnili na niekoľkých ohňoch bratstva na moravsko-slovenskom pomedzí, ako aj na tramskom putovaní k mohyle M. R. Štefánika na Bradle.

Súčasne s **MONTEZUMOM** vznikla aj osada **HIGHWAY**. Založili ju **Ofo** s **Hrčom** a **Biely Otec**, **Šedo** a postupne niekoľkí ďalší kamaráti patrili k osadenstvu.

0 osadách z Prievidze bola už nejedna zmienka na predchádzajúcich stránkach. Toto hornonitrianske mesto sa v sedemdesiatych rokoch stalo významným strediskom trampingu a jeho osady pomáhali šíriť tramskú myšlienku do širokého okolia, i poza hory: na západ na Považie, na Sever do Turca a podistým aj na východ k Hronu.

Zaujímavé je, že o týchto osadách, aspoň tých prvých, nevieme priamo od ich členov, ale len z rozprávania a listov trampov z iných miest, ktorí s prievidskými prichádzali do styku, prípadne z tramských časopisov alebo príloh v novinách. Slovenských i českých.

V tejto časti môžem teda uviesť len zoznam osád, 0 existencii ktorých sme sa z uvedených zdrojov dozvedeli. Boli to T.O. **ROGERS**, **KTO**, **SUPÍ PAZÚR**, **ANITA** (z Laskára), **ŠOŠONI**, **WAPITEE**, **ČIERNÁ HVIEZDA**, **SKOKAN**, **ČIERNY NETOPIER** a **LOVCI**. 0 ďalších z osád z tohto obdobia dokonca nie len že nevieme viac ako jej meno, ale ani to, z ktorého mesta jej členovia pochádzali. Je to osada SONORA, ktorú niektorí spomínajú ako osadu martinskú (aj my sme ju v príslušnom odseku už uviedli), iní ako prievidskú, alebo aj handlovskú. Isté je, že chodievala väčšinou na miesta, kde sa stretávali trampi z všetkých troch miest.

Až o niektorých osadách založených v druhej polovici sedemdesiatych rokov vieme o čosi viac.

Osada **MESCALERO** vznikla v roku 1976. Založili ju **Kanco**, **Mini** a **Ploskáč**, ktorých už štvrt' roka posilnili **Sančo** a **Lišiak**. Cieľom ich prvých vandrov bol flek T.O. SKOKAN na Stratenej lúke pri Kocúranoch. Pomáhali ho pripraviť na 2. potlach osady. Tam osadu **MESCALERO** slávnostne vyhlásili. Osada potom väčšinou chodila na svoj nový vlastný flek Sierra Madre, tiež neďaleko Kocúran. Členmi osady sa postupne stali **Henro**, **Gabo**, **Ostriež**, **Lyro** a **Peky** a 4 manželky osadníkov. 3. júna 1983 tragicky zahynul člen osady **Lišiak**, ktorému každoročne venujú spomienkový oheň. Špecialitou osady sú Indiánske hry, ktoré vari ako prvá na Slovensku organizuje každým rokom. Osadníci sú pri nich ustrojení v dobovom indiánskom ustrojení vlastnej výroby. Aj inak sa usiluje riadiť sa zákonmi lesnej múdrosti podľa E. T. Setona.

Osadu Buffalo si založili chlapi z Žabníka - **Vrták**, **Briketa**, **Gogo** a **Maják**. Neskôr pribudli **Tyfus**, **Zlatokop**, **Peko**, **Kero**, **Škorica**, **Joe**, **Boco**, **Koco**, **Leo** a **Drobec**. Samozrejme nie všetci zostali v osade po celý čas jej trvania. Nových členov prijímali vždy až po ročnom čakateľskom období. Prvé roky chodievali von každý víkend - v zime do Chvojnice a v lete do Hlbokého. Každý rok v lete sa vybrali na veľký vander. Aktívne sa zapojili do ochrany prírody. Mali podiel na založení SZOPK v Prievidzi a mali aj vlastnú základnú organizáciu Vtáčnik s ktorou sa zapájali

do ochranárskych brigád. Na potlachoch a slezinách si získali veľa kamarátov z celej republiky. Na krátky čas vytvorili s MESCALEROM SPOJENÉ OSADY. Po bežnom útlme v rokoch vojenčiny a pri zakladaní rodín sa osada znovu dala dokopy, v roku 1983 si spoločne kúpila chalupu na Majcniárovom laze, kde - ako to už býva - búrajú, stavajú, murujú, kožujú a - kartujú. Ale usporiadali aj 2 potlachy a viac osadných slezín, 2 trampske svadby a založili tradíciu " Bielej stopy Jacka Londona" .

T.O. ROWERS začala chodiť na vandre v roku 1975 pod patronátom osady SKOKAN, ktorá novú osadu 14.6.1977 aj vyhlásila. Osadu založili Waldes, Mindo, Cvrček a Kači. V ďalších rokoch pribúdali **Šaňo, Truhlík, Žanku, Feďo, Jofi a Fúzik**, ale ako to už býva, niektorí aj odišli. Stály flek má osada na Lúke tulákov v Hlbokom, asi 15 km od Prievidze smerom na Nitrianske Pravno. Trvalou súčasťou aktivity sú lesné brigády a čistenie studničiek. Okrem toho T.O. usporiadala 6 potlachov, výstupy na Kľak, Vtáčnik, Vyšehradné a Maguru - vždy na záver letnej sezóny. Ďalšie súčasti programu : country - bály, Trampsaloony, futbalové turnaje pod heslom " Preč s obezitou". Osada dodržiava prísne pravidlá, podobné tým, ktoré sme uviedli u niektorých iných stredoslovenských osád. S drobnými zmenami: čakateľská doba je dvojročná, nový člen skladá prísahu, na pasivitu, ale aj výtržnosť a opilstvo možno osadníka vylúčiť.

Z konca sedemdesiatych rokov sme zaznamenali ešte existenciu T.O. COLORADO, ale to je zasa jedna z tých, o ktorých okrem názvu viac nepoznáme. Osada OSAMELÝ JELEŇ udáva ako rok vzniku 1981. Ale už predtým jej členovia chodili do prírody, mali svoj flek v Kanianke a podnikali vandre po slovenských i českých horách.

Zakladajúci členovia boli **Labuť, Karči, Čarly, Rumo a Marty**.

Meno dal osade skutočný starý jeleň, ktorého s nadšením pozorovali, keď vychádzal na lúku v Kanianských horách. Na veľkých vandroch chlapani z **OSAMELÉHO JELEŇA** poznali Malú i Veľkú Fatru, Žďárske vrchy, Slovenský raj, Moravský kras, Tatry, Beskydy, Malé a Biele Karpaty, Kremnické vrchy, Trábeč a Orlické hory.

V osemdesiatych rokoch v radoch osady vystriedali **Ruma a Čarliho** noví kamaráti **Zeták a Bradáč**. Spoločne s ďalšími osadami sa zúčastňujú na rozlúčkach s letom, prechodoch, vandroch a splavoch riek, potlachov, trampských hier, športových turnajov. Sami usporiadajú turnaj v minigolfe a lyžiarske pochody na bežkách. V posledných rokoch sa vo väčšej miere venujú vodáctvu. Splavili Hron, Sázavu, Berounku, Lužnicu, Nitricu, Rajčianku a Nitru. Stali sa aj členmi vodáckeho klubu Neptún. Svoj pôvodný flek museli opustiť a novú "jeleniu lúku" našli pri Kocúranoch.

Osadu **VEĽKÝ KAŇON** v roku 1985 nezaložili - ako to býva - mladí chlapani. **Peky, Kýbel, Furgas a Viky** trampovali už viac rokov ako samotári. Pre spoločné trampovanie sa rozhodli preto, že všetkých štyroch čakal rozhodný krok do rodinného života - a so ženami sa dá skôr osadníčiť ako samotárčiť. Známych skúsených trampov nebolo treba dlho preverovať a tak ich osadu vyhlásili už 13. júla 1985 na potlachu T.O. **COLORADO** v Šútovciach na fleku Boške laz.

So značnou námahou si osada vybuodovala flek podľa svojich predstáv v blízkosti Šútovského sedla. Tam usporiadali v roku 1986 prvý výročný oheň - bol to "oheň čistoty" z brezového dreva a už pred jeho zapálením sa uskutočnili zábavné súťaže v disciplínach : zálesácka a drevorubačská súťaž, domino, ženský dekomlat, tajná - vajcová súťaž a hod na cieľ. Do osady prijali nových členov **Blichu, Zela a Krússa**. Pri ohni pokračovali súťaže v speve a veselom rozprávaní.

V tom istom roku sa traja členovia osady - **Furgas, Peko** a **Bliha** vybrali na veľký vander do Slovenského raja. Okrem toho sa osada zúčastňovala na lesných brigádach i na potlachoch, a to aj v južných Čechách a na Morave.

Od roku 1987 osada usporaduje s T.O. **ROWERS** a **DÚHA** Trampsaloon v Dížine. V tomto roku sa osada dožila aj nemilého prekvapenia, keď prakticky cez jej flek lesníci potiahli nezmyselnú lesnú cestu, aby si uľahčili ešte nezmyselnejší výrub. No netrvalo dlho a upravila si nový flek na Páleninách, tiež neďaleko Šútoviec. Vztyčili na ňom pekný vyše 6 m vysoký totém.

Čo ešte zo života TO Veľký kaňon spomenúť? Svadby niekoľkých členov, vylúčenie za nedodržiavanie trampskeho sľubu (meno zámerne neuvádzam), prijatie kamarátov **Fuma** a **Sekyho** do osady, spoločný vander s T.O. **ROWERS** do Slovenského raja a na Muránsku planinu - a samozrejme viac potlachov a slezín.

V neďalekej baníckej Handlovej vznikla v roku 1970 osada OROL. Podnet na jej založenie dala osada NEW GATE z Martina.

Jej zakladateľmi boli členovia turistického oddielu TJ Baník Handlová **Poldolfo, Miri, Kefa, Kýblik**. V roku 1971 nadviazala kamarátske styky so severomoravskými osadami **WAMPÍRI** a **JAVOROVÝ LIST**. Výročné ohne kládla v Gaderskej a Necpálskej doline. Už na druhom sa zúčastnilo 220 trampov z celej republiky. V tom istom roku uskutočnila aj prvý splav Hrona.

Začiatkom sedemdesiatych rokov pôsobili v Handlovej aj osady **MESAČNÉ ÚDOLIE** a **PONY RIDERS**. Po 4 - 5 rokoch sa spojili do **STO** (Spojených trampských osád) **ÚDOLIE DÁŽĎOV**, ktoré viedol maršal **Poldolfo** z **ORLA**.

Ďalší chlapi, ktorí sa neskôr mali stať úspešnými priekopníkmi trampovania v tomto významnom tramskom centre, mali v sedemdesiatom roku len 12 - 13 rokov. Niektorí ešte menej. Ich vznikajúce partie boli pod vplyvom skautských myšlienok, ktoré poznali zo skautských a podobných časopisov, z literatúry Jaroslava Foglara a Dvoch divochov E. T. Setona. Založili si družinu Červený uzol, neskôr Bobříkov a Červených skautov, s ktorými vyrážali do prírody. Mali klubovňu, zástavu, tábory - a navštevovaným miestam dávali nové mená, mnohé používané medzi trampami dodnes: Kaňon opadaného lístia, Kaňon dubov a bukov, Tunel zeleného ticha, Púšť, Tri diery, Meteor a iné. Nové mená si dávali aj chlapi: **Drobec, Bublina, Rybička, Pitraš, Zefo, Liga**. Hlavnou náplňou činnosti boli orientačné hry a plnenie "bobříkov" podľa foglarovského vzoru.

Okolo roku 1973 sa začali handlovskí "skautíci" stretávať na svojich potulkách trampov. V typickom oblečení, s ueskami, vlajkami a domovenkami, na ktorých bol pred exotickým názvom partie záhadný monogram T.O. Že O bude osada, to chlapi uhádli. Ale T? Turistická, tábornícka? Nevedeli. Ale založili si T.O. **VLČATÁ**.

Tak nejako sa to začalo. Druhá partia mladých, čo prešli družinami Bobříkov a Červených skautov, sa pokúsila založiť tábornícky krúžok pri mestskom dome detí a mládeže. Lenže z toho bol čoskoro opäť Dom pionierov, ktorý svojich zverencov presviedčal, že sovietsky vpád bol internacionálnou pomocou, a s tým členovia krúžku nechceli mať nič spoločné. Prišli o klubovňu, aj o krúžok, ale lásku k prírode nestratili. Zoznámili sa s trampami, menovite s osadou **SATANTA**, založili si osadu **TULÁCI** a 22. júna 1974 jej dali meno **OREGON**. To preto, že príroda, hoci je krásna všade, nikde nie je taká, ako v štáte tohto mena.

Zakladajúci členovia boli **Kuli** (zvolený za šerifa), **Mokko, Ary** a **Baxy**. V tom istom roku ešte prišiel z T.O. **OROL Zefo**. Na výročnom ohni **SATANTY** 31. mája 1975 osadu OREGON vyhlásili. Z osady **BIELE VRANY**, ktorá sa po odchode viacerých členov na vojnu rozpadla, pristúpili do **OREGONU** **Termit** a **Simon**. Osada sa postupne rozrástla až na 12 členov. Okrem víkendov v handlovských horách sa

osada **OREGON** zameriavala na 4 veľké vandre do roka, z ktorých jesenný býval najnamáhavejší. Poznali na nich všetky pohoria na Slovensku, vari s výnimkou Vihorlatu a vystúpili aj na Gerlach. Poznali aj Baltické a Čierne more a v rakúskych Alpách zdolali dva štíty nad 3000 m nad morom.

Chlapci z T.O. pôvodne nazvanej **VĽČATÁ** po otrasnom zážitku, keď pred ich očami poľovník zastrelil vlčiaka Vesnu, čo strážil chatu Baník na Remate, priľnuli k prírode ešte väčšmi a z neorganizovaných, teda "divých" skautov sa stali trampí. Partiu premenovali na T.O. JAZDCI PRÉRIE a pod týmto názvom vstúpili do povedomia starých trampov. Tak sa zúčastnili na potlachu osady **WHITE MONKES**. Od týchto, o čosi starších trampov sa dozvedeli o uznávaných zásadách, zvykoch a pravidlách trampskej činnosti. Osada mladých zmenila znovu názov, pomenovali ju **ONTÁRIO**. S týmto menom vydržala už dlhšie a tak ju aj slávnostne vyhlásili. Bolo na potlachu T.O. **OREGON** a **BIELE VRANY**.

Osada **ONTÁRIO** mala v tom čase už svoj flek s budú obťahnutou igelitom a za sebou aj prvý veľký vander, zapísaný v kronike. Cieľom boli romantické a medzi trampami vyhľadávané miesta v povodí Berounky: Srbsko, Malá Amerika, Mexiko, Veľká Amerika a Karlštejn.

Osadu **ONTÁRIO** pri založení tvorili **Kasi** (šerif), **Cica**, **Moko** a **Pago**. Zhruba rok boli v osade **Slza** a **Tula**, v roku 1977 sa stal členom **Sviňuch**.

V tom istom roku ako **ONTÁRIO** a **OREGON** vznikla aj T.O. OHIO.

Založili ju **Rebro**, **Šeďo**, **Brčo** a **Krivák**. Neskôr pribudol **Oldo**.

Osada bola aktívna do roku 1980.

Koncom sedemdesiatych rokov chodilo v Handlovej na tramp aj viac samotárov . Z osady **ONTÁRIO** sa k nim na čas pridali aj **Pago** a **Cico**. V tom čase vytvorili aj osobitnú skupinu **SPOJENÍ TRAMPSKÍ SAMOTÁRI**.

Pago ďalej úzko spolupracoval so svojou pôvodnou osadou a bol pri tom, keď **ONTÁRIO** založilo spolu s osadou **LOBOS** nové **STO**.

Veľké nadšenie sa spojených osád zmocnilo, keď im lesníci povolili za účasť na lesnej brigáde postaviť si na fleku T.O. **LOBOS** zrub. Začali ho stavať taký veľký, že sa im začali vysmievať - bude to vraj trampska telocvičňa. No radosť netrvala dlho.

Rozostavanú chatu museli zbúrať a ešte aj zaplatiť pokutu 100,- Kčs. Krátko na to **STO** i osada **LOBOS** zanikli.

ONTÁRIO prežilo. Roku 1978 si zriadilo novú klubovňu a vytvorilo hudobno-spevácku skupinu. V nasledujúcom roku osada začala častejšie chodiť do okolia Modry, kde poznala osady **MERIDIANA** a **SEVERKA**, a na Moravu, kde sa zblížila s osadami **KAVALERIE** a **SATAN**. Doma mali spoločné podujatia s **OREGONOM** a ďalšou handlovskou osadou **DAKOTA**. S tou prežili aj spoločný Silvester.

Skupina **SPOJENÝCH TRAMPSKÝCH SAMOTÁROV** sa v tom období rozhodla založiť novú osadu. Dali jej meno pôvodne **LITTLE ROCK**, ktoré čoskoro poslovenčili na **MALÉ SKALY**. Jej členmi boli **Tyro**, **Frčo**, **Zaro** a **Dufo**. Koniec sedemdesiatych a začiatok osemdesiatych rokov bol pre handlovských trampov obdobím rozkvetu. Vznikli nové osady a spolu so staršími úzko a úspešne spolupracovali. Zo schôdzí šerifov sa stali stretnutia celej trampskej rodiny . Nešlo len o schôdze v klubovniach, či neskôr v čakárni na handlovskej stanici, organizované T.O. **OREGON** ale o stretnutia priamo v prírode.

Medzi aktívne osady stále patrila T.O. **OROL** Zúčastňovala sa na spoločných akciách a mnohé aj sama organizovala. Na víkendy bez mimoriadnych podujatí chodila v tomto období na spoločnú chatu s martinskou **NEW GATE** do Haľaksiniec.

V roku 1979 pripravovali handlovskí trampí zaujímavú spoločnú akciu nazvanú Pagoda 79. Usporiadateľom mal byť aj Socialistický zväz mládeže, ale hlavným

organizátorom bola základná organizácia ochrancov prírody Lesná múdrosť, do ktorej združil prakticky všetkých handlovských trampov jej predseda **Miri Búrlivák** z T.O. **SATANTA**. Komunisti však v poslednej chvíli akciu zakázali. Už to bola chyba, vážnejšie však bolo, že tento neúspech trampov na čas rozdelil do dvoch táborov Roku 1980 viacerí handlovskí trampí chodievali pravidelne do Gaderskej a Blatnickej doliny , kde táborievali spoločne s martinskými trampami. Prirodzene aj s prievidskými, turčianskoteplíckymi a často aj českými. Jednou z najvýznamnejších udalostí v tomto roku bolo pre Handlovčanov 10. výročie T.O. **OROL**. Na jubilejnom potlachu sa prvý raz stretli so skutočne starými trampami - zo 45-ročnej osady **ALBATROS**. Priamo z tohto potlachu vyrazili handlovskí trampí **Pago** z **ONTÁRIA**, **Lemon** z **LITTLE BIG HORN** a **Kapusta** s **Fredym** z T.O. **BOBOR** na prvý veľký vander za hranice. Konkrétne do Poľska.

Tragicky sa do kroniky zapísal záver tohto roku. 12. decembra mala byť na búde Slaská slezina. Deviatich handlovských trampov zastihla v noci na hrebeni handlovských hôr snehová búrka. Šliapali v dvojmetrovom záveji a za nimi nezostávala nijaká stopa. V skupine však prešli. Na druhý deň v tých istých miestach zahynul samotár **Tuky**. Na mieste tragédie postavili s T.O. **KLONDYKE** malý pamätníček, pri ktorom sa každý rok stretávajú.

Z nasledujúcich rokov považujem za potrebné uviesť jednu zaujímavú epizódu. Že sa slovenskí chlapi zoznámili s trampingom v Čechách počas svojej základnej vojenskej služby, to bývalo bežné. Handlovský tramp **Pago** naopak "vyviezol" trampskú ideu do Čiech. Od roku 1982 slúžil v tankovom prápore v Stříbre. Po pol roku tam založil T.O. **KOMÁR**. Jej členovia **Pepo**, **Leoš**, **Alan** a **Šaro** dovtedy o trampingu nevedeli. Pod **Pagovým** vedením si za kasárňami zriadili flek s totemom a malým zrubom, z vychádzkovej košele ušili vlajku a domovenky, písali kroniku. Po čase ich tam odhalili vojaci z iných jednotiek útvaru. Medzi nimi aj trampí. A tak vznikli nové kamarátstva, ktoré sa neprerušili ani odchodom do civilu.

Roku 1983 vznikla v Handlovej ešte T.O. **STOPA** . Jej zakladatelia **Ali** a **Kuťo** chodili pred tým so **SONOROU**. Osada sa zúčastnila na niekoľkých akciách, ale ich zameraním je : nie chodiť týždeň čo týždeň na veľké trampské zhromaždenia, ale dávať prednosť potulkám prírodou, jej poznávaniu a v lete veľkým vandrom do doteraz nepoznaných krajov. V posledných rokoch väčšinu víkendov T.O. **STOPA** prežíva na spoločnej chalupe v Chvojnici. Pekne rodinne, s deťmi, ale stále v čundráckom duchu.

Pre mnohých handlovských trampov sa stala nezabudnuteľnou účasť na Porte 1985. Roku 1987 v apríli obnovila svoju činnosť osada **ONTÁRIO**. Štartom do obnovenej činnosti bol veľký vander na pamätne miesta Veľkej a Malej Ameriky a Mexika. Túto časť ešte partia absolvovala v poriadku. Zastavenie v Českom raji na spiatocnej ceste sa však skončilo tragicky pre šerifa **Kasiho**. 24. augusta 1987 tam zahynul. Po návrate mu na fleku zapálili rozlúčkovú hranicu a do skaly osadili pamätníček. V nasledujúcom roku si osadníci svojho šerifa pripomenuli nočným prechodom po miestach, kde ho navždy stratili.

Znovu ožila aj osada **OHIO**. Z pôvodných členov zostal len **Brčo**, inak partiu tvoria **Bobo**, **Bille** a **Guma**. Takže ide vlastne o novú osadu. Iba vlajku a domovenky prevzala od **Šed'a** a **Olda** zo starého **OHIA**. Osadu aj znovu vyhlásili. Najprv ju mala pod patronátom T.O. **ONTÁRIO**. Spolu sa zúčastnili aj na nešťastnom vandri do Čiech, pri ktorom stratili šerifa **Kasiho**. Potom boli patrónmi **OHIA** osadníci z T.O. **BOBOR**, ktorí na svojom potlachu k 10. výročiu novú osadu aj vyhlásili.

Medzi najmladšie osady v Handlovej patrí **BIELY KAMENĚ**. Jej členovia začali spolu chodiť von roku 1986, osadu založili 19.10. 1987. Šerifom je **Rebro**, členmi **Lajo**,

Dafny, Alan a Slavo. Za stále sídlo si zvolili tzv. Plevov flek, nazvaný takto ešte chlapcami z družín Červený uzol, Bobríci a Červení skauti.

Opustené miesto však museli dôkladne upraviť a dali mu aj nové meno - Zlatý lom. Vztyčili tu aj prostý totém. Na väčšie vandre osada chodí do Súľovských skál a Gadera. Boli aj vo Veľkej a Malej Amerike, na Křivokláte a Karlštejne, zúčastnili sa na Ponny-exprese v Mníšku pod Brdy. Na fleku si postavili druhý totém a začali stavať "Yukonský zrub". Do spoločných akcií handlovských trampov prispeli usporadovaním streleckých pretekov .

Handlová je jedným z najživších a najagilnejších trampských centier na Slovensku. V posledných 20 rokoch tu okrem menovaných osád pôsobili ešte T.O. **DVORANA SLÁVY, ZAPRÁŠENÁ DOLINA, PACO, STOPA, FOX, ORINOKO, BIELY BOBOR, ARKANSAS a VÝRY.**

V posledných rokoch handlovskí trampí usporadujú naďalej svoje stretnutia, potlachy, zimné tábory, futbalové a hokejové turnaje, vianočné výlovy kapra z bazéna a ďalšie podujatia, až po zapálenie ohňa na oslavu 70. výročia trampingu.

V Banskej Bystrici vznikla ešte koncom predchádzajúceho obdobia (koncom šesťdesiatych rokov) osada **SEDEM STATOČNÝCH.** Jej šerifom bol **Marián Paško.** V roku 1970 usporiadala 18. augusta potlach na Španej doline.

V druhej polovici sedemdesiatych rokov žili v krajskom meste osady **ČIERNÁ PUMA, MESAČNÁ MÚDROŠŤ, VLČIA SVORKA a CUKOR.**

Blízko k nim mali **JACK LONDON CLUB** a TOM (turistický oddiel mládeže) J. Londona. Tieto osady a organizácie spoločne usporiadali 29. a 30.júna 1979 tzv. Otváranie studničiek. Ako hosť sa na ňom zúčastnila aj T.O. **KAMENNÉ SEDLO** zo Spišskej Novej Vsi. Dejiskom boli Jergaly blízko Donovál. Či skôr mali byť. Proti trampskému podujatiu - čo ako užitočnému - zasiahla Verejná bezpečnosť.

Nebola to zrejme jediná akcia podobného druhu. počuli sme už o tzv. Konzerviáde, ktorú tiež organizovali banskobystriční trampí. Jej cieľom bolo čistiť potoky Od všakovakého odpadu, menovite od konzerv nahádzaných do nich nedisciplinovanými turistami.

V Medzibrode pôsobila osada **PRIATELIA HADIEHO ÚDOLIA.** Okrem originálneho názvu mali jej členovia aj originálne nápady. Usporiadali súťaž o najviac navikovaných dierok v železničnom lístku a druhú o získanie lístku s najnižším evidenčným číslom. Nuž možnosti trampských aktivít sú naozaj nekonečné.

Z Nižnej máme správu o existencii T.O. **ČIERNÁ PUMA.** Či to je skutočne nová osada s rovnakým menom ako osada bystrická, alebo či ide o ďalší omyl v údají o mieste pôsobenia, neviem.

TRAMPSKÉ OSADY

V KOŠICIACH

Na rozdiel od stredného Slovenska stalo sa na Východe hlavným trampských centrom najväčšie a v tom čase "krajské" mesto Košice. Podobne ako v iných slovenských mestách aj tam trampské semienka zaviali priaznivé vetry obdobia, ktoré sme nazvali odmäkom, troma hlavnými spôsobmi. Pomocou trampských a podobných časopisov, pôsobením Únie táborníkov, alebo po 70. roku postupnou premenou rozpustených skautských družín na trampské osady.

Partie prvého typu vznikali už v druhej polovici šesťdesiatych rokov. Táborisko mali najprv v Bankovskom lese. Nazvali ho Kanada. Potom presídlili do údolia

jedného z prítokov Myslavského potoka. Keďže potok bol kľukatý, nazvali ho Hadou riekou. A nakoľko riekou rovnakého mena - Snake river - našli na mape amerického štátu Idaho, dali svojej partii toto meno. Nazvať ju osadou sa ešte neodvážili, hoci tento pojem už poznali. Najprv sa však vybrali na skusy do Čiech a až po návrate, obťaženi poznatkami a skúsenosťami od českých kamarátov, zapálili slávnostný zakladajúci oheň - a T.O. **IDAHO** bola na svete. Prví členovia boli **Jeff, Kobyla, Čarly, Emil, Ondrej, Ivan** a **Bud'o**. Rady osady ešte rozšírili **Štiglinc** a **Čutka**, neskorší samotár **Šaman**.

Osada si postavila prvú chajdu a pobyty na nej striedala s vandrami do Slovenského Rudohoria, Tatier a na iné miesta. V zime 1970 chatku ktosi vypálil. T.O. **IDAHO** si našlo nový kemp na lúke trampami zvanej Sedem smädných prameňov.

Osada zmenila názov na **ZLATÝ HAD**. Dala sa do stavby novej, pevnejšej chajdy. A ešte v novembri pri nej usporaduje potlach na oslavu 3. výročia svojho založenia. V nasledujúcom roku získal neďaleko chatku Tábornický klub **PRVÉ OHNE**. Tvorili ho **Hopši, Kekso, Líska** a **Steve Žralok**.

Formu tábornického klubu pri Pionierskom dome volili preto, že sa výhodne dostali k "erárnej" tábornickej výstroji. Získali tam ešte niečo - veľkého radcu a kamaráta **Gaštana**, ktorú viedol mládežnícky turistický oddiel.

Chatku neďaleko Siedmich smädných prameňov si nemuseli stavať. Bola to bývalá poľovnícka chata zvaná Žabáreň, ktorú im ako legálnej tábornickej skupine lesná správa povolila užívať.

So susedmi z T.O. **ZLATÝ HAD** sa skoro zoznámili a zakrátko aj s ďalšími košickými osadami - **ONTÁRIO, STARÝ HAVRAN** a **DVAJA VEČNÍ TULÁCI**. Okrem spomínaného potlachu T.O. **ZLATÝ HAD**, usporiadali spoločne pri Siedmich smädných prameňoch aj prvú tramskú svadbu v Košiciach - kamaráta **Brunca**.

Druhý potlach už chceli košickí trampí organizovať naozaj veľkolepo - a nie len pre seba. Spojili na to svoje sily, päť menovaných osád založilo **SPRIATELENÉ KOŠICKÉ TRAMSKÉ OSADY SKTO** a potlach sa naozaj vydaril. Zúčastnilo sa na ňom 80 až 100 pozvaných trampov z celého Slovenska i z Čiech. Žiaľ, **SKTO** svoju jedinou úspešnú akciu dlho neprežila. Nezhody medzi osadami a najmä mladších s **Gaštanom**, ktorému začali vyčítať príliš učiteľské či vodcovské vystupovanie, nádejný zväzok rozbili.

Okrem spomínaných osád existovali na začiatku sedemdesiatych rokov v Košiciach aj osady **HNEDÝ SOKOL, RÁZSOCHA, ZLATÝ ŽRALOK, SEDEM OSEM** a **AVIÓN**. O **HNEDOM SOKOLE** vieme iba to, že spolu s prešovskou osadou **ROUGH RIDERS** vytvoril novú spojenú osadu **KAMZÍK**. O **AVIÓNE**, že sa r. 1973 zúčastnila na Porte a o **ZLATOM ŽRALOKU**, že mával flek na Bankove.

Po rozpadnutí **SKTO** sa veľa pomenilo aj v klube **PRVÉ OHNE**.

Odišli **Gaštan**, jeho manželka **Lili** i kamaráti **Maňulka** a **Jery**, ktorí rady Klubu posilnili v čase spolupráce s Pionierskym domom. Rozlúčili sa aj niektorí zo zakladajúcich členov. Za to prišli noví: **Bublina, Čertica, Ingrid, Ketty, Ria, Vrabčák, Bobča, Gabika, Čači, Pepe, Lipa, Myška, Myšiak, Pachaj** a iní. Šerifom sa stal **Brunco**.

Rozpory s **Gaštanom** pokračovali a vyvrcholili na tzv. Verejnom tramskom súde na T.O. **ZLATÝ HAD**. Čoskoro však trampí mali poznať, že nepriateľa treba hľadať inde ako vo vlastných radoch. Lesníkom sa znepáčilo, že do okolia Siedmich smädných prameňov chodí priveľa vandrákov (aj iných ľudí) a upozornili členov klubu, aby chatu vyprázdnil, že ju idú likvidovať. A hrozbu aj splnili. Jedného dňa r. 1972 zazneli horou dve detonácie. **PRVÉ OHNE** i **ZLATÝ HAD** prišli o svoje chaty.

Tvrdosť úderu rozšírili ešte o zákaz udržiavania fleku. Sedem smädných prameňov napriek tomu zostalo tradičným miestom spomienok na "staré dobré časy". Vyhostený trampský národ začal využívať romantiku novej Ružínskej priehrady, na brehu ktorej vznikli nové fleky .

Táborský klub **PRVÉ OHNE** zanikol. Nespôsobil to len zničenie chaty , ale aj smrť **Gaštana**, ktorý sa ešte na nejaký čas aj s **Lili** do klubu vrátil. **Bruncvík** s **Lili** sa rozhodli v tradícii pokračovať. No nie už ako táborský klub ale ako samostatná T.O. Zmenili nie len vlajku, domovenky , ale zaviedli aj nové " zákony". Uplatňovali " prijímacie skúšky" pre nových členov a povinnosť po prijatí zasadiť strom. Pravidlá boli prísne - platilo ich viac ako dve spomínané - no osada sa aj tak rýchlo rozrástla. Členmi sa stali **Bubák, Jazvec, Bobřík, Čarli, Vlado, Paľko Korhel' a Truhlík**.

Aj T.O. **ZLATÝ HAD** ďalej. Roku 1975 si postavili chajdu pri tuneli v Rolovej , teda neďaleko horného konca Ružínskej priehrady. V tom čase priviedol osadník **Hombre** do partie nových kamarátov - **Tonyho, Zuzanku, Tapa a Myšičku**.

Medzi tým sa s trampami zblížili aj bývalí skauti. Hoci, pravdu povediac, keď začali po rozpustení skautingu voľne táboriť a chodiť do prírody, nemali veľa dôvery k tým " podivne oblečeným partiám", ktoré v lesoch stretávali. Aj tak sa z družiny Opíc stal klub Ohio, čo zodpovedalo skôr trampskej móde .

A jeho členovia **Johyn Cooper, Pupe, Slim, Havran, Tik a Dobrodruh** sa s trampami natoľko zblížili (okrem osady Zlatý had poznali ešte **Piftu a LOVCOV VLKOV**), že z klubu sa stala T.O. s novým menom **SOSNA** . Osada mala spočiatku len troch členov **Tika, Havrana a Dobrodruha**, nechýbala im však chuť do života - a trampovania. Zúčastnili sa na viacerých potlachoch iných osád a 11. septembra 1975 usporiadali aj vlastný na bývalom skautskom táborisku pri prameni sv. Ladislava. Potom nasledovala šnúra desiatich výročných ohňov, usporadovaných každý rok, čo nebolo v Košiciach zvyčajné. Zúčastňovalo sa na nich pravidelne až 150 trampov. Špecialitou osady **SOSNA** bola tzv. Opičia dráha - na ktorej sa ešte nik nezabil, ako s hrdosťou zdôrazňujú. Zdatnosť osadníkov potvrdzuje aj absolvovanie tvrdých "zálesáckych skúšok".

Roku 1976 sa T.O. **SOSNA** spojila s klubom ABC **TAGUÁN** a pod názvom T.O. **SOSNA & TAGUÁN** dosiahla vrchol svojej činnosti. Okrem účasti na trampských akciách podnikala najmä dlhé letné vandre, presahujúce často aj dva týždne. Začalo sa to Šumavou, kde osadníci prvý raz pocítili brutalitu Bezpečnosti, pokračovalo rumunskými horami Fagaraš, kde objavili dôležitý prírodný zákon, že češť a statočnosť klesá s nadmorskou výškou, a vrcholilo medzinárodnými expedíciami do Poľska a východného Nemecka, Južoslávie a Grécka atď. O ďalšom už len stručne: postavenie krásneho totemu, účasť na Portách v Olomouci, stretnutie s veľkým trampom -maliarom **Zdeňkom Burianom**. V tom čase vznikli v Košiciach osady **MONTANA, KALMAR a BUFFALO**. Roku 1978 sa spojili do **STO MOKABU**.

O osade **MONTANA** treba ešte hádam dodať, že má flek v prekrásnom prostredí nad Poráčskými kaňonmi, ale podnikli aj veľa vandrov do iných miest. Že v tábore majú indiánske teepee vlastnej výroby. Že ich hlavnou zásadou je ochrana prírody, ale prísne dodržiavajú aj iné pravidlá trampskeho života, najmä čisté kamarátstvo. Že usporiadali viac potlachov, z ktorých najväčší, tretí v poradí, navštívilo 170 trampov v celej republiky. Osadu založili **Krt a Balvan**, dnes ju tvoria **Krt, Kekso, Kalimero, Ringiš, Cila, Ivo, Janko, Kali a Dušan**.

Ďalšia košická osada **KRÁĽOVSKÁ KOBRA** spoločne s T.O. **PRVÉ OHNE** organizovali od roku 1976 **Gaštanov** memoriál. Na pamäť svojho starého kamaráta a učiteľa zriadila T.O. **PRVÉ OHNE** pri Siedmich smädných prameňoch aj symbolický

hrob. Druhý venovali **Mohykánovi**, ktorý tragicky zahynul cestou z potlachu. V osade napokon zostali **Lili, Bruncvik, Vlado** a **Jazvec**.

Ú časť na spoločných trampských akciách, ktorým kedysi venovali väčšinu víkendov, obmedzili a dávajú prednosť veľkým vandrom po celom Česko -Slovensku a pokiaľ to ide , aj po svete.

Osada **ZLATÝ HAD** mala od roku 1975 hlavné sídlo v Rolovej.

Trocha ďaleko od Košíc. Preto sa o 3 roky pokúsili renovovať svoj starý flek pri Jahodnej a začali aj stavať novú chatku. No o rok im ju znovu vypálili. Okrem iných akcií osada pravidelne organizuje Vlčkov pochod na pamäť kamaráta **Morského Vika**.

Trasa vedie od Jahodnej okolo Sivca, popri priehrade a tunelom k chajde v Rolovej. Začiatkom osemdesiatych rokov sa počet trampských osád v Košiciach ďalej zvýšil. Pribudli **NEVADA, LOVCI VLKOV** so šerifom **Oldom, ATLANTIC, ROWERS, ČIERNÉ STOPY, SIVÁ PANNA, MLOK, ORION** a **KENTUCKY** .

Vo februári 1980 sa na chajde T.O. **ZLATÝ HAD** zišli zástupcovia košických osád. Vznikla **DOHODA LESNEJ MÚDROSTI** a zvolili prvých maršálov. boli nimi **Jimmy, Kvočka, Cooper, Hombre, Hucul** a **Davy**.

Roku 1982 osada **ZLATÝ HAD** získala ďalších členov. **Džira, Haňu, Hosuho, Izáka, Jara, Burinu, Angelínu, Števa** a napokon **Hucula**.

Po veľkých vandroch do Čiech v polovici osemdesiatych rokov osada Zlatý had nadviazala pevné kamarátske styky s trampami v Hradci Králové, kam chodievala na potlachy a iné akcie. Pre osadu mala veľký význam renovácia chaty v Rolovej, nie len pre osadu akcia Čistenie Ružína. Roku 1987 stavajú osadníci pri Kavečanoch Salamander - ranč. Výročné ohne vždy po piatich rokoch pri Siedmich smädných prameňoch sú samozrejmosťou. Tak isto kovbojské a countrybály, spoločné Silvestre a tzv. Biele myšky, to jest oslavy narodenín a menín osadníkov.

Osada **SOSNA** prežila v osemdesiatych rokoch dve obdobia útlmu. Medzi nimi sa ešte spojila po **TAGUÁN** aj s osadou **WENTER**, no nakoľko "trojité" meno s dvoma & by bolo veľmi zložité, vrátila sa k pôvodnému prostému názvu **SOSNA**. Iba na vlajke sú aj symboly oboch pripojených osád - letiaca poletucha a hviezda - popri pôvodnej skale s vyrastajúcou borovicou.

V polovici osemdesiatych rokov sa kamaráti **Klinec, Šaňo** a **Balvan** rozhodli založiť ďalšiu osadu. Dali jej meno **NASHVILLE** podľa rodného mesta country hudby. Názov však kamaráti rôzne komolili a tak sa pri ohni na Vozárke rozhodli zmeniť ho na prostý slovenský - **KVAPKY**. Do osady pri tom prijali ďalších členov. **Maťu, Smeja, Chrocht'a, Pedra** a **Domaseda**.

Cieľom prvého veľkého vandru boli stredné Čechy. Ohromne ich totiž ťahalo pozrieť legendami priamo opradenú "Ameriku" a tiež Sázavu. Túlaví boli osadníci **KVAPIEK** aj pri víkendových vandroch okolo Košíc. Nikdy nemali stály flek. Napokon ich predsa len začalo ťahať častejšie na Krompašský vrch, kde im slúžieva chata na kolesách, ktorú zvyknú volať naša. Radi chodievajú tiež na Muránsku planinu - pretože tam nebýva až toľko ľudí, ako napríklad v Tatrách.

Bližšie sa osada **KVAPKY** spriatelila s T.O. **SQUAW, ARKANSAS, EL CREEK** a **SIVÍ VLCI**. Spojili sa s nimi do **STO SAKVES**, ale združenie sa, ako to už býva, pomerne skoro rozpadlo.

Ešte jedno treba na osadu **KVAPKY** prezradiť. Zorganizovala podpisovú akciu na podporu požiadavky zaradiť do týždenníka Mladé rozlety trampskú rubriku. A dosiahli to - aspoň na čas. Boli tiež jej pravidelnými prispievateľmi.

OSTATNÉ

VÝCHODOSLOVENSKÉ

MESTÁ

V Prešove koncom šesťdesiatych rokov existovala **ROWERSKÁ PAŤKA**, skupina založená a pôsobiaca v rámci Táborníckej únie.

V sedemdesiatych rokoch potom máme správu o **ROWEROCH**.

Či to bola nová partia, alebo len zjednodušený názov **ROWERSKEJ PAŤKY**, neviem. Získaný záznam hovorí len to, že prešovskí **ROWERI** podnikli výpravu do Slovenského raja.

Z nasledujúceho roku máme informáciu o **ROUGH RIDERS** To je tá T.O., čo s košickým **HNEDÝM SOKOLOM** vytvorila spoločnú osadu **KAMZÍK**.

V ďalších rokoch osád i v Prešove pribúda. Do kaňonu za Zlatou Baňou chodili T.O. **POSEIDON** a **SLÁNSKÍ VLCI**. Záznamy o ich akciách spomínajú aj kamarátov táboráku a napokon osadu **NANORY**. Kde sa vzalo toto záhadné meno? Osadníci ho vytvorili z koncových hlások svojich mien.

Podľa počtu účastníkov akcií, ktoré prešovskí trampí zvolávali do poľovníckej chaty nad Zlatou Baňou, alebo až na lúky na Sirôtke, muselo byť v tie časy ešte viac osád, s ich menami sme sa však v záznamoch nestretli. Napokon z týchto správ nie je ani jasné, koľkí účastníci boli z Prešova a koľkí prišli z Košíc, Spišskej Novej Vsi alebo aj ďalších miest. Až z najnovších čias sme dostali informáciu o vzniku ďalšej osady v Prešove.

Volá sa **BLACK HILLS**. Viac osád vzniklo aj v Drieňove, obci približne na pol ceste medzi Prešovom a Košicami. Roku 1985 si založili spoločnú **ÚNIU**, ktorá si spomedzi šerifov jednotlivých osád volí vždy na rok maršala, organizuje zrazy a vyslala futbalové družstvo na trampský turnaj do oblasti Kutnej Hory a Kolína, kde majú drieňovskí trampí dobrých priateľov.

Drieňovskou špecialitou je udeľovanie tzv. "véčok", ktoré nosia našité na rukáve. Žlté véčko značí preukázaný veľký čin, zelené splnenie podmienok tzv. trampského minima, čierne sa udeľuje za záchranu života.

Z drieňovských osád menovite poznáme jednu. Volá sa Dlhé nože a založili ju v roku 1979. Tvoria ju **Sanchez, Pinti, Walter, Jaky, Lajo, Malá dlaň, Brčo** a ďalší, spolu 14 osadníci. Okrem iných bežných trampských akcií obľubujú podujatia westernového jazdeckva.

Z neďalekých Lemešian prichádzajú na prešovské trampské akcie Kamaráti. Či je to názov osady, alebo sa myslia jednoducho kamaráti z Lemešian, to sa mi nepodarilo zistiť.

Tramping aj na Východe prenikol aj do oblastí naozaj odľahlých. Z Medzilaboriec máme správu o osade **VLCI**, zo Starej Ľubovne o **SEVERKE**, ktorá si dobre počína najmä v kultúrnej oblasti, a to nie len medzi trampami.

Na východnom Slovensku mali v sledovanom období účinkovať ešte osady **MLADÍ VLCI, MEDVEDI, JAZERO, KOPYTO, BRATSTVO LESOV, ŠIALENÝ MUSTANG** a **KARPATIA**. Stručné zmienky o nich, s ktorými som sa stretol, však neudávajú ani len to, z ktorého mesta pochádzajú.

Zámerne na záver opisovania trampskej histórie v jednotlivých oblastiach a miestach Slovenska zaraďujem Slovenský raj. Tento jedinečný skvost našej prírody lákal, láka a ešte dlho bude lákať milovníkov prírody od nás a - pokiaľ o ňom vedia - aj spoza hraníc. Bodaj by nepriťahoval trampov. Košičania a Prešovčania ho majú na dosah ruky, na dlhé letné vandre sem už dávnejšie chodia aj Bratislavčania a prirodzene kamaráti z Prahy, celých Čiech a Moravy, až z ďalekých (na naše pomery) Karlových Varov. Ako príklad uvediem osadu práve z tohto mesta, ktorá bývala v Slovenskom raji ako doma: **SAMOTÁRI**.

Do Slovenského raja nemohli neprísť ani chlapci zo Spišskej Novej Vsi a Popradu. Veď ho majú naozaj za humnami. Prichádzali od detstva - s rodičmi, ako pionieri, potom ako organizovaní a najmä neorganizovaní turisti - a väčšinou zahoreli k roklinám, planinám a hlbokým lesom tejto nádhernej oblasti láskou tak povediac nesmrteľnou. Presnejšie povedané, končiacou iba smrťou.

A títo spišskí chlapci a dievčatá si na chodníčkoch Slovenského raja nemohli nevšimnúť tých podivne poobliekaných a nezvyčajnými batohmi ovešaných ľudí, čo tade pochodovali, táborili a krásne spievali. Možno sa čudovať, že mnohých romantika, ktorú takto poznali, pritiahla, že ju napodobňovali, osvojili si ju a ďalej ju rozvíjali na svoj spôsob? ~ V Poprade založili 15. apríla 1972 osadu **NEVADA**. V súčasnosti má 5 aktívnych členov, z ktorých poznáme mená **Jačku, Chica a Texiho**. Ale to je už vlastne "druhá generácia" osadníkov **NEVADY**. Prvých 5 rokov mala T.O. až 15 členov, ktorí začínali ako 15 roční a chodili na flek v západnej časti Slovenského raja. Postavili si na ňom aj zrub, ktorý často vítal aj iných, najmä novoveských trampov. Niekedy okolo roku 1975 im ho lesníci zbúrali.

Osada mala čulé styky s druhou popradskou T.O. - **WALGATHA**

Bola to osada dievčenská a cieľom jej vandrov bol tiež Slovenský raj.

Po zvyčajnom "vojenskom" útlme T.O. Nevada obnovila svoju činnosť. Najaktívnejší sú už len mladší členovia; pôvodní sa zúčastňujú len na výročných ohňoch a podobných akciách.

Osada organizuje aj vandre do hôr, letné trampske tábory a spoločné vianočné posedenia s pesničkárskou súťažou "Nevadský portyš". Nezabúdajú ani na ochranu prírody a dodržiavanie zásad Woodcraftu. Ale sami priznávajú, že ich činnosť už nie je taká aktívna, ako bývala.

V osemdesiatych rokoch existovala v Poprade aj osada **KOMEN**. Ešte predtým pokúšali sa založiť T.O. kamaráti **Jerry, Bay a Jackson**. Myšlienka v nich skrsla na základe pravidelného čítania "Modrej oblohy" v Ľude.

O existencii trampskej osady v Spišskej Novej Vsi v prvej polovici sedemdesiatych rokov nevieme. Poznáme len mená niekoľkých trampov samotárov. **Foxa, Balvana, Čierneho Medveďa**. A práve na "pivných radovánkach" zorganizovaných na oslavu 25. narodenín posledne menovaného, založili si štyria o čosi mladší trampí - **Juko, Strýko, Škrečok a Dugo** T.O. **KAMENNÉ SEDLO**.

Netreba vari zdôrazňovať, že tieto - aj mnohé iné - pivné radovánky sa uskutočnili na Kláštorisku. A že to bol Slovenský raj, ktorému členovia novej osady upísali svoju dušu. Pravda, neboli by to chlapi, keby si odpustili kde tu nejaký "odskok". Hneď prvá akcia, spoločne s prešovským samotárom, **Štefom**, smerovala do Nízkych Tatier. Na akciách prešovských trampov sa vôbec radi zúčastňovali - od Štefových 25. narodenín, cez trampský Silvester po rozličné potlachy a sleziny. Takisto nesmeli chýbať na košických stretnutiach pod Sivcom či pri Ružínskej priehrade.

V Slovenskom raji mali vlastný flek neďaleko Kláštoriska, ale často táborili na samom Kláštorisku - kým sa to smelo, alebo nocovali v tamojších zruboch. Hlavným magnetom tohto turistického - a teda aj trampskeho centra, bola chata, zvaná tiež

"Saloon u Mary", alebo " Krčma u krávy", ktorá v čase potreby poskytovala aj stravu, najmä tekutú. No osadníci **KAMENNÉHO SEDLA** využívali aj pohostinnosť osamelých lesníckych chát, menovite Červeného zrubu a Gretle. Červený zrub si to napokon aj odniesol. Lesníci neváhali vlastnú chatu vážne poškodiť, len aby znemožnili jej "zneužívanie " trampskými "vandalmi".

Často bývali osadníci **KAMENNÉHO SEDLA** hosťami aj na chatke popradskej **NEVADY**, prípadne na Salaši na Podlesku.

Druhá spišskonovoveská osada **LÍŠČIE SKALY** bola viac menej vodácka a chodievala na Ružínsku priehradu. Pravda, pri veľkých vandráckych akciách nesmela ani ona chýbať v Slovenskom raji. Na podobnú cestu sa neskôr dala ďalšia vodácka T.O. BILY RACEK.

Podľa mravov súčasných čias usporadúvali aj trampi zo Spišskej Novej Vsi celý rad spoločných akcií. Pozývali na ne, pochopiteľne kamarátov z Košíc, Prešova, Popradu ale i z Martina a z Čiech. Mnohé sa aj tým zvyčajným trampským podujatiam podobali: potluchy, turnaje vo vandrufutbale a vandrvoľbale, trampskom trojboji, spevácke preteky, jarné a pivné radovánky a pod. Ich dejiskom bývalo Kláštorisko, Geravy, kedy tedy Čingov, Mlynky a Rakovec.

V Slovenskom raji však trampi organizovali aj niektoré také akcie, ktoré boli vlastné len im. Na prvom mieste tu treba spomenúť každoročné jarné "Pratanie Raja". Účasť na čistení lesných chodníkov a potokov by sama osebe nebola ničím neopakovateľným. Ale je rozdiel medzi lesnými chodníkmi a potokmi hocikde inde a roklinami v Slovenskom raji. Ale napriek tomu - alebo práve preto - počet účastníkov tejto akcie z roka na rok rástol a prichádzali naň trampi zo široka ďaleka, až zo spomínaných Karlových Varov. Výsledky tomu zodpovedali. Roku 1978 20 účastníkov nazbieralo toľko, že odpadky museli zostať na kopách, ktoré potom dala odviezť Horská služba. Koľko toho bolo, organizátori teda presne nevedia, ale povedali si: Stálo to za to, mali by sme to zopakovať. A pochválili sa v Mladom svete. V máji 1979 už na účastníkov čakalo 100 "účasteniek". Či rozdali všetky, organizátori Pratania nezaznamenali. Ale pozorne zapísali, že sa nazbieralo 40 igelitových vriec. A že pri "ohni čistoty" večer bola na programe aj taká priliehavá disciplína, ako gúľanie konzervy nosom okolo vatry.

V rokoch 80 a 81 sa už nazbieralo po 80 vriec, pri čom počet účastníkov i trás musel byť obmedzený. Roku 1982 naopak pripravené vrecia nestačili pre všetkých účastníkov. Nazbieralo sa zasa 80 vriec a pri záverečnom ohni hovoril nie len zástupca usporiadajúcich osád, ale aj Horskej služby. Vtedy ešte ďakoval.

Z roku 1983 je posledný záznam. Nazbieraných vriec už len 40. Pomaly ale iste víťazilo stanovisko: Táboriť v Raji? Vylúčené!

Nuž, predstavte si trampské "Pratanie Raja" bez možnosti táboriť. Bezplatný nocľah vo Flóre ani Metropole nik neponúkol. A kto vie, či by aj o tie bol záujem.

A ešte jeden drobný postreh. O trampskom Prataní Raja písal len Táborový oheň, trampská príloha Mladého sveta. V Roháči **Marián Slimák**, vedúci ubytovacieho a pohostinského zariadenia na Kláštorisku, hovoril o akcii "mladých turistov" zo Spišskej Novej Vsi. Pri tom musel vedieť, o akciách "turistov" išlo, rovnako dobre, ako zástupca Horskej služby, ktorý neváhal nahlas hovoriť o trampochoch. Pravda, povedal to na Kláštorisku, kde nebolo "neželaných svedkov". Ale budme spravodliví. Pomohli aj pionieri. No tých zorganizovali vedúci krúžkov - trampi.

A že Pratanie bola akcia naozaj typicky trampská, dokazuje aj súťaž, zorganizovaná roku 1982 - 0 najzaujímavejší nájdený predmet. Vyhrala dvojdecová ploskačka vodky. Plná, neodzátkovaná. Teda, sú tí turisti naozaj neporiadnici!

Aj niektoré športové akcie trampov zo Spišskej Novej Vsi boli naozaj originálne. Napríklad každoročná Šarkaniáda. Nezabudnuteľná zostala najmä tá zo septembra 1978. Čo všetko chceli hodnotiť: dĺžku, výšku, trvanie letu, ľadnosť pohybu. No vetrík ani nezavial. Papierové potvory nie a nie sa odlepiť od zeme.

No nie len veselé zážitky majú spišskí trampí zapísané vo svojich kronikách. Roku 1985 sa zrútila v Zelenej roklíne zo skaly 18 ročná kamarátka **Bubbu**. Na mieste ju pripomína do kameňa vytesaná domovenka : "Život je tak báječná šanca. Tak strašne jedna a raz navždy. Ahoj!" V tom istom roku odprevadili na poslednej ceste aj jedného z najstarších kamarátov - **Foxa**.

I keď majú spišskí trampí priamo pod nosom takú nádheru, ako sú rokliny Slovenského raja, túlavá krv ich zavše vyháňa do neznámych diaľav. Podnikli veľké vandre do Malej Fatry s jej Dierami, pripomínajúcimi rodný kraj, ale aj do "mesačných" Krušných hôr - spoločne s kamarátmi z karlovarských SAMOTÁROV, potom aj do Bulharska poznať more, a zasa do slovenských hôr, do Turca, pod Kľak a na Javorinu v Bielych Karpatoch. A tam si chlapci z Kamenného sedla zapísali: Po noci na Miškech Salaši pri Starej Turej ich ráno objavila babka. Čudovala sa im a radila, aby sa netúlali, ale radšej oženili. Zápis v kronike jej starostlivosť komentuje : Možno mala v zásobe dcéru na vydaj.

A veru aj zápisy a fotky z trampských sobášov sú v kronike T.O. **KAMENNÉ SEDLO**. Tiež o prijatí nového člena **Uška**. A o vzniku ďalšej osady - **MLÁDATÁ**.

TRAMPSKÁ KULTÚRA

V ČASOCH

„NORMALIZÁCIE“

Od samých začiatkov trampingu patrilo k pochodom a táboreniu aj spev. Pri tom trampskí priekopníci nie len spievali, ale aj tvorili vlastné piesne, ktoré jedine mohli odrážať ich nálady, názory, postoje a city. Dnes sa už originálna trampská kultúra dávnejšie neprejavuje iba trampskou piesňou. O jej rozličných prejavoch som sa už zmienil v popise života trampských osád Od Bratislavy po Košice a Prešov. Kultúrnych trampských akcií však bolo aj v rokoch tzv. normalizácie toľko, že považujem za potrebné venovať im na záver ešte jednu kapitolku.

Spev, hoci už dávnejšie nie je jediným žánrom, stále zostáva jedničkou. Nie náhodou je speváckych podujatí najviac.

Večery trampskej piesne, ktoré Slovenská únia táborníkov začala organizovať koncom šesťdesiatych rokov v Dome kultúry v Rači, pokračovali aj na začiatku sedemdesiatych rokov .

Roku 1970 boli dokonca dva. 22. mája 1970 na ňom účinkovali skupiny **TRI PRAMENE**, **UTAH**, **ALBATROS** z Ivanky, duo **TORNÁDO** z Brna, **Larix** z Trenčianskych Teplíc a country skupiny **WESTERN - CLUB**, **CARAWEL WESTERN** a **ALABAMA**.

4. decembra 1970 na poslednom trampskom večere v Rači účinkovali **UTAH**, duo **HURICANE** z Dubnice, duo **UNCAS** z Bratislavy , dievčenské kvarteto z T.O. **BLUDNÉ AMÍRY** zo Žiliny, **ŠKORPIÓN** Poprad a v časti country tie isté skupiny ako na jar, rozšírené o jednu skupinu z Prešova.

Organizátori týchto večerov boli tí istí ako predtým pod hlavičkou SUT. Iba že firma teraz znela : tábornícka sekcia telovýchovno-branného odboru ÚV SZMS.

Rok 1971 bol rokom hľadania. Po starom to už nešlo, zanechať to nadšenci trampskej piesne nechceli. A tak sa 14. apríla 1972 uskutočnila v Závodnom klube CHZJZD v Bratislave celoslovenská prehliadka piesní k táborovým ohňom Luna Silva. Meno dostala podľa pomenovania Malých Karpát na starovekej ptolemaiovej mape. Organizátori, hoci v skutočnosti stále tí istí (alebo aspoň takmer tí istí) museli opäť trochu premaľovať firmu : Oddelenie záujmovej činnosti SÚV SZM.

Vystúpili TULÁCI z Košíc, **ALBATROS** z Ivanky, ZLATOKOPI zo Svitú, **ZUBRI** z Nitry, JAZDCI z Banskej Bystrice, CARAWEL WESTERN z Hlohovca, WESTERN CLUB z Bratislavy a dvaja sólisti - **Ján Lukačovič** z Bratislavy a **Peter Juščák** z Prešova. Pred verejným podujatím sa uskutočnila autorská súťaž za účasti 13 autorov s 33 piesňami. Najlepšie - Krásna zem, Tatranská víla a Spomienka - na koncerte uviedli. Na Portu odporučili CARAWEL WESTERN, **ZUBROV** a **Jána Lukačoviča**.

V nasledujúcich rokoch sa z Luny stala už len autorská súťaž s cieľom podporiť tvorbu pôvodnej slovenskej trampskej piesne. Roku 1973 predstavilo 11 autorov 41 skladieb, ročník 1974 priniesol ďalších 35 skladieb od 17 autorov. Víťazné piesne Žihľava a bodliak, Keď padá hviezda, Trieska, Kraj najkrajší a Zaspievaj s nami, ako aj piesne odmenené čestným uznaním Čertovská láska, Túlavá pieseň a Spí chata - vyšli spolu s ďalšími dvoma skladbami v rubrike k Táborovému ohňu tzv. metodických listov Za zdravím a poznaním. Bulletin vyšiel až r.1976, ale to len vďaka "pružnosti" tlačiarní. Zväz mládeže sa už prestal o trampov zaujímať.

Zostala prakticky len celoštátna Porta. Zúčastňovali sa na nej aj trampske súbory zo Slovenska, i keď sa českým poloprofesionálom nemohli vyrovať. No 10. miesto **UTAHU** na Porte 1970 nik nepovažoval za neúspech a už sme hovorili o tom, ako pomohol popularite samotného **UTAHU** a celého slovenského trampingu medzi českými kamarátmi.

Trampske piesne zneli naďalej nie len pri táborových ohňoch. Ak som uviedol, že zostala prakticky len Porta, mal som na mysli podujatia s celoštátnym alebo celoslovenským dosahom. No po celý čas organizovali trampí alebo priaznivci trampskej piesne a country hudby aj festivaly miestneho alebo oblastného dosahu. Viac ich bolo v Čechách a na Morave, ale vyskytli sa aj na Slovensku.

Slovenské súbory sa prakticky pravidelne zúčastňovali na festivale v Hornom Jelení pri Pardubicách, na Mohelnickom dostavníku a tzv. Eldoráde v Sosnovej. Nechýbali napokon ani na večere Trampí trampom v Pražskej Lucerne, usporiadanom na oslavu 70. výročia trampingu v ČSFR. Najúspešnejšími reprezentantmi slovenských trampov na týchto podujatiach boli **UTAH** (súbor i duo Romanovci) a **PENGAGI** z Nitry.

Na Slovensku tiež existovalo niekoľko podujatí, venovaných country a trampskej piesni. Neorganizovali ich väčšinou trampí, ale mali pre rozvoj trampingu svoj význam. V Banskej Bystrici to je festival Zaprášenými cestami, organizovaný Závodným klubom Mostárne v Brezne. Roku 1990 sa uskutočnil už VIII. ročník.

Kratšiu, ale nie neúspešnú tradíciu majú Večery trampských a country piesní v Dubnici nad Váhom, festival Pod modrou oblohou v Brezovej pod Bradlom, Country bál v Nitre a Bratislave, súťaž Mis country a podobné podujatia.

Trampske súbory a kapely častejšie vystupujú aj na niektorých iných verejných podujatiach. Je to napríklad bluegrassová kapela ORTUŤ z košickej osady **KVAPKY**, niektoré ďalšie košické súbory, KLÁŠTORNÍCI a TALIZMAN zo Spišskej Novej Vsi,

HARVESTRI z Bratislavy a najnovšie Bratislavské združenie country a dobových tancov pod vedením **Paľa Hráška**.

O význame trampských časopisov a trampských rubriek v dennej tlači som sa už v predchádzajúcich kapitolách neraz zmienil. Na Slovensku v tomto smere zohral nezastupiteľnú úlohu denník Ľud - orgán vtedajšej Strany slovenskej obrody, ktorý od začiatku roku 1969 začal uverejňovať každý štvrtok rubriku Stopami táborníkov a trampov. Hlavná zásluha patrí redaktorovi **Dušanovi Plintovičovi - Jastrabovi**. Významného pomocníka mal vo **Vilkovi** z osady **YUKON - Lacovi Khandlovi**.

Rubrika zaplňovala celú stranu, neskôr dve. Vtedy už dostala definitívne meno Pod modrou oblohou. Napokon dostala výhodnú podobu vloženého dvojlistu polovičného formátu, ktorý sa z novín vybral a tvoril samostatný časopis. Rubrika jednoznačne podporovala činnosť Táborníckej únie, resp. nástupníckych zložiek Socialistického zväzu mládeže. Trampi s tým nemuseli súhlasiť, ale veľmi dobre chápali, že to je v tých časoch jediná možnosť legálneho - a veľmi osožného - účinkovania medzi trampami a v prospech trampov. Dokázala to napr. polemika s časopisom Život, ktorý v 24. čísle ročníka 1972 uverejnil rozsiahlu besedu o trampingu, obsahujúcu známe tvrdenia o škodlivosti pôsobenia trampingu na mladých ľudí. Odpoveď Mladej oblohy bola jednoznačná: áno, medzi trampami sa vyskytujú rozličné výstrelky, ale to je výnimka; v zásade sú trampi dobrí, slušní ľudia, milujúci prírodu i človeka a ich účinkovanie je na ošoh - prírode aj im samým.

Hlavná zásluha rubriky je v tom, že pomáhala trampom vzájomne sa poznávať. Aj za to, že o mnohých osadách je v týchto dejinách aspoň malá zmienka, vďačíme Ľudu, ktorý o nich vo svojej trampskej rubrike písal. Tiež na oznam v Ľude (a pokiaľ viem, aj v niektorých českých novinách) dostali sme od starých pamätníkov listy, ktoré tvoria základ kapitol o najstaršom období trampingu u nás. Žiaľ, koncom roku 1973 rubrika zanikla.

Rubrika Táborový oheň, nezaberajúca ani polovicu stránky v mládežníckom ilustrovanom týždenníku Svet mladých, ju nemohla nahradiť. No zostala na dlhé roky jediným priestorom na legálne uverejňovanie trampského slova. Až roku 1987 vychádzala v týždenníku Mladé rozlety od začiatku roka do októbra rubrika "Modré diaľky". Trampi ju do značnej miery využívali a o jej úspešnosti svedčí napokon aj to, že komusi "hore" začala vadit' a zastavil ju.

Zostávala teda jediná možnosť - samizdát. A veru aj trampi ju náležite využívali. Opäť viac v českých krajoch ako na Slovensku. No stránky týchto českých trampských časopisov nezostávali slovenským prispievateľom neprístupné.

Najviac slovenských prispievateľov mal ostravský časopis Sem-tam. Nešlo len o informácie o slovenskom trampingu, časopis poskytoval predovšetkým priestor na uverejňovanie literárnych, ilustrátorských a podobných pokusov mladých trampských tvorcov. Nájdeme tam zmienky o martinskej osade **NEW GATE** a pôvodných piesňach jej členov. **Lučánovi** z T.O. **BIELY POTOK** a **Mirimu** zo SATANTY v Sem-tame uverejnili kreslený humor, **Otlakovi** fejtón Život a tiež **Timo** z bratislavských ONDATIER mal v časopise svoju prózu. Od roku 1982 s ním spolupracovala T.O. **ANITA**. Slovenské príspevky uverejňoval aj časopis Tulák, ktorý od r. 1982 vychádzal v Uherskom Hradišti. No slovenskí trampi neváhali využiť nijakú príležitosť ozvať sa aj doma na Slovensku. **Ladislav Khandl** pripravil Almanach trampskej poézie a prózy Naším perom i zborník Piesne k ohňu ešte v čase, keď mali nádej výjsť legálne. Almanach však vyšiel až roku 1970 a zborníček piesní ešte o rok neskôr.

Ďalšie časopisy, resp. almanachy vychádzali v súvislosti s inou trampskou tvorivou činnosťou. Roku 1980 v Nitre 3 čísla samizdatu ZVITOK, venované literárnej

tvorbe v súvislosti so súťažou Trapsavec. Organizátorom bol **Penco** z T.O. **DAJANA**, ako aj **Síger** a **Špaky** z **BONANZY**. V tom istom roku pri Výstave trampskej tvorivosti vydala T.O. **ANITA** časopis Saloon. **Timo** pri organizovaní tramského vysielania v internátnom rozhlase vo Vysokoškolskom domove Mirka Nešpora v Bratislave vydal 5 čísel bulletinu Pagoda.

Ten istý autor publikoval aj knižne - a legálne. Svoju švagrovi etnografovi **Arnemu** spracoval do referátu o prijímaní nových členov do spolkov kapitolku o prijímaní nováčikov do tramských osád. Referát mal veľký úspech na medzinárodnom sympóziu etnografov v Strážnici a vyšiel aj knižne . Vtedy vzbudil pozornosť znovu. "Výskumníka" **Tima** dva razy predvolali na ŠTB.

Košická osada **MONTÁNA** vydávala časopis Oheň pri príležitosti svojich výročí. Bol to vlastne tiež skôr zborník poézie a prózy. Akože inak - pôvodnej a trampskej z pera osadníkov MONTÁNY.

Napokon samizdátom je aj zborníček Tramské a iné evergreeny, ktorý zostavil a vydal **Gandy** z bratislavskej **SAVANY**.

Z ďalších tramských kultúrnych podujatí treba spomenúť.

Výstavy trampskej tvorivosti usporadované do roku 1986 osadou **ANITA**. Nitriansky Maják, ktorý organizovala T.O. **DAJANA** ako súčasť celoštátnej literárnej súťaže Trapsavec. Rozhlasové relácie Pagoda, ktoré **Martinovi** z Prievidze pomáhal zostavovať **Timo** z bratislavskej T.O. **ONDATRY** v roku 1982 pre študentov Nešporovho internátu. Boli to ukážky z poézie a prózy tramských autorov, kvízy a tramské piesne z platní i na živo - raz vystupoval, aj zbor **UTAHU**. Súčasne premietali filmy a diapozitívy a organizovali výstavy grafiky, humorných kresieb, fotografií drevorezby atď. V "najmenšom pohostinstve sveta" v Bratislavskom Priore zasa mali trampí prsty v estrádných programoch, kde na hlavný referát **Papagája** z T.O. **TÚLAVÝ OROL** odzneli oponentúry **Pišu, Vika, Plameňa, Suchého, Pištu, Anda, Huga** a **Kecala**. V Trenčíne osada ZLATOKOP dala roku 1984 s niekoľkými ďalšími kamarátmi do pohybu akciu Stretnutie s tramskou tvorbou, neskôr premenovanú na Stretnutie pod deravým širákom. Pod týmto "krycím menom" sa skrývali ukážky hudby a výstavy fotografií a ručných prác. Šiesteho ročníka sa už dožili Ozveny ciest, akcia usporiadaná v Kozárovciach pri Hrone. Na tomto tramskom stretnutí sa nie len spievajú tramské piesne , ale aj putuje lesom a hrajú sa hry zamerané na ochranu prírody .

O všetkých podobných podujatiach ani nevieme, no aj to, čo sme sa stihli podozvedieť a zaradiť do tohto rozprávania, jasne svedčí o tom, že trampí v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch aj na Slovensku žili pestrým a bohatým životom.

Posledné spoločné podujatie, ktoré tu treba pripomenúť, nebolo jednoznačne kultúrne, i keď hlavnou náplňou programu bol spev tramských piesní a príhovory o vývoji tramského hnutia na Slovensku. Uskutočnilo sa však niekoľko mesiacov pred vtedy ešte neočakávaným koncom nemilovanej moci jednej strany a bratislavskí trampí všetkých generácií ho venovali 70. výročiu vzniku trampingu v ČSFR. Toto hojne navštívené stretnutie na Severke nad Račou urobilo priam symbolickú bodku za popisovanými viac ako šesťdesiatimi rokmi trampovania na Slovensku.

OSADY BEZ ADRIES

Nasledujúce riadky by v knižke o dejinách tramského hnutia na Slovensku vlastne nemali byť a sám by som bol najradšej, keby som ich sem zaradiť nemusel.

Ale nazdávam sa, že dejiny by mali byť čo najkompletnejšie - i keď je jasné, že všetko som pozisťovať a pospisovať nemohol. V materiáloch, z ktorých som čerpal údaje o opisovanej histórii, zostali názvy celého radu osád, o ktorých sa síce autori zápisov zmienili, ale sami už nevedeli ani len to, kde tieto osady sídlia.

Viem to pochopiť a viete to pochopiť aj vy. Všetko si trampí nestačia zapísať. Niekedy to urobili aj náročky. načo nechávať na papieri údaje, ktoré by mohli slúžiť orgánom starej vlády na prenasledovanie kamarátov. Uvádžam teda mená osád, ktoré existovali či existujú, ale nevieme kde. Niektoré sú možno z Čiech a nepatria do tohto prehľadu. Ale väčšina je určite zo Slovenska a nemali by tu chýbať. Vy, ktorí o nich viete viac ako ja, si ich už určite zaradíte.

Tu sú: **STRATENÉ OHNE, VEČERNICA, BATMAN, TÚLAVÝ VĽAK, ČAJKA, URSUS, T.O. J. FUČÍKA, GERONA, JAGUÁR, ŠELMY, BIZONI, JUŽNÝ KRÍŽ, TO ČIERNEHO VLKA, KANSAS, RANČERI, VIKINY, ÚSVIT, BOBOR, OHNIVÁ ZEM, GEPARD, SEVERNÁ DAKOTA, JADRAN, W. A. TRAPER MANITOBA, RANČ Y, HURÓN, POKATONTAS, ZÁTOKA, SOVA, BIELY POTOK, PARDÁLI, MC KENNA, MLADÁ MEDVEDICA, POLNOČNÍ JAZDCI.**

NA PRAHU

OBDOBIA NÁDEJÍ

17. novembrom 1989 sa začína úplne nová etapa v histórii republiky, našich národov a - skromne dodajme - aj trampingu.

Všetci sme ju prijali s obrovskými nádejami. Naplní ich?

Veľa nasvedčuje tomu, že áno. Viete si predstaviť bez zmien „Sametovej revolúcie“ tú naplnenú sálu bratislavského PKO pri prvom festivale trampskej piesne v apríli 1990. Mohli by vychádzať trampské časopisy? Dokonca aj na Slovensku, kde sa prví prihlásili Martinčania so svojou Severkou a potom Košičania s občasníkom Wigwam? A mohla by sa napokon dostať do Vašich rúk táto kniha?

No nepôjde to ľahko. Tak ako celú túto krajinu neuvedieme ľahko do takého stavu, v akom by sme ju chceli mať. Ale to už nie je história, to je živá prítomnosť. A hodnotiť ju budeme môcť v budúcnosti. Dejiny trampingu na Slovensku sa tu teda predbežne končia.

A tak je čas dokončiť legendu kamaráta **Manihikiho** z osady **WAIKIKI**, ktorou sme naše rozprávanie začínali.

„Z histórie viete, že každá generácia sa učí na chybách generácie predchádzajúcej. Tak to robí aj generácia Vaša. A to je v poriadku. Pozorujte bárs to bohatstvo spoločenských foriem, ktoré dnešná generácia vyvinula od našich čias. Hoci len pri návšteve na chate. Za našich čias sme si mohli vziať na chatu akurát tak **Dolores**, tá aj tak nemala kde hlavu zložiť. Alebo **Marion**, tá si nemohla sadnúť na zadok (prepáčte), čo ju foter zmaľoval, keď si dala na krátko pristrihnúť vlasy. Aj tak si musel ešte pol cesty vliecť na chrbte jej usu aj s ňou, lebo nevládala doliezť. Ostatné by tam neboli doliezli vôbec. Na chate si sa potom krásne vyspal, to je fakt. Tam bol pokoj a tichučko až do obeda...

A dnes? Šlohneš fotrovi fáro, ona mutre pilulku, **Fredo** dá kľúč a máš vikejšn nad pomyslenie. Zober si len kultúrne zážitky. Zarazíš fáro, odkryješ akumulácky, sadneš s ňou na sófa. Pustíš tranzák - máš tam metal, pustíš telku - striptíz, v magiši stone **Elvíra**.

Señores, a čo sme mali my?

Kultúru sme si museli robiť sami. Aj oheň, aj obed a večeru sami. A všetko sme si museli dovliecť na chrbte.

Vy si tie staré pomery začínate idealizovať. Keby som mal, ako si žiadate rečniť, na Vašich potlachoch, musel by som proti takémuto idealizovaniu ostro vystúpiť. Skutočnosť je taká, že my sa Vám ani len prirovnať nemôžeme. Nijako a v ničom, señores. Boli sme nemytí, nemajetní, nevychovaní chudáci bez domova a bez náboženstva. O Vás sa štát vzorne stará. Len sa choďte pozrieť do starých archívov na rohu Špitálskej, čo sme boli zač. Ešte dnes sa červenám hanbou. Veď my sme v tých chatách nemali ani klozety. Ondialo sa na všetko. Viete si predstaviť, aké sme vytvárali životné prostredie, okolo seba aj inde? Cabaleros, veci treba vidieť v pravom svetle. Keby ste museli používať naše komunikačné prostriedky, tak dezertujete zo sveta. Keď ste chceli komunikovať hoci so susedným šerifom, tak naložiť usu a šliapať dve hodiny. Aká tam bola komunikácia? Na vlastnú papuľu musel človek spievať, vlastnoručne trieskať do strún a vrešťať na stodvadsať decibelov, aby ho uznali. Alebo si zoberte citovú sféru. Dá sa to porovnať s Vami?

Dnes si puberták fetne čikuli a lieta nad Himalájami. A my?

My sme sa museli driapať štvornožky na zamrznutý Lomničák a nedosiahli sme ani štvrtinu jeho pôžitku, keď sme skúšali dopľuť do Kežmarskej doliny.

Nuž, cabaleros, časy sa zmenili jednoznačne na Váš prospech. Nezatajujeme si to. Mrzí ma síce, že to so mnou tak neslávne dopadlo, ale pravda musela raz von. Keď už potrebujete nad krb poprsie priekopníka, moje to dokázateľné nemôže byť.

Počmáraný Džou trandí kdesi po večných lovištiach a po **Dolores** vietor zavial stopy. Jej poprsie, to by som Vám tam želal, to hej. Lenže... kdeže sú lanské snehy.

Marianino nemôžem odporúčať, museli by ste zbúrať krb. Uspokojte sa teda s bežným tovarom a nevymýšľajte! Nuž, señores, nič v zlom. Azda ma niekedy niečo pre kroniku napadne.

Nech Vás Manitou aj naďalej ochraňuje a nech Vám naženie veľké čriedy. Nech k Vám môj šíp skoro doletí. Howgh! "

POĎAKOVANIE

A OSPRAVEDLNENIE

Do celej tejto histórie som sa dostal nevdojak. Pôvodne som mal napísať iba niekoľko riadkov o našej osade **ZÁLESÁK**. Keď som to po viacerých urgenciách konečne urobil, povedal mi **Bob** z **UTAHU**, ktorý vtedy materiály na Dejiny zhromažďoval:

Počúvaj, ty si bývalý novinár, nechcel by si to dať dokopy ty?

Priznám sa, kto vie ako sa mi nechcelo. Nie len preto, že som vtedy bol ešte naozaj bývalý novinár. Aj tak som vedel zrátať, akú úlohu by som si vzal na plecia. Ale keď som si popozeral cenný materiál, ktorý **Bob** a ešte pred ním **Pekelník** nazbierali, neodolal som.

Keď som sa potom pustil do písania, skoro som zistil, že ešte viac, ako mám k dispozícii, chýba. Nuž začal som čosi zháňať, ale veľa sa mi toho nepodarilo. Tí ochotnejší a schopnejší na také veci, už zrejme napísali predtým. Potom som prestal byť bývalým novinárom a ešte na chvíľu som sa k pôvodnému povolaniu vrátil. A tak na poriadnu robotu nezvyšoval čas.

Slovom, tieto Dejiny by som nikdy nebol dal do kopy, nebyť obrovského úsilia **Pekelníka**, po ňom **Boba** a teraz v závere prác **Springa** (tak isto z **UTAHU**), ktorí pozhánali väčšinu podkladov. A samozrejme nebyť tej vari stovky trampov od **Karlových Varov** po **Michalovce**, ktorí si sadli a napísali.

Osobitne musím s vďakou spomenúť kamarátov **Modoka** z Martina, **Waldeza** z Prievidze a kamarátku **Kordítka** z Košíc, ktorí poskytli bohatý a pekne spracovaný materiál o osadách zo svojich miest. Bez nich by som bol schopný zostaviť asi len kroniku osád z Bratislavy a okolia.

Tým všetkým teda úprimne ďakujem, že mi umožnili dať dokopy dielo, ktoré Vám dnes predkladám.

Súčasne však považujem za potrebné sa ospravedlniť. Ani pri najlepšej vôli všetkých menovaných, vrátane mojej, ktorý som sa na konečnej podobe knihy tiež riadne namakal, nebolo možné zaručiť, že kniha opíše našu tramskú históriu úplne a presne. Tramské hnutie nie je spolok, ktorý má v archíve zápisnice zo všetkých zasadnutí, doklady o zaplatení príspevkov s kompletnými zoznamami členov, ani dokumenty svojej registrácii na úradoch. Všetko, čo o tomto hnutí chceme zistiť, treba prácne dolovať. Zo starých kroník, ktoré však požičia málokto, a hlavne z pamäti, neraz riadne poznačenej sklerózou. A k niektorým údajom sa nedostanete vôbec.

Viem, ako sme sa mračili na **Boba Hurikána** za to, že v jeho dejinách trampingu nebolo o začiatkoch trampingu na Slovensku všetko a ešte aj to, čo napísal, bolo dosť nepresné. Dnes som v podobnej situácii ja.

Prosím teda dopredu za prepáčenie, ak v týchto dejinách zmienku o svojej osade nenájdete, ak sa vám bude zdať nezaslúžene krátka, alebo ak je v nej nebudaj nejaká chyba. Verte, nestalo sa to náročky.

A ešte niečo. Niekomu sa možno bude zdať, že je v knihe priveľa politiky. Myslím, že aj hnutie také nepolitické, akým sa tramping vždy usiloval byť, nemožno vytrhnúť zo sveta, ktorý v opisovanom období bol ovplyvnený politikou viac ako by sme si boli želali. Lebo v tomto svete sme žili, boli sme ním ovplyvnení a naň sme nemohli nereagovať. Aj tým, že sme trampovali a ako sme trampovali.

Napokon, kniha predovšetkým určená Vám trampom, ale myslím, že by si ju mali prečítať aj iní naši občania. Aby vedeli, kto sme, kde sme sa tu vzali, ako a prečo tak zmýšľame a s akými s nami môžu v živote tejto spoločnosti rátať. Aj preto bolo potrebné zaradiť históriu trampingu na svoje miesto v histórii našich národov.

Brčko Zálesák

Editor **Spring** - TRAMP CLUB BRATISLAVA

Redaktor: **Brčko - ZÁLESÁK**

Technický redaktor: **Redo - UTAH**

Návrh obálky: **Lexo**

PC: **Pekelník /1998/**

Na žiadosť kamaráta Brčka Pekelníkovi v roku 1987 knihu pre archív a potrebu trampov do digitálnej podoby spracoval v roku 1998 Pekelník

Obrazová príloha tramských osád na Slovensku:

1. Stará parta T.O.**TULÁCI**
2. T.O. **TULÁCI** - Stará a mladá parta
3. Futbalová šestka **TULÁKOV**
4. **TULÁCI** pochodujú
5. T.O. **SOSNA**
6. Miešané osady pri príležitosti 50.výročia T.O.**SAVANA**
7. T.O.**SAVANA**
8. T.O.**SAVANA**
9. T.O.**SAVANA**
10. Chata T.O.**UTAH**
11. Spevácky súbor **UTAH** -u
12. T.O.**UTAH**
13. T.O.**UTAH**
14. **Rodrigo, Redo** - **UTAH** a **Kekso** - **UNCAS**
15. **Indoš** - T.O. **DAKOTA**
16. **Redo** a **Manci** - **UTAH**
17. Kamaráti z Čiech zo **ZTRACENKY** a **UTAH** -u - Praha
18. Oslavy narodenín
19. **Tatko** a **Gitka** z mladej **GRANADY** na **UTAH** - u
20. **UTAH** na osade **KAMARÁD**
21. Potlach T.O. **UTAH**
22. Odovzdávanie pamätných cien na 50. Výročie **UTAH** - u
23. Odovzdávanie pamätných cien na 50. Výročie **UTAH** - u
24. T.O. **ZÁLESÁK**
25. T.O. **ZÁLESÁK**
26. T.O. **ZÁLESÁK**
27. T.O. **ZÁLESÁK**
28. T.O. **ZÁLESÁK**
29. T.O. **ZÁLESÁK**
30. **Brčko** - **ZÁLESÁK**
31. T.O. **ZELENÁ SEDMA** - Ivanka
32. T.O. **ZELENÁ SEDMA** - Ivanka
33. T.O.**RUDÝ ŠÍP** - **Red, Pedro, Kutuš**
34. X. výročie T.O. **ZLATÁ KALEDÓNIA** - Ivanka
35. X. výročie T.O. **ZLATÁ KALEDÓNIA** - Ivanka
36. T.O. **ZLATÁ KALEDÓNIA** - Ivanka
37. T.O. **ZLATÁ KALEDÓNIA** - Ivanka
38. T.O. **GRANADA** - Bratislava
39. T.O. **GRANADA** - Bratislava
40. T.O. **KAMENNÉ SEDLO**
41. T.O. **KAMENNÉ SEDLO**
42. T.O. **KAMENNÉ SEDLO**
43. T.O. **KAMENNÉ SEDLO**
44. T.O. **KAMENNÉ SEDLO**
45. T.O. **KAMENNÉ SEDLO**
46. T.O. **TRI PRAMENE**
47. T.O. **TRI PRAMENE**
48. T.O. **TRI PRAMENE**

49. T.O. **TRI PRAMENE**
50. **Blondák a Mancika** - T.O. **UNCAS**
51. Potlach 60. Výročie trampingu na Slovensku
52. Potlach 60. Výročie trampingu na Slovensku
53. Potlach 60. Výročie trampingu na Slovensku
54. Potlach 60. Výročie trampingu na Slovensku
55. T.O. **KVAPKY** - Košice
56. T.O. **KVAPKY** - Košice - chata na kolesách
57. T.O. **BIELY KAMEŇ** - Handlová
58. T.O. **BIELY KAMEŇ** - Handlová
59. T.O. **NOČNÁ HVIEZDA** - Ivanka
60. T.O. **NOČNÁ HVIEZDA** - Ivanka
61. T.O. **NOČNÁ HVIEZDA** - Ivanka
62. T.O. **YUKON** - Ivanka - **Bobeš, Luboš**
63. T.O. **YUKON** - Ivanka - **Luboš, Kviko**
64. T.O. **YUKON** - Ivanka - **Knot'o**
65. T.O. **ZLATÁ LÍŠKA** - Rača
66. T.O. **ZLATÁ LÍŠKA** - Rača
67. T.O. **ZLATÁ LÍŠKA** - Osadný spev
68. T.O. **OREGON** - Handlová
69. T.O. **OREGON** - Handlová
70. T.O. **OREGON** - Handlová
71. T.O. **OREGON** - Handlová
72. Vlajky T.O. **OHIO** Handlová
73. **Jaro Buš, Ivan Galfy, Igor Horecký, Igor Galfy, Fero Jindra** T.O. **BIELY NETOPIER** - Koliba
74. Vlajka T.O. **BIELY NETOPIER**
75. T.O. **MESCALERO** - Prievidza
76. T.O. **MESCALERO** - Prievidza
77. T.O. **MESCALERO** - Prievidza
78. T.O. **MESCALERO** - Prievidza
79. T.O. **BUFFALO** - Handlová
80. T.O. **MONTEZUMA** - Turčianske Teplice
81. T.O. **MONTEZUMA** - Turčianske Teplice
82. T.O. **MONTEZUMA** - Trampská svadba - **Joe a Rika**
83. T.O. **VEL'KÝ KAŇON** - Prievidza
84. T.O. **VEL'KÝ KAŇON** - Prievidza
85. T.O. **STOPA** -
86. T.O. **STOPA** -
87. T.O. **DAVSON** - Martin
88. T.O. **DAVSON** - Martin
89. T.O. **MONTANA** - Košice
90. T.O. **MONTANA** - Košice
91. T.O. **EL KONDOR** - Dúbravka
92. T.O. **EL KONDOR** - Dúbravka
93. XX. Výročie T.O. **OROL** - T.O. **NEW GATE** - Handlová
94. XX. Výročie T.O. **OROL** - T.O. **NEW GATE** - Handlová
95. XX. Výročie T.O. **OROL** - T.O. **NEW GATE** - Handlová
96. XX. Výročie T.O. **OROL** - T.O. **NEW GATE** - Handlová
97. 18. výročie T.O. **NEVADA** - Poprad

98. 18.výročie T.O. **NEVADA** - Poprad

99. PF 1991 T.O. **DLHÉ NOŽE**

100. Slávnosti Hornádskeho vlka - T.O. **DLHÉ NOŽE**

101. Slávnosti Hornádskeho vlka - T.O. **DLHÉ NOŽE**

102. T.O. **OVM**

103. T.O. **OVM**

104. T.O. **L.B.M.** - Ivánka